

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

นายอิทธิพล ดาววงศ์ญาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors files submitted through the University Graduate School.

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CRIMINAL INVESTIGATION FOR ALLEGATION AGAINST THE POLICE

Mr. Itthipol Downwongyart

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงาน ตำรวจ
โดย	นายอิทธิพล ดาวงค์ญาติ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. นันทวัฒน์ บรมานันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(พลตำรวจเอก ดร. ตรุณ โสทธิพันธุ์)

อิทธิพล ดาววงศ์ญาติ : การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ (CRIMINAL INVESTIGATION FOR ALLEGATION AGAINST THE POLICE) อ.ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร.ชัชพล ไชยพร, 160 หน้า.

การสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทยใช้ระบบแยกอำนาจการสอบสวนออกจากการฟ้องคดีอย่างเด็ดขาด พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจเป็นผู้กำหนดทิศทางและควบคุมการสอบสวนแต่เพียงฝ่ายเดียว ส่วนพนักงานอัยการจะเข้ามามีบทบาทในการดำเนินคดีอาญาก็ต่อเมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นลงแล้ว การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจก็ยังคงเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนอีกเช่นกัน การสอบสวนในลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดข้อครหาในเรื่องความเป็นอิสระและเป็นกลางของผู้สอบสวน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของสังคมเป็นอย่างมาก

วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทย เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วจึงศึกษาเปรียบเทียบระบบการสอบสวนคดีอาญาในกรณีดังกล่าวของประเทศต่างๆ และค้นหาแนวทางการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่เหมาะสมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทยเป็นอำนาจของตำรวจด้วยกัน แม้มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานอื่นมีอำนาจในการสอบสวน หรือเข้ามาร่วมสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอยู่บ้าง แต่ก็บัญญัติไว้ในลักษณะที่ค่อนข้างแคบและเฉพาะเจาะจงอย่างยิ่ง และในอีกแง่มุมหนึ่งการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งเป็นตำรวจเองก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

ด้วยเหตุดังกล่าวในข้างต้น การปรับปรุงการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของไทยให้มี มาตรฐานสอดคล้องกับกับนานาอารยประเทศ ควรดำเนินการดังนี้ (1) เพิ่มบทบัญญัติให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ (2) ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาที่ผ่านการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการ (3) เพิ่มมาตรการให้ความช่วยเหลือทางคดีแก่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5786041034 : MAJOR LAWS

KEYWORDS: CRIMINAL INVESTIGATION / POLICE OFFICERS

ITTHIPOL DOWNWONGYART: CRIMINAL INVESTIGATION FOR ALLEGATION AGAINST THE POLICE. ADVISOR: ASST. PROF. CHACHAPON JAYAPHORN, Ph.D., 160 pp.

With respect to criminal proceedings in Thailand, the power and duty to conduct the criminal inquiry is decisively separated from the power to institute a criminal charge in court. The police inquiry official has full authority to conduct and control the whole inquiry. The prosecutor will take part in the criminal proceeding only after such inquiry has been fully completed. In the event that an offender is a police official, the law still allows the police Inquiry Official to conduct the inquiry as well. This inquiry system raises grave concerns on the independence and neutrality of an Inquiry Official, which considerably results in a decline of public confidence in the Thai criminal justice system.

This thesis aims to study (i) the concept and the model of the Thai criminal inquiry of allegation against the police, in order to analyze the problems, and (ii) compare this aspect of the Thai criminal justice system with the systems in place in other foreign countries, in order to find the most suitable and justified inquiry model for Thai criminal justice system.

The research concluded that an inquiry officer himself has an authority to conduct the inquiry in instances where an offender is the police officer under Thai law. Although, there are legal provisions in Thai law which allow some other official agencies to conduct the inquiry either exclusively or within joint co-operation with the Inquiry Officer, such provisions are very narrow and specific in that they may only be applicable in particular cases. Having said that, the protection of the police officer's rights itself under Thai law are also not sufficiently effective.

For the reasons which this thesis will cover, the improvements of criminal inquiry in instances where an offender is the police officer should be as follows: (1) Adding legal provisions assigning a prosecutor to jointly carry out the inquiry with Inquiry Official. (2) In instances where the inquiry was conducted by the Inquiry Official together with the prosecutor, the prosecution or non-prosecution order should only be given to the Attorney General or the person in charge of his function. (3) Increasing legal measures to assist the case where the police official is an offender.

Field of Study: Laws

Student's Signature

Academic Year: 2015

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์อย่างสูงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร ที่ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยท่านได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ชี้แนวทาง และตรวจทานแก้ไขวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนตลอดมา ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร เป็นอย่างสูง

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์ ที่ได้กรุณารับเป็นประธานกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และได้กรุณาชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์อย่างสูงแก่ผู้เขียน และกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์พิเศษ พลตำรวจเอก ดร.ดรุณ โสทธิพันธุ์ ที่ได้กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่ผู้เขียนในการจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ อีกทั้งขอขอบพระคุณพันตำรวจตรี กริช เพ็ชรสิมาลัย สารวัตรสอบสวน กองกำกับการ 1 กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ที่ได้กรุณาให้สัมภาษณ์และให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างมาก

ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ จากหลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และจากสำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด ตลอดจนครอบครัวและมิตรสหายทุกท่าน ที่คอยให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เขียนเสมอมา

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบุคคลที่สำคัญยิ่งคือ คุณพ่อสมาน เวียงศรี และคุณแม่จันทร์ ดาววงศ์ญาติ บิดามารดาของผู้เขียน ที่ได้ให้ความรัก ความเมตตา และให้กำลังใจผู้เขียนมาโดยตลอด ผู้เขียนซาบซึ้งและระลึกในพระคุณของท่านทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดหรือขาดตกบกพร่องประการใด ผู้เขียนกราบขออภัยและขออนุมัติไว้แต่ผู้เดียว ณ โอกาสนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	1
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.4 สมมติฐานของการวิจัย.....	6
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงาน ตำรวจ.....	8
2.1 แนวคิดและทฤษฎีของการสอบสวนคดีอาญา.....	8
2.1.1 หลักทั่วไปของการสอบสวนคดีอาญา.....	9
2.1.1.1 ความหมายและความสำคัญของการสอบสวนคดีอาญา.....	9
2.1.1.2 ผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา.....	11
2.1.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา.....	19
2.1.2.1 หลักฟังความทุกฝ่าย.....	19
2.1.2.2 หลักการสอบสวนเป็นอำนาจเดียว.....	21
2.1.2.3 หลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว.....	21
2.1.3 ระบบการสอบสวนคดีอาญา.....	23

2.1.3.1 ระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว	23
2.1.3.2 ระบบแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดี.....	24
2.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ.....	25
2.2.1 ความหมายและลักษณะของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงาน ตำรวจ	26
2.2.2 ความแตกต่างระหว่างการสอบสวนคดีอาญาและการสอบสวนทางวินัยกรณีเจ้า พนักงานตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา	28
2.2.3 ความแตกต่างระหว่างการดำเนินคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจกับ บุคคลธรรมดา.....	34
2.2.3.1 การรายงานตนเมื่อต้องคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจ.....	34
2.2.3.2 การให้ความช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาว่ากระทำผิดอาญา	35
2.2.4 ความแตกต่างระหว่างการดำเนินคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจกับ เจ้าพนักงานอื่นของรัฐ.....	38
2.3 หลักเกณฑ์กฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงาน ตำรวจ.....	41
2.3.1 หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาสามัญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา	42
2.3.2 หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทอื่นที่เจ้าพนักงานตำรวจมักตกเป็น ผู้ต้องหา	45
2.3.2.1 การสอบสวนคดีอาญาประเภทคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตาย เกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงาน และการสอบสวน สำนวนชั้นสูตรพลิกศพ	46
2.3.2.2 หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542.....	51

2.3.2.3 หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทตีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551.....	54
2.3.2.4 หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทตีพิเศษตามพระราชบัญญัติ สอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 21 (1) จ	57
2.4 ปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในกฎหมายไทย	59
2.4.1 ปัญหาด้านผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ.....	60
2.4.2 ปัญหาด้านลักษณะการกระทำผิดในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้า พนักงานตำรวจ	62
2.4.3 ปัญหาด้านข้อจำกัดฐานความผิดกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ	63
2.4.4 ปัญหาด้านการคุ้มครองสิทธิของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งตกเป็นผู้ต้องหา.....	64
บทที่ 3 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในต่างประเทศ.....	66
3.1 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบ แยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดี.....	66
3.1.1 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศอังกฤษ .67	
3.1.1.1 ระบบการสอบสวนคดีอาญาสามัญของประเทศอังกฤษ	67
3.1.1.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศ อังกฤษ.....	68
3.1.1.3 หลักเกณฑ์และกระบวนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้า พนักงานตำรวจของประเทศอังกฤษ	71
3.1.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศแคนาดา (รัฐออนแทรีโอ).....	76
3.1.2.1 ระบบการสอบสวนคดีอาญาสามัญของประเทศแคนาดา (รัฐออนแทรี โอ)	76

3.1.2.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของประเทศ แคนาดา (รัฐออนแทรีโอ).....	77
3.1.2.3 หลักเกณฑ์และกระบวนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของ พนักงานตำรวจของประเทศแคนาดา (รัฐออนแทรีโอ).....	78
3.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบ การสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว.....	82
3.2.1 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของประเทศ สหรัฐอเมริกา	83
3.2.1.1 ระบบการสอบสวนคดีอาญาสามัญของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	83
3.2.1.2 ระบบ หลักเกณฑ์และกระบวนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของ พนักงานตำรวจของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	84
3.2.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของประเทศฝรั่งเศส.85	
3.2.2.1 ระบบการสอบสวนคดีอาญาสามัญของประเทศฝรั่งเศส.....	85
3.2.1.2 ระบบ หลักเกณฑ์และกระบวนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของ พนักงานตำรวจของประเทศฝรั่งเศส	89
บทที่ 4 บทวิเคราะห์เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจ	91
4.1 บทวิเคราะห์เรื่องผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจ	91
4.1.1 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยตำรวจตำแหน่ง พนักงานสอบสวน	92
4.1.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานอัยการ100	
4.1.3 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวน ร่วมกับพนักงานอัยการ	105
4.1.4 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยคณะกรรมการหรือ หน่วยงานอิสระอื่น.....	112

4.1.5 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นอิสระจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ.....	120
4.2 บทวิเคราะห์เรื่องลักษณะการกระทำผิดในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของ พนักงานตำรวจ.....	122
4.2.1 ความผิดที่กระทำในการปฏิบัติหน้าที่.....	124
4.2.2 ความผิดที่กระทำนอกการปฏิบัติหน้าที่ แต่มีการใช้อุปกรณ์หรือทรัพย์สินของเจ้า พนักงานตำรวจในการกระทำผิด หรือกระทำผิดโดยอ้างหรือแสดงตนเป็นเจ้าของ พนักงานตำรวจ.....	126
4.2.3 ความผิดที่กระทำในฐานบุคคลธรรมดาในทางส่วนตัวโดยแท้.....	127
4.3 บทวิเคราะห์เรื่องฐานความผิดในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงาน ตำรวจ.....	130
4.4 บทวิเคราะห์เรื่องการคุ้มครองสิทธิของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งตกเป็นผู้ต้องหา	137
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	141
5.1 บทสรุป.....	142
5.2 ข้อเสนอแนะ	144
รายการอ้างอิง.....	153
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	160

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของ ประเทศไทย ต่างประเทศ และข้อเสนอเพิ่มเติมสำหรับประเทศไทย	136
---	-----

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เจ้าพนักงานตำรวจถือเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมผ่านการบังคับใช้กฎหมาย และเป็นต้นสายในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน ภาพลักษณ์ของเจ้าพนักงานตำรวจในสายตาของประชาชนจึงเป็นดั่งผู้รักษากฎหมายอันเป็นที่พึงพิงของประชาชน แต่ข่าวและเหตุการณ์ที่เจ้าพนักงานตำรวจผู้รักษากฎหมายกระทำการละเมิดกฎหมายเสียเองกลับมีเพิ่มมากขึ้นและพบเห็นได้เสมอๆในสื่อหลายแขนง หลายกรณีก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงต่อชีวิต ทรัพย์สิน และสิทธิอื่น ๆ ของประชาชน การกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจที่ตกเป็นข่าวนั้นมีทั้งลักษณะที่เป็นการกระทำผิดอาญาในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการ เช่นกรณีการใช้กำลังวิสามัญฆาตกรรมผู้ต้องสงสัย หรือการทำร้ายร่างกายผู้ต้องหาให้รับสารภาพ เป็นต้น และยังมีกรณีการกระทำผิดส่วนตัวในฐานะบุคคลธรรมดา เช่นกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจเสพยาสุราจนมึนเมาแล้วขับรถไปชนผู้อื่นเสียชีวิตนอกการปฏิบัติหน้าที่ หรือกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจถูกผู้เสียหายฟ้องว่ากระทำการปลอมเอกสาร ฉ้อโกงทรัพย์สินของผู้เสียหาย เป็นต้น เมื่อมีข่าวหรือเหตุการณ์ลักษณะนี้เกิดขึ้นประชาชนในสังคมมักให้ความสนใจ และจับตามองการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ปฏิบัติต่อเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาว่ากระทำผิดเหล่านี้ยิ่งใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกระบวนการชั้นสอบสวน

เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจถูกพบว่ากระทำผิด หรือถูกร้องทุกข์กล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา เจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นก็ต้องถูกดำเนินคดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมปกติเฉกเช่นประชาชนทั่วไป เริ่มต้นจากการตกเป็นผู้ต้องหา ถูกแจ้งข้อกล่าวหา และถูกสอบสวนว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ การสอบสวนคดีอาญาในขั้นนี้จึงเป็นขั้นตอนของการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลายทั้งปวงเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เนื่องจากระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้กำหนดรูปแบบการสอบสวนคดีอาญาในลักษณะที่แยกขั้นตอนการสอบสวนออกจากขั้นตอนการฟ้องคดีอย่างเด็ดขาด มีผลเท่ากับการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนออกจากอำนาจพนักงานอัยการ¹ พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้มีบทบาทหลักในขั้นตอนการสอบสวนระบบจะแยกอำนาจพนักงานอัยการผู้ฟ้องคดีออกไปไม่ให้เข้ามามีบทบาทในการควบคุม สั่งการ หรือ

¹ อุทัย อาทิวา, คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 3 การสอบสวน มาตรการบังคับในคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินติ้ง, 2555), หน้า 12-13.

กำหนดทิศทางการสอบสวนในชั้นนี้มากนัก ในชั้นสอบสวนเจ้าพนักงานอัยการคงมีแต่เฉพาะอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมในกรณีที่เห็นว่าพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอเท่านั้น ผู้มีอำนาจสอบสวนหรือพนักงานสอบสวนโดยหลักก็คือ เจ้าพนักงานตำรวจนั่นเอง ดังนั้นขั้นตอนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทยจึงเป็นเรื่องของพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้เสียหาย และผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเช่นกัน 3 ฝ่าย

ปัญหาการสอบสวนคดีอาญาในกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจถือเป็นปัญหาที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมไทยอย่างมาก เนื่องจากการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยทั่วไปไปตามกฎหมายเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ ตำแหน่งพนักงานสอบสวนคือ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตรีขึ้นไปที่ได้รับมอบหมายในท้องที่ต่างๆ การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจจึงมีเจ้าพนักงานตำรวจด้วยกันเองเป็นผู้ควบคุมการสอบสวน โดยทั้งคู่ต่างก็สังกัดอยู่ในองค์กรเดียวกันคือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ การสอบสวนในลักษณะที่ไม่มีบุคคลอื่นหรือหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมทำการสอบสวนด้วยเลย ย่อมก่อให้เกิดข้อครหาจากทางฝั่งผู้เสียหายและจากประชาชน สังคมไม่เชื่อมั่นในความโปร่งใส ไม่มั่นใจว่าการสอบสวนจะเป็นธรรมหรือเป็นกลางเพียงพอ ด้วยเกรงว่าการสอบสวนตำรวจโดยตำรวจด้วยกันเองนั้นอาจไม่ถูกต้องทั้งในทางแนวคิดและทฤษฎี รวมถึงในทางปฏิบัติ เช่น การรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในคดีอาจมีอคติ เอื้อประโยชน์แก่ตำรวจซึ่งเป็นพรรคพวกเดียวกัน หรือกรณีที่พนักงานสอบสวนไม่อาจทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมีอิทธิพลต่อการทำงาน อาจให้คุณให้โทษแก่พนักงานสอบสวนได้ แม้เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหา กับพนักงานสอบสวนอาจไม่ได้เป็นผู้บังคับบัญชาในสายการบังคับบัญชาเดียวกันโดยตรง หรือทำงานในท้องที่ต่างกัน แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธความคิดของผู้เสียหายหรือประชาชนที่มองว่าผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนเป็นพวกเดียวกันนั่นเอง ความคิดเห็นของประชาชนในทำนองนี้ย่อมสะท้อนยยะว่าสังคมได้สูญเสียความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อองค์กรตำรวจของไทยแล้ว

ในอีกแง่มุมหนึ่งการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานตำรวจนั้นกลับมีความเสี่ยงที่จะกระทำผิดอาญาได้มากกว่าบุคคลธรรมดา เนื่องจากเจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่สำคัญในการรักษาความสงบในสังคม ป้องกันเหตุร้าย และปราบปรามผู้กระทำผิด เจ้าพนักงานตำรวจจึงต้องเผชิญกับการต่อต้านขัดขืน การประทุษร้าย และอันตรายอื่นๆจากอาชญากรผู้กระทำผิดอยู่เสมอๆ โดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในบางกรณีเจ้าพนักงานตำรวจจึงมีความจำเป็นต้องใช้กำลังเพื่อป้องกันตนเอง หรือเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่นั้นลุล่วงไปได้ซึ่งอาจนำไปสู่การถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาด้วย ดังนั้นการสอบสวนดังกล่าวควรต้องมีมาตรการคุ้มครองและให้ความเป็นธรรมกับทางฝ่ายเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของรัฐควบคู่ไปกับการให้ความเป็นธรรมแก่ทางฝั่งผู้เสียหายที่เป็นประชาชนอย่างเท่าเทียม

กันด้วย แต่ขั้นตอนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของประเทศไทยนั้น กลับไม่ได้มีมาตรการ หรือหลักเกณฑ์ที่จะสร้างความเชื่อมั่นแก่ทางฝั่งเจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็น ผู้ต้องหาได้อย่างเพียงพอโดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับเจ้าพนักงานของรัฐประเภทอื่นซึ่งปฏิบัติหน้าที่ ในลักษณะเดียวกัน ปัญหาดังกล่าวในทั้งสองแง่มุมนี้จึงเป็นปัญหาที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อ มาตรฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยซึ่งจำต้องหาวิธีแก้ไขและพัฒนาอย่าง เร่งด่วน

การสอบสวนคดีอาญาในกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจนั้นยังมีปัญหาในทางข้อ กฎหมายด้วย กล่าวคือ การสอบสวนคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 1 (6) ประกอบ มาตรา 18 วางหลักว่า พนักงานสอบสวนซึ่งมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาโดย หลักคือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือข้าราชการตำรวจชั้นผู้ใหญ่ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ร้อย ตริขึ้นไปในท้องที่นั้นๆ ซึ่งในอดีตได้มีการโอนอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญาไปมาระหว่างฝ่าย ปกครองและฝ่ายตำรวจหลายครั้ง แต่ปัจจุบันการสอบสวนเป็นหน้าที่ของตำรวจแต่เพียงฝ่ายเดียว ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2506 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2506 และที่ 1/2509 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2509² และเมื่อพิจารณาประกอบกับมาตรา 121 ที่วางหลักให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจ สอบสวนคดีอาญาทั้งปวง อันรวมไปถึงคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความ ผิดอาญาด้วย ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดอาญาในขณะปฏิบัติหน้าที่ หรือทำในการส่วนตัว ดังนั้น โดยทั่วไปเจ้าพนักงานตำรวจจึงเป็นผู้สอบสวนตำรวจด้วยกันเองในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงาน ตำรวจ แต่การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 เป็นการสอบสวน ประเภทเดียวเท่านั้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยที่ให้หน่วยอื่นเข้ามามีส่วนร่วมใน การสอบสวน คือ กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 ที่วางหลักให้ “การสอบสวนในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการ ตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อัตตวินาศเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้ พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวน” เฉพาะใน การสอบสวนประเภทนี้เท่านั้นที่เจ้าพนักงานอัยการจะเข้ามามีส่วนร่วมในสอบสวนโดยมีบทบาทใน การให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำหรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้

² กุลพล พลวัน, "ปัญหาการสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย," ใน รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาใน นานาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ, 2533), หน้า 206.

ตั้งแต่เริ่มการทำสำนวนสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่พึงกระทำได้ แต่กฎหมายยังกำหนดให้พนักงานสอบสวนยังคงเป็นผู้รับผิดชอบอยู่³

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยผู้มีอำนาจสอบสวนอื่น นอกจากตำรวจเองยังมีกรณีการสอบสวนประเภทข้อหาพิเศษเฉพาะ เช่น เจ้าพนักงานตำรวจเรียกรับสินบน หรือทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 หรือกรณีปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตตามมาตรา 157 ฐานความผิดเหล่านี้หากเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งตกเป็นผู้ต้องหา มีตำแหน่งเป็นผู้บริหารระดับสูง ก็จะต้องส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือที่เรียกว่า ป.ป.ช. เข้ามาดำเนินการสอบสวน หรือหากเป็นเจ้าพนักงานตำรวจระดับกลาง ที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าผู้บริหารระดับสูงลงมา และดำรงตำแหน่งต่ำกว่าผู้อำนวยการกองลงมา ก็จะส่งเรื่องให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) กระทรวงยุติธรรมดำเนินการสอบสวนแทน ดังนั้นเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้สอบสวนตำรวจด้วยกันเองในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจแทบทั้งสิ้น ทั้งที่ในสังคมเชิงอำนาจของไทยฐานะเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมีอำนาจและสามารถใช้อำนาจได้แตกต่างจากบุคคลธรรมดาทั่วไป อีกทั้งการเป็นเจ้าพนักงานตำรวจก็อยู่ในฐานะที่มีความพัวพันกับพนักงานสอบสวนใกล้ชิดกว่าบุคคลธรรมดา กฎหมายไทยในปัจจุบันกลับให้ความสำคัญกับกรณีการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจน้อยมาก โดยให้ความสำคัญเฉพาะเจาะจงแก่กรณีที่มีความตายเกิดขึ้นเท่านั้น

กฎหมายไทยใช้ระบบที่แยกการสอบสวนออกจากการฟ้องคดีโดยเด็ดขาดทำให้ขาดการทำงานในลักษณะร่วมกันของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการค้นหาความจริงและนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ⁴ พนักงานอัยการของไทยจึงไม่มีอำนาจเข้าร่วมสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆด้วยตัวเองเหมือนในหลายๆประเทศที่ใช้ระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว พนักงานอัยการของไทยมีเพียงอำนาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติมในกรณีที่การสอบสวนไม่ชัดเจนหรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอเท่านั้น พนักงานอัยการไม่อาจกำกับดูแลการสอบสวน หรือเข้ามาควบคุมตรวจสอบการสอบสวนให้โปร่งใส เป็นกลาง และเป็นธรรม ในฐานะผู้ถ่วงดุลการสอบสวน

³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554), หน้า 156.

⁴ อุทัย อาทิวา, "ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส," ใน รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินติ้ง, 2557), หน้า 89.

เหมือนในต่างประเทศ การสอบสวนในกรณีที่กำลังมาข้างต้นจึงเป็นไปตามวิธีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนตามปกติ โดยปราศจากหลักการตรวจสอบถ่วงดุลอื่นใด ไม่มีพนักงานอัยการหรือองค์กรอื่นๆที่เป็นอิสระจากองค์กรตำรวจเข้ามาควบคุมตรวจสอบ หรือเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนแม้แต่น้อย ในทางกลับกันเมื่อมองทางฝั่งของเจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาตำรวจเองก็ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองจากรัฐผ่านหน่วยงานด้านกฎหมายอื่นๆอย่างเพียงพอในการต่อสู้คดีด้วย การสอบสวนดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้เสียหาย ประชาชน และ ฝ่ายเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยอย่างมากปัญหาเรื่องดังกล่าวในต่างประเทศที่ใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในลักษณะที่แยกการสอบสวนออกจากการฟ้องคดีอย่างเด็ดขาด เช่น ประเทศอังกฤษ หรือรัฐออนแทรีโอ ประเทศแคนาดา กลับให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหานี้อย่างจริงจัง ทั้งสองประเทศมีการพัฒนาแนวคิดและกฎหมายที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจจนมีลักษณะโดดเด่นและก้าวหน้าอย่างมากทั้งในแง่ของการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้เสียหาย และการให้ความเป็นธรรมแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาไปพร้อมๆกัน หรือแม้แต่ในประเทศที่ใช้ระบบการสอบสวนที่ต่างจากประเทศไทยเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ใช้ระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว โดยพนักงานอัยการเป็นผู้หัวหน้าและมีบทบาทหลักในการสอบสวน ก็ยังให้ความสำคัญกับปัญหานี้โดยกำหนดแผนกสอบสวนพิเศษเฉพาะไว้ แนวคิดเหล่านี้สมควรที่จะนำมาเป็นแบบอย่างในการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการสอบสวนของประเทศไทยให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมในกรณีนี้ต่อไป

ด้วยตระหนักถึงสภาพของปัญหาของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ว่าการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทยมีปัญหาอย่างไร ชัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานของการสอบสวนคดีอาญาหรือไม่ แตกต่างจากการสอบสวนคดีอาญาในกรณีนี้ของต่างประเทศอย่างไร แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวมีว่าอย่างไร และการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมาย หรือการตั้งองค์กรอื่นเข้ามาทำหน้าที่สอบสวนในกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจแทนพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจจะสามารถทำให้การสอบสวนเกิดความโปร่งใส เป็นธรรม และช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นแก่ทั้งทางฝั่งผู้เสียหาย ประชาชน และทางฝั่งเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาได้จริงหรือไม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อตระหนักถึงปัญหาทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ
3. เพื่อแสวงหาวิธีแก้ไขปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ
4. เพื่อเปรียบเทียบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศ
ไทยกับ ประเทศอังกฤษ ประเทศแคนาดา ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส
5. เพื่อพัฒนาแนวทางการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจทั้งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่ระบบการสอบสวนที่แยกจากการฟ้องคดีโดยเด็ดขาดเหมือนประเทศไทย ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และรัฐออนแทรีโอ ประเทศแคนาดา โดยประเทศอังกฤษมีแนวคิดและกฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่มีลักษณะโดดเด่นและมีความก้าวหน้าอย่างมาก โดยมีการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจผ่านคณะกรรมการอิสระเพื่อพิจารณาคำร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตำรวจ The Independent Police Complaints Commission (IPCC) ทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลายแทนพนักงานสอบสวนในกรณีปกติ และจัดทำรายงานสรุปความเห็นคดีเพื่อส่งให้เจ้าพนักงานอัยการอังกฤษฟ้องคดี หรือรัฐออนแทรีโอ ประเทศแคนาดาที่มีหน่วยงานอิสระสอบสวนพิเศษ (Special Investigations Unit) ทำการสอบสวนคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจเข้าไปมีส่วนรวมในการกระทำผิดแทนพนักงานสอบสวนรวมทั้งกลุ่มประเทศประเทศที่ใช้ระบบการสอบสวนที่ต่างจากประเทศไทย เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส เพื่อเป็นฐานความคิดในการแก้ไขและพัฒนาการสอบสวนในกรณีนี้ของประเทศไทยต่อไป

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

แม้มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานอื่นมีอำนาจสอบสวน หรือเข้ามามีส่วนร่วมทำการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอยู่บ้าง แต่ก็บัญญัติไว้ในลักษณะที่ค่อนข้างแคบและเฉพาะเจาะจงอย่างยิ่ง อีกทั้งการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งเป็นตำรวจเองก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดลักษณะการกระทำผิดให้ชัดเจนและเพิ่มฐานความผิดที่พนักงานอัยการต้องเข้าร่วมทำการ

สอบสวนกับพนักงานสอบสวนให้ครอบคลุมถึงลักษณะความผิดอาญาที่สำคัญอื่นๆมากขึ้น พร้อมทั้งเพิ่มมาตรการให้ความช่วยเหลือทางคดีแก่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจด้วย

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยรวบรวมข้อมูลจาก กฎหมายพระราชบัญญัติ ประมวลกฎหมาย หนังสือกฎหมาย ตำรากฎหมาย บทความ และวารสารทางกฎหมายต่างๆ รวมถึงการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้สามารถตระหนักปัญหาทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ
2. ทำให้สามารถอธิบายปัญหาของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ
3. ทำให้สามารถกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหากล้องสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยที่สุดได้
4. ทำให้สามารถจำแนกลักษณะของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทย ประเทศอังกฤษ ประเทศแคนาดา ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศสได้
5. ทำให้สามารถต่อยอดพัฒนาแนวทางการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจได้

บทที่ 2

แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงาน ตำรวจ

รัฐมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่งอันเป็นภารกิจขั้นพื้นฐานที่ต้องกระทำคือ การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน การสอบสวนคดีอาญาถือเป็นขั้นตอนสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อบรรลุภารกิจขั้นพื้นฐานดังกล่าว เมื่อเกิดเหตุการณ์อันกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม หรือมีการกระทำความผิดซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของประชาชน เจ้าพนักงานตำรวจเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการค้นหาตัวผู้กระทำความผิด และนำตัวบุคคลนั้นเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาความผิดตามกฎหมาย โดยเริ่มจากการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาในชั้นศาลต่อไป การสอบสวนคดีอาญานั้นเป็นอำนาจรัฐในการค้นหาความจริงและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งรูปคดีและกระบวนการพิจารณาคดีอันเรียกว่าการสอบสวนเป็นต้นธารกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง¹ กล่าวเฉพาะในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ คือคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตกอยู่ในฐานะผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เป็นการสอบสวนคดีอาญาประเภทหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษกว่าคดีอาญาทั่วไป

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงถึงแนวคิดและทฤษฎีและวิวัฒนาการของการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป และศึกษาลงรายละเอียดในส่วนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ตลอดจนหลักเกณฑ์ บทบัญญัติกฎหมาย และประเด็นปัญหาทางกฎหมายในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีของการสอบสวนคดีอาญา

ในการศึกษาทำความเข้าใจประเด็นปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอย่างลึกซึ้งและถ่องแท้ นั้น เราจำเป็นต้องทำการศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงหลักการพื้นฐานและแนวคิดของการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป ตลอดจนระบบการสอบสวนคดีอาญา และวิวัฒนาการของ

¹ ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์, การสอบสวน (Inquiry) (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2555), หน้า 2.

การสอบสวนคดีอาญาเสียก่อน เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาลงรายละเอียดเรื่องการสอบสวนคดีอาญา กรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจต่อไป

2.1.1 หลักทั่วไปของการสอบสวนคดีอาญา

ในการศึกษาหลักทั่วไปของการสอบสวนคดีอาญา ต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจพื้นฐานของการสอบสวนว่าการสอบสวนคดีอาญามีความหมาย หรือมีนิยามอย่างไร และมีความสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพียงใด จากนั้นจึงพิจารณาถึงเรื่องผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาต่อไป

2.1.1.1 ความหมายและความสำคัญของการสอบสวนคดีอาญา

ความหมายของการสอบสวนคดีอาญาถูกบัญญัตินิยามไว้ในมาตรา 2 (11) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งบัญญัติว่า “การสอบสวน หมายถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ” ความหมายของการสอบสวนตามบทนิยามดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การสอบสวนมีสาระสำคัญ 2 ประการ คือ

(1) การรวบรวมพยานหลักฐาน แม้บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (11) จะวางหลักให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเท่านั้น แต่จำต้องพิจารณาประกอบมาตรา 131 ที่วางหลักให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ทั้งความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วย ดังนั้นการสอบสวนจึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นผลร้ายผลหรือผลร้ายแก่ผู้ต้องหา²

(2) การดำเนินการต่างๆที่เจ้าพนักงานกระทำตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การแจ้งข้อหา มาตรการบังคับต่างๆ เป็นต้น การดำเนินการดังกล่าวก็เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดรวมทั้งความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ³ การดำเนินการต่างๆนี้อาจพิจารณาได้อีกทางหนึ่งว่าเป็นส่วนของมาตรการบังคับ

² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง, หน้า 131

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

การใช้มาตรการบังคับในชั้นสอบสวนคดีอาญามีตั้งแต่ระดับการเรียกและออกหมายเรียกมาให้ถ้อยคำ ไปจนถึงระดับที่กระหขสิทธิ์ส่วนบุคคลอย่างมาก เช่น การจับ การค้น แม้นิยามของการสอบสวนจะมีความหมายครอบคลุมทั้งการรวบรวมพยานหลักฐาน และการใช้มาตรการบังคับ แต่ศาลฎีกากลับวินิจฉัยเสมอมาว่าเป็นส่วนที่แยกออกจากกันได้ กล่าวคือ แม้การใช้มาตรการบังคับจะมีชอบด้วยกฎหมาย การรวบรวมพยานหลักฐานก็ไม่เสียไปแต่อย่างใด⁴

การสอบสวนคดีอาญานั้นมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ ประการแรกคือ เพื่อทราบข้อเท็จจริงว่าได้มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ตามข้อกล่าวหาหรือไม่ พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนเมื่อมีการกล่าวหาโดยคำร้องทุกข์กล่าวโทษ โดยพนักงานสอบสวนจะต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ถูกกล่าวหาว่าเกิดการกระทำอันเป็นความผิดอาญาหรือไม่ เพราะถ้าการกระทำไม่เป็นความผิดอาญาแล้ว พนักงานสอบสวนย่อมไม่มีอำนาจทำการสอบสวน ประการต่อมาคือ เพื่อพิสูจน์การกระทำความผิด เมื่อได้พยานหลักฐานแน่ชัดว่า มีการกระทำอันเป็นความผิดอาญาขึ้นแล้ว วัตถุประสงค์ของการสอบสวนที่สำคัญประการต่อมาคือ เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นความผิดฐานใดบ้าง พนักงานสอบสวนเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานแล้วยังเป็นผู้พิสูจน์ตัวผู้กระทำความผิดขึ้นต้นในการสอบสวนอีกด้วยเพื่อให้เป็นไปตามหลักการที่ว่า ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด และประการสุดท้ายคือ เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ วัตถุประสงค์ของการสอบสวน ข้อนี้มีความสำคัญต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเป็นการดำเนินเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เนื่องจากเมื่อทราบตัวผู้กระทำความผิดแล้ว พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดนั้น มาฟ้องลงโทษตามกฎหมายต่อไป⁵

การสอบสวนเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากขั้นหนึ่งที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถดำเนินไปได้โดยเที่ยงธรรม สังเกตได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ซึ่งบัญญัติว่า ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน การสอบสวนมีความสำคัญถึงขั้นเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการ

⁴ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 440.

⁵ เกษียร กมลชัยวานิช, "มาตรการการสอบสวนคดีอาญาร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยเจ้าพนักงานตำรวจ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554), หน้า 25

ยื่นฟ้องคดีโดยยังไม่มี การสอบสวนคดีนั้นมาก่อน ศาลฎีกาได้วินิจฉัยตลอดมาว่า เป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้อง⁶

เมื่อพิจารณาในอีกทางหนึ่งจะเห็นได้ว่าการสอบสวนมีความสำคัญในแง่ที่เป็นหลักประกันสิทธิคุ้มครองของผู้ต้องหาด้วยเช่นกัน โดยผู้ต้องหาจะถูกฟ้องต่อศาลได้ก็ต้องเมื่อมีการสอบสวนในความผิดนั้นๆโดยชอบเสียก่อน ในการสอบสวนผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนโดยรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 มีสิทธิได้รับทราบข้อกล่าวหา มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากทนายความในการต่อสู้คดี มีสิทธิปฏิเสธและแสดงพยานหลักฐานฝ่ายตน เพื่อต่อสู้คดีตามหลักการรับฟังความทุกฝ่าย พนักงานสอบสวนเองก็มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้ต้องหาในการรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์กับฝ่ายผู้ต้องหาด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 เหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ขั้นตอนการสอบสวนในกระบวนการพิจารณาคดีถือเป็นตัวแปรหลักที่จะลดข้อครหาของทั้งกระบวนการลง เพราะกระบวนการสอบสวนเป็นนิมิตหมายแห่งความถูกต้องสุจริตของกระบวนการพิจารณาทั้งหมดทั้งที่เกิดขึ้นก่อนหน้าและที่ตามมาภายหลัง⁷

การสอบสวนคดีอาญาจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สำคัญยิ่งของกระบวนการยุติธรรม เพราะมีผลโดยตรงต่อการก่อหรือทำลายกระบวนการยุติธรรมในชั้นอัยการและชั้นศาลสุดท้ายแต่แต่ว่าการสอบสวนได้ดำเนินไปโดยถูกต้องและชอบธรรมเพียงใด ถ้าการสอบสวนได้กระทำโดยไม่มีประสิทธิภาพขาดหลักการเหตุผลและความชอบธรรมแล้ว ผลการดำเนินการทางอาญาภายหลังของเจ้าพนักงานกระบวนการยุติธรรมในชั้นอัยการและศาลก็จะดำเนินการให้เกิดความเที่ยงธรรมได้โดยยาก⁸

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.1.1.2 ผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา

การสอบสวนคดีอาญานอกจากต้องดำเนินการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการอันชอบด้วยกฎหมายซึ่งกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังได้บัญญัติกำหนดตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนไว้โดยเฉพาะคือ พนักงานสอบสวน ซึ่ง

⁶ ธานิศ เกศวิทท์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 (มาตรา 1-156) (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง, 2556), หน้า 139.

⁷ Richard J. Terrill, "Complaints against Police in England," *The American Journal Of Comparative Law* Volume 31, (1983): 620.

⁸ เกษียร กมลชัยวานิช, "มาตรการการสอบสวนคดีอาญาร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยเจ้าพนักงานตำรวจ," หน้า 26.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) ได้บัญญัติบทนิยามของพนักงานสอบสวนไว้ว่า พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน ซึ่งศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร ได้อธิบายคำว่า พนักงานสอบสวน ไว้ว่ามีความหมาย 2 นัย กล่าวคือนัยหนึ่งหมายถึงตัวบุคคลหรือตัวพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวน กับอีกนัยหนึ่งหมายถึงองค์การดำเนินคดีอาญาที่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนด้วย⁹ แต่ผู้มีอำนาจสอบสวนตามกฎหมายไทยไม่ได้มีแต่เฉพาะพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติแต่องค์กรเดียว ยังมีพนักงานฝ่ายปกครองและองค์กรอื่นที่มีอำนาจสอบสวนคดีตามกฎหมายพิเศษอยู่บ้าง ดังนั้นผู้มีอำนาจสอบสวนตามกฎหมายไทยจึงอาจแบ่งได้เป็น ผู้มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาทั่วไป และองค์กรผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาประเภทอื่น¹⁰

ผู้มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาทั่วไป คือ บุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ที่บัญญัติไว้ว่า

ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ในจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตนหรือผู้ต้องหา มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติใน มาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้นั้น เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้น ๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือ เพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหา มีที่อยู่ หรือถูกจับ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการ สอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้า ในท้องที่นั้นหรือผู้รักษาการแทน

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ได้บัญญัติเรื่องเขตอำนาจสอบสวนในกรณีปกติของพนักงานสอบสวนไว้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเขตอำนาจสอบสวนจะ

⁹ คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 441

¹⁰ อุทัย อาทิวา, คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 3 การสอบสวน มาตรการบังคับในคดีอาญา, หน้า 16

ผูกพันอยู่กับสถานที่ต่างๆ ที่กฎหมายระบุไว้คือ พื้นที่ที่การกระทำผิดอาญาเกิด เชื่อว่าเกิด หรืออ้างว่าเกิด หรือผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับในพื้นที่ แยกได้เป็น 2 กรณี ดังต่อไปนี้

ในกรุงเทพมหานคร พนักงานสอบสวนได้แก่ ข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อย ตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 18 วรรค 2 ดังนั้น ผู้มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาทั่วไปในกรุงเทพมหานครมีแต่เฉพาะพนักงานสอบสวนที่เป็น ข้าราชการตำรวจเท่านั้น พนักงานฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาที่เกิดในเขต กรุงเทพมหานครแต่อย่างใด¹¹ ซึ่งจะแตกต่างกับกรณีความผิดอาญาเกิดในท้องที่ต่างจังหวัด

ในท้องที่ต่างจังหวัด พนักงานสอบสวนได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 18 วรรคแรก บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พนักงานฝ่ายปกครองมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาที่เกิดขึ้นในต่างจังหวัดเช่นเดียวกับข้าราชการตำรวจ

ข้าราชการฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (17) ได้บัญญัติบทนิยามของข้าราชการฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ว่า หมายถึง เจ้าพนักงานดังต่อไปนี้

- (ก) ปลัดกระทรวงมหาดไทย
- (ข) รองปลัดกระทรวงมหาดไทย
- (ค) ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย
- (ฅ) ผู้ช่วยปลัดกระทรวงมหาดไทย
- (ง) อธิบดีกรมการปกครอง
- (จ) รองอธิบดีกรมการปกครอง
- (ฉ) ผู้อำนวยการกองการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง
- (ช) หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้างานในกองการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง
- (ซ) ผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง
- (ฌ) ผู้ว่าราชการจังหวัด

¹¹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง, หน้า 45

- (ญ) รองผู้ว่าราชการจังหวัด
- (ฎ) ปลัดจังหวัด
- (ฏ) นายอำเภอ
- (ฐ) ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ
- (ฑ) อธิบดีกรมตำรวจ
- (ฒ) รองอธิบดีกรมตำรวจ
- (ณ) ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ
- (ด) ผู้บัญชาการตำรวจ
- (ต) รองผู้บัญชาการตำรวจ
- (ถ) ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจ
- (ท) ผู้บังคับการตำรวจ
- (ธ) รองผู้บังคับการตำรวจ
- (น) หัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด
- (บ) รองหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด
- (ป) ผู้กำกับการตำรวจ
- (ผ) ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดเขต
- (ฝ) รองผู้กำกับการตำรวจ
- (พ) รองผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดเขต
- (ฟ) สารวัตรใหญ่ตำรวจ
- (ภ) สารวัตรตำรวจ
- (ม) ผู้บังคับกองตำรวจ
- (ย) หัวหน้าสถานีตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรี หรือ เทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรี

ขึ้นไป

(ร) หัวหน้ากิ่งสถานีตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

ทั้งนี้ หมายความว่ารวมถึงผู้รักษาการแทนเจ้าพนักงานดังกล่าวแล้วแต่ผู้รักษาการแทนเจ้าพนักงานใน (ม) (ย) และ (ร) ต้องมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปด้วย

แม้ในอดีตจะมีความพยายามจากทั้งทางฝ่ายปกครองและฝ่ายข้าราชการตำรวจเพื่อผลักดันองค์กรของตนเป็นองค์กรหลักในการสอบสวน แต่ในที่สุดก็ยอมรับให้ตำรวจเป็นองค์กรหลักในการสอบสวน¹² ดังนั้นในทางปฏิบัติทางราชการจะกำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียวเท่านั้นที่ทำหน้าที่สอบสวนซึ่งปัจจุบันได้แก่ ข้าราชการตำรวจ ส่วนพนักงานฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาโดยทั่วไป เว้นแต่ใน 2 กรณีคือ การควบคุมการสอบสวนโดยผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอในเขตท้องที่ของตนตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2543 ข้อ 4 และ 12¹³ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ กับกรณีกฎกระทรวงมหาดไทยที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 เรื่องกำหนดการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครโดยพนักงานฝ่ายปกครอง พ.ศ. 2554 ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองสอบสวนความผิดอาญาตามกฎหมายไว้ในข้อ 2 ดังต่อไปนี้

1. กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน
2. กฎหมายว่าด้วยการควบคุมการขายทอดตลาดและค่าของเก่า
3. กฎหมายว่าด้วยการควบคุมดารเรือ
4. กฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร
5. กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
6. กฎหมายว่าด้วยการพนัน
7. กฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ

¹² ศุภณัฐ ชูลาภ, "บทบาทพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา : ศึกษากรณีการสอบสวนความผิดนอกราชอาณาจักร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556), หน้า 17.

¹³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง, หน้า 45

8. กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข
9. กฎหมายว่าด้วยบัตรประชาชน
10. กฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่
11. กฎหมายว่าด้วยภาษีป้าย
12. กฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดิน
13. กฎหมายว่าด้วยยศและเครื่องแบบผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่กองอาสารักษาดินแดน
14. กฎหมายว่าด้วยโรงรับจำนำ
15. กฎหมายว่าด้วยโรงแรม
16. กฎหมายว่าด้วยสถานบริการ
17. กฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ
18. กฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนกิจ
19. กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน
เว้นแต่ความผิดที่มีโทษตามมาตรา 72 มาตรา 72 ทวิ มาตรา 73 มาตรา 74 และมาตรา 78 แห่ง
พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 ให้
พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเป็นผู้สอบสวน¹⁴

ดังนั้น เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจถือเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั่วไปไม่ว่าความผิดอาญานั้นจะเกิดในเขตกรุงเทพมหานครหรือไม่ก็ตามนั่นเอง ซึ่งหมายรวมถึงคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจด้วย

ในปัจจุบันการสอบสวนคดีอาญาโดยเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครั้งสำคัญอีกครั้ง กล่าวคือ เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2559 พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้ลงนามในคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 7/2559 เรื่อง การกำหนดตำแหน่งของข้าราชการตำรวจซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน คำสั่งดังกล่าวมีเนื้อหาสำคัญในเรื่องการยุบ เลิก ตำแหน่งพนักงานสอบสวนในมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 อันจะส่งผลให้ไม่มีเจ้าพนักงานตำรวจ

¹⁴ ศุภณัฐ ชูลาก, "บทบาทพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา : ศึกษากรณีการสอบสวนความผิดนอกราชอาณาจักร," หน้า 19-20.

ตำแหน่งพนักงานสอบสวนอีกต่อไป โดยเปลี่ยนชื่อตำแหน่งของพนักงานสอบสวน เช่น พนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนชำนาญการ พนักงานสอบสวนชำนาญการพิเศษ พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญ เป็นตำแหน่งภายในต่างๆ เช่น ตำแหน่งรองสารวัตรสอบสวน สารวัตรสอบสวน รองผู้กำกับการสอบสวน ผู้กำกับการสอบสวน รองผู้บังคับการสอบสวน และผู้บังคับการสอบสวนแทน โดยคำสั่งดังกล่าวมีผลใช้บังคับในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2559 แต่คำสั่งดังกล่าวเป็นเพียงแต่การยุบชื่อตำแหน่งอันเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในการบริหารงานภายในของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น มิได้ส่งผลต่ออำนาจสอบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 18 และมาตรา 19 แต่อย่างใด เจ้าพนักงานตำรวจผู้ทำหน้าที่สอบสวนเดิมจึงยังเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาเช่นเดิม เพียงแต่เปลี่ยนชื่อเรียกตำแหน่งใหม่เท่านั้น

องค์กรผู้ที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาประเภทอื่นเป็นกรณีของรัฐบัญญัติกฎหมายให้อำนาจองค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่นเข้ามาร่วมทำการสอบสวน หรือใช้อำนาจแทนเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั่วไปเพื่อความเหมาะสมและความจำเป็น ตามภารกิจขององค์กรนั้นๆ โดยอาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ

1. กรณีกฎหมายบัญญัติให้เป็นพนักงานสอบสวน เป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายนั้นๆเป็นพนักงานสอบสวน โดยมากจะเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเกี่ยวกับความผิดที่มีลักษณะพิเศษซึ่งต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสูงกว่าคดีอาญาทั่วไป เช่น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 20 ซึ่งวางหลักว่า ถ้าความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำความผิดในราชอาณาจักรไทย ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หรือจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนคนใด เป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้ โดยอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการผู้รับมอบหมายจะมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน

พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 มาตรา 60 วางหลักว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการ อนุกรรมการ พนักงาน ป.ป.ท และเจ้าหน้าที่ ป.ป.ท เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ในการไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการ อนุกรรมการ พนักงาน ป.ป.ท และเจ้าหน้าที่ ป.ป.ท เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 วางหลักให้ อนุกรรมการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการป้องกัน

และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 160 วรรคแรก วางหลักให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 3 และมาตรา 29 วรรคแรกวางหลักให้ พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ และมีอำนาจสอบสวนในความผิดเฉพาะตามพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 7 บัญญัติให้บุคคลหลายฝ่ายรวมทั้งพนักงานอัยการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ได้ โดยในการรวบรวมพยานหลักฐานให้พนักงานอัยการมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁵

พระราชบัญญัติให้อำนาจทหารเรือปราบปรามการกระทำผิดบางอย่างทางทะเล พ.ศ. 2490 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 พ.ศ. 2534 มาตรา 7 ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ทหารเรือทำการสอบสวนตาม มาตรา 4 ให้เจ้าหน้าที่ทหารเรือมีอำนาจและหน้าที่เช่นพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 23 ซึ่งบัญญัติว่า ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่กรณี

2. กรณีกฎหมายอื่นๆที่ไม่ได้บัญญัติให้เป็นพนักงานสอบสวนโดยตรง แต่บัญญัติให้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานเป็นการเฉพาะอย่างกว้างขวาง โดยมีอำนาจสอบสวนคดีอาญารวมอยู่ด้วย เช่น

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 26 ที่บัญญัติว่า ในการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจดังต่อไปนี้ (1) แสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้อง

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30-31.

ลงโทษ อันแสดงให้เห็นถึงอำนาจสอบสวนคดีอาญาของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจดังต่อไปนี้ (4) สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 มาตรา 31 ซึ่งบัญญัติว่า การปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 30 ให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ และดำเนินการอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใด เพื่อประโยชน์ในการส่งผู้ร้ายข้ามแดน เป็นต้น

3. กรณีกฎหมายอื่นบัญญัติให้องค์กรอื่นเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนทำการสอบสวน เช่น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 บัญญัติว่า การสอบสวนในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของ เจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการ ตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตาย ถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อัตตฆาตเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่า ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวน

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 มาตรา 19 บัญญัติว่า ในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 16 (1) ให้ผู้อำนวยการและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ผู้อำนวยการมอบหมาย เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่และร่วมเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา

2.1.2.1 หลักฟังความทุกฝ่าย

หลักการฟังความทุกฝ่าย (audiatur et altera pars) เป็นหลักกฎหมายพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับการสอบสวนคดีอาญา หลักฟังความทุกฝ่ายเป็นหลักพื้นฐานของหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ และเป็นหลักจารีตประเพณีที่ใช้ในศาลมาเป็นเวลานานหลายทศวรรษ โดยศาลหรือองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้มีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทจะต้องฟังความจากคู่ความทั้งสอง

ฝ่าย¹⁶ เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นย่อมหมายรวมถึงพนักงานสอบสวนที่ต้องใช้หลักการฟังความทุกฝ่ายสำหรับรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นการสอบสวนด้วย หลักการฟังความทุกฝ่ายถือเป็นหลักที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา โดยให้สิทธิแก่ผู้กล่าวหาที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหาเพื่อต่อสู้คดี และเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานสอบสวนที่ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ทั้งต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาพอสมควรในการแก้ข้อกล่าวหา¹⁷

หลักฟังความทุกฝ่าย (audiatur et altera pars) หมายถึง การต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาที่จะแก้ข้อหาได้ ด้วยเหตุที่การดำเนินคดีอาญาผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี ผู้ถูกกล่าวหาจึงมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับทราบว่าเขาถูกกล่าวหาอย่างไร หรือถูกฟ้องว่าอย่างไร ขั้นตอนดังกล่าวคือการสอบปากคำผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนนั่นเอง เพื่อเขาจะได้มีโอกาสให้การแก้ข้อกล่าวหาในชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นสอบสวนได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งการฟังความทุกฝ่ายนั้นถือเป็นขั้นตอนสำคัญประการแรกที่จะทำการค้นหาความจริงของคดีได้เป็นอย่างดีที่สุด การสอบสวนเป็นขั้นตอนการแสวงหาความจริงเบื้องต้น โดยจะรวบรวมพยานหลักฐานเพียงเพื่อใช้ยืนยันผู้ต้องหาเพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ ต้องรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย การฟังความทุกฝ่ายจึงเป็นหลักแนวคิดที่ขาดเสียไม่ได้ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมชั้นสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพ¹⁸

จากเนื้อหาของหลักฟังความทุกฝ่ายนี้เองจึงต้องมีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ก่อนฟ้องคดีต่อศาลเสมอ ดังที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติว่า ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน บทบัญญัติมาตรา 120 นี้แสดงให้เห็นว่า แม้จะมีการรวบรวมพยานหลักฐาน จนฟังได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แต่ต้องมีการสอบปากคำผู้ต้องหา ก่อนฟ้องเสมอโดยถือว่าหัวใจของบทบัญญัติมาตรา 120 นี้ คือ ต้องการสอบปากคำผู้ต้องหานั่นเอง¹⁹ เหตุนี้ หลักฟังความทุกฝ่ายจึงถือเป็นหลักที่มีความสำคัญมากต่อการ

¹⁶ นิรันดร์ เสียมทอง, "การแจ้งข้อหาในคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาคศึกษานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 14.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14-15.

¹⁸ จักรพงษ์ วิวัฒน์วาณิช, *หลักและทฤษฎีการสอบสวน* (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2556), หน้า 183-184.

¹⁹ คณิต ฒ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, หน้า 69-71.

สอบสวนคดีอาญาถึงขนาดที่หากการสอบสวนมิได้ปฏิบัติตามหลักฟังความทุกฝ่ายแล้ว มีผลถึงขนาดทำให้การสอบสวนนั้นไม่ชอบทีเดียว²⁰

2.1.2.2 หลักการสอบสวนเป็นอำนาจเดียว

หลักการสอบสวนเป็นอำนาจเดี่ยวนั้น ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฦ นคร ได้กล่าวไว้ว่า โดยที่การสอบสวนในบางส่วนหนึ่งเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และโดยที่การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหานั้น ผู้กล่าวหาเป็นประธานในคดี ฉะนั้นหากให้พนักงานสอบสวนที่มีอำนาจและหน้าที่ต่างคนต่างทำ กรณีก็อาจกระทบต่อหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อหนึ่งที่ว่าบุคคลจะไม่เดือดร้อนหลายครั้งในเรื่องเดียวกัน (ne bis in idem)²¹ โดยหลักแล้วอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นองค์กรในการดำเนินคดีอาญา สามารถทำการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของตนได้ทั่วราชอาณาจักร และอำนาจสอบสวนเป็นอำนาจเดียวมิได้แบ่งแยกออกเป็นส่วนๆได้ ส่วนการกำหนดเขตอำนาจสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เป็นการแบ่งเขตพื้นที่เพื่อกำหนดตัวพนักงานสอบสวนที่มีหน้าที่ในการสอบสวนเท่านั้น เพื่อป้องกันการเกี่ยงงอนการทำหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และป้องกันมิให้สิทธิของบุคคลที่จะถูกสอบสวนถูกกระทบกระเทือนจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและจากการกระทำของเจ้าพนักงาน ด้วยเหตุที่ เจ้าพนักงานสอบสวนอาจอาศัยอำนาจสอบสวนดังกล่าวทำการสอบสวนผู้ต้องหานอกเขตที่มีเขตเกาะเกี่ยวกับการกระทำความผิด อันจะส่งผลให้สิทธิของผู้ต้องหาถูกกระทบกระเทือนโดยการกระทำของอำนาจรัฐได้ ดังนั้นอำนาจสอบสวนโดยหลักแล้วต้องถือเป็นอำนาจเดียว มิได้แบ่งแยกออกเป็นส่วนๆ²²

2.1.2.3 หลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว

หลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวเป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ซึ่งมีที่มาจากแนวคิดที่ว่ารัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย ผู้ที่มีอำนาจดำเนินคดีอาญาคือ รัฐ ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐโดยพื้นฐานแล้ว จะกำหนดให้หน่วยงานซึ่งเรียกว่าเจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ เจ้า

²⁰ ยิ่งพริ้มรัฐ คำภูเวียง, "เขตอำนาจสอบสวนคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สาขากฎหมายอาญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 51-52.

²¹ คณิต ฦ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 447

²² ยิ่งพริ้มรัฐ คำภูเวียง, "เขตอำนาจสอบสวนคดีอาญา," หน้า 52

พนักงานตำรวจมีภารกิจหลักในการควบคุมป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม จึงมีการให้อำนาจตำรวจอย่างกว้างขวางในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งในด้านการบังคับใช้กฎหมายในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและการสอบสวนคดีเมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น²³ ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ หากมีการกระทำผิดเกิดขึ้นรัฐย่อมเป็นผู้เสียหาย เว้นแต่จะเป็นความผิดบางประเภทที่ไม่มีประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) เข้ามาเกี่ยวข้อง รัฐอาจผ่อนคลายเป็นเอกชนที่ เป็นผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเองได้ เมื่อถือว่าในคดีอาญารัฐเป็นผู้เสียหาย รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องร้องดำเนินคดี คือ พนักงานอัยการ²⁴ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ รัฐได้มอบหมายให้เจ้าพนักงานของรัฐ นั่นคือ พนักงานอัยการ เป็นผู้รับผิดชอบทั้งการสอบสวนและการฟ้องร้องคดี ซึ่งตามระบบอัยการสากลหรือระบบอัยการที่สมบูรณ์ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญา กระบวนการเดียวกันที่แบ่งแยกมิได้ เนื่องจากต่างก็เป็นกระบวนการดำเนินคดีในขั้นก่อนฟ้อง (Pre-trial stages) พนักงานอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ทำการสอบสวนเบื้องต้นเป็นเพียงเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการเท่านั้น²⁵ เป็นไปตามหลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันนั่นเอง

หลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันนั้นมิได้ถูกนำมาใช้ในระบบกฎหมายไทย รวมถึงในอีกหลายๆประเทศ ระบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาความอาญาของประเทศที่ไม่นำเอาหลักการนี้มาใช้จะมีการแบ่งแยกการสอบสวนและการฟ้องร้องคดีออกจากกันโดยเด็ดขาด โดยแยกความรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาขึ้นเจ้าพนักงานออกเป็นสองส่วน แบ่งองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องออก 2 องค์กร คือการสอบสวนเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนรับผิดชอบเพียงองค์กรเดียว การฟ้องคดีเป็นหน้าที่รับผิดชอบของพนักงานอัยการซึ่งแตกต่างไปจากหลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว หลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวจึงเป็นหลักสำคัญที่ส่งผลต่อการแบ่งแยกระบบการสอบสวนคดีอาญาของประเทศต่างๆในโลกออกเป็น 2 ระบบหลักๆคือระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว และระบบแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดี ดังจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

²³ วุฒินี้ วงศ์นิติ, "อำนาจสืบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงาน : ศึกษามาตรการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2550), หน้า 8.

²⁴ ปิยพร เกษมภักดีพงษ์, "บทบาทของของอัยการในการกำกับดูแลการสอบสวน: ศึกษากรณีการตรวจสอบขอกหมายอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556), หน้า 19.

²⁵ อรุณี กระจำแสง, "อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 36-37.

2.1.3 ระบบการสอบสวนคดีอาญา

ระบบการสอบสวนคดีอาญาของประเทศต่างๆในโลกสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระบบ คือ ระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว และระบบแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดี โดยการแบ่งแยกการสอบสวนทั้งสองระบบอาศัยเกณฑ์พิจารณาจากที่สำคัญคือ การพิจารณาว่าอำนาจหน้าที่ทั้งในการสอบสวนฟ้องร้องเป็นขององค์กรอัยการตามระบบอัยการสมบูรณ์ และตามหลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวหรือไม่ สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.1.3.1 ระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว

ระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวเป็นระบบการสอบสวนที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักการพื้นฐานของการสอบสวนคือ หลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว โดยระบบการสอบสวนนี้มีความเห็นต่ออำนาจสอบสวนและฟ้องร้องในทำนองที่ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวกันที่แบ่งแยกมิได้ เนื่องจากต่างก็เป็นกระบวนการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้อง (Pre-trial stages) องค์กรอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งกระบวนการขั้นตอนในชั้นสอบสวน และกระบวนการในชั้นฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาลด้วย ระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวนี้อาจถูกเรียกในอีกหลายชื่อ เช่น ระบบอัยการสากลหรือระบบอัยการที่สมบูรณ์ ซึ่งต่างก็มีความหมายตรงกันที่ให้ความสำคัญกับองค์กรอัยการเป็นผู้มีบทบาทหลักในการรับผิดชอบกำกับดูแลการสอบสวนและมีอำนาจในการฟ้องร้องคดีด้วย

ระบบดังกล่าวนี้พนักงานอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนเจ้าพนักงานตำรวจผู้ทำการสอบสวนเบื้องต้นเป็นเพียงเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการเท่านั้น พนักงานอัยการในระบบการสอบสวนนี้จะมีฐานะเป็นหัวหน้าของพนักงานสอบสวน มีอำนาจสั่งการแก่เจ้าพนักงานตำรวจตามที่เห็นสมควรเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาสั่งคดี พนักงานอัยการจะมีบทบาทหลักในการกำหนดทิศทางการสอบสวนเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่สมบูรณ์ในการดำเนินคดีในชั้นศาล รวมทั้งกำกับดูแลการสอบสวนให้มีความโปร่งใสและเป็นธรรมด้วย เพราะในที่สุดพนักงานอัยการต้องเป็นผู้นำคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาล พนักงานอัยการจึงชอบที่จะเข้ามาดำเนินคดีตั้งแต่ต้น โดยต้องมีอำนาจที่จะเข้าควบคุมคดีหรือเข้าดำเนินคดีเองได้ด้วย²⁶ ระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวมีข้อดีตรงที่ พนักงานอัยการจะสามารถให้คำแนะนำในการสอบสวนทำให้การสอบสวนรัดกุม การพิจารณาการสอบสวนและสั่งคดีจะทำได้เร็ว ถูกต้องมาก

²⁶ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 113.

ขึ้น และพนักงานอัยการจะทราบข้อเท็จจริงต่างๆในคดีตั้งแต่ชั้นสอบสวนอันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดีในชั้นศาล ระบบการสอบสวนลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นระบบการสอบสวนหลักที่ใช้กันอย่างแพร่หลายกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรปที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี ประเทศอิตาลี ประเทศสเปน ประเทศญี่ปุ่น และรวมถึงประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย เป็นต้น อารยประเทศเหล่านี้ต่างก็ให้อัยการมีบทบาทในการดำเนินคดีอย่างกว้างขวางซึ่งรวมถึงการดำเนินการในชั้นสอบสวนด้วย²⁷

2.1.3.2 ระบบแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดี

ระบบการสอบสวนที่แยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดีเป็นระบบที่แยกความรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานออกเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ แบ่งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องออกเป็น 2 องค์กรหลัก โดยให้พนักงานสอบสวนรับผิดชอบการสอบสวนและพนักงานอัยการรับผิดชอบในการสั่งคดี²⁸ พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้มีบทบาทหลักในขั้นตอนการสอบสวนในฐานะเป็นผู้ควบคุมการสอบสวน พนักงานอัยการจะไม่มีบทบาทในขั้นตอนนี้มากนัก แตกต่างจากระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวที่พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบทั้งกระบวนการขั้นตอนในชั้นสอบสวนและกระบวนการในชั้นฟ้องร้องดำเนินคดี ประเทศที่ใช้ระบบการสอบสวนประเภทนี้คือ ประเทศอังกฤษ ประเทศแคนาดาในบางมรัฐ และประเทศไทย

ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยแยกความรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานออกเป็น 2 ส่วน ค่อนข้างเด็ดขาด กล่าวคือ แบ่งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องออกเป็นสององค์กรโดยให้พนักงานสอบสวนรับผิดชอบการสอบสวนเพียงองค์กรเดียว และพนักงานอัยการรับผิดชอบในการสั่งคดี ซึ่งในทางปฏิบัติของประเทศไทย พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนเพียงองค์กรเดียว จนกระทั่งส่งสำนวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ด้วยเหตุนี้ ฐานะของพนักงานอัยการจึงเป็นเพียงผู้ไต่ตรองคดีที่พนักงานสอบสวนเสนอขึ้นมาเท่านั้น พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวนคดีเสียงเอง แม้ว่าพนักงานอัยการจะเห็นว่าสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเสนอมาไม่สมบูรณ์หรือบกพร่อง ควรมีการสอบสวนเพิ่มเติม แต่การสอบสวนเพิ่มเติมก็ต้องกระทำผ่านพนักงานสอบสวน²⁹ ดังนั้นในทางปฏิบัติแล้ว

²⁷ จิราธร เจริญวุฒิ, "วิวัฒนาการการสอบสวนคดีอาญา : ศึกษาบทบาทของพนักงานอัยการ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2550), หน้า 15.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

²⁹ ยิ่งพรหมรัฐ คำภูเวียง, "เขตอำนาจสอบสวนคดีอาญา," หน้า 55-56.

พนักงานอัยการของไทยแทบจะไม่สามารถเข้ามาทำการสอบสวนหรือกำกับดูแลการสอบสวนของพนักงานสอบสวนได้ ทำให้ขั้นตอนการสอบสวนฟ้องร้องแยกออกจากกันเด็ดขาด ระบบการสอบสวนของไทยที่แยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดีนั้นส่งผลให้เกิดปัญหาหลายประการ ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจ

2.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจ

เจ้าพนักงานตำรวจนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้รักษากฎหมาย มีภารกิจหลักในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และนำตัวอาชญากรผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เจ้าพนักงานตำรวจถือเป็นจุดเริ่มต้นของสายธารแห่งการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นเจ้าพนักงานตำรวจจะเป็นหน่วยงานแรกๆที่ประชาชนจะเข้ามาขอความช่วยเหลือหรือร้องทุกข์ เจ้าพนักงานตำรวจเองแม้จะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม แต่เจ้าพนักงานตำรวจเองก็เป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดาคนหนึ่ง ตำรวจก็มีโอกาสและสามารถกระทำความผิดอาญาได้เช่นกัน ไม่ว่าจะได้กระทำโดยเจตนาหรือกระทำโดยประมาท หรือกระทำความผิดอาญาในการปฏิบัติหน้าที่ หรือโดยส่วนตัว อีกทั้งเหตุการณ์ที่เจ้าพนักงานตำรวจผู้รักษากฎหมายกระทำการละเมิดกฎหมายและตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดเสียเองกลับมีเพิ่มมากขึ้นและพบเห็นได้เสมอๆ การกระทำความผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจหลายกรณีก็ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงต่อชีวิต ทรัพย์สิน เสรีภาพ และสิทธิอื่นๆ ของประชาชน

เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจถูกพบว่ากระทำความผิด หรือถูกร้องทุกข์กล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา เจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นก็ต้องถูกดำเนินคดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมปกติเฉกเช่นประชาชนทั่วไป โดยเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาถูกจับกุมได้ มามอบตัวเอง หรือมาพบพนักงานสอบสวนตามหมายเรียก เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นผู้ต้องหานั้นก็จะถูกสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น จะมีการแจ้งข้อเท็จจริงทั้งหลายเกี่ยวกับการกระทำที่เจ้าพนักงานตำรวจนั้นถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด รวมถึงข้อหาต่างๆให้ทราบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาความมาตรา 134 มีการแจ้งสิทธิต่างๆก่อนการถามคำให้การตามมาตรา 134/1-134/4 จากนั้นก็จะถูกสอบถามคำให้การ และสอบสวนต่อไปโดยมีเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้ควบคุมการสอบสวน เมื่อการสอบสวนแล้วเสร็จเจ้าพนักงานตำรวจที่เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจึงจะสรุปสำนวนการสอบสวน และส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณาว่าจะส่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลหรือไม่

แม้เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาจะต้องถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามขั้นตอนปกติ แต่ด้วยฐานะและอำนาจของการเป็นเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งมีความใกล้ชิดกับพนักงานสอบสวนผู้ควบคุมการสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเช่นกันมากกว่าบุคคลธรรมดา การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการสอบสวนคดีอาญาของบุคคลธรรมดาทั่วไปจึงยังคงมีปัญหาทั้งในทางข้อกฎหมายและในทางปฏิบัติ ในการทำความเข้าใจและศึกษาหาวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างถูกต้องครอบคลุม จำต้องพิจารณาถึงความหมายและลักษณะของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ และประเด็นเรื่องความแตกต่างระหว่างการสอบสวนคดีอาญาและการสอบสวนทางวินัยกรณีเจ้าพนักงานตำรวจถูกกล่าวหา รวมไปถึงประเด็นความแตกต่างระหว่างการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจกับบุคคลธรรมดาด้วย

2.2.1 ความหมายและลักษณะของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

การพิจารณาความหมายของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้น เมื่อพิจารณาจากบทนิยามของการสอบสวนปกติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) ซึ่งได้กล่าวไปแล้วในข้อที่ 2.1.1.1 ที่ว่า การสอบสวน หมายถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่น เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดรวมทั้งความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา และนิยามของคำว่า ผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (2) ที่บัญญัติว่า ผู้ต้องหา หมายถึงบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังไม่ได้ถูกฟ้องคดีต่อศาล ประกอบกับความหมายของคำว่า ตำรวจ หรือเจ้าพนักงานตำรวจนั้น พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 4 ได้บัญญัติความหมายของข้าราชการตำรวจว่า บุคคลซึ่งได้รับการบรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ โดยได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณหมวดเงินเดือนในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และให้หมายความรวมถึง ข้าราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติแต่งตั้งหรือสั่งให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการตำรวจ จะเห็นได้ว่าความหมายของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้นก็คือ การสอบสวนคดีอาญาตามปกติเพียงแต่ตัวผู้ต้องหาหรือบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นมีฐานะหรือประกอบอาชีพเป็นเจ้าพนักงานตำรวจหรือข้าราชการตำรวจในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาตินั่นเอง

การศึกษาทำความเข้าใจปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้น จำต้องกำหนดลักษณะให้ชัดเจนเสียก่อนว่ากรณีการกระทำผิดอาญาลักษณะใดของเจ้าพนักงานตำรวจในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติบ้างที่จะอยู่ในลักษณะของการสอบสวนคดีอาญาที่จะ

ทำการศึกษา เนื่องจากการกระทำผิดอาญาของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอาจจำแนกได้เป็นการกระทำผิดอาญาในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการ และกรณีการกระทำผิดอาญาโดยส่วนตัวของเจ้าพนักงานตำรวจในฐานะบุคคลธรรมดา อธิบายได้ดังนี้

การพิจารณาถึงความหมายของ การกระทำในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ หรือระหว่างการปฏิบัติตามหน้าที่นั้นจำเป็นต้องพิจารณาถึง ขอบเขตหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายเสียก่อน ซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐแต่ละตำแหน่งต่างมีภารกิจหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐแตกต่างกันออกไป ในกรณีของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมีภารกิจหน้าที่สำคัญในเรื่อง การรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

กรณีข้าราชการตำรวจกระทำผิดอาญาในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการ เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำความผิดอาญาในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ หรือเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ โดยการกระทำผิดอาญานั้นอาจเป็นการกระทำโดยเจตนา เช่น การที่เจ้าพนักงานตำรวจกระทำการวิสามัญฆาตกรรมคนร้ายโดยใช้อาวุธปืนยิงคนร้ายเพื่อป้องกันตัวระหว่างการไล่ล่าจับกุมคนร้าย หรือการที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้อาวุธปืนยิงบุคคลผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ฝ่าด่านตรวจ หรือการที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนใช้กำลังทำร้ายร่างกายผู้ต้องหาให้รับสารภาพ เป็นต้น การกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการอาจมิได้กระทำโดยเจตนา แต่เกิดจากความประมาทก็ได้ เช่น ขณะออกตรวจพื้นที่เจ้าพนักงานตำรวจขับรถด้วยความประมาทชนบุคคลอื่นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย เป็นต้น

กรณีการกระทำผิดอาญาโดยส่วนตัวของเจ้าพนักงานตำรวจในฐานะบุคคลธรรมดา เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำความผิดอาญานอกการปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือกระทำผิดในฐานะส่วนตัว โดยแต่ไม่เกี่ยวกับการเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ เช่น กรณีบุคคลที่เป็นข้าราชการตำรวจตื่นสุราแล้วขับรถชนผู้อื่นจนถึงแก่ความตายนอกเวลาปฏิบัติราชการ หรือกรณีเจ้าพนักงานตำรวจถูกกล่าวหาว่าปลอมเอกสารและยกยอกทรัพย์ของผู้เสียหาย หรือกรณีความผิดอาญาอื่นๆที่กระทำในทางส่วนตัวโดยแท้ เป็นต้น แม้ผู้ที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจจะได้กระทำความผิดอาญาโดยส่วนตัวในฐานะบุคคลธรรมดา การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจในคดีเหล่านี้ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ตัวผู้ต้องหาเองยังมีศักดิ์ฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอยู่เช่นเดิม ยังถือเป็นผู้ที่อยู่ในองค์กรเดียวกับพนักงานสอบสวนผู้ควบคุมการสอบสวน ยังคงเป็นผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพนักงานสอบสวนมีอิทธิพลต่อการสอบสวนและผู้เสียหายซึ่งเป็นคู่กรณีอีกฝ่ายก็ยังคงไม่เชื่อมั่นในต่อการสอบสวนในลักษณะนี้

จากที่การศึกษาที่กล่าวมานั้น การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนทั้งสองกรณีล้วนแต่อยู่ในความหมายของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้า

พนักงานตำรวจทั้งสิ้น ดังนั้นการกระทำผิดอาญาของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอาจจำแนกได้เป็นการกระทำผิดอาญาในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการ และกรณีการกระทำผิดอาญาโดยส่วนตัวของเจ้าพนักงานตำรวจในฐานะบุคคลธรรมดาตามที่กล่าวมาในข้างต้น การศึกษาปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้จึงต้องกำหนดลักษณะของการสอบสวนดังกล่าวให้ครอบคลุมทั้งกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ต้องหาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ และครอบคลุมการกระทำผิดอาญาโดยส่วนตัวของเจ้าพนักงานตำรวจในฐานะบุคคลธรรมดาด้วย

2.2.2 ความแตกต่างระหว่างการสอบสวนคดีอาญาและการสอบสวนทางวินัยกรณีเจ้าพนักงานตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา

ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำความผิดอาญาหรือถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา เจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นจะต้องถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติ กล่าวคือถูกสอบสวนในชั้นสอบสวน หรือถูกฟ้องร้องดำเนินคดีในศาลยุติธรรมแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจนั้นจะถูกดำเนินคดีทางวินัยด้วย การดำเนินการทางวินัยนั้นแม้จะมีขั้นตอนของการสอบสวนข้อเท็จจริงใกล้เคียงกับการสอบสวนคดีอาญา และข้อเท็จจริงที่ทำการสอบสวนจะเกิดจากมูลเหตุแห่งการกระทำเดียวกัน แต่แท้จริงแล้วการดำเนินการทางวินัยมีแนวทางที่แยกจากคดีอาญา และมีความแตกต่างกันทั้งในด้านวัตถุประสงค์ และรายละเอียดอื่นๆพอสมควร

คำว่า “วินัย” ว่างมีความหมาย 2 นัย 1) วินัย หมายถึง ปทัสถานแห่งพฤติกรรมที่กำหนดไว้เป็นแบบแผนพึงปฏิบัติสำหรับคนใน หมู่เหล่าแต่ละหมู่เหล่า 2) วินัย หมายถึง ลักษณะเชิงพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นการควบคุมตนเอง ยอมรับหรือปฏิบัติตามการนาหรือการบังคับบัญชา มีความเป็นระเบียบ หรืออยู่ในแบบแผน³⁰ ส่วนความหมายของคำว่า “วินัยตำรวจ” ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยตำรวจ พ.ศ. 2477 มาตรา 45 บัญญัติไว้ว่า วินัยตำรวจนั้น คือ การที่ตำรวจต้องประพฤติตนให้เป็นผู้มีมารยาทอันดีงามตามแบบอย่างธรรมเนียมของตำรวจ

การดำเนินการทางวินัยจึง หมายถึง กระบวนการทั้งหลายที่กระทำเป็นพิธีการตามกฎหมายเมื่อข้าราชการมีกรณีถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดซึ่งได้แก่ การตั้งเรื่องกล่าวหา การสืบสวนสอบสวน การพิจารณาความผิดและโทษ การสั่งลงโทษ การเปลี่ยนแปลงโทษ งดโทษ ยุติเรื่อง รวมทั้งการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การสั่งพักราชการ การสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนเพื่อรอฟังผลการ

³⁰ อุดม รัฐอมฤต, กฎหมายมหาชนกับการปฏิบัติงานของข้าราชการกระทรวงยุติธรรม (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, 2548), หน้า 5.

สอบสวนพิจารณา การรายงานการดำเนินการทางวินัย³¹ ดังนั้นแล้วการสอบสวนทางวินัยของเจ้าพนักงานตำรวจที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาจึงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการทางวินัย การสอบสวนดำเนินการทางวินัยนั้นก็มีข้อแตกต่างจากการสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาในหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ ขั้นตอนรายละเอียดในการดำเนินการ รวมถึงโทษที่จะลงแก่ผู้ถูกสอบสวน ดังนี้

ในแง่วัตถุประสงค์ของการสอบสวนคดีอาญา การสอบสวนคดีอาญาเป็นขั้นตอนหนึ่งของการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีอาญามีวัตถุประสงค์ที่มุ่งประสงค์ควบคุมการกระทำของบุคคลในสังคมมิให้กระทำการที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นความผิดอาญาเพื่อคุ้มครองสังคมโดยรวมให้มีความสุขและเป็นการดำเนินการเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นที่กำหนดโทษทางอาญาไว้มาลงโทษตามกฎหมาย การดำเนินคดีอาญามีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศในด้านต่าง ๆ ความสงบเรียบร้อยของสังคม และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ประมวลกฎหมายอาญาจึงกำหนดโทษทางอาญาไว้หลายระดับ คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน³² ซึ่งโทษดังกล่าวเป็นมาตรการทางกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของบุคคลโดยตรงอย่างรุนแรง ดังนั้นหลักการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมจึงต้องเข้มงวดในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย โจทก์จะต้องอ้างพยานหลักฐานและนำ สืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยต่อศาลให้ปรากฏอย่างชัดแจ้งจนปราศจากข้อสงสัย ศาลจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ หากปรากฏข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำผิดอาญาจริงหรือไม่ แม้เพียงเล็กน้อย ศาลก็จะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยตามนัยมาตรา 227 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งจะแตกต่างไปจากการสอบสวนดำเนินการทางวินัย

ส่วนการสอบสวนทางวินัยนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการทางวินัย เป็นมาตรการทางการปกครองและการบังคับบัญชา มีวัตถุประสงค์เป็นมาตรการที่มุ่งปราบปรามข้าราชการที่ฝ่าฝืนข้อห้ามตามที่กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับกำหนด โดยวิธีการลงโทษทางวินัยซึ่งมีผลเป็นการปรามไม่ให้ข้าราชการอื่นกระทำความผิดวินัยเพราะเกรงกลัวกับการลงโทษ มุ่งหมายเพื่อควบคุมความประพฤติของข้าราชการให้อยู่ในกรอบ ระเบียบวินัยของทางราชการเพื่อให้ข้าราชการปฏิบัติราชการอย่างมี

³¹ สำราญ มงคลแก้ว, "การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ศึกษากรณีข้าราชการตำรวจต้องหาว่ากระทำผิดอาญาหรือถูกฟ้องคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553), หน้า 17

³² ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดดังนี้ (1) ประหารชีวิต (2) จำคุก (3) กักขัง (4) ปรับ (5) ริบทรัพย์สิน

ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายและภารกิจขององค์กร แม้โทษทางอาญาและโทษทางวินัย จะมีผลเป็นการกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเหมือนกัน³³ แต่โทษทางวินัยก็เป็นเพียง มาตรการทางการปกครองซึ่งมีความรุนแรงน้อยกว่าโทษทางอาญา กระบวนการดำเนินการทางวินัย ของข้าราชการจึงมีความเข้มงวดน้อยกว่าการดำเนินคดีอาญา โดยกฎหมายกำหนดให้เป็นดุลพินิจของ ผู้บังคับบัญชาที่จะพิจารณาดำเนินการตาม ความเหมาะสม ตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง³⁴

การสอบสวนทางวินัยกรณีเจ้าพนักงานตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญานั้นได้บัญญัติ เรื่องหลักเกณฑ์และขั้นตอนการสอบสวนไว้ใน พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 โดยมี สาระสำคัญที่หมวด 5 มาตรา 77- 83 ว่าด้วยวินัยและการรักษาวินัย และหมวด 6 มาตรา 84 – 96 ว่าด้วยการดำเนินการทางวินัย ซึ่งขั้นตอนของการสอบสวนทางวินัยกรณีเจ้าพนักงานตำรวจถูก กล่าวหาว่ากระทำผิดอาญามีลักษณะที่ใกล้เคียงกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้า พนักงานตำรวจอย่างมีนัยยะสำคัญ สามารถอธิบายและเปรียบเทียบกับ การสอบสวนคดีอาญาได้ดังนี้

เมื่อพบว่าเจ้าพนักงานตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา การสอบสวนทางวินัย พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 84 บัญญัติว่า เมื่อมีการกล่าวหาหรือมีกรณีเป็นที่ สงสัยว่าข้าราชการตำรวจผู้ใดกระทำผิดวินัยให้ผู้บังคับบัญชารีบดำเนินการสืบสวนข้อเท็จจริงหรือ พิจารณาในเบื้องต้นว่ากรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่าผู้นั้นกระทำผิดวินัยหรือไม่ ขั้นตอนนี้หาก เปรียบเทียบกับการสอบสวนคดีอาญาแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นเสมือนขั้นตอนที่มีการร้องทุกข์ กล่าวโทษ หรือพบว่าเจ้าพนักงานตำรวจกระทำผิดอาญา พนักงานสอบสวนก็จะเริ่มทำการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130

ในขั้นตอนการดำเนินคดีทางวินัยต่อมาพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 86 บัญญัติว่า เมื่อข้าราชการตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงให้แต่งตั้งคณะกรรมการ ขึ้นทำการสอบสวน ในการสอบสวนต้องแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อ กล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยจะระบุหรือไม่ระบุชื่อพยานก็ได้ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจง และนำสืบแก้ข้อกล่าวหา เมื่อดำเนินการแล้ว ถ้าฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำผิดวินัย ให้ดำเนินการ ต่อไปตามมาตรา 89 หรือมาตรา 90 แล้วแต่กรณี ถ้าฟังไม่ได้ว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดวินัย ให้สั่งยุติ เรื่อง หากเปรียบเทียบกับ การสอบสวนคดีอาญาแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นเสมือนขั้นตอนการแจ้งให้ทราบ ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาได้กระทำผิดและแจ้งข้อหา

³³ โชคชัย สิทธิผลกุล, "ปัญหากฎหมายว่าด้วยวินัยของข้าราชการตำรวจ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 31.

³⁴ สำราญ มงคลแก้ว, "การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ศึกษากรณีข้าราชการตำรวจต้องหาว่ากระทำผิดอาญาหรือถูกฟ้องคดีอาญา," หน้า 17.

ให้ทราบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134 และเมื่อสอบสวนแล้วเสร็จ พนักงานสอบสวนก็จะสรุปสำนวนว่าควรสั่งฟ้อง หรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการตามมาตรา 140 – 142 โดยอาจมีข้อแตกต่างกันที่ว่าในการสอบสวนคดีอาญาผู้ทำการสอบสวน คือ พนักงานสอบสวนตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั่วไป ส่วนผู้ทำการสอบสวนทางวินัยจะเป็นคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรณีไปโดยมีข้อสังเกตว่าพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 93 นั้นวางหลักให้คณะกรรมการสอบสวนจะมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพียงเท่าที่เกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของกรรมการสอบสวน เช่น มีอำนาจเรียกให้บุคคลใด ๆ มาให้ถ้อยคำหรือชี้แจงข้อเท็จจริง ส่งเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ส่งผู้แทนหรือบุคคลในสังกัดมาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำเกี่ยวกับเรื่องที่สอบสวน เป็นต้น³⁵

การสอบสวนทางวินัยที่เจ้าพนักงานตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา กับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจยังมีข้อแตกต่างกันในประเด็นเรื่องโทษที่กำหนดไว้สำหรับผู้กระทำผิดด้วย โดยพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 82 ได้กำหนดโทษทางวินัยที่จะลงแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้กระทำผิดวินัยเอาไว้ได้แก่ (1) ภาคทัณฑ์ (2) ทณฑกรรม (3) กักขัง (4) กักขัง (5) ตัดเงินเดือน (6) ปลดออก (7) ไล่ออก โดยการลงโทษภาคทัณฑ์ ได้แก่ การลงโทษผู้กระทำผิดความผิดอันควรต้องรับโทษสถานหนึ่งสถานใด แต่มีเหตุอันควรปรานีจึงเพียงแค่แสดงความผิดผู้นั้นให้ปรากฏไว้ การลงโทษทณฑกรรม ได้แก่ การให้ทำงานโยธา การให้อยู่เวรยาม นอจากหน้าที่ประจำหรือการให้ทำงานสาธารณะประโยชน์ซึ่งต้องไม่เกินหกชั่วโมงต่อหนึ่งวัน การลงโทษกักขัง ได้แก่ การกักตัวไว้ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งที่สมควรตามกำหนด การลงโทษกักขัง ได้แก่ การขังในที่จัดไว้เพื่อควบคุมแต่เฉพาะคนเดียวหรือหลายคนรวมกันตามที่จะได้มีคำสั่ง การลงโทษกักขังหรือกักขังจะใช้งานโยธาหรืองานอื่นของทางราชการด้วยก็ได้แต่ต้องไม่เกินหกชั่วโมงต่อหนึ่งวัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นโทษเกี่ยวกับการทำงานและการปฏิบัติราชการเท่านั้น³⁶

ลักษณะของโทษจากการสอบสวนทางวินัยจึงแตกต่างกับการสอบสวนคดีอาญา กล่าวคือ “โทษอาญา” คือ ผลร้ายซึ่งผู้กระทำผิดได้รับเนื่องจากการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา โดยที่ผู้ซึ่งมีอำนาจให้ผลร้ายจะต้องมีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดและผลร้ายที่ผู้กระทำผิดได้รับนั้น เป็นการตอบแทนการ

³⁵ เมธา วาติเจริญ และ วนิดา วาติเจริญ, หลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนคดีวินัยตำรวจ ตามกฎ ก.ตร. ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, 2555), หน้า 18-29.

³⁶ เสด็จ โชคเรืองสกุล, คำอธิบายเรียงมาตรา พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 (แก้ไขเพิ่มเติมถึงปี 2554) (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2555), หน้า 315.

ฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งการตอบแทนนี้จะมีลักษณะตำหนิผู้กระทำความผิดนั้น³⁷ โทษทางอาญานั้นหากได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาความทางอาญาไปจนถึงที่สุดและพบว่าเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง โทษทางอาญาที่จะลงแก่เจ้าพนักงานตำรวจนั้น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 ได้กำหนดไว้ 5 สถาน ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน เมื่อพิจารณาถึงวิธีการบังคับในการลงโทษทางวินัยและทางอาญาแล้วสามารถสรุปข้อแตกต่างเป็น 3 ประการ

ประการแรกวินัยเป็นข้อบังคับที่ใช้แก่บุคคลบางจำพวก ได้แก่ บรรดาข้าราชการโดยทั่วไป มิได้ใช้บังคับกับประชาชนโดยทั่วไปเหมือนกับบทบัญญัติกฎหมายอาญา

ประการต่อมาการลงโทษทางอาญาเป็นการรักษาความยุติธรรมเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยแก่สังคมทั้งในทางป้องกันและปราบปราม ส่วนโทษทางวินัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ของทางราชการ กล่าวคือ เพื่อเป็นการกวดขันให้ข้าราชการได้ประพฤติและปฏิบัติราชการให้ดีขึ้น คนใดไม่ดีก็ให้ออกจากราชการเพราะหากได้รับราชการต่อไป ก็ไม่มีประโยชน์ไม่เป็นผลดีแก่ทางราชการ ดังนั้น ในการลงโทษทางอาญาจึงเป็นเรื่องอยู่ในอำนาจศาล ส่วนการลงโทษทางวินัยเป็นเรื่องอยู่ในดุลพินิจของผู้บังคับบัญชาซึ่งเป็นการกระทำในทางปกครอง

ประการสุดท้ายคือ การลงโทษทางอาญามีลักษณะเด็ดขาด กล่าวคือ หากไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดก็ไม่มีโทษ แต่การลงโทษทางวินัยไม่มีลักษณะเด็ดขาดเท่านี้เพราะลักษณะของความผิดทางวินัยมิได้บัญญัติความผิดในทางวินัยไว้ชัดแจ้งเหมือนลักษณะความผิดในทางอาญา เพื่อให้การลงโทษทางวินัยสามารถอนุโลมตามกรณีความผิดของข้าราชการที่กระทำได้ ด้วยเหตุนี้การบัญญัติความผิดในทางวินัยจึงบัญญัติความไว้อย่างกว้าง ๆ³⁸

แม้การสอบสวนทางวินัยกับการสอบสวนคดีอาญากรณีเจ้าพนักงานตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาจะเป็นการสอบสวนในข้อเท็จจริงเดียวกันและการกระทำเดียวกัน แต่ผลของการสอบสวนอาจแตกต่างกันได้ เพราะการดำเนินการทางวินัยกับการดำเนินคดีอาญาเป็นกระบวนการที่แยกต่างหากจากกัน หลักเกณฑ์การสอบสวนพิจารณา รวมถึงมาตรฐานการพิสูจน์ความผิดก็แตกต่างกัน และแม้จะปรากฏว่าผลการดำเนินคดีอาญาแตกต่างออกไป ก็ไม่กระทบต่อการพิจารณาลงโทษทางวินัยที่ได้ดำเนินการไปโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ตามคำสั่ง ตร. ที่ 436/2548 ลงวันที่ 20 มิ.ย. 48 ข้อ 13 ว่า หากผลการสืบสวนหรือสอบสวนมีพยานหลักฐานรับฟังได้ชัดแจ้งว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำ

³⁷ สำราญ มงคลแก้ว, "การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ศึกษากรณีข้าราชการตำรวจต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาหรือถูกฟ้องคดีอาญา," หน้า 24

³⁸ ปริญา ผ่องวิญญาน, "การลงโทษทางวินัยข้าราชการตำรวจ," (วิทยานิพนธ์ปริญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541), หน้า 44

ผิดหรือไม่ได้กระทำผิดแล้ว ผู้บังคับบัญชาต้องพิจารณาสั่งการให้เสร็จสิ้นโดยไม่ต้องรอฟังผลคดีอาญา เว้นแต่เป็นเรื่องสำคัญหรือพยานหลักฐานยังรับฟังได้ไม่ชัดเจน จะให้รอฟังผลคดีอาญาก็ได้³⁹ ประกอบกับพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่และวิธีการสืบสวนหรือสอบสวนพิจารณาโทษทางวินัยไว้เป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากการดำเนินคดีอาญา ทางวินัยจึงไม่จำเป็นที่จะต้องรอฟังผลทางคดีอาญา ผู้บังคับบัญชาจึงต้องพิจารณาสั่งการทางวินัยให้เสร็จสิ้นไปโดยไม่ชักช้า แม้ความเห็นทางวินัยจะมีความแตกต่างจากผลคดีอาญา ถ้าได้ทำไปโดยถูกต้องตามกฎหมายและโดยสุจริต ผู้พิจารณาสั่งการก็ไม่ต้องรับผิดชอบ อีกทั้งศาลปกครองสูงสุดได้มีแนววินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้ตามคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.142/2549 ว่า “การดำเนินการทางวินัยไม่ต้องรอผลคดีอาญา และผลของคดีอาญาจะเป็นประการใดไม่ผูกมัดผู้ดำเนินการทางวินัยที่จะเห็นแตกต่างได้ หากได้กระทำไปโดยสุจริตและเป็นไปตามกฎหมายแล้ว” ประกอบกับคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.67/2547 วินิจฉัยว่า “ผลการลงโทษทางวินัยและผลการลงโทษทางอาญาหาจำต้องมีผลไปในทางเดียวกัน เพราะกระบวนการพิจารณาทางวินัยและทางอาญามีความแตกต่างกัน การรับฟังพยานหลักฐานก็แตกต่างกัน ทั้งการมีอยู่ของพยานหลักฐานและการให้ถ้อยคำหรือการเบิกความของพยานอาจมีความแตกต่างกันได้ จึงไม่จำเป็นต้องรอผลการพิจารณาทางอาญาก่อนแต่ประการใด⁴⁰ ดังนั้นแล้วผลการสอบสวนทางวินัยตำรวจไม่จำเป็นต้องเหมือนกับความเห็นสรุปสำนวนการสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวนในคดีอาญาเสมอไปแต่อย่างใด

กล่าวโดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า แม้การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ กับ การสอบสวนทางวินัยกรณีเจ้าพนักงานตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา จะมีขั้นตอนของการสอบสวนที่คล้ายคลึงกัน เป็นการมุ่งพิสูจน์ความผิดจากการกระทำกรรมเดียวกัน แต่ก็มี ความแตกต่างอย่างมากทั้งในแง่วัตถุประสงค์ของการสอบสวน รายละเอียดปลีกย่อยของการสอบสวน โทษที่จะใช้ลงแก่ผู้กระทำผิด และผลคำตัดสินที่ไม่จำเป็นต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันแต่อย่างใด

³⁹ คำสั่ง ตร. ที่ 436/2548 ลง 20 มิ.ย.48 ข้อ 12 “กรณีข้าราชการตำรวจต้องหาคดีอาญาหรือถูกฟ้องคดีอาญา ให้ผู้มีอำนาจพิจารณาว่าพฤติการณ์และการกระทำของข้าราชการตำรวจที่ต้องหาคดีอาญาหรือถูกฟ้องคดีอาญานั้น เป็นคดีอาญาร้ายแรงหรือไม่ โดยพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป หากเป็นกรณีต้องหาคดีอาญาหรือถูกฟ้องคดีอาญาร้ายแรง ซึ่งมีได้มีผลสืบเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตหรือถูกกลั่นแกล้งกล่าวหา และมีเหตุที่จะส่งพักราชการหรือให้ออกจากราชการไว้ก่อน ให้ผู้มีอำนาจพิจารณาด้วยความละเอียดรอบคอบ ตามเหตุที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย ก.ตร.ว่าด้วยการสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน พ.ศ. 2547”

⁴⁰ ศิริพร กิจเกื้อกูล, การดำเนินการทางวินัย กับ การดำเนินคดีอาญา คนละเรื่องเดียวกันหรือไม่ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 3 ธันวาคม 2558. แหล่งที่มา <http://www.otepc.go.th/index.php/2012-07-11-08-30-24/2012-07-02-14-59-15/849-2014-01-30-04-11-50>

2.2.3 ความแตกต่างระหว่างการดำเนินคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจกับบุคคลธรรมดา

ดังที่ได้กล่าวไปในข้างต้นว่า แม้เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาจะต้องถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามขั้นตอนปกติ โดยใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการสอบสวนคดีอาญาของบุคคลธรรมดาทั่วไป แต่เนื่องด้วยผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นข้าราชการสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ การกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจบางกรณีอาจกระทำไปเนื่องจากการปฏิบัติราชการตามหน้าที่เพื่อประโยชน์ของรัฐ การดำเนินคดีอาญาในกรณีเหล่านี้จึงมีกฎหมายพิเศษเฉพาะบางเรื่องที่จะถูกนำมาใช้เพิ่มเติม เพื่อคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ และให้ความเป็นธรรมกับทั้งเจ้าหน้าที่และผู้เสียหายทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน ได้แก่ การรายงานตนเมื่อต้องคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจ ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี บทที่ 3 เรื่องการรายงานเมื่อต้องคดี และการให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาว่ากระทำผิดอาญา ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี บทที่ 2 เรื่อง วิธีปฏิบัติเมื่อข้าราชการตำรวจกระทำผิดอาญา

2.2.3.1 การรายงานตนเมื่อต้องคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจ

ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องหาหรือถูกฟ้องคดีอาญา ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี บทที่ 3 เรื่องการรายงานเมื่อต้องคดี ข้อ 1 ได้วางหลักว่า ข้าราชการตำรวจต้องรายงานตนเมื่อต้องคดีอาญา หรือถูกฟ้องในคดีอาญา ครั้งแรกให้รายงาน โดยชี้แจงพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นโดยละเอียดภายใน 7 วัน นับตั้งแต่วันที่ถูกจับกุมหรือแจ้งข้อกล่าวหา หรือศาลประทับรับฟ้องกรณีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา หัวข้อที่จะรายงานให้รายงานโดยละเอียดพอที่ผู้รับรายงานจะทราบเรื่องได้ดี โดยรายงานตามลำดับชั้นถึงสำนักงานตำรวจแห่งชาติผ่านกองคดีอาญาหรือกองคดีปกครองและคดีแพ่งแล้วแต่กรณี ครั้งต่อไปให้รายงาน เมื่อคดีคืบหน้าจนกว่าคดีจะถึงที่สุด

การรายงานตนของเจ้าพนักงานตำรวจเมื่อต้องคดีอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติและผู้บังคับบัญชาของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นทราบ เพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือหากข้าราชการตำรวจต้องหาคดีอาญาเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือถูกก่อกวนกล่าวหา และพิจารณาว่าการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นอยู่ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ราชการหรือไม่ การรายงานตนของเจ้าพนักงานตำรวจจะเป็นการ

รายงานให้ทางราชการทราบ โดยจำแนกได้เป็น 2 กรณีคือ การรายงานตน และการรายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับการต้องคดี การรายงานตนได้แก่ การแจ้งยศ ชื่อตัว ชื่อสกุล ตำแหน่ง สังกัดของเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องคดีอาญาเพื่อยืนยันตัวบุคคล ส่วนการรายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับการต้องคดี คือ การรายงานวัน เดือน ปี สถานที่ ที่เกิดเหตุ พฤติการณ์แห่งคดี ถ้าเป็นกรณีเกี่ยวกับทรัพย์ก็ให้ปรากฏจำนวนทรัพย์เสียหายมากน้อยเพียงใด ถ้าเป็นกรณีเกี่ยวกับประทุษร้ายต่อชีวิตหรือร่างกายก็ให้ปรากฏชัดเจนว่าถึงตายเพราะถูกทำร้ายหรือเหตุอื่นใด ในกรณีบาดเจ็บให้ปรากฏชัดเจนว่าบาดเจ็บอย่างไร แพทย์ลงความเห็นว่ารักษากี่วันหาย และถึงสาหัสเพียงใดหรือไม่ ถูกจับเมื่อใด ถูกควบคุมตัวอยู่หรือให้ปล่อยชั่วคราวแต่เมื่อใด พยานหลักฐานทางคดีมีอย่างไร เป็นต้น⁴¹

การรายงานตนเมื่อต้องคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจนอกจากจะมีผลต่อเนื่องสู่การพิจารณาให้ความช่วยเหลือข้าราชการตำรวจที่ต้องหาคดีอาญาแล้ว ยังส่งผลถึงการดำเนินการทางวินัยว่าสมควรให้ปฏิบัติราชการต่อไป ให้กลับเข้าปฏิบัติหน้าที่ หรือกลับเข้ารับราชการ หรือให้ออกจากราชการหรือไม่ด้วย การรายงานตนเมื่อต้องคดีอาญานี้เป็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของการดำเนินคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งจะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาของประชาชนธรรมดาทั่วไป

2.2.3.2 การให้ความช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาว่ากระทำผิดอาญา

หน้าที่และภารกิจของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รวมถึงการติดตามจับกุมผู้กระทำผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้ลุล่วงในบางกรณีเจ้าพนักงานตำรวจอาจต้องใช้กำลังในการปฏิบัติหน้าที่หรือเกิดการกระทบกระทั่งกับประชาชน เจ้าพนักงานตำรวจจึงมีความเสี่ยงมากกว่าบุคคลธรรมดาในการกระทำผิดอาญาได้ ไม่อาจจะเป็นการกระทำไปโดยเจตนา หรือประมาท เมื่อการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจบางกรณีอาจกระทำไปเนื่องจากการปฏิบัติราชการตามหน้าที่เพื่อประโยชน์ของรัฐ รัฐต้องจึงมีกฎหมายและมาตรการพิเศษเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาว่ากระทำผิดอาญาเหล่านี้

กฎหมายและมาตรการพิเศษเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาว่ากระทำผิดอาญาปรากฏอยู่ในระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี บทที่ 2 เรื่อง วิธีปฏิบัติเมื่อข้าราชการตำรวจกระทำผิดอาญา ซึ่งวางหลักว่า ข้าราชการตำรวจผู้ใดต้องหาหรือถูกฟ้องคดีอาญา ให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายหากการต้องหาหรือ

⁴¹ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี บทที่ 3 เรื่องการรายงานเมื่อต้องคดี ข้อ 2 การรายงานเหตุการณ์เมื่อข้าราชการตำรวจต้องคดี

ถูกฟ้องคดีอาญานั้น เป็นกรณีที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต หรือถูกกล่าวหา ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาหาทางช่วยเหลือ ให้ได้รับความเป็นธรรมจนเต็มความสามารถเท่าที่จะทำได้ โดยไม่ต้องดำเนินการสืบสวนข้อเท็จจริงหรือสอบสวนเพื่อพิจารณาโทษทางวินัยแต่อย่างใด เว้นแต่เมื่อคดีถึงที่สุดแล้วได้รับโทษจำคุกหรือโทษที่หนักกว่าจำคุก อันจะต้องออกจากราชการตามกฎหมาย

จากหลักเกณฑ์นี้แสดงให้เห็นถึงการให้ความช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาว่ากระทำผิดอาญาไว้เป็นพิเศษ โดยผู้บังคับบัญชาสามารถหาทางช่วยเหลือจนเต็มความสามารถเท่าที่จะทำได้ แม้จะไม่มี การสืบสวนหรือสอบสวนข้อเท็จจริงเลยก็ตาม เพียงตัวผู้บังคับบัญชาของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นๆ เห็นว่าการที่เจ้าพนักงานตำรวจตกเป็นผู้ต้องหา นั้นเกิดจากปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต หรือถูกกล่าวหาที่เพียงพอแล้ว การให้ความช่วยเหลือพิเศษแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหา นี้ อาจมีทั้งในลักษณะการให้ความช่วยเหลือทางการดำเนินคดี เช่น การให้พนักงานอัยการจากส่วนกลางเป็นทนายแก่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 382/2555 เรื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติในการประสานงานพนักงานอัยการแก่ต่างคดีอาญาซึ่งได้กำหนดวิธีปฏิบัติเมื่อข้าราชการตำรวจกระทำผิดอาญาในกรณีเป็นการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตหรือถูกกล่าวหา⁴² โดยให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาหาทางช่วยเหลือให้ได้รับความเป็นธรรม โดยขอความร่วมมือให้มีพนักงานอัยการเป็นทนายแก่ต่างให้ ตลอดจนการช่วยเหลือขอลดโทษชั่วคราว ผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือถูกฟ้องคดีอาญานั้นเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ หรืออาจเป็นการให้ความช่วยเหลือในทางด้านทุนทรัพย์สำหรับต่อสู้คดี เช่น ในข้อ 4 ของระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี บทที่ 2 เรื่อง วิธีปฏิบัติเมื่อข้าราชการตำรวจกระทำผิดอาญาที่วางหลักว่า ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา ให้หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่รับราชการครั้งสุดท้ายก่อนที่จะออกจากราชการหรือหน่วยงานที่มอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ แล้วแต่กรณีเบิกจ่ายจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีของหน่วยงาน กรณีหน่วยมีงบประมาณไม่เพียงพอ ให้ขอรับการสนับสนุนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้⁴³ เป็นต้น

⁴² คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 382/2555 เรื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติในการประสานงานพนักงานอัยการแก่ต่างคดีอาญา กำหนดวิธีปฏิบัติเมื่อข้าราชการตำรวจกระทำผิดอาญา ในกรณีเป็นการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตหรือถูกกล่าวหา ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาหาทางช่วยเหลือให้ได้รับความเป็นธรรม โดยขอความร่วมมือให้มีพนักงานอัยการเป็นทนายแก่ต่างให้ ตลอดจนการช่วยเหลือขอลดโทษชั่วคราวผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือถูกฟ้องคดีอาญานั้นเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ ข้อ 1. ข้าราชการตำรวจหรือลูกจ้างซึ่งต้องหาหรือถูกฟ้องคดีอาญานั้นเป็นกรณีที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตหรือถูกกล่าวหา และมี ความประสงค์จะขอให้ประสานงานเพื่อให้มีพนักงานอัยการเป็นทนายแก่ต่างคดี ให้รายงานผู้บังคับบัญชาพร้อมรายละเอียด

⁴³ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 382/2555 เรื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติในการประสานงานพนักงานอัยการแก่ต่างคดีอาญา กำหนดวิธีปฏิบัติเมื่อข้าราชการตำรวจกระทำผิดอาญา ข้อ 5. ให้ข้าราชการตำรวจที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายตำรวจประสานงานคดี และหน่วยงานประสานงานกลาง สามารถเบิกค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีอาญาจากงบประมาณรายจ่ายประจำปี

ในอดีตทางหน่วยงานของรัฐโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติยังคงมีหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาว่ากระทำผิดอาญาภายหลังถูกศาลพิพากษาลงโทษ นอกเหนือจากการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน และทางด้านการต่อสู้คดีในชั้นของการสอบสวน ฟ้องร้อง และพิจารณาคดีในศาล ตามประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี บทที่ 2 เรื่อง วิธีปฏิบัติเมื่อข้าราชการตำรวจกระทำผิดอาญา ข้อ 4 ที่วางหลักว่า ถ้าปรากฏโดยชัดเจนว่า ตำรวจผู้ใดที่ปฏิบัติกรตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต หรือถูกแก้งกล่าวหา แล้วถูกศาลพิพากษาลงโทษจนถึงกับต้องออกจากราชการไป เมื่อพ้นโทษแล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาเสนอเหตุผลตามลำดับจนถึงกรมตำรวจพร้อมด้วยสำเนาคำพิพากษา ถ้ากรมตำรวจเห็นสมควรให้กลับเข้ารับราชการก็จะจัดการให้ได้กลับเข้ารับราชการต่อไป⁴⁴ กล่าวคือ เจ้าพนักงานตำรวจที่ตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำผิดอาญา แม้ต่อมาศาลพิพากษาว่ามีความผิดต้องรับโทษทางอาญา และถูกลงโทษให้ออกจากราชการไป หากพ้นโทษแล้ว และทางผู้บังคับบัญชาของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นเห็นว่าการกระทำผิดอาญาเกิดจากการปฏิบัติกรตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต หรือไม่เห็นพ้องกับศาลยุติธรรม โดยเห็นว่าเจ้าพนักงานตำรวจนั้นถูกแก้งกล่าวหา ก็สามารถพิจารณาให้กลับเข้ารับราชการต่อไปได้ ด้วยเนื้อหาของระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติดังกล่าวมีลักษณะอ่อนโยนเกินไปในทางที่จะให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาอย่างเต็มที่ แม้จะเป็นกรณีศาลยุติธรรมพิพากษาแล้วว่าเจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำผิดอาญาไปแล้วก็ตาม ระเบียบฯ จึงดังกล่าวทำให้ผู้เสียหายและประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อการสอบสวนและกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ ต่อมาระเบียบข้อดังกล่าวจึงได้ถูกยกเลิกไปในการแก้ไขปรับปรุงระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี พ.ศ. 2555 เนื่องจากถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่เหมาะสมอย่างมาก

แม้เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาจะได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากมาตรการของรัฐในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี รวมถึงการให้พนักงานอัยการเข้ามาช่วยเหลือให้คำปรึกษาในทางคดีตามระเบียบฯ อยู่บ้าง แต่มาตรการช่วยเหลือดังกล่าวก็ไม่ได้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากทางฝ่ายองค์กรอัยการเป็นองค์กรผู้มีความหน้าที่ต้องพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องภายหลังการสอบสวนแล้วเสร็จ เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นผู้ต้องหาจึงไม่สะดวกใจที่ขอคำปรึกษา หรือไม่กล้าที่จะให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีทั้งหมดเพราะเจ้าพนักงานอัยการก็เป็นผู้มีส่วนได้เสียในขั้นตอนภายหลังการสอบสวน

ของหน่วยงานต้นสังกัดได้ตามระเบียบของทางราชการ กรณีหน่วยมีงบประมาณไม่เพียงพอให้ขอรับการสนับสนุนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

⁴⁴ กองวินัยตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, วิธีปฏิบัติเมื่อข้าราชการตำรวจกระทำผิดทางอาญา [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2558. แหล่งที่มา http://www.bpp.go.th/bpp_st6/BPPNITIK/INDEX/COMMON/indexreport.html

พนักงานอัยการก็ขาดความเข้าใจในเรื่องขั้นตอนละวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ มุมมองและทัศนคติของพนักงานอัยการที่เข้ามาให้คำปรึกษาจึงมีลักษณะที่ว่าเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้กระทำผิดแล้ว อีกทั้งเมื่อการสอบสวนแล้วเสร็จหากพนักงานอัยการพิจารณาสั่งฟ้องเจ้าพนักงานตำรวจนั้น เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาที่จะไม่ได้รับความช่วยเหลือในการดำเนินคดี ภายหลังจากนั้นจากองค์กรอัยการตามระเบียบอีกเลย มาตรการช่วยเหลือคุ้มครองเจ้าพนักงานตำรวจดังกล่าวนั้นก็ยิ่งถือน้อยเกินสมควรเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับการคุ้มครองเจ้าพนักงานอื่นของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะใกล้เคียงกันด้วย

2.2.4 ความแตกต่างระหว่างการดำเนินคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจกับเจ้าพนักงานอื่นของรัฐ

ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจตกถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาก็ต้องถูกดำเนินคดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมปกติเฉกเช่นประชาชนทั่วไป เริ่มต้นจากการตกเป็นผู้ต้องหาถูกแจ้งข้อกล่าวหา และถูกสอบสวนว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ โดยการสอบสวนมีมาตรการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองเจ้าพนักงานตำรวจนั้นอยู่บ้าง เช่นการให้ความช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี หรือการให้พนักงานอัยการเข้ามาให้ความช่วยเหลือในทางคดีดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่มาตรการดังกล่าวก็มีความแตกต่างกับกรณีเจ้าพนักงานอื่นของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ลักษณะเดียวกันกับเจ้าพนักงานตำรวจกระทำผิดอาญาอยู่บ้าง เช่น กรณีการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นทหาร

ทหารอาจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาได้ใน 2 ลักษณะ คือ การกระทำผิดอาญาทหาร และการกระทำผิดอาญาตามกฎหมายบ้านเมือง ดังนั้นเมื่อทหารถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา การดำเนินกระบวนการยุติธรรมต้องพิจารณาในเบื้องต้นเสียก่อนว่าความผิดอาญาดังกล่าวอยู่ในอำนาจศาลทหาร หรือศาลพลเรือน หากเป็นการกระทำผิดอาญาทหารตามประมวลกฎหมายอาญาทหารโดยแท้ ผู้กระทำผิดต้องถูกดำเนินคดีในศาลทหาร เริ่มจากการถูกสอบสวนโดยผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทหาร คือ นายทหารพระธรรมนูญ อัยการทหาร หรือนายทหารชั้นสัญญาบัตรที่ได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาให้มีอำนาจสอบสวน⁴⁵ เมื่อทำการสอบสวนแล้วเสร็จผู้สอบสวนก็จะสรุปสำนวนการ

⁴⁵ ภัสสร ชีระพันธุ์, "การดำเนินคดีอาญาของอัยการทหารในศาลทหาร : ศึกษากรณีการสั่งคดี," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), หน้า 39.

สอบสวนส่งให้อัยการทหารเป็นผู้พิจารณายื่นฟ้องคดีต่อศาลทหารต่อไป ซึ่งกระบวนการยุติธรรมในลักษณะนี้เป็นการดำเนินการโดยองค์กรภายในทางทหารแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น⁴⁶

ในกรณีที่ทหารถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาตามกฎหมายบ้านเมือง อันได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา หรือพระราชบัญญัติอื่นๆซึ่งกำหนดโทษทางอาญาไว้ ทหารผู้ต้องหว่ากระทำผิดจะถูกดำเนินคดีในสองลักษณะขึ้นอยู่กับผู้ร่วมกระทำผิด กล่าวคือ หากทหารกระทำผิดเพียงลำพัง หรือร่วมกระทำผิดกับทหารด้วยกัน หรือกับบุคคลอื่นซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารตามพระราชบัญญัติศาลทหารฯ มาตรา 16 เช่น นักเรียนทหาร หรือพลเรือนในสังกัดหน่วยงานทหารที่กระทำผิดในหน้าที่ราชการทหารหรือทำผิดในพื้นที่ทหาร ผู้ที่ต้องขังหรืออยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเชลยศึก ซึ่งเท่ากับว่าผู้กระทำผิดทั้งหมดล้วนเป็นบุคคลในอำนาจศาลทหาร จึงต้องถูกดำเนินคดีในศาลทหารแม้ว่าความผิดที่กระทำจะมีใช้ความผิดทางทหารก็ตาม เป็นการพิจารณาโดยยึดหลักเกณฑ์ที่ตัวบุคคลผู้กระทำผิด การสอบสวนทหารที่กระทำผิดอาญาในกรณีนี้จึงเป็นการสอบสวนภายในองค์กรทหารโดยไม่มีองค์กรภายนอกเข้าไปมีส่วนร่วมแม้แต่น้อย

หากการกระทำผิดอาญาของทหารนั้นมีผู้ร่วมกระทำผิดแม้เพียงคนใดคนหนึ่งที่เป็นพลเรือนซึ่งไม่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร โดยมิใช่ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลและความผิดที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เฉพาะว่าผู้กระทำต้องขึ้นศาลทหารเท่านั้น หรือหากเป็นความผิดที่กระทำนั้นเกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือน คดีเหล่านี้จะถือว่าเป็นคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร ผู้กระทำความผิดจะต้องถูกส่งไปดำเนินคดีในศาลพลเรือนหรือศาลยุติธรรมเท่านั้น ตามพระราชบัญญัติศาลทหารมาตรา 14 (1) (2) และมาตรา 15 วรรคแรก โดยเริ่มกระบวนการจากผู้เสียหายไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือผู้กระทำความผิดถูกจับกุมตัวมาสอบสวน ทหารผู้ต้องหาจะถูกสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนเพื่อรวบรวมสำนวนการสอบสวนส่งพนักงานอัยการพิจารณาสั่งฟ้องต่อศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาตามขั้นตอนปกติ หรือผู้เสียหายอาจเป็นโจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลโดยตรง จากนั้นก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁴⁷

⁴⁶ อธิรัตน์ มุสิกานุเคราะห์, "การดำเนินคดีอาญาขึ้นก่อนฟ้อง : ศึกษาเปรียบเทียบการสั่งคดีของอัยการทหารกับอัยการพลเรือน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), หน้า 35-37.

⁴⁷ สุพิชชา หอมส่งกลิ่น, "การสอบสวนคดีอาญาโดยอัยการทหาร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550), หน้า 72-74.

แม้ทหารผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาบ้านเมืองซึ่งอยู่ในอำนาจศาลยุติธรรมจะถูกสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนเหมือนคดีอาญาซึ่งบุคคลธรรมดาเป็นผู้ต้องหา แต่การสอบสวนนั้นกลับมีขั้นตอนและรายละเอียดที่ซับซ้อนกว่าปกติเพราะต้องปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานกรณีทหารถูกหาว่ากระทำความผิดอาญา พ.ศ. 2544 ระเบียบดังกล่าวกำหนดให้มีคณะกรรมการว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานกรณีทหารถูกหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอำนาจเกี่ยวกับการกำหนดวิธีการปฏิบัติกรณีทหารกระทำผิดอาญา ระเบียบซึ่งกำหนดขึ้นนี้มีสาระสำคัญในเรื่องการกำหนดวิธีการปฏิบัติและประสานงานกรณีทหารถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา มีการกำหนดวิธีการจับกุม การควบคุม การปล่อยชั่วคราว และการสอบสวน ทหารผู้ต้องหาว่ากระทำผิดไว้เป็นพิเศษ ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นการคุ้มครองทหารผู้กระทำผิดไว้มาก เช่น ก่อนการจับกุมผู้ต้องหาซึ่งเป็นทหารซึ่งถูกหมายจับต้องมีการแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาของทหารนั้นทราบในโอกาสแรก ในการควบคุมตัวทหารนั้นเจ้าพนักงานตำรวจไม่มีอำนาจถอดเครื่องแบบของผู้ต้องหาซึ่งเป็นทหารได้เอง และเมื่อควบคุมตัวทหารไว้ก็ผู้ควบคุมต้องแจ้งให้ฝ่ายทหารที่เป็นผู้บังคับบัญชาของทหารนั้นทราบโดยไม่ชักช้า ทางฝ่ายทหารเองยังมีอำนาจจับตัวผู้ต้องหาต้องหาว่ากระทำผิดไปจากตำรวจเพื่อควบคุมเองอีกด้วย⁴⁸

ในการสอบสวนทหารที่เป็นผู้ต้องหาคดีอาญาเจ้าพนักงานสอบสวนต้องแจ้งผู้บังคับบัญชาของนายทหารผู้นั้นให้รับทราบ ทหารซึ่งเป็นผู้ต้องหาที่มีสิทธิต่างๆในการบวนการยุติธรรมเหมือนกับผู้ต้องหาทั่วไป เช่น มีสิทธิได้รับการสอบสวนที่รวดเร็ว ต่อเนื่อง เป็นธรรม มีสิทธิพบและปรึกษาทนายสิทธิที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้ มีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย และยังมีสิทธิพิเศษอื่นๆ เช่น ผู้บังคับบัญชาของทหารผู้ต้องหาอาจส่งนายทหารพระธรรมนูญ หรือนายทหารชั้นสัญญาบัตรอื่นใดเข้าฟังการสอบปากคำทหารผู้ต้องหา และให้ความช่วยเหลือทางคดีแก่ผู้ต้องหานั้นนอกจากการมีทนายความตามปกติ อีกทั้งหากทหารผู้ต้องหาเห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมในการดำเนินคดีอาญา ทหารนั้นสามารถร้องขอความเป็นธรรมต่อคณะกรรมการว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานกรณีทหารถูกหาว่ากระทำความผิดอาญาได้ด้วย

การสอบสวนทหารซึ่งกระทำผิดอาญานั้นมีความแตกต่างจากกรณีเจ้าพนักงานตำรวจโดยกำหนดมาตรการในการให้ความคุ้มครองเจ้าหน้าที่ซึ่งตกเป็นผู้ต้องหามากกว่ากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ เช่น การกระทำผิดอาญาตามกฎหมายทั่วไปของทหาร หากเป็นความผิดในการ

⁴⁸ สมเจตน์ คงรอด, "สิทธิและเสรีภาพของทหาร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 99-102.

ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอาญาทหารทหารนั้นก็จะถูกสอบสวนและพิจารณาตัดสินโดยองค์กรภายในของฝ่ายทหารเอง องค์กรภายในเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็น นายทหารพระธรรมนูญ อัยการทหาร หรือศาลทหารต่างมีความเข้าใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ของทหารเองซึ่งบางครั้งมีความเสี่ยงต่อการกระทำผิดอาญามากกว่าบุคคลธรรมดา⁴⁹ กระบวนการยุติธรรมภายในองค์กรทหารนั้นจึงมีมุมมองและมีความเข้าใจถึงการกระทำผิดเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่มากกว่ากระบวนการยุติธรรมปกติ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทางฝ่ายทหารผู้ตกเป็นผู้ต้องหาเองในการต่อสู้คดีด้วย

ทหารเองมีสิทธิร้องขอความเป็นธรรมต่อคณะกรรมการพิเศษในกรณี que เห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสอบสวนในขณะที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาไม่มีสิทธิในทำนองดังกล่าว และทหารมีสิทธิในเรื่องของการให้เจ้าพนักงานซึ่งมีความรู้กฎหมาย มีความเชี่ยวชาญ และเข้าใจถึงลักษณะความจำเป็นเฉพาะเรื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานนั้นๆ มาให้ความปรึกษาและช่วยเหลือทางคดี กล่าวคือ ทหารมีนายทหารพระธรรมนูญคอยดูแลช่วยเหลือในการดำเนินคดี นอกเหนือไปจากการได้รับคำปรึกษาจากทนายความตามปกติ สิทธิของทหารผู้ตกเป็นผู้ต้องหาเหล่านี้ต่างจากฝ่ายเจ้าพนักงานตำรวจที่แม้อาจได้รับความช่วยเหลือจากพนักงานอัยการ แต่ทางฝ่ายองค์กรอัยการเป็นองค์กรผู้มีหน้าที่ต้องพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องภายหลังการสอบสวนแล้วเสร็จ เจ้าพนักงานอัยการจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียในขั้นตอนภายหลังการสอบสวน อีกทั้งพนักงานอัยการก็ขาดความเข้าใจในเรื่องขั้นตอนละวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ การให้ความคุ้มครองในการสอบสวนดังกล่าวแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาจึงยังไม่เหมาะสมเพียงพอโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเจ้าพนักงานอื่นของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะเดียวกัน เช่น เจ้าพนักงานทหาร

2.3 หลักเกณฑ์กฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

บทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาสามัญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งนำมาใช้บังคับกับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจด้วย และหลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทอื่นที่เจ้าพนักงานตำรวจมักตกเป็นผู้ต้องหา การสอบสวนคดีอาญาประเภทนี้จะมีรูปแบบพิเศษ แตกต่างจากหลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาทั่วไป

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 104-106.

2.3.1 หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาสามัญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจถูกพบว่ากระทำความผิด หรือถูกร้องทุกข์กล่าวหาว่ากระทำความผิด อาญาไม่ว่าจะเป็นความผิดฐานใด โดยหลักเจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นก็ต้องถูกดำเนินคดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมปกติเช่นประชาชนทั่วไป การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยทั่วไปจึงต้องนำหลักกฎหมายการสอบสวนคดีอาญาสามัญมาใช้บังคับด้วย โดยหลักการสอบสวนคดีอาญาสามัญนั้นบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1 (6) (11) 18 19 130 131 132 133 134 และ 135 ดังนี้

นิยามของการสอบสวนในมาตรา 1 (11) ที่ว่า "การสอบสวน" หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือการพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ซึ่งได้อธิบายความหมายของการสอบสวนไปแล้วในข้อ 2.1.1.1 โดยการสอบสวนนั้นก็ต้องกระทำโดยพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตามบทนิยามในมาตรา 1 (6) ที่ว่า "พนักงานสอบสวน" หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน แต่การพิจารณาว่าพนักงานสอบสวนผู้ใดจะเป็นมีอำนาจสอบสวน และมีหน้าที่รับผิดชอบสรุปการสอบสวนนั้นๆต้องพิจารณาต่อไปถึงเรื่องเขตอำนาจสอบสวนด้วย

เขตอำนาจสอบสวนนั้นบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 และ 19 โดยแบ่งการพิจารณาเรื่องเขตอำนาจสอบสวนเป็น 2 ประเภทคือ เขตอำนาจสอบสวนกรณีกระทำความผิดในท้องที่เดียว และเขตอำนาจสอบสวนกรณีกระทำความผิดเกี่ยวพันกันในหลายท้องที่

เขตอำนาจสอบสวนกรณีกระทำความผิดในท้องที่เดียวนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ได้บัญญัติว่า "ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่า ได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือ ผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่า ได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 19 มาตรา 20 และ มาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้นั้น เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้น ๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้

พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่อยู่หรือถูกจับ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวนในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้นหรือผู้รักษาการแทน" ส่วนกรณีเขตอำนาจสอบสวนกรณีกระทำผิดเกี่ยวพันกันในหลายท้องที่ มาตรา 19 บัญญัติว่า " ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เป็นการไม่แน่ว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่
- (2) เมื่อความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่ง แต่มีอีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง
- (3) เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่าง ๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไป

(4) เมื่อเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรม กระทำลงในท้องที่ต่าง ๆ กัน

(5) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้ต้องหากำลังเดินทาง

(6) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้เสียหายกำลังเดินทาง

พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ในกรณีข้างต้น พนักงานสอบสวนต่อไปนี้เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน

- (ก) ถ้าจับผู้ต้องหาได้แล้ว คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับได้อยู่ในเขตอำนาจ
- (ข) ถ้าจับผู้ต้องหาไม่ได้ คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำผิดก่อนอยู่ในเขตอำนาจ"

ในกรณีเหล่านี้เจ้าพนักงานตำรวจที่มีตำแหน่งพนักงานสอบสวนในพื้นที่นั้นๆก็จะมีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจด้วย ซึ่งโดยมากเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจในท้องที่กระทำความผิดอาญา เจ้าพนักงานสอบสวนผู้ควบคุมการสอบสวนก็จะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในท้องที่นั้นๆเช่นกัน

หลังจากมีการพบการกระทำผิดไม่ว่าจะเป็นกรณีมีผู้มาร้องทุกข์ กล่าวโทษ หรือเจ้าพนักงานตำรวจพบการกระทำผิดเอง เมื่อกำหนดตัวพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้แล้ว เจ้าพนักงานสอบสวนก็จะเริ่มทำการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 ที่บัญญัติว่า "ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในทีใดเวลาใดแล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย" บทบัญญัติดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการเรื่องสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมที่ต้องได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

ในคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจ การสอบสวนนั้นพนักงานสอบสวนก็จะดำเนินการรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131⁵⁰ โดยการรวบรวมพยานหลักฐานนั้นก็จะมีตั้งแต่การสอบปากคำผู้ต้องหา คือแจ้งข้อเท็จจริง และสอบถามคำให้การของผู้ต้องหาว่าได้กระทำผิดหรือไม่ จะให้การรับสารภาพ ปฏิเสธ หรือไม่ยอมให้การอย่างไร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 รวมถึงการออกหมายเรียกผู้เสียหาย หรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีให้มาให้อัยการ หรือที่เรียกกันว่า การสอบปากคำผู้เสียหาย หรือพยานตามมาตรา 133 นั้นเอง

พนักงานสอบสวนมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 ที่วางหลักให้อำนาจของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนดังนี้ " (1) ตรวจตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ (2) ค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำผิด หรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ (3) หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง (4) ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมادتังกล่าว" ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า พนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจตัวผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือสิ่งของใดๆ มีอำนาจค้น หรือออกหมายเรียกให้บุคคลส่งมอบวัตถุใดๆ และยังมีอำนาจยึดสิ่งของที่ได้ค้นหรือหมายเรียกมาไว้ชั่วคราวเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนด้วย ซึ่งอำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจที่กว้างขวาง กระทบกระเทือนสิทธิต่างๆของบุคคลๆ ทำให้พนักงานสอบสวนต้องใช้อำนาจเหล่านี้ด้วยความระมัดระวังด้วย

แม้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบการสอบสวนจะมีอำนาจหลายประการในการสอบสวน แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 ได้วางหลักจำกัดอำนาจของพนักงานสอบสวนไว้เช่นกัน กล่าวคือ ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหา นั้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการห้ามรับฟังพยานหลักฐานของศาลในการพิจารณาคดีที่ห้ามรับฟังพยานหลักฐานต่างๆได้พนักงานสอบสวนได้มาโดยมิชอบ หรือโดยไม่ถูกต้อง

⁵⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

เพื่อลงโทษผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226⁵¹ และการห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดโดยชอบแต่ได้มาโดยอาศัยวิธีการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 เป็นต้น

เมื่อผู้สอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว พนักงานสอบสวนก็จะจัดทำรายงานสรุปสำนวนการสอบสวน และทำความเข้าใจว่าควรฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาส่งไปยังพนักงานอัยการต่อไปตาม มาตรา 140 ดังนั้น การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยทั่วไปก็จะมีขั้นตอนเช่นเดียวกับการสอบสวนคดีอาญาสามัญดังที่ได้กล่าวไปนั่นเอง

2.3.2 หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทอื่นที่เจ้าพนักงานตำรวจมักตกเป็นผู้ต้องหา

หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทอื่นที่เจ้าพนักงานตำรวจมักตกเป็นผู้ต้องหานั้น จะเป็นกรณีการสอบสวนคดีอาญาประเภทอื่นนอกจากวิธีการสอบสวนคดีอาญาอย่างสามัญ โดยจะอธิบายเฉพาะการสอบสวนคดีอาญาที่พบว่าเจ้าพนักงานตำรวจมักตกเป็นผู้ต้องหาอยู่เสมอๆ การสอบสวนเหล่านี้จะมีหลักเกณฑ์ ขั้นตอนที่มีความพิเศษและแตกต่างไปจากการสอบสวนคดีอาญาสามัญอยู่บ้าง ได้แก่ การสอบสวนคดีอาญาประเภทคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงาน และการสอบสวนสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ การสอบสวนคดีอาญาประเภทเจ้าพนักงานตำรวจกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 และตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 รวมถึงการสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งนำ จะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่นและให้สืบตามบท บัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการ สืบพยาน

2.3.2.1 การสอบสวนคดีอาญาประเภทคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงาน และการสอบสวนสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ

ในการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ของเจ้าพนักงานของตำรวจเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมืองนั้น บ่อยครั้งอาจก่อให้เกิดผลทำให้บุคคลถึงแก่ความตาย อันเนื่องมาจากการปฏิบัติของเจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติตามหน้าที่นั้นได้ ซึ่งผลที่เกิดจากการกระทำเช่นนี้เรียกกันว่าเป็น “วิสามัญฆาตกรรม” เจ้าพนักงานตำรวจมักตกเป็นผู้ต้องหาในความผิดประเภทนี้บ่อยครั้ง การสอบสวนประเภทนี้จึงมีการบัญญัติขึ้นตอนไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากการสอบสวนคดีอาญาสามัญที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอยู่บ้าง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติหลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงาน และการสอบสวนสำนวนชั้นสูตรพลิกศพที่สำคัญไว้ในมาตรา 143 วรรค 3 มาตรา 150 และมาตรา 155/1 แม้ว่ากฎหมายจะกำหนดวิธีการดำเนินคดีวิสามัญฆาตกรรมไว้เพื่อให้ความเป็นธรรมทั้งแก่ผู้ตายและทายาท รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐที่เสี่ยงชีวิตเข้าทำการจับกุมคนร้ายเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของประชาชนก็ตาม ในทางปฏิบัติยังมีข้อเรียกร้องขอให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะการดูแลและการตรวจสอบพนักงานสอบสวนที่ทำหน้าที่สอบสวน แม้อดีตจะมีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยห้ามมิให้ตำรวจผู้ก่อให้เกิดความตายเป็นพนักงานสอบสวนในคดีดังกล่าว แต่ผู้สอบสวนก็ยังเป็นตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนฝ่ายเดียวกัน⁵²

คดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจประเภทคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานตำรวจถือเป็นคดีสำคัญ กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนและก่อให้เกิดความหวาดระแวงในหมู่ประชาชนเกี่ยวกับการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน โดยเฉพาะเจ้าพนักงานตำรวจ⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 143 วรรคสาม จึงได้ว่าหลักให้อัยการสูงสุดเป็นพนักงานอัยการผู้มีอำนาจทำความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องในคดีประเภทนี้ ต่างจากการสอบสวนคดีอาญาสามัญที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่พนักงานอัยการทั่วไปจะเป็นผู้มีอำนาจสั่งคดี

คดีวิสามัญฆาตกรรม และคดีที่มีการตายระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่สามารถแบ่งกระบวนการทำสำนวนสอบสวนออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ สำนวนการชันสูตรพลิกศพส่วนหนึ่ง และสำนวนการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรมและคดีที่เกี่ยวข้อง

⁵² พิศิษฐ์ มหารัศมี, "การจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 103.

⁵³ อลิสา สุนทรพะลิน, "อำนาจและบทบาทของพนักงานอัยการในคดีวิสามัญฆาตกรรม," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 1.

อีกส่วนหนึ่ง⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 150 วรรคสองถึงวรรคห้า นั้น วางหลักว่า “ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือ เทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพพร้อมกับ พนักงานสอบสวนและแพทย์

เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพตามวรรคสามแล้ว ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนทำสำนวน ชันสูตรพลิกศพให้เสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ถ้ามีความจำเป็น ให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวันแต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลา ทุกครั้งไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพเมื่อ ได้รับสำนวนชันสูตรพลิกศพแล้ว ให้พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวหาว่าใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำนวน ถ้ามีความจำเป็น ให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้งครั้งละไม่เกินสามสิบวัน แต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวน ชันสูตรพลิกศพ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการ” บทบัญญัติมาตรานี้เป็นหลักเกณฑ์เรื่องของการทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพซึ่งเป็นสำนวนย่อยที่ต้องนำไปประกอบสำนวนการสอบสวนคดีหลัก โดยหลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 นั้นบัญญัติถึงการสอบสวนคดีอาญากรณีคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานไว้ว่า “การสอบสวนในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อัตตฆาตเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวน สอบสวนการทำสำนวนสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบโดยพนักงานอัยการอาจให้

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ตั้งแต่เริ่มการสอบสวนสอบสวนนับ แต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนสอบสวนให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการไว้ในสำนวนและถือว่าเป็นการทำ สำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย”

บทบัญญัติมาตรานี้ถูกเพิ่มเข้ามาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2551 เป็นเรื่องของการทำสำนวนสอบสวนหลักสำหรับคดีอาญาประเภทคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงาน ด้วยเหตุผลว่าการทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ และการสอบสวนคดีดังกล่าวเป็นคดีที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างสำคัญ จึงกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรมที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ และคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานตำรวจ เพราะคดีประเภทนี้มักจะมีกรร้องเรียนอยู่เสมอว่า ทางฝ่ายผู้ตายไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการสอบสวน เนื่องจากการสอบสวนคดีประเภทนี้แต่เดิมจะเป็นอำนาจพนักงานสอบสวนโดยลำพัง ไม่มีหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมสอบสวนด้วยเลยจนกระทั่งสอบสวนเสร็จสิ้น ซึ่งในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักทำความเห็นสิ่งไม่พ้อง เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาส่วนมากเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน ทำให้ประชาชนไม่มั่นใจว่าการสอบสวนจะถูกต้องเป็นธรรม⁵⁵ เนื่องจากการทำสำนวนเหล่านี้ พนักงานสอบสวนทำไปโดยลำพัง ไม่มีการตรวจสอบโดยองค์กรอื่นอย่างใกล้ชิดในขณะที่ทำสำนวนการสอบสวน⁵⁶ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จึงได้มีการตราบทบัญญัติแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนการสอบสวนทั้งในสำนวนชั้นสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 150 วรรคสองถึงวรรคห้า และในการทำสำนวนการสอบสวนหลักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 นั้นเอง

⁵⁵ เกษียร กมลชัยวานิช, "มาตรการการสอบสวนคดีอาญาร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยเจ้าพนักงานตำรวจ," หน้า 69.

⁵⁶ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบาย หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พลสยาม พรินติ้ง, 2553), หน้า 651.

บทบัญญัติมาตรานี้ได้วางหลักการสำคัญที่แตกต่างจากการสอบสวนคดีอาญาสามัญคือ การให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนปกติ แต่ตัวเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนยังคงเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการทำความเห็นควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องอยู่นั่นเอง โดยเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 155/1 แล้วสามารถแบ่งลักษณะคดีที่อยู่ในบังคับออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรมที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ และคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

คดีวิสามัญฆาตกรรมโดยเจ้าพนักงานตำรวจตามความเข้าใจของนักกฎหมายและผู้ปฏิบัติโดยทั่วไปต่างก็เข้าใจในแนวเดียวกันว่าหมายถึง คดีฆาตกรรมที่เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจซึ่งในที่นี้คือเจ้าพนักงานตำรวจใช้อำนาจตามกฎหมายกระทำอันตรายต่อชีวิตบุคคลถึงแก่ความตาย โดยอ้างว่าได้ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ โดยเจ้าพนักงานผู้กระทำเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการจับกุมหรือปราบปรามซึ่งตามปกติก็คือ เจ้าพนักงานตำรวจ การวิสามัญฆาตกรรมโดยเจ้าพนักงานตำรวจนั้นจะต้องปรากฏในเบื้องต้นว่าเจ้าพนักงานตำรวจมีเจตนาฆ่า และต้องเป็นเจตนาที่ได้กระทำในการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ด้วย ส่วนองค์ประกอบเรื่องเจ้าพนักงานนั้นต้องกระทำในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นยังมีปัญหาอยู่บ้างในบางกรณีที่ยังไม่อาจจะระบุได้ชัดเจนว่าเข้าลักษณะของการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่⁵⁷ แต่หากเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานกระทำโดยประมาทหรือเป็นอุบัติเหตุ คดีดังกล่าวก็จะไม่ใช่คดีวิสามัญฆาตกรรมตามความหมายนี้ เช่น คดีที่ผู้ตายซึ่งเป็นผู้ต้องหาคดีอาญายื้อแย่งปืนกับเจ้าพนักงานตำรวจและปืนได้เกิดลั่นขึ้น เป็นเหตุให้บุคคลนั้นถึงแก่ความตาย ลักษณะเช่นนี้มีใช่คดีวิสามัญฆาตกรรม แต่จะกรณีจะต้องนำบทบัญญัติเรื่องการเข้าร่วมสอบสวนของพนักงานอัยการตามมาตรา 155/1 และการสั่งคดีโดยอัยการสูงสุดตามมาตรา 143 วรรค 3 มาใช้หรือไม่นั้น จำต้องพิจารณาต่อไปด้วยว่าแม้คดีดังกล่าวไม่ใช่คดีวิสามัญฆาตกรรม แต่อาจเป็นกรณีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานตำรวจได้ หากการยื้อแย่งปืนนั้นได้เกิดขึ้นระหว่างการถูกควบคุมตัวโดยเจ้าพนักงานซึ่งยังคงอยู่ในบังคับให้นำบทบัญญัติเรื่องการเข้าร่วมสอบสวนของพนักงานอัยการตามมาตรา 155/1 และการสั่งคดีโดยอัยการสูงสุดตามมาตรา 143 วรรค 3 มาใช้เช่นเดิม

การวิสามัญฆาตกรรมซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจผู้กระทำจะไม่ต้องรับผิดชอบทางอาญานั้นต้องอาศัยการอ้างหลักเกณฑ์กฎหมายเรื่อง การป้องกันตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 68 เช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไปเท่านั้น⁵⁸ โดยมีข้อสังเกตว่า การให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการ

⁵⁷ ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์, การชั้นสูตรพินิจคดี และการวิสามัญฆาตกรรม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2556), หน้า 49.

⁵⁸ เกษียร กมลชัยวานิช, "มาตรการการสอบสวนคดีอาญาร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยเจ้าพนักงานตำรวจ," หน้า 28

ทำสำนวนการสอบสวน ทั้งสำนวนที่เจ้าพนักงานเป็นผู้ต้องหาในความผิดฐานฆ่าคนตายโดยอ้างว่าเป็น การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายหรือคดีวิสามัญฆาตกรรม และสำนวนที่ผู้ตายเป็นผู้ต้องหาโดยอ้าง ว่าผู้ตายต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 เหตุผล ก็คือ เพื่อให้สำนวนทั้งสองสำนวนสอดคล้องกัน ไม่ขัดแย้งกัน หากพนักงานอัยการเข้าร่วมการ สอบสวนแต่เพียงสำนวนใดสำนวนหนึ่ง กรณีอาจเป็นไปได้ว่า ในคดีที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ต้องหา พนักงานอัยการซึ่งเข้าร่วมการสอบสวนจะเห็นว่า แม้เจ้าพนักงานตำรวจกระทำการป้องกันแต่ก็เกิน สมควรแก่เหตุ อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 69 แต่ในคดีที่ผู้ตายเป็นผู้ต้องหา ต่อสู้ขัดขวางนั้นพนักงานสอบสวนเห็นว่าคนร้ายต่อสู้ขัดขวางโดยใช้อาวุธร้ายแรง ซึ่งอาจทำให้การ กระทำของเจ้าพนักงานนั้นกลายเป็นการป้องกันพอสมควรแก่เหตุซึ่งไม่เป็นความผิดตามมาตรา 68 ได้ ความขัดแย้งในข้อเท็จจริงในคดีทั้งสองสำนวนจึงอาจเกิดขึ้นได้ในลักษณะเช่นนี้ จึงต้องให้พนักงาน อัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนทั้งสองคดี⁵⁹

ส่วนคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างความควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานตำรวจ ความหมาย ของคำว่า ความควบคุม นี้มีความหมายกว้างกว่าคำว่า ควบคุม ตามมาตรา 2 (21) แห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งหมายความเพียงว่า การควบคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยเจ้า พนักงานตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวน คำว่าควบคุมในที่นี้มีความหมายกว้าง 3 นัยยะ คือ⁶⁰

- (1) หมายถึงการควบคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยเจ้าพนักงานตำรวจในระหว่างสืบสวนและ สอบสวน
- (2) หมายถึงบุคคลที่ถูกจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทาง สืบเนื่องจากการถูกใช้ มาตรการบังคับ สภาพบังคับ หรือกรณีอื่น
- (3) ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 106/2501 (ประชุมใหญ่) นักโทษเด็ดขาดซึ่งต้องโทษจำคุก ตายอยู่ในเรือนจำเพราะเส้นโลหิตในสมองแตก เป็นการตายในระหว่างอยู่ในความ ควบคุมของเจ้าพนักงานตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กล่าวคือ กรณีที่มีบุคคลถึงแก่ความตายไม่ว่าด้วยสาเหตุใดในระหว่างการควบคุมของเจ้า พนักงาน โดยหลักไม่ได้หมายถึงเฉพาะกรณีตายในการควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้น ยัง หมายรวมถึงเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจหน้าที่ควบคุมตัวบุคคลด้วย เช่น พัดตีผู้คุมเรือนจำ เจ้าหน้าที่ ปราบปรามยาเสพติด เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าพนักงานกรมสอบสวนคดีพิเศษ ฯลฯ แต่ในที่นี้จะพิจารณา เฉพาะคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานตำรวจ คำว่า การควบคุม ใน

⁵⁹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบาย หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 650-651.

⁶⁰ แสง บุญเฉลิมวิภาส, กฎหมายการแพทย์ (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2546), หน้า 212.

ที่นี้ หมายถึง การที่บุคคลถูกจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางสืบเนื่องจากการถูกใช้มาตรการบังคับทางอาญา⁶¹ กล่าวคือ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจได้มีการจับ หรือควบคุมตัวผู้ต้องหาแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจก็จะมีอำนาจควบคุมตัวบุคคลดังกล่าวไว้ได้ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หากผู้ถูกจับหรือถูกควบคุมถึงแก่ความตายในระหว่างนั้น ย่อมถือว่าผู้นั้นตายในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องมีการชันสูตรพลิกศพโดยมีบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดเข้าร่วมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 150 วรรคสอง ต้องให้พนักงานอัยการเข้ามาร่วมทำสำนวนการสอบสวนตามมาตรา 155/1 และต้องให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ทำความเห็นสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา 143 วรรค 3

หากการตายในระหว่างความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่นั้น เป็นการตายตามธรรมชาติ เช่น เป็นไข้ตาย หรือเป็นลมตายในเรือนจำ มิใช่การกระทำของเจ้าพนักงาน มีแนวความเห็นที่ไม่จำเป็นต้องไต่สวนชันสูตรพลิกศพแต่อย่างใด เพราะมาตรา 150 วรรคสามใช้ถ้อยคำว่า ในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ดังนั้นหากไม่ใช่เรื่องที่อ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ก็ไม่จำเป็นต้องไต่สวนชันสูตรพลิกศพและให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนการสอบสวน เพียงทำการชันสูตรพลิกศพธรรมดาตามมาตรา 148 เพียงพอแล้ว⁶² แต่ความเห็นนี้มีผู้คัดค้านอยู่มาก โดยเห็นว่ากรณีการตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ไม่จำเป็นต้องเป็นการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานเท่านั้น การตายตามธรรมชาติก็เป็นกรณีที่อยู่ในบังคับมาตรา 150 วรรคสามด้วยเช่นกัน จึงเป็นกรณีต้องชันสูตรพลิกศพกรณีพิเศษและต้องไต่สวนการตาย และให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนการสอบสวนเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ตาย⁶³

2.3.2.2 หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 นั้นจะเป็นกรณีเจ้าพนักงานตำรวจระดับสูงถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อ

⁶¹ คณิศ ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 493.

⁶² ชัยเกษม นิตสิริ, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2551), หน้า 175-176.

⁶³ ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์, การชันสูตรพลิกศพ และการวิสามัญฆาตกรรม, หน้า 53.

ตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมซึ่งมีโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 19 (3) ได้บัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจ ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม คำว่าทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ หมายถึง การปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่เพื่อประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น หรืออาจให้ความหมายว่าการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐไปในทางที่ไม่ถูกต้องเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว⁶⁴

เมื่อพิจารณาประกอบกับมาตรา 26 ของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวที่วางหลักว่า ในการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจ แสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจจึงมีอำนาจไต่สวนอันเป็นอำนาจลักษณะเดียวกับอำนาจสอบสวนคดีอาญา และมีอำนาจจัดทำรายงานสรุปข้อเท็จจริง และทำความเห็นส่งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินคดีในศาลอาญาต่อไป รวมถึงมีอำนาจฟ้องคดีเองหรือแต่งตั้งทนายให้ฟ้องคดีแทนด้วย ดังนั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีลักษณะเหมือนกับการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในลักษณะที่ว่าเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต⁶⁵

ในกรณีและผู้เสียหายร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานสอบสวน พิจารณาคำร้องทุกข์เบื้องต้นแล้วเห็นเองว่า เป็นกรณีเจ้าพนักงานตำรวจระดับสูงคือ เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่พันตำรวจเอกขึ้นไปกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นซึ่งมีโทษทางอาญา เช่น ความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการอื่นตามลักษณะ 2 หมวด 2 ภาค 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่า

⁶⁴ กำชัย จงจักรพันธ์, "มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ," (หลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 20 วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2550), หน้า 6.

⁶⁵ สุรพล นิตไกรพจน์ และ คณะ, คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกับการตรวจสอบการใช้ อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547), หน้า 116.

ด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 89 ได้วางหลักให้พนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ เพื่อจะดำเนินการตามวิธีการที่กำหนดไว้เป็นพิเศษในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542

บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในความผิดอาญาประเภทนี้ที่เจ้าพนักงานตำรวจตกเป็นผู้ต้องหา กฎหมายได้กำหนดตัวผู้ที่มีอำนาจสอบสวน แสวงหาข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน และสรุปสำนวนทำความเข้าใจเป็นพิเศษ คือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทำให้พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจดำเนินคดีกับผู้ต้องหาอีกต่อไป ซึ่งต่างไปจากความผิดอาญาฐานอื่นทั่วไปที่เจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ทำการสอบสวนเอง

ในการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 47 ได้วางหลักเกณฑ์การไต่สวนที่มีลักษณะเหมือนกับการสอบสวนคดีอาญาสามัญ กล่าวคือ ในการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และกำหนดระยะเวลาตามสมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงข้อกล่าวหาแสดงพยานหลักฐานหรือนำพยานบุคคลมาให้ปากคำประกอบการชี้แจง ในการชี้แจงข้อกล่าวหาและการให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหา ให้มีสิทธินำทนายความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้ สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การสอบปากคำผู้ต้องหาในการสอบสวนคดีอาญาปกติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 - 134/4 แต่ยังมีข้อต่างกันอยู่บ้างในเรื่องที่การไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ไม่มีบทบัญญัติเรื่องการเตือนให้ผู้ถูกสอบปากคำทราบว่า ถ้อยคำของผู้ต้องหาอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยื่นเขาในชั้นพิจารณาได้ซึ่งแตกต่างไปจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 134⁶⁶

ภายหลังคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดำเนินการไต่สวนเสร็จแล้ว พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 91 วางหลักว่า ถ้าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นว่าคดีดังกล่าวมีมูลความผิดทางอาญาก็จะมีการดำเนินการตามมาตรา 97 คือ ให้ส่งรายงาน เอกสาร และความเห็นไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินคดีอาญาในศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี โดยให้ถือว่ารายงานของ

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 118.

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นสำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง⁶⁷

บทบัญญัติมาตรานี้แสดงให้เห็นว่า กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนแทนพนักงานสอบสวนในคดีกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของเจ้าพนักงานตำรวจระดับสูง โดยมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นการให้บุคคลใดมาให้ถ้อยคำ สอบปากคำเจ้าพนักงานตำรวจที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด ขอให้ศาลออกหมายค้นเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานในคดี กฎหมายกำหนดให้รายงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นสำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอีกด้วย คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจึงมีบทบาทสำคัญเหมือนพนักงานสอบสวนในคดีอาญา กล่าวคือไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อค้นหาความจริงในเนื้อหาแห่งคดี โดยต้องดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง ทั้งส่วนที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหา เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา โดยในการไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อค้นหาความจริงในเนื้อหาแห่งคดีต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาควบคู่ไปด้วยกัน⁶⁸ กรณีนี้จึงเป็นกรณีที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นพนักงานสอบสวนโดยตรง แต่บัญญัติให้อำนาจหน้าที่แก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นการเฉพาะในฐานะความผิดที่กำหนดอย่างกว้างขวาง โดยมีอำนาจสอบสวนคดีอาญารวมอยู่ด้วยนั่นเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.3.2.3 หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551

หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 เป็นการคัดลอกสาระสำคัญมาจากหลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 แทบ

⁶⁷ สรรเสริญ พลเจียก, "การปรับปรุงการไต่สวนของ ป.ป.ช : ศึกษากรณีการไต่สวนเจ้าหน้าที่รัฐ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ," (หลักสูตรผู้บริหารระดับสูง การยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 8 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2548), หน้า 38.

⁶⁸ คมศักดิ์ โตโฆชนพันธ์, "การไต่สวนข้อเท็จจริงคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 62.

ทั้งสิ้น มีข้อต่างกันตรงที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับกับเจ้าพนักงานตำรวจที่มีระดับต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 กล่าวคือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐจะทำหน้าที่ตรวจสอบกรณีการทุจริตของข้าราชการระดับ 8 หรือเจ้าพนักงานตำรวจที่มียศต่ำกว่าพันตำรวจโทลงมา ซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาฐานทุจริตต่อหน้าที่ในภาครัฐ

พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 มาตรา 17 (4) และ (5) ให้อำนาจคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ มีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมความเห็นส่งพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีอาญาเกี่ยวกับการกระทำทุจริตของเจ้าหน้าที่ ซึ่งพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ได้ให้ความหมายของ การทุจริตต่อหน้าที่ หมายความว่า ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหรือหน้าที่ซึ่งตนมิได้มีตำแหน่งหน้าที่นั้น หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น หรือกระทำการอันเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น เมื่อพิจารณาประกอบประมวลกฎหมายอาญาจะเห็นได้ว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐจะมีอำนาจไต่สวนคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจระดับต่ำกว่าตกเป็นผู้ต้องหาในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ เช่น ความผิดฐานเจ้าพนักงานกรรโชกทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 148 หรือฐานเจ้าพนักงานรับสินบนตามมาตรา 149 หรือฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 เป็นต้น

พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 มาตรา 30 วางหลักให้พนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ เพื่อจะดำเนินการตามวิธีการที่กำหนดไว้เป็นพิเศษในพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในความผิดอาญาประเภทนี้ที่เจ้าพนักงานตำรวจระดับล่างตกเป็นผู้ต้องหา กฎหมายได้กำหนดตัวผู้ที่มีอำนาจสอบสวน แสวงหาข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน และสรุปสำนวนทำความเห็นไว้เป็นพิเศษ คือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ ซึ่งต่างไปจากความผิดอาญาฐานอื่นทั่วไปที่เจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ทำการสอบสวนเอง

ในการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ พระราชบัญญัติ มาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 มาตรา 36 ได้วาง หลักเกณฑ์การไต่สวนที่มีลักษณะเหมือนกับการสอบสวนคดีอาญาสามัญ โดยมีรูปแบบการบัญญัติที่ ได้รับอิทธิพลมาจากการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กล่าวคือ ในการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และกำหนดระยะเวลา ตามสมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงข้อกล่าวหาแสดงพยานหลักฐานหรือนำพยานบุคคลมา ให้ ปากคำประกอบการชี้แจงตามหลักเกณฑ์ที่ทางคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตใน ภาครัฐกำหนด ในการชี้แจงข้อกล่าวหาและการให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหา ให้มีสิทธินำทนายความ หรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้ ซึ่งสอดคล้องกับ หลักเกณฑ์การสอบปากคำผู้ต้องหาในการสอบสวนคดีอาญาปกติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 134 - 134/4

พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 มาตรา 38 ยังบัญญัติ ห้ามมิให้กรรมการหรือเจ้าหน้าที่ผู้ไต่สวน กระทำการใดๆ อันเป็นการล่อลวง หรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ถูกกล่าวหาหรือพยาน เพื่อจูงใจให้ผู้นั้นให้ถ้อยคำใดๆ หากฝ่าฝืนถ้อยคำ ที่ได้ให้ไว้ก็ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสอบสวนคดีอาญาตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 ที่ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่ง เป็นการให้คำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหาขึ้น

ภายหลังคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐดำเนินการไต่สวนเสร็จ แล้ว และเห็นว่า การกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นเป็นความผิดอาญา พระราชบัญญัติมาตรการ ของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 มาตรา 45 บัญญัติให้ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐส่งเรื่องพร้อมสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง รายงาน เอกสาร และความเห็นของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ ให้ พนักงานอัยการดำเนินคดีต่อไป โดยให้ถือว่าการดำเนินการและการไต่สวนข้อเท็จจริงของ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ เป็นการสอบสวนและสำนวนการสอบสวน ของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

บทบัญญัติมาตรานี้ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับกรณีของคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการ ทุจริต พ.ศ.2542 แสดงให้เห็นว่า กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ในภาครัฐเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนแทนพนักงานสอบสวนในคดีอาญาเกี่ยวกับการกระทำทุจริตของ

เจ้าหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจระดับล่าง โดยมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนทุกประการ กฎหมายยังกำหนดให้รายงาน เอกสาร และความเห็นของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐเป็นการสอบสวนและสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยชัดแจ้ง กรณีนี้จึงเป็นกรณีที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐเป็นพนักงานสอบสวนโดยตรง แต่ก็บัญญัติให้อำนาจหน้าที่แก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐเป็นการเฉพาะในฐานะความผิดที่กำหนดอย่างกว้างขวาง โดยมีอำนาจสอบสวนคดีอาญารวมอยู่ด้วยนั่นเอง หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นการบัญญัติหลักการต่างๆ อันเป็นสาระสำคัญในลักษณะที่ถอดแบบออกมาจากหลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ซึ่งได้บัญญัติออกมาก่อนหน้าแทบทั้งหมด

2.3.2.4 หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 21 (1) จ

การสอบสวนคดีพิเศษ หมายถึงการสอบสวนคดีอาญาตามกฎหมายกำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 หรือคดีอาญาที่ได้กำหนดเป็นกฎกระทรวงโดยการเสนอแนะของคณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) โดยคดีเหล่านี้มักเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือมีความยุ่งยาก ซับซ้อน จำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือระบบเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ หรือมีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน เป็นต้น คดีพิเศษเหล่านี้โดยลักษณะแล้วก็ยังคงเป็นคดีอาญาประเภทหนึ่งที่ยังคงต้องมีกระบวนการสอบสวนและดำเนินคดีอยู่⁶⁹ เพียงแต่การสอบสวนคดีพิเศษเหล่านี้จะเป็นหน้าที่ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) ที่จะทำการสอบสวนแทนเจ้าพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีรูปแบบ มาตรการและหลักเกณฑ์การสอบสวนที่มีการพัฒนาพิเศษเป็นการเฉพาะตามที่คณะกรรมการคดีพิเศษกำหนดมากกว่าการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อป้องกันอาชญากรรมที่มีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งและ

⁶⁹ สุรพล ไตรเวทย์, การสอบสวนคดีพิเศษ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547), หน้า 108.

นับวันยิ่งมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นทุกขณะ⁷⁰ โดยเจ้าพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะมีฐานะเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 23

หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจตามพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 นั้นได้บัญญัติไว้ใน มาตรา มาตรา 21 (1) จ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เพิ่มเติมเข้ามาในปี พ.ศ. 2551 ที่วางหลักว่า คดีพิเศษที่จะต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่คดีความผิดทางอาญาดังต่อไปนี้ (1) คดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ และที่กำหนดในกฎกระทรวงโดยการเสนอแนะของ กคพ. โดยคดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายดังกล่าว จะต้องมิลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(จ) คดีความผิดทางอาญาที่มีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมิใช่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษเป็นผู้ต้องสงสัย เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าน่าจะได้กระทำความผิดอาญาหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา⁷¹

บทบัญญัตินี้ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจบางกรณีนั้น อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะถูกสอบสวนโดยเจ้าพนักงานสอบสวนคดีพิเศษแตกต่างจากการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญา การสอบสวนดังกล่าว คือ กรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่ที่ตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญากำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษพ.ศ. 2547 ซึ่งคำว่า เจ้าพนักงานตำรวจชั้นใหญ่นั้นแม้ไม่ได้บัญญัตินิยามไว้ในพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษพ.ศ. 2547 แต่เมื่อพิจารณาประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (17) ที่ได้บัญญัติให้ความหมายของ เจ้าพนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไว้แล้วใน (๓) - (ร) กล่าวคือ เจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่ง อธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติลงมา จนถึงหัวหน้าสถานีตำรวจหรือกิ่งสถานีตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรี หรือ เทียบเท่า

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของกรมสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 นี้มีข้อสังเกตว่าการกระทำความผิดทางอาญาของเจ้า

⁷⁰ วุฒิพงษ์ อารีราษฎร์, "บทบาทของพนักงานอัยการในการสอบสวน : ศึกษาตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 62.

⁷¹ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 5 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (จ) ของ (1) ในวรรคหนึ่งของมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 “(จ) คดีความผิดทางอาญาที่มีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมิใช่ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษเป็นผู้ต้องสงสัยเมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าน่าจะได้กระทำความผิดอาญาหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา”

พนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น หากว่าเป็นเจ้าพนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่ได้กระทำความผิดนั้นในทางส่วนตัว เช่น กระทำผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกักขังเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน การสอบสวนเจ้าพนักงานตำรวจที่ตกเป็นผู้ต้องหานั้นก็เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวนคดีพิเศษที่จะดำเนินการสอบสวนตามพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 แต่ในทางปฏิบัติกรมสอบสวนคดีพิเศษมักไม่ค่อยใช้อำนาจดังกล่าวเรียกสำนวนจากตำรวจมาสอบสวนเอง เพราะต้องการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับองค์กรตำรวจ

2.4 ปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในกฎหมายไทย

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่ดีในอุดมคตินั้น ควรเป็นกระบวนการที่ได้รับการยอมรับถึงความถูกต้อง เทียบธรรมจากทั้งฝ่ายประชาชนผู้เสียหาย และจากฝ่ายเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาเอง⁷² แต่จากการศึกษาเรื่องหลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจตามกฎหมายไทย ทั้งกรณีการสอบสวนคดีอาญาสามัญที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกรณีการสอบสวนคดีอาญาประเภทอื่นที่เจ้าพนักงานตำรวจมักตกเป็นผู้ต้องหา จะเห็นได้ว่าประเด็นดังกล่าวยังคงเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างมาก เนื่องจากการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยหลักเป็นอำนาจพนักงานสอบสวนโดยลำพัง ไม่มีหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมสอบสวนด้วยเลยจนกระทั่งสอบสวนเสร็จสิ้น ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักทำความเห็นสิ่งไม่พ้อง เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาส่วนมากเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน ทำให้ประชาชนไม่มั่นใจว่าการสอบสวนจะถูกต้องเป็นธรรม

แม้กฎหมายจะกำหนดให้มีกรณีการสอบสวนประเภทพิเศษที่กำหนดให้หน่วยงานอื่นเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนอยู่บ้าง เช่น การให้พนักงานอัยการเข้ามาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน เฉพาะในสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 หรือการสอบสวนคดีอาญาประเภทคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำทุจริตในตำแหน่งหน้าที่ หรือปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตของเจ้าพนักงานตำรวจ ที่ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐแล้วแต่กรณีเข้ามาทำการไต่สวนหรือสอบสวน หรือกรณี

⁷² Pual West, "Investigation of Complaints against the Police: Summary Report of a National Survey " *American Journal Of Police* (1988): 101.

เจ้าพนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่กระทำผิดตามพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ แต่ก็ยังเป็นบทบัญญัติที่กำหนดฐานความผิด และประเภทความผิดไว้ค่อนข้างแคบและเฉพาะเจาะจงอย่างยิ่ง ไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นมีต่อกระบวนการยุติธรรมแก่ผู้เสียหาย ประชาชน หรือแม้กระทั่งตัวตำรวจซึ่งเป็นผู้ต้องหาเองที่ได้อย่างเพียงพอ สามารถแบ่งปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในกฎหมายไทยออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

2.4.1 ปัญหาด้านผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเป็นระบบแบ่งแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดี โดยแยกความรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานออกเป็น 2 ส่วน ค่อนข้างเด็ดขาด กล่าวคือ แบ่งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องออกเป็นสององค์กร กล่าวคือ ให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวน เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจถูกพบว่ากระทำความผิด หรือถูกร้องทุกข์กล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาไม่ว่าจะเป็นฐานใด โดยหลักเจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นก็ต้องถูกดำเนินคดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมปกติเฉกเช่นประชาชนทั่วไป กล่าวคือถูกสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ปัญหาผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาในกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจถือเป็นปัญหาที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมไทยอย่างมาก เนื่องจากการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยทั่วไปตามกฎหมายเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ ตำแหน่งพนักงานสอบสวน คือข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตรีขึ้นไปที่ได้รับมอบหมายในท้องที่ต่างๆ การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจจึงมีเจ้าพนักงานตำรวจด้วยกันเองเป็นผู้ควบคุมการสอบสวน โดยทั้งคู่ต่างก็สังกัดอยู่ในองค์กรเดียวกันคือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ไม่มีหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมสอบสวนด้วยเลยจนกระทั่งสอบสวนเสร็จสิ้น การสอบสวนในลักษณะที่ไม่มีบุคคลอื่นหรือหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมทำการสอบสวนด้วยเลย ย่อมก่อให้เกิดข้อครหาจากทางฝั่งผู้เสียหายและจากประชาชน สังคมไม่เชื่อมั่นในความโปร่งใส ไม่มั่นใจว่าการสอบสวนจะเป็นธรรม หรือเป็นกลางเพียงพอ ด้วยเกรงว่าการสอบสวนตำรวจโดยตำรวจด้วยกันเองนั้นอาจไม่ถูกต้องทั้งในทางแนวคิดและทฤษฎี รวมถึงในทางปฏิบัติ เช่น การรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในคดีอาจ มีอคติ เอื้อประโยชน์แก่ตำรวจซึ่งเป็นพรรคพวกเดียวกัน หรือกรณีที่พนักงานสอบสวนไม่อาจทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมีอิทธิพลต่อการทำงาน อาจให้คุณให้โทษแก่พนักงานสอบสวนได้ แม้เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหากับพนักงานสอบสวนอาจไม่ได้เป็นผู้บังคับบัญชาในสายการบังคับ

บัญชาเดียวกันโดยตรง หรือทำงานในท้องที่ต่างกัน แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธความคิดของผู้เสียหายหรือประชาชนที่มองว่าผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนเป็นพวกเดียวกันนั่นเอง ความคิดเห็นของประชาชนในทำนองนี้ย่อมสอนนัยยะว่าสังคมได้สูญเสียความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อองค์กรตำรวจของไทยแล้ว

แม้จะมีความพยายามในการแก้ไขปัญหามีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอยู่บ้าง โดยการกำหนดให้หน่วยงานอื่นๆ เข้ามาร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวน หรือทำการสอบสวนแทนพนักงานสอบสวนในคดีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจบางกรณี เช่น การบัญญัติให้พนักงานอัยการเข้ามาร่วมทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพ และเข้าร่วมทำสำนวนการสอบสวนในคดีคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 หรือการให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐแล้วแต่กรณี เข้ามาทำการสอบสวนแทนพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจในคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำทุจริตในตำแหน่งหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 หรือการให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเข้ามาทำการสอบสวนแทนพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจในคดีที่เป็นความผิดตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ ในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 21 (1) จ แต่องค์กรหรือหน่วยงานเหล่านี้ก็เข้ามามีบทบาทเฉพาะในบางเรื่องเท่านั้น ซึ่งนับว่ายังเป็นสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจทั้งระบบ ปัญหาเรื่องผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนี้จึงเป็นปัญหาที่สำคัญ และส่งผลกระทบต่อมาตรฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วน

การแก้ไขปัญหาระดับเรื่องผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้น จำต้องแสวงหาคำตอบว่าองค์กรหรือหน่วยงานใด ควรเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่เหมาะสมที่สุดกับสภาวะการณ์ สภาพสังคม และระบบการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย โดยต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวของกฎหมายต่างประเทศเพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และนำมาเป็นแบบอย่างในการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการสอบสวนในเรื่องนี้ของประเทศไทยต่อไป

2.4.2 ปัญหาด้านลักษณะการกระทำผิดในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงาน ตำรวจ

บุคคลที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมีภารกิจหน้าที่ในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมอันเป็นประโยชน์ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รวมถึงการติดตามจับกุมผู้กระทำผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม บุคคลดังกล่าวมีโอกาสที่จะกระทำผิดอาญาไม่ว่าจะเป็นการกระทำไปโดยเจตนา หรือประมาทในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจได้ เจ้าพนักงานตำรวจนั้นในอีกฐานะหนึ่งก็คือ บุคคลธรรมดาซึ่งสามารถกระทำผิดในการใช้ชีวิตประจำวันได้โดยไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจเลย การกระทำผิดในฐานะบุคคลธรรมดาดังกล่าวก็อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายเช่นกัน การกระทำผิดอาญาของบุคคลซึ่งมีฐานะหรือประกอบอาชีพเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอาจจำแนกได้เป็นกรณีการกระทำผิดอาญาในขณะปฏิบัติหน้าที่ราชการ และกรณีการกระทำผิดอาญาโดยส่วนตัวของเจ้าพนักงานตำรวจ ในฐานะบุคคลธรรมดา ในการสอบสวนทั้งสองกรณีต่างก็มีปัญหาเรื่องตัวผู้มีส่วนสอบสวนคดีอาญาด้วยกันทั้งคู่ กล่าวคือ แม้ผู้ที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจจะได้กระทำผิดอาญาโดยส่วนตัวในฐานะบุคคลธรรมดา การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจในกรณีนี้ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ตัวผู้ต้องหาเองยังมีศักดิ์ฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอยู่เช่นเดิม ยังถือเป็นผู้ที่อยู่ในองค์กรเดียวกับพนักงานสอบสวน ผู้ควบคุมการสอบสวน ยังคงเป็นผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพนักงานสอบสวน มีอิทธิพลต่อการสอบสวน และผู้เสียหายซึ่งเป็นคู่กรณีอีกฝ่ายก็ยังคงไม่เชื่อมั่นในต่อการสอบสวนดังกล่าว การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในปัจจุบันนั้นยังไม่ได้มีการแบ่งลักษณะที่ชัดเจนในกรณีนี้ กล่าวคือในการสอบสวนคดีอาญานั้นจะไม่พิจารณาว่าผู้กระทำผิดซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำในขณะปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือกระทำโดยส่วนตัวนอกการปฏิบัติราชการ

ในปัจจุบันประเด็นลักษณะอำนาจสอบสวนคดีอาญาเรื่องนี้อาจยังไม่เป็นปัญหาต่อระบบการสอบสวนของไทยมากนัก เนื่องจากพนักงานสอบสวนผู้ที่จะรับผิดชอบทำการสอบสวนคดีเหล่านี้ทั้งหมด แต่สืบเนื่องจากการแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาด้านผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจตามข้อ 2.4.1 ซึ่งหากมีการแก้ปัญหาดังกล่าวโดย จัดตั้งองค์กรใหม่ขึ้นมาให้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจแทนพนักงานสอบสวนเดิม หรือโอนอำนาจการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจไปยังองค์กรอื่นที่มีอยู่เดิมตามระบบกฎหมายไทย เช่น องค์กรอัยการ หรือกรมสอบสวนคดีพิเศษ ก็มีความจำเป็นที่ต้องกำหนดลักษณะของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจให้ชัดเจนด้วย กล่าวคือต้องกำหนดว่าการสอบสวนดังกล่าวนี้จะให้บังคับใช้เฉพาะกับกรณีการกระทำผิดอาญาในขณะปฏิบัติหน้าที่ราชการตำรวจเท่านั้น หรือควรใช้บังคับกรณีการกระทำผิดอาญาโดยส่วนตัวของเจ้าพนักงานตำรวจ

ในฐานะบุคคลธรรมดาด้วย โดยต้องศึกษาถึงการกำหนดลักษณะดังกล่าวในกฎหมายของต่างประเทศเพิ่มเติมต่อไป เพื่อนำมาเป็นแบบอย่างในการบัญญัติกฎหมายของไทยในประเด็นเรื่องนี้ด้วย

2.4.3 ปัญหาด้านข้อจำกัดฐานความผิดกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจ

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจนั้น แม้จะมีความพยายามในการแก้ไขปัญหามีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจอยู่บ้าง โดยการกำหนดให้หน่วยงานอื่นๆ เข้ามาร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวน หรือทำการสอบสวนแทนพนักงานสอบสวนในคดีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจบางกรณี เช่น การบัญญัติให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมทำสำนวนการขึ้นสูตรพลิกศพ และเข้าร่วมทำสำนวนการสอบสวนในคดีคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงาน หรือการให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐแล้วแต่กรณี เข้ามาทำการสอบสวนแทนพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจในคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำทุจริตในตำแหน่งหน้าที่ หรือการให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเข้ามาทำการสอบสวนแทนพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจในคดีที่เป็นความผิดตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ หากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นแนวคิดที่ใช้ ฐานความผิด เป็นปัจจัยสำคัญในการบัญญัติให้ใช้การสอบสวนคดีอาญาประเภทอื่น โดยองค์กรอื่นนอกจากพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปกติ

แม้การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจในฐานความผิดที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะใช้หลักเกณฑ์การสอบสวนที่ต่างจากการสอบสวนสามัญโดยพนักงานสอบสวน แต่การสอบสวนเหล่านี้ก็ยังถือเป็นส่วนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจตกเป็นผู้ต้องหว่ากระทำผิดในฐานอื่นๆ อีกทั้งหลักเกณฑ์การสอบสวนเหล่านี้ยังมีข้อบกพร่องตรงที่ไม่อาจใช้บังคับกับการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจที่มีลักษณะใกล้เคียงกันอย่างยิ่งได้ ทั้งที่การกระทำผิดดังกล่าวมีพื้นฐานที่มีลักษณะเดียวกัน เหมือนๆ กัน ตัวอย่างเช่น การให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนการสอบสวนในคดีคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 ที่ไม่อาจใช้บังคับกับกรณีที่ใกล้เคียงกันได้ เช่น เจ้าพนักงานตำรวจใช้อาวุธปืนยิงโดยมีเจตนาฆ่าคนร้ายที่ต่อสู้ขัดขวางการจับกุม แต่ปรากฏว่ายิงไม่โดน ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจถูกสอบสวนในความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น หรือกรณียิงโดนแต่คนร้ายไม่ถึงแก่ความตาย เพียงได้รับอันตรายสาหัส เจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นก็จะถูกสอบสวนดำเนินคดีอาญาในข้อหาพยายามฆ่าโดยใช้วิธีการสอบสวนสามัญตามปกติ ซึ่งเป็น

การสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจ ไม่มีพนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวนแต่อย่างใด เพราะทั้งสองกรณีข้างต้นนั้นไม่ครบองค์ประกอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 กล่าวคือไม่มีความตายเกิดขึ้น ทั้งๆที่การกระทำมาจากเจตนาฆ่าของเจ้าพนักงานตำรวจเหมือนกัน ปัญหาเรื่องข้อจำกัดของฐานความผิดนี้จึงยังเป็นอุปสรรคข้อสำคัญที่จะนำหลักเกณฑ์การสอบสวนประเภทอื่นๆเหล่านี้มาใช้สร้างความเป็นธรรมในการสอบสวน และเพิ่มความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการสอบสวน

การแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาด้านผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจตามข้อ 2.4.1 โดยหากจัดตั้งองค์กรใหม่ขึ้นมาให้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจแทนพนักงานสอบสวนเดิม หรือโอนอำนาจการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจไปยังองค์กรอื่นที่มีอยู่เดิมตามระบบกฎหมายไทย ก็จำเป็นต้องคำนึงถึงประเด็นด้านฐานความผิดด้วย กล่าวคือต้องพิจารณาว่าการนำมาตรการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจใหม่นั้นควรนำมาใช้กับการกระทำความผิดฐานใดบ้าง โดยต้องศึกษาถึงการกำหนดลักษณะดังกล่าวในกฎหมายของต่างประเทศเพิ่มเติมต่อไป เพื่อนำมาเป็นแบบอย่างในการบัญญัติกฎหมายของไทยในประเด็นเรื่องนี้ด้วย

2.4.4 ปัญหาด้านการคุ้มครองสิทธิของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งตกเป็นผู้ต้องหา

เจ้าพนักงานตำรวจมีภารกิจหน้าที่สำคัญคือ การบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รวมถึงการติดตามจับกุมผู้กระทำผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้ลุล่วงในบางกรณีเจ้าพนักงานตำรวจอาจต้องใช้กำลังในการปฏิบัติหน้าที่หรือเกิดการกระทบกระทั่งกับประชาชน เช่น การบังคับจับกุม หรือการควบคุมตัวบุคคล เจ้าพนักงานตำรวจจึงมีความเสี่ยงมากกว่าบุคคลธรรมดาในการกระทำผิดอาญาได้ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำไปโดยเจตนา หรือประมาท

การกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจบางกรณีอาจกระทำไปเนื่องจากการปฏิบัติราชการตามหน้าที่เพื่อประโยชน์ของรัฐ รัฐต้องจึงมีกฎเกณฑ์และมาตรการพิเศษเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาว่ากระทำผิดอาญาเหล่านี้ การดำเนินคดีอาญาในกรณีเหล่านี้จึงมีกฎเกณฑ์พิเศษเฉพาะบางเรื่องที่จะถูกนำมาใช้เพิ่มเติม เพื่อคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ คือ การรายงานตนเมื่อต้องคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจ และการให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาว่ากระทำผิดอาญาตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี

แม้เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาจะได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากมาตรการของรัฐในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี รวมถึงการให้พนักงานอัยการเข้ามาช่วยเหลือให้คำปรึกษาในทางคดีตามระเบียบอยู่บ้าง แต่มาตรการช่วยเหลือดังกล่าวก็ไม่ได้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะ พนักงานอัยการยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ มีมุมมองทัศนคติในลักษณะที่เป็นผลร้ายแก่เจ้าพนักงานตำรวจ และจะหยุดให้การช่วยเหลือทางคดีเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจนั้นถูกสั่งฟ้อง

พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการยุติธรรมภายหลังการสอบสวน พนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ต้องพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องภายหลังการสอบสวนแล้วเสร็จ เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นผู้ต้องหาจึงไม่สะดวกใจที่ขอคำปรึกษา หรือไม่กล้าที่จะให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีทั้งหมด ทำให้เกิดปัญหาเจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาไม่ให้ความร่วมมือในการสอบสวน ไม่กล้าให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงในคดีอย่างเต็มที่ เพราะเกรงกลัวว่าจะส่งผลเสียต่อรูปคดีตนเองในชั้นการพิจารณาฟ้องคดี กล่าวคือ พนักงานอัยการก็เป็นผู้มีส่วนได้เสียในการพิจารณาสั่งฟ้องคดีในภายหลังด้วย ทำให้การให้ความช่วยเหลือในลักษณะนี้ไม่ได้ผลนัก จำต้องมีการวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางที่เหมาะสมต่อไป

บทที่ 3

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในต่างประเทศ

ระบบการดำเนินคดีในชั้นการสอบสวนของของประเทศต่างๆในโลกสามารถแบ่งได้ออกเป็นสองระบบหลักๆ คือระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว และระบบแบ่งแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดี แต่ระบบการสอบสวนและหลักเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศต่างๆในโลกนั้นย่อมมีความแตกต่างกันไปในรายละเอียด ตามแนวคิด ทฤษฎี ค่านิยม สภาพสังคม และนิติวิธีที่มีการดำเนินคดีอาญาของประเทศนั้นๆ ในบทนี้จะพิจารณาถึงระบบการสอบสวน หลักเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ องค์กรผู้มีอำนาจสอบสวน ลักษณะของการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจที่มีอำนาจสอบสวน ฐานความผิดที่มีอำนาจสอบสวน และผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ดังต่อไปนี้

3.1 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดี

ระบบแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดีเป็นระบบที่แยกความรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาขึ้นเจ้าพนักงานออกเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ แบ่งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องออกเป็น 2 องค์กรหลัก คือให้พนักงานสอบสวนซึ่งโดยหลักคือเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนรับผิดชอบการสอบสวน และพนักงานอัยการรับผิดชอบในการสั่งคดีว่าจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ฐานะของพนักงานอัยการในระบบการสอบสวนนี้จึงเป็นเพียงผู้ไต่ตรองคดีที่พนักงานสอบสวนเสนอขึ้นมาเท่านั้น พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวนคดีเสียเอง แม้ว่าพนักงานอัยการจะเห็นว่าสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเสนอมาไม่สมบูรณ์หรือบกพร่อง ควรมีการสอบสวนเพิ่มเติม พนักงานอัยการก็สามารถมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้ แต่การสอบสวนเพิ่มเติมก็ต้องกระทำผ่านพนักงานสอบสวนอยู่นั่นเอง ประเทศไทยเองก็ใช้ระบบการสอบสวนแบบแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดี ส่วนประเทศอื่นที่ใช้ระบบการสอบสวนรูปแบบนี้คือ ประเทศอังกฤษ และประเทศแคนาดา รัฐออนแทรีโอ

3.1.1 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของประเทศอังกฤษ

3.1.1.1 ระบบการสอบสวนคดีอาญาสามัญของประเทศอังกฤษ

ระบบการสอบสวนคดีอาญาของประเทศอังกฤษนั้นพัฒนามาจากแนวคิดเรื่องการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ประชาชนทุกคนมีความรับผิดชอบต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ระบบดังกล่าวถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหายและสามารถดำเนินคดีอาญาได้ แม้บุคคลนั้นไม่ใช่ผู้เสียหายก็ตาม แต่แม้ประชาชนทุกคนจะมีสิทธิในการดำเนินคดีอาญา ในทางปฏิบัติแล้วประชาชนก็มักไม่ฟ้องร้องคดีที่ตนไม่ใช่ผู้เสียหาย¹ ต่อมาระบบการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นระบบที่ล้าหลัง ไม่ถูกต้อง การดำเนินคดีอาญาควรเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้ผลักดันกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นจึงมีการแก้ไขปรับปรุง โดยประชาชนจะไม่ดำเนินคดีเองแต่จะใช้วิธีร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตำรวจ และให้เจ้าพนักงานตำรวจนั้นเป็นผู้ดำเนินคดีอาญาแทนตนเอง ดังนั้นในระยะแรกเจ้าพนักงานตำรวจของอังกฤษจึงทำหน้าที่สอบสวนและเป็นกลไกหนึ่งด้านการฟ้องคดีอาญา (A part of machinery of prosecution) โดยตำรวจเป็นผู้เริ่มดำเนินการแสวงหาพยานหลักฐานและว่าจ้างทนายความในการฟ้องคดี หน่วยงานตำรวจบางแห่งยังมีการจัดตั้งสำนักงานสำหรับฟ้องคดีขึ้นเฉพาะ² กล่าวคือ การฟ้องคดีอาญาโดยส่วนใหญ่ในอดีตจึงอยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจ โดยในแต่ละสถานีตำรวจจะมีทนายความประจำ ทำหน้าที่ฟ้องร้องคดีในนามตำรวจนั่นเอง

ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1970 ประชาชนชาวอังกฤษได้รับรู้ถึงความล้มเหลวของกระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องคดีโดยตำรวจจากการที่หน่วยงานตำรวจบิดเบือนพยานหลักฐาน ทำให้เกิดข้อบกพร่องในระบบการดำเนินคดีอาญามากมาย กล่าวคือ เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจทั้งการสอบสวนคดีอาญา และมีอำนาจตัดสินชี้ขาดว่าจะฟ้องร้องคดีต่อศาลหรือไม่ โดยผู้ที่ทำการฟ้องคดีไม่มีความเป็นอิสระจากตำรวจ มีความสัมพันธ์เสมือนลูกความกับทนายความ ทำให้ตำรวจที่ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนมีบทบาทในการควบคุมการใช้ดุลยพินิจในการฟ้องด้วย นโยบายในการฟ้องร้องดำเนินคดีของหน่วยงานตำรวจแต่ละท้องที่ก็ไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คดีที่ฟ้องโดยตำรวจมักถูกยกฟ้องเพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอ และที่สำคัญมากที่สุดคือระบบการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาไม่สามารถตรวจสอบได้³ ทำให้ในปี 1985 ประเทศอังกฤษได้มีออกกฎหมายว่าด้วยการฟ้องร้อง

¹ Patrick Devlin, *The Criminal Prosecution in England*, (London: Oxford University Press, 1960) p.16 .

² อุทิศ วีระวัฒน์, "อัยการสกอตแลนด์และอัยการอังกฤษ," ใน *ระบบอัยการสากล*, (กรุงเทพมหานคร: กรมอัยการ, 2526), หน้า 127.

³ Robert J. Green, "The Creation and Development of the Crown Prosecution Service " *Resource Material Series No.42* p.39.

คดีอาญา (The Prosecution of Offence Act 1985) ก่อตั้งหน่วยอัยการของประเทศอังกฤษ หรือ Crown Prosecution Service (CPS) ขึ้น โดยแยกความรับผิดชอบในการฟ้องร้องคดีอาญาออกมาซึ่งเดิมอยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจ องค์กรตำรวจจึงเหลือหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการสอบสวนและจับกุมเท่านั้น องค์กรอัยการของประเทศอังกฤษ (CPS) จึงเป็นองค์กรที่มีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาทั่วไปที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้สอบสวนทั้งหมด โดยอาจให้คำแนะนำแก่ตำรวจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไปด้วย ดังนั้นระบบการสอบสวนคดีอาญาของประเทศอังกฤษจึงเป็นระบบแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดีโดยเด็ดขาดตั้งแต่นั้นมา การสอบสวนคดีอาญาตามปกติจึงเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนในสังกัดองค์กรตำรวจนั่นเอง

3.1.1.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศอังกฤษ

องค์กรตำรวจของประเทศอังกฤษมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน ในอดีตนั้นองค์กรตำรวจของอังกฤษเป็นองค์กรที่ทรงอิทธิพล และมีบทบาทสำคัญในกระบวนการยุติธรรมอย่างมาก เพราะตำรวจในยุคแรกๆมีทั้งอำนาจจับกุม สอบสวน และยังเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจที่จะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา ดังนั้นแล้วคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศอังกฤษในยุคแรกๆจะเป็นการสอบสวนฟ้องร้องดำเนินคดีกันเองโดยตำรวจเองเท่านั้น ประชาชนจึงมีความหวาดระแวงและไม่เชื่อมั่นต่อการดำเนินคดีในลักษณะดังกล่าว แม้ต่อมาจะมีการก่อตั้งหน่วยอัยการของประเทศอังกฤษ หรือ Crown Prosecution Service (CPS) ขึ้นเพื่อรับผิดชอบในการฟ้องร้องคดีอาญาแยกออกมาก็ตาม การสอบสวนคดีอาญาซึ่งเป็นหัวใจความสำคัญต่อการดำเนินคดีอาญาทั้งระบบก็ยังเป็นอำนาจขององค์กรตำรวจอยู่เช่นเดิม

ประชาชนและสังคมอังกฤษให้ความสนใจต่อการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างเข้มงวด เพราะมีทัศนคติที่ว่าเจ้าพนักงานตำรวจได้รับอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่จากสาธารณชน ตำรวจเป็นตัวแทนของสาธารณชน ไม่ใช่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ในนามของรัฐ อันเนื่องมาจากแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับตำรวจของประเทศอังกฤษเรื่อง อำนาจตำรวจโดยความยินยอมของสาธารณชน (Policing by Consent) ที่ว่าอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่มีที่มาจากการอนุญาตและความยินยอมของสาธารณชน ความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่อองค์กรตำรวจในประเทศอังกฤษไม่ว่าในด้านภาพลักษณ์องค์กร ด้านประสิทธิภาพการดำเนินคดี หรือด้านอื่นใดจึงมีความสำคัญอย่างมาก

ความเชื่อมั่นของสาธารณชนที่มีต่อองค์กรตำรวจ ไม่อาจแยกออกจากทัศนคติที่มีต่อระบบการสอบสวนและพิจารณาคดี รวมถึงแนวความคิดพื้นฐานที่มีต่อการตรวจสอบตำรวจได้⁴ การที่อำนาจสอบสวนคดีอาญาเป็นอำนาจของตำรวจโดยลำพังจึงทำให้ประชาชนและสังคมอังกฤษมีความกังวลต่อการสอบสวนที่ไม่เป็นอิสระในกรณีการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจตลอดมาอย่างยาวนาน เพราะเจ้าพนักงานตำรวจมีสถานะพิเศษในสังคม มีอำนาจที่อาจกระทบกระเทือนต่อการใช้ชีวิตของประชาชน เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา การสอบสวนโดยองค์กรตำรวจด้วยกันเองไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นต่อสาธารณชนได้ไม่ว่าจะในแง่ของความ เป็นอิสระในการสอบสวน หรือในแง่ประสิทธิภาพของการสอบสวน⁵

ดังนั้นสังคมอังกฤษจึงเกิดแนวคิดเรียกร้องให้มีองค์กรสอบสวนที่เป็นอิสระจากตำรวจในการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ โดยกระแสการเรียกร้ององค์กรสอบสวนตำรวจที่เป็นอิสระครั้งสำคัญเกิดขึ้นจากข้อเขียนของลอร์ดสคาร์แมน ในการสอบสวนคดีจลาจลเมืองบริกตัน ในปี 1981 และการสอบสวนคดีสตีเฟน ลอร์เรนในปี 1999 โดยมีข้อเรียกร้องสำคัญต่อกระทรวงมหาดไทยของประเทศไทยซึ่งเป็นสังกัดหลักขององค์กรตำรวจอังกฤษว่า กระทรวงมหาดไทยจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าแก่สาธารณชน โดยพิจารณาหาแนวทางที่ทำให้แน่ใจได้ว่าการสอบสวนคดีที่เจ้าพนักงานตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดจะเป็นการสอบสวนที่อิสระอย่างแท้จริง การสอบสวนตำรวจโดยตำรวจพวกเดียวกัน หรือโดยหน่วยงานตำรวจอื่นนั้นเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่าไม่ใช่วิถีทางที่ยุติธรรม และยังบ่อนทำลายความเชื่อมั่นของสาธารณชนลงด้วย⁶ การสอบสวนดำเนินคดีเจ้าพนักงานตำรวจทั้งต่อครั้งเป็นตัวจุดชนวนสำคัญที่ก่อให้เกิดระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยองค์กรอิสระขึ้น

ประเทศอังกฤษจึงมีการตั้งหน่วยงานเพื่อพิจารณาเรื่องการกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างเป็นทางการเพื่อตอบสนองต่อกระแสการเรียกร้อง เนื่องจากเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจของอังกฤษถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา เจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นจะถูกสอบสวนความผิดทั้งทางอาญาและทางวินัยไปพร้อมๆกัน ผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศอังกฤษจึงเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนทางวินัยตำรวจด้วย ในสมัยแรกเริ่มคือ คณะกรรมการพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ (The Police Complaints Board) ตามกฎหมายตำรวจปี 1976 (The Police

⁴ Andrew J. Goldsmith, "What's Wrong with Complaint Investigations ? Dealing with Difference Differently in Complaints against Police," *Criminal Justice Ethics* (1996): 36.

⁵ James Harrison and Mary Cunneen, *An Independent Police Complaints Commission*, (London: Liberty, 2000) p.7 .

⁶ William Macpherson, *The Stephen Lawrence Inquiry Report*, (The Stationery Office Limited, 1999)

Act 1976) เป็นคณะกรรมการที่มาจากนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ แต่ต่อมาไม่นานก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไร้ซึ่งประสิทธิภาพอย่างสิ้นเชิง จึงได้มีการตั้งคณะกรรมการร้องทุกข์ต่อตำรวจ หรือ Police Complaints Authority (PCA) ขึ้นโดยถูกก่อตั้งตามกฎหมายเกี่ยวกับตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญาปี 1984 (The Police and Criminal Evidence Act 1984) แต่ได้มีการบัญญัติอำนาจของคณะกรรมการ PCA ไว้ในกฎหมายตำรวจ ปี 1996 (The Police Act 1996) ให้มีอำนาจสอบสวนทั้งข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีอาญาและการดำเนินการทางวินัยด้วย แต่คณะกรรมการร้องทุกข์ต่อตำรวจ (PCA) ก็ยังมีสมาชิกเป็นเหล่าผู้บัญชาการตำรวจระดับบริหารและอยู่ภายใต้บังคับการตำรวจเช่นเดิม

ในปี 2002 กระทบมหาดไทยของประเทศไทยจึงได้ผลักดันให้มีการก่อตั้งองค์กรอิสระชื่อ คณะกรรมการอิสระรับเรื่องราวร้องทุกข์ของตำรวจ (Independent Police Complaints Commission) หรือ IPCC ขึ้นตามกฎหมายปฏิรูปตำรวจ (The Police Reform Act 2002) มีอำนาจหน้าที่สอบสวนคำร้องทุกข์และขอหาความประพฤติมิชอบของเจ้าพนักงานตำรวจทั้งทางอาญาและทางวินัยไปพร้อมๆกัน⁷ คณะกรรมการอิสระรับเรื่องราวร้องทุกข์ของตำรวจหรือ IPCC นี้จะรับมอบอำนาจหน้าที่จากคณะกรรมการร้องทุกข์ต่อตำรวจเดิม (PCA) ทำหน้าที่สอบสวนคดีอาญาในฐานะความผิดร้ายแรงที่มีผลกระทบต่อสังคมกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ การสอบสวนดังกล่าวเป็นการสอบสวนอิสระจากองค์กรตำรวจโดยสิ้นเชิง โดยวัตถุประสงค์ของริเริ่มระบบสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจรูปแบบใหม่ภายใต้คณะกรรมการ IPCC นี้ ก็เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อสาธารณะ สร้างความเชื่อมั่นแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาเองว่าการสอบสวนได้กระทำโดยหน่วยงานที่เป็นกลาง และเป็นอิสระทั้งจากองค์กรตำรวจและจากภาครัฐ การสอบสวนดังกล่าวนี้จะทำให้การสอบสวนคดีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมีมาตรฐานคุณภาพในระดับสูง เป็นธรรม รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพทั้งกับฝ่ายผู้เสียหาย และฝ่ายเจ้าพนักงานตำรวจเอง⁸

⁷ ธนาชัย ศรีวิรุฬห์ชัย, "ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลการตรวจสอบสวน: ศึกษากรณีฆาตกรรมซึ่งมิใช่กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรค 3 " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ คณะนิติศาสตร์ สาขากฎหมายอาญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), หน้า 42.

⁸ James Harrison and Mary Cunneen, *An Independent Police Complaints Commission*. p.8.

3.1.1.3 หลักเกณฑ์และกระบวนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศอังกฤษ

หลักเกณฑ์กฎหมายเรื่องการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศอังกฤษนั้น โดยหลักจะถูกบัญญัติอยู่ใน The Police Reform Act 2002 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดตั้งองค์กรผู้มีส่วนสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศอังกฤษ คือ คณะกรรมการอิสระรับเรื่องราวร้องทุกข์ของตำรวจหรือ IPCC โดยจะแบ่งพิจารณาออกเป็น 3 หัวข้อหลักๆ ได้แก่ ผู้มีส่วนสอบสวน ลักษณะของการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจที่มีอำนาจสอบสวน ฐานความผิดที่มีอำนาจสอบสวน ดังนี้

ผู้มีส่วนสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศอังกฤษ คือ คณะกรรมการอิสระรับเรื่องราวร้องทุกข์ของตำรวจ (Independent Police Complaints Commission) หรือ IPCC จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายปฏิรูปตำรวจปี 2002 (The Police Reform Act 2002) มาตรา 9 (1) ที่กำหนดให้มี คณะกรรมการอิสระรับเรื่องราวร้องทุกข์ของตำรวจ⁹ ประกอบด้วย ประธานกรรมการและคณะกรรมการอื่นไม่น้อยกว่า 10 คน และเพื่อแสดงถึงความเป็นอิสระขององค์กรอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมต่อสาธารณชนและตำรวจ กฎหมายจึงกำหนดห้ามบุคคลซึ่งเคยดำรงตำแหน่งในองค์กรตำรวจมาก่อนเป็นประธานกรรมการและคณะกรรมการ¹⁰ คณะกรรมการอิสระรับเรื่องราวร้องทุกข์ของตำรวจจะทำหน้าที่สำคัญด้านงานบริหาร และเป็นผู้พิจารณาขั้นสุดท้ายในการดำเนินคดีอาญาและคดีวินัยของเจ้าพนักงานตำรวจ โดยอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาในข้อหาร้ายแรงและคดีทางวินัยที่เจ้าพนักงานตำรวจถูกร้องทุกข์กล่าวโทษ รวมถึงอำนาจหน้าที่อื่นๆบัญญัติไว้ใน The Police Reform Act 2002 มาตรา 10 เรื่องอำนาจหน้าที่ทั่วไปของคณะกรรมการอิสระรับเรื่องราวร้องทุกข์ของตำรวจ

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดย IPCC นั้นมีจุดเด่นอยู่ที่ความเป็นอิสระอย่างแท้จริงในการสอบสวน เนื่องจากคณะกรรมการและสำนักงาน IPCC มีฐานะเป็นองค์กรอิสระตามกฎหมายที่เป็นอิสระทั้งจากตำรวจและจากรัฐ การสอบสวนนั้นจะดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่สอบสวนที่ผ่านการฝึกอบรมมาอย่างดีของ IPCC ทำให้มีทั้งประสิทธิภาพและมีความเชี่ยวชาญ การสอบสวนเองก็จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการอีกชั้นหนึ่ง โดยเจ้าหน้าที่

⁹ Police Reform Act 2002 Section 9 (1) There shall be a body corporate to be known as the Independent Police Complaints Commission (in this Part referred to as “the Commission”).

¹⁰ Police Reform Act 2002 Section 9 (3) C A person shall not be appointed as the chairman of the Commission, or as another member of the Commission, if (c) he is a person in relation to whom a designation under section 39 is or has been in force;

สอบสวนเหล่านี้มาจากผู้เชี่ยวชาญหลากหลายสาขาอาชีพ รวมถึงอดีตเจ้าพนักงานตำรวจที่เคยเป็นพนักงานสอบสวนด้วย แม้จะเคยมีการตั้งข้อสงสัยว่า การให้ผู้ที่เคยเป็นตำรวจมาก่อนทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่สอบสวนจะทำให้การสอบสวนเป็นอิสระอย่างแท้จริงหรือไม่ แต่ก็ได้มีการตอบข้อโต้แย้งดังกล่าวว่า การสอบสวนคดีอาญาโดยระบบดังกล่าวภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการที่เป็นอิสระก็แทบจะเรียกได้ว่าเป็นระบบการสอบสวนที่เกือบจะเป็นอิสระที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้แล้ว อีกทั้งความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของอดีตพนักงานสอบสวนเหล่านี้ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้การสอบสวนดำเนินไปอย่างทรงประสิทธิภาพที่สุด¹¹

คณะกรรมการ IPCC มีหน้าที่ทั้งการสอบสวนคดีอาญาร้ายแรงที่ผู้ต้องหาเป็นตำรวจ และยังมีอำนาจสอบสวนและดำเนินคดีทางวินัยด้วย ดังนั้นสำนวนการสอบสวนคดีอาญาจะเข้าสู่การสอบสวนโดยคณะกรรมการ IPCC ได้ 2 ช่องทาง ช่องทางแรกคือ เมื่อมีผู้เสียหายหรือผู้เกี่ยวข้องร้องทุกข์กล่าวโทษว่าเจ้าพนักงานตำรวจทำผิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ จากนั้นเมื่อเจ้าหน้าที่สอบสวนของ IPCC พิจารณาในเบื้องต้นแล้วเห็นว่าเป็นความผิดอาญาที่มีข้อหาหรือฐานความผิดรุนแรงที่อยู่ในอำนาจของ IPCC คณะกรรมการ IPCC ก็จะมีมติให้ทำการสอบสวนทางอาญาต่อไป ช่องทางต่อมา คือ กรณีที่เจ้าพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจเริ่มทำการสอบสวนเพราะได้รับการร้องทุกข์จากผู้เสียหาย หรือพบการกระทำผิดเอง แต่ต่อมาพบว่าความผิดดังกล่าวมีเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ถูกกล่าวหา และฐานความผิดที่ถูกกล่าวหาเป็นคดีอาญาร้ายแรงที่ตามกฎหมายเป็นอำนาจสอบสวนของ IPCC พนักงานสอบสวนนั้นก็จะโอนคดีดังกล่าวมาให้ คณะกรรมการ IPCC ทำการสอบสวนต่อไป¹²

การสอบสวนคดีของทางคณะกรรมการ IPCC มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาความจริงที่อยู่เบื้องหลังข้อพิพาทในคำร้องทุกข์ รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับคดี และหาข้อสรุปในคดีที่เจ้าพนักงานตำรวจถูกกล่าวหา เจ้าหน้าที่ผู้สอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในคดี ไม่ว่าจะเป็นการสอบปากคำพยาน สอบปากคำเจ้าพนักงานตำรวจผู้ถูกกล่าวหา วิเคราะห์พยานหลักฐานต่างๆ เช่น กล้องวงจรปิด ข้อมูลทางเทคโนโลยีประเภทอื่นๆ และพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ การสอบสวนอาจรวมถึงการชันสูตรพลิกศพโดยผู้เชี่ยวชาญผ่านการขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นที่ไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดี เช่น แพทย์จากกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น เพื่อให้การสอบสวนเป็นอิสระอย่างแท้จริง¹³

¹¹ James Harrison and Mary Cunneen, *An Independent Police Complaints Commission*. p.36.

¹² The Independent Police Complaints Commission, *How to Complain* [Online], Accessed: 4 December 2015. Available from: <https://www.ipcc.gov.uk/complaints>

¹³ The Independent police complaints commission, *A Guide to IPCC independent investigation*

ลักษณะของการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจที่มีอำนาจสอบสวนนั้น บัญญัติไว้ใน The Police Reform Act 2002 มาตรา 12 (7) กำหนดให้คณะกรรมการ IPCC มีอำนาจพิจารณาดำเนินคดีที่มีการร้องทุกข์ที่เกิดจากการกระทำของบุคคลในฐานะเจ้าพนักงานตำรวจ สมาชิกผู้ช่วยเจ้าพนักงานที่อยู่ในอำนาจควบคุมสั่งการของเจ้าพนักงานตำรวจ และลูกจ้างตามสัญญาจ้างที่อยู่ในอำนาจควบคุมสั่งการของเจ้าพนักงานตำรวจด้วย¹⁴ เนื่องจากคณะกรรมการ IPCC ก่อตั้งมาโดยมีพื้นฐานความคิดว่าเจ้าพนักงานตำรวจมีสถานะและอำนาจพิเศษในสังคม ในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจก็อาจใช้อำนาจดังกล่าวกระทบกระเทือนต่อสิทธิต่างๆประชาชนได้ ดังนั้นจึงต้องมีองค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจจากการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ดังนั้นแล้วคณะกรรมการ IPCC จึงมีอำนาจสอบสวนเฉพาะการกระทำผิดอาญารุนแรงในการปฏิบัติหน้าที่เจ้าพนักงานตำรวจ และมีอำนาจคาบเกี่ยวกับการพิจารณาดำเนินคดีทางวินัยตำรวจด้วย¹⁵ แต่คณะกรรมการ IPCC จะไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาในกรณีที่มีการกระทำผิดที่ถูกร้องทุกข์นั้นเกิดจากการกระทำของตำรวจนอกการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือเป็นการทำในฐานะบุคคลธรรมดาโดยแท้ กรณีดังกล่าวจะเป็นอำนาจสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวนในองค์กรตำรวจตามปกติ

ฐานความผิดอาญาที่คณะกรรมการ IPCC มีอำนาจสอบสวนนั้นต้องพิจารณาจากบทบัญญัติใน The Police Reform Act 2002 มาตรา 12 (2B) - (2D) และเกณฑ์รายการอ้างอิง (mandatory referral criteria) โดยฐานความผิดอาญาที่กระทำโดยเจ้าพนักงานตำรวจที่ต้องแจ้งให้คณะกรรมการ IPCC รับรู้และทำการสอบสวนได้แก่ กรณีที่มีความตายหรืออันตรายสาหัสเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ (Death or Serious Injury) หรือที่เรียกกันว่า DSI โดยผลดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในระหว่างถูกจับกุมหรือควบคุมตัวโดยเจ้าพนักงานตำรวจ หรือเกิดจากสาเหตุอื่นใดที่เจ้าพนักงานตำรวจเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือเป็นต้นเหตุให้เกิดความตายหรืออันตรายสาหัสนั้นนิยามของคำว่าอันตรายสาหัสที่ต้องอยู่ในการสอบสวนของคณะกรรมการ IPCC ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 29

¹⁴ Police Reform Act 2002 Section 12 (7) For the purposes of this Part, a person is serving with the police if (a) he is a member of a police force; (b) he is an employee of a police authority who is under the direction and control of a chief officer; or (c) he is a special constable who is under the direction and control of a chief officer.

¹⁵ Police Reform Act 2002 Section 12 (2) In this Part “conduct matter” means (subject to the following provisions of this section, paragraph 2(4) of Schedule 3 and any regulations made by virtue of section 23(2)(d)) any matter which is not and has not been the subject of a complaint but in the case of which there is an indication (whether from the circumstances or otherwise) that a person serving with the police may have (a) committed a criminal offence; or (b) behaved in a manner which would justify the bringing of disciplinary proceedings.

ว่า อันตรายสาหัสหมายถึง ความบอบสลาย บาดแผลฉีกขาดลึก หรือการบาดเจ็บที่ส่งผลเสียหายต่ออวัยวะภายใน หรือสร้างความเสียหายกระทบต่อระบบการทำงานฟื้นฟูของร่างกาย¹⁶ นอกจากนี้ ความผิดอาญาฐาน DSI แล้วยังมีกรณีความผิดอาญาฐานอื่นๆซึ่งกำหนดไว้เพิ่มเติมโดยใช้อำนาจของคณะกรรมการ IPCC ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สอบสวนของ IPCC ที่จะทำการสอบสวนแทนพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจ ดังนี้

ความผิดเกี่ยวอันเกิดจากการทำร้ายร่างกายโดยใช้ความรุนแรง (Serious Assault) โดยเจ้าพนักงานตำรวจ คือการกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจที่ส่งผลให้เกิดการบาดเจ็บต่อร่างกายโดยรวมอย่างรุนแรง คำว่า ทำร้ายโดยความรุนแรง (Serious Assault) นั้นไม่ได้มีความหมายเฉพาะการทำร้ายที่ทำให้เกิดอันตรายสาหัส (Serious injury) เท่านั้น ยังจำเป็นต้องพิจารณาประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการทำอันตรายต่อบุคคล (The Offences Against the Person Act 1861) มาตรา 47 ประกอบด้วยซึ่งให้นิยามไว้ว่า เป็นการที่บุคคลหนึ่งประทุษร้ายผู้อื่นโดยทำให้เกิดอันตรายแก่กายของอีกบุคคลหนึ่งซึ่งมีความรุนแรงมากการทำร้ายธรรมดา โดยต้องพิจารณาถึงระดับความรุนแรงบาดแผลเป็นสำคัญ¹⁷

อาชญากรรมรุนแรงทางเพศ (Serious sexual offences) หมายถึงการกระทำผิดอาญาในทางเพศโดยเจ้าพนักงานตำรวจทั้งหมดตาม The Sexual Offence Acts 1956 to 2003 ในฐานความผิดที่มีโทษทางอาญาเป็นการจำคุกตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ได้แก่ การข่มขืนกระทำชำเราทุกประเภท ความผิดในทางเพศซึ่งมีการใช้กำลังประทุษร้ายร่วมด้วย ความผิดทางเพศซึ่งกระทำแก่เด็กซึ่งอายุต่ำกว่า 13 ปี และความผิดทางเพศซึ่งได้กระทำต่อบุคคลวิกลจริต

การทุจริตร้ายแรง (Serious Corruption) หมายถึงการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจไม่ว่าจะเป็นการป้องกันขัดขวางกระบวนการยุติธรรม รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดเพื่อตอบแทนการที่ตนได้ปฏิบัติหรือละเว้นปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบเรียกรับผลประโยชน์ หรือพยายามกระทำความผิดในลักษณะนี้ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้รายงานกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจตกเป็นผู้ต้องหาฐานทุจริตร้ายแรงต่อคณะกรรมการ IPCC โดยไม่ชักช้า

การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจโดยมิชอบ อันมีสาเหตุมาจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจากเชื้อชาติ ศาสนา หรือเพศสภาพ หมายถึงการที่เจ้าพนักงานไม่ยินยอม

¹⁶ Police Reform Act 2002 Section 29 “serious injury” means a fracture, a deep cut, a deep laceration or an injury causing damage to an internal organ or the impairment of any bodily function;

¹⁷ The Offences against the Person Act 1861 section 47 Assault occasioning bodily harm. Whosoever shall be convicted upon an indictment of any assault occasioning actual bodily harm shall be liable

ให้บริการ ปฏิเสธที่จะปฏิบัติหน้าที่อันมีสาเหตุมาจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจากเชื้อชาติ ศาสนา หรือเพศสภาพ รวมถึงมีพฤติกรรมอันเป็นการเหยียดเชื้อชาติ ศาสนา หรือเพศของบุคคลซึ่งเป็นความผิดอาญาร้ายแรงตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ คณะกรรมการ IPCC มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจฐานอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับความผิดในรายการอ้างอิงตามที่คณะกรรมการ IPCC มีมติด้วย¹⁸

ภายหลังการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยคณะกรรมการ IPCC สิ้นสุดลง เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสอบสวนก็จะจัดทำรายงานสรุปสำนวนการสอบสวน (The investigation report) รายงานดังกล่าวถือเป็นเอกสารสำคัญที่รวบรวมข้อเท็จจริงในคดี พยานหลักฐานต่างๆ รวมถึงความเห็นสรุปของผู้ทำการสอบสวนเอาไว้ รายงานการสอบสวนดังกล่าวจะถูกเผยแพร่ต่อสาธารณะเพื่อความโปร่งใส เว้นแต่เป็นกรณีที่อาจกระทบกระเทือนต่อความเชื่อมั่นของสังคมอย่างรุนแรง IPCC มีดุลยพินิจที่จะไม่เปิดเผยรายงานดังกล่าวได้¹⁹ หากสรุปการสอบสวนแล้วเห็นว่าเจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำผิดอาญาจริง คณะกรรมการ IPCC ก็จะจัดส่งรายงานไปให้องค์กรอัยการของประเทศอังกฤษ หรือ Crown Prosecution Service (CPS) ทางพนักงานอัยการ CPS จะเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องเจ้าพนักงานตำรวจต่อศาลหรือไม่ต่อไป และหากมีการฟ้องเจ้าพนักงานตำรวจต่อศาล คณะกรรมการ IPCC ก็จะนำรายงานสรุปสำนวนการสอบสวนของ IPCC และพยานหลักฐานทั้งหมดที่รวบรวมไว้ส่งมอบต่อศาล เพื่อใช้ในการพิจารณาพิพากษาต่อไป

หลังจากการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจได้เสร็จสิ้นลงตามขั้นตอนทั้งหมด และเจ้าหน้าที่ผู้ทำการสอบสวนได้จัดทำรายงานสรุปสำนวนการสอบสวนเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการ IPCC ในขั้นสุดท้ายแล้ว หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาเห็นว่า การสอบสวนนั้นไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม กฎหมายได้เปิดโอกาสให้บุคคลดังกล่าวยื่นคำร้องขออุทธรณ์ผลการสอบสวนต่อคณะกรรมการ IPCC ได้เพื่อให้มีการดำเนินการสอบสวนให้ถูกต้องอีกครั้ง เช่น กรณีที่เห็นว่า การแสวงหาพยานหลักฐานไม่ถูกต้อง ไม่ยอมสอบปากคำพยานสำคัญในคดี การสรุปการสอบสวนไม่ได้ พิจารณาพยานหลักฐานทั้งหมด หรือการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สอบสวนมีอคติ ละเว้นไม่ยอมสอบสวน แจ้งข้อหาทั้งหมดอย่างครบถ้วน เป็นต้น

¹⁸ The Independent Police Complaints Commission, Referral [Online], Accessed: 4 December 2015. Available from: <https://www.ipcc.gov.uk/page/referral>

¹⁹ The Independent police complaints commission, Statutory Guidance to the police service on the handling complaints p.87

3.1.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของประเทศแคนาดา (รัฐออนแทรีโอ)

3.1.2.1 ระบบการสอบสวนคดีอาญาสามัญของประเทศแคนาดา (รัฐออนแทรีโอ)

ระบบการสอบสวนคดีอาญาของประเทศแคนาดานั้นได้รับอิทธิพลมาจากระบบวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศอังกฤษ เนื่องจากประเทศอังกฤษได้ยึดประเทศแคนาดาเป็นอาณานิคมตั้งตั้งแต่ปี 1760 ทำให้ระบบกฎหมายอาญาของประเทศอังกฤษยังรากลึกในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศแคนาดาตอนเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐออนแทรีโอซึ่งตั้งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศอันเป็นพื้นที่ได้อิทธิพลของประเทศอังกฤษ ส่วนรัฐที่มีพื้นที่อยู่ทางตอนล่างของประเทศซึ่งในสมัยอาณานิคมอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส แม้จะรับเอาอิทธิพลของกฎหมายฝรั่งเศสมาอยู่บ้างแต่ก็รับมาเฉพาะในระบบกฎหมายแพ่งเท่านั้น ระบบกฎหมายอาญาของแคนาดาจึงมีรากฐานมาจากระบบคอมมอนลอว์ของประเทศอังกฤษ โดยประเทศแคนาดาได้มีการยกร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาขึ้นในปี 1892 โดยการนำของผู้พิพากษา เซอร์จอห์น ทอมป์สัน ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีแคนาดาในขณะนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศแคนาดาก็จะมีเนื้อเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดตั้งแต่กระบวนการก่อนพิจารณาของศาลเช่นการจับกุม การสอบสวน การฟ้องคดี ไปจนถึงการพิจารณาพิพากษาของศาล²⁰ ในประเทศแคนาดานั้นจะมีการแบ่งแยกความผิดออกเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ (Indictable) และความผิดไม่ร้ายแรง (Summary conviction) โดยความผิดไม่ร้ายแรงจะเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือนและปรับไม่เกิน 2000 เหรียญ และจะถูกพิจารณาพิพากษาโดยศาลแขวง (Magistrate or Justice Of Peace) มีกระบวนการพิจารณาที่รวดเร็วโดยกำหนดไว้ไม่เกิน 6 เดือนนับแต่ได้กระทำความผิด ในขณะที่วิธีพิจารณาคดีความผิดอุกฉกรรจ์จะมีความซับซ้อนมากกว่า อาจถูกพิจารณาคดีโดยศาลแขวง ศาลสูง (High Court) หรือคณะลูกขุน (Jury) ตามแต่ลักษณะความผิดที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การสอบสวนคดีอาญาในประเทศแคนาดานั้นเป็นระบบแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดีเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ อำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญาเป็นขององค์กรอัยการแคนาดาที่เรียกว่า Crown Attorney ส่วนองค์กรตำรวจจะรับผิดชอบหน้าที่ในการสอบสวน เจ้าพนักงานตำรวจผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาหรือพนักงานสอบสวนจะมีตำแหน่งเรียกว่า Peace Officer มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั่วไปไม่ว่าจะเป็นคดีอาญาความผิดอุกฉกรรจ์ (Indictable) หรือคดีอาญาความผิดไม่ร้ายแรง (Summary conviction)

²⁰ William Renwick Riddell, "Criminal Procedure in Canada " *Journal of criminal law and criminology* Volume 1, (1912): 29.

3.1.2.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศแคนาดา (รัฐออนแทรีโอ)

องค์กรตำรวจของประเทศแคนาดา (Royal Canadian Mounted Police) ซึ่งพัฒนามาจากการรวมองค์กรตำรวจกลางของรัฐฝ่ายเหนือและใต้ในศตวรรษที่ 19 เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจในการควบคุมรักษาความสงบของสังคม มีอำนาจครอบคลุมทั้งสหพันธรัฐใน 8 รัฐ ยกเว้นรัฐออนแทรีโอและรัฐควิเบกที่มีองค์กรตำรวจภายในมลรัฐของตนเอง การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในรัฐออนแทรีโอในอดีตนั้น เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวน (Peace Officer) เช่นเดียวกับรัฐอื่นๆ ต่อมาในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 ประชาชนในสังคมของรัฐออนแทรีโอได้เกิดความกังวลต่อความน่าเชื่อถือขององค์กรตำรวจเกี่ยวกับทางปฏิบัติในการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม ไม่ว่าจะเป็นการที่องค์กรตำรวจตรวจสอบกันเอง หรือบางกรณีที่หน่วยงานภายในองค์กรตำรวจเป็นผู้ควบคุมการสอบสวน สังคมมองว่าการสอบสวนกันเองภายในนั้นขาดความเป็นกลางอันเป็นคุณสมบัติสำคัญในการสอบสวนคดี²¹

ในปี 1988 ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญที่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงระบบการสอบสวนคดีอาญาของรัฐออนแทรีโอ คือคดีวิสามัญฆาตกรรมเลสเตอร์ โดแนลสัน (Lester Donaldson) ชายผิวสีซึ่งถูกเจ้าพนักงานตำรวจออนแทรีโอใช้ปืนยิงเสียชีวิตภายในชุมชนของกลุ่มคนผิวสี ในวันที่ 9 สิงหาคม 1988 เมืองโตรอนโต เหตุการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดกระแสสังคมกดดันภาครัฐอย่างมาก ทำให้รัฐออนแทรีโอได้มีการประชุมจัดตั้งองค์กรที่ชื่อ Task Force on Race Relations and Policing ขึ้นมาเพื่อเสนอการเปลี่ยนแปลงการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในเดือนธันวาคมปี 1988 ซึ่งทางคณะทำงานของ The Task Force on Race Relations and Policing ได้จัดทำรายงานข้อเสนอแนะ 57 ข้อเพื่อแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการใช้กำลังในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ และแก้ไขแนวทางการฝึกเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือข้อเสนอให้จัดตั้งองค์กรสอบสวนที่เป็นอิสระมีอำนาจพิจารณาสอบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจขึ้น ข้อเสนอดังกล่าวทำให้ทำให้มีการจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนอิสระในคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของรัฐออนแทรีโอขึ้นในปี 1990 ตามกฎหมาย Police Service Act Of Ontario 1990 คือ หน่วยงานสอบสวนพิเศษ (The Special Investigations Unit) หรือ SIU โดยหน่วยงานสอบสวนพิเศษรัฐออนแทรีโอ (SIU) นี้เป็นหน่วยงานอิสระภาคประชาชน (Civilian law enforcement agency) ตาม

²¹ Royal Canadian Mounted Police, History of the Rcmp [Online], Accessed: 5 December 2015. Available from: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/en/history-rcmp>

กฎหมายแห่งรัฐออนแทรีโอ มีความเป็นอิสระจากองค์กรตำรวจ ถูกจัดตั้งขึ้นมาในเบื้องต้นเพื่อตอบสนองข้อเรียกร้องของสังคมที่ตั้งข้อสงสัยต่อหลักเกณฑ์และวิธีการการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรมที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจ เนื่องจากก่อนมีการจัดตั้งหน่วยงาน SIU นั้น องค์กรตำรวจ (Police Service) จะเป็นผู้สอบสวนคำร้องทุกข์ และดำเนินการสอบสวนคดีอาญาเจ้าพนักงานตำรวจในสังกัดของตนเอง หรืออาจมีกรณีให้หน่วยงานอื่นในสังกัดองค์กรตำรวจทำการสอบสวนบ้าง การจัดตั้งหน่วยงาน SIU จึงเป็นการฟื้นฟูความเชื่อมั่นของสาธารณชนที่มีต่อองค์กรตำรวจรัฐออนแทรีโอขึ้นมาอีกครั้ง หน่วยงานสอบสวนพิเศษนี้ยังคงมีอำนาจสอบสวน และปฏิบัติหน้าที่สอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจในรัฐออนแทรีโอจนถึงปัจจุบัน²² หน่วยงาน SIU ถือเป็นหน่วยงานสอบสวนพิเศษในคดีเกี่ยวกับตำรวจแห่งแรกสุดในแคนาดา และรัฐออนแทรีโอยังถือเป็นหนึ่งในไม่กี่แห่งของโลกที่มีองค์กรอิสระภาคประชาชนที่มีอำนาจทั้งการสอบสวนและตั้งข้อหาเจ้าพนักงานตำรวจที่กระทำผิดอาญา

3.1.2.3 หลักเกณฑ์และกระบวนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของประเทศแคนาดา (รัฐออนแทรีโอ)

หลักเกณฑ์กฎหมายเรื่องการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของประเทศแคนาดา (รัฐออนแทรีโอ) นั้น โดยหลักจะถูกบัญญัติอยู่ใน The Police Services Act of Ontario 1990 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดตั้งองค์กรผู้ที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของรัฐออนแทรีโอ คือ หน่วยงานสอบสวนพิเศษ (The Special Investigations Unit) หรือ SIU โดยจะแบ่งพิจารณาออกเป็น 3 หัวข้อหลักๆ ได้แก่ ผู้มีอำนาจสอบสวน ลักษณะของการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจที่มีอำนาจสอบสวน และฐานความผิดที่มีอำนาจสอบสวน ดังนี้

ผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของรัฐออนแทรีโอ คือ หน่วยงานสอบสวนพิเศษ (The Special Investigations Unit) หรือ SIU เป็นหน่วยงานภาคประชาชนตามกฎหมาย (Civilian law enforcement agency) ที่มีภารกิจในการสอบสวนคดีอาญาในเหตุการณ์ที่มีบุคคลถึงแก่ความตาย หรือได้รับอันตรายร้ายแรงอันเกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานตำรวจในรัฐออนแทรีโอ หน่วยงานสอบสวนพิเศษ (SIU) ถูกก่อตั้งตามกฎหมายเกี่ยวกับหน่วยงานตำรวจแห่งรัฐออนแทรีโอปี 1990 (The Police Services Act of Ontario 1990) ซึ่งมีผลใช้บังคับในวันที่ 8

²² The Special Investigations Unit, *Siu Past to Present: History Timeline* [Online], Accessed: 5 December 2015. Available from: <http://www.siu.on.ca/en/history.php>

สิงหาคมปี 1990 เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงอัยการ (The Ministry of the Attorney General) แต่แม้อยู่ในสังกัดกระทรวงอัยการการสอบสวนและดำเนินงานของหน่วยงานสอบสวนพิเศษก็มีความเป็นอิสระ กล่าวคือผู้อำนวยการ SIU มีหน้าที่เพียงต้องส่งรายงานให้อัยการสูงสุดรับทราบผลการดำเนินการ แต่การบริหารงานคดีและการใช้ดุลยพินิจทำการสอบสวนยังมีความเป็นอิสระ ไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาสั่งการของรัฐแต่อย่างใด วัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าวนี้คือ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือขององค์กรตำรวจ และสร้างความเชื่อมั่นแก่สาธารณะในกระบวนการสอบสวนตำรวจที่เป็นอิสระ แนวคิดดังกล่าวได้แสดงออกผ่านทางมติพจน์ประจำหน่วยงาน SIU ที่ว่าการสอบสวนที่เป็นอิสระคือความเชื่อมั่นของสังคม (Independent Investigations - Community Confidence)

โครงสร้างของหน่วยงาน SIU นั้นได้บัญญัติไว้ใน The Police Services Act of Ontario 1990 ลักษณะที่ 7 มาตรา 113 ซึ่งกำหนดให้มีหน่วยงานสอบสวนสอบสวนพิเศษภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงอัยการ²³ โดยบัญญัติมาตรา 113 (3) ยังกำหนดห้ามมิให้บุคคลซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจหรือเคยเป็นเจ้าพนักงานตำรวจดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการหน่วยงานสอบสวนพิเศษ และห้ามมิให้บุคคลซึ่งยังคงเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นพนักงานสอบสวนในหน่วยงานนี้ด้วย²⁴ โดยตัวผู้อำนวยการหน่วยงาน SIU และผู้ทำการสอบสวนจะมีฐานะเป็นพนักงานสอบสวน (Peace Officer) ตามกฎหมาย มีอำนาจต่างๆที่จำเป็นสำหรับการสอบสวนคดีอาญาเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานตำรวจ ตำแหน่งพนักงานสอบสวน²⁵ อำนาจสอบสวนคดีอาญาของ SIU บัญญัติไว้ในมาตรา 113 (5) ซึ่งวางหลักให้หน่วยงานสอบสวนพิเศษมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาที่มีผู้ถึงแก่ความตาย หรือได้รับอันตรายร้ายแรงอันอาจเกิดจากการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจ²⁶ หน่วยงานสอบสวนพิเศษ SIU ประกอบด้วยผู้อำนวยการ 1 คน และผู้สอบสวน (Investigator) ประมาณ 40 คน แบ่งเป็นหัวหน้าผู้สอบสวน (Investigative Supervisors) 3 คน ผู้สอบสวนจะมีทั้งประเภทที่ทำงานประจำและแบบ

²³ Police Services Act 1990 Section 113 There shall be a special investigations unit of the Ministry of the Solicitor General.

²⁴ Police Services Act 1990 Section 113 (3) A person who is a police officer or former police officer shall not be appointed as director, and persons who are police officers shall not be appointed as investigators.

²⁵ Police Services Act 1990 Section 113 (4) The director, acting director and investigators are peace officers.

²⁶ Police Services Act 1990 Section 113 (5) The director may, on his or her own initiative, and shall, at the request of the Solicitor General or Attorney General, cause investigations to be conducted into the circumstances of serious injuries and deaths that may have resulted from criminal offences committed by police officers.

จ้างเป็นรายคดี ผู้สอบสวนเหล่านี้มีทั้งผู้ที่เป็นอดีตเจ้าพนักงานตำรวจและผู้เชี่ยวชาญการสอบสวนจากสาขาวิชาชีพอื่น แต่ผู้สอบสวนที่เคยเป็นเจ้าพนักงานตำรวจมาก่อนนั้นกฎหมาย The Police Services Act มาตรา 113 (6) ได้บัญญัติห้ามมิให้เป็นผู้ทำการสอบสวนคดีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในสังกัดเดียวกันกับหน่วยงานซึ่งผู้สอบสวนเคยทำงานมาก่อน²⁷ หน่วยงาน SIU ยังมีแผนงานนิติวิทยาศาสตร์เป็นของตนเองเพื่อช่วยงานด้านการชันสูตรพลิกศพ หรือด้านพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อื่นๆ²⁸

กระบวนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของ SIU จะเริ่มได้ 2 แนวทาง ทางแรกคือ การได้รับคำร้องทุกข์จากผู้เสียหาย หรือผู้พบเหตุการณ์การกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจ โดยผู้รายงานอาจเป็นสื่อมวลชน แพทย์ผู้ตรวจบาดแผล นักกฎหมาย สมาชิกครอบครัวของผู้เสียหาย หรือประชาชนทั่วไป ทุกคนสามารถรายงานการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจต่อ SIU ได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ทางที่สองคือ การรายงานคดีจากองค์กรตำรวจเองว่ามีเจ้าพนักงานตำรวจกระทำผิดอาญา เนื่องจากข้อบังคับออนตาริโอที่ 267/10 (Ontario Regulation 267/10) เรื่อง การสอบสวนการกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจโดยหน่วยงานสอบสวนพิเศษ (Conduct and duties of police officers respecting investigation by the special investigation unit) ซึ่งบัญญัติออกมาโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย The Police Services Act มาตรา 3 ได้บัญญัติวางหลัก ให้องค์กรตำรวจมีหน้าที่รายงานคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งอาจตกอยู่ภายใต้เขตอำนาจสอบสวนของหน่วยงานสอบสวนพิเศษ (SIU) โดยไม่ชักช้า²⁹

หากมีการร้องทุกข์หรือรายงานการกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจไปยัง SIU แล้วพบว่าไม่ใช่กรณีที่อยู่ในอำนาจสอบสวนของหน่วยงานสอบสวนพิเศษ ทาง SIU ก็จะมีการโอนสำนวนการสอบสวนไปยังหน่วยงานตำรวจผู้ที่มีอำนาจสอบสวนภายใน หรืออาจโอนไปยังองค์กรภายนอกที่กฎหมายกำหนดเช่น Ontario Civilian Commission on Police Services (OCCOPS) ให้ทำการสอบสวนต่อไป หน่วยงานสอบสวนพิเศษ SIU มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจครอบคลุมทุกเขตพื้นที่ในรัฐออนตาริโอ ซึ่งมีสถานีตำรวจ 57 แห่งและมีเจ้าพนักงาน

²⁷ Police Services Act 1990 Section (6) An investigator shall not participate in an investigation that relates to members of a police force of which he or she was a member

²⁸ Scot Wortley, *Police Use of Force in Ontario*, (Toronto: University of Toronto, 2006) p.28-29.

²⁹ Ontario regulation 267/10 section 3 A chief of police shall notify the SIU immediately of an incident involving one or more of his or her police officers that may reasonably be considered to fall within the investigative mandate of the SIU, as set out in subsection 113 (5) of the Act.

ตำรวจตำรวจในสังกัดประมาณ 28,000 นาย และมีอำนาจสอบสวนเหนือหน่วยงานสอบสวนทั้งหมด³⁰ การสอบสวนโดยหน่วยงานสอบสวนพิเศษ SIU มีขั้นตอนและวิธีการที่ใกล้เคียงกับการสอบสวนคดีอาญาโดยเจ้าพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจปกติ เช่น การตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเพื่อเก็บพยานหลักฐานในคดีทั้งหมด ตรวจสอบผลของผู้เสียหายและความเห็นของแพทย์ผู้ตรวจรักษา ตามหาพยานเพื่อสอบปากคำและให้การคุ้มครองประจักษ์พยานในคดี ตรวจสอบพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ และจัดทำรายงานสรุปสำนวนการสอบสวน

ลักษณะของการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจที่มีอำนาจสอบสวนนั้นโดยหลักหน่วยงานสอบสวนพิเศษ SIU จะสอบสวนการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายเท่านั้น จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการกระทำผิดนอกรับปฏิบัติหน้าที่ หรือการกระทำผิดในชีวิตส่วนตัวของเจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้น หน่วยงานสอบสวนพิเศษมีอำนาจเข้าสอบสวนคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจกระทำนอกรับปฏิบัติหน้าที่ได้ หากพบว่า ความผิดอาญาที่เกิดขึ้นและอยู่ในอำนาจสอบสวนของ SIU นั้นเกี่ยวข้องกับการใช้อุปกรณ์หรือทรัพย์สินของตำรวจเพื่อกระทำความผิด เช่น การที่ตำรวจใช้อาวุธปืนซึ่งเป็นอุปกรณ์ขององค์กรตำรวจยิงผู้อื่นจนถึงแก่ความตายเนื่องจากการทะเลาะวิวาทในทางส่วนตัว หรือการที่เจ้าพนักงานตำรวจขับรถตำรวจซึ่งเป็นทรัพย์สินขององค์กรตำรวจโดยประมาทนอกรับปฏิบัติหน้าที่ไปเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายรุนแรง เป็นต้น รวมไปถึงการที่ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นตำรวจได้กระทำความผิดนอกรับปฏิบัติหน้าที่ แต่ระหว่างกระทำความผิดมีการอ้างอันหรือระบุว่าตนเองเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ หากการกระทำความผิดนั้นเป็นความผิดที่อยู่ในอำนาจของ SIU ทางหน่วยงานสอบสวนพิเศษก็มีอำนาจสอบสวนการกระทำผิดของบุคคลนั้นได้³¹

ฐานความผิดอาญาที่หน่วยงานสอบสวนพิเศษ SIU มีอำนาจสอบสวนนั้นต้องพิจารณาจากบทบัญญัติใน The Police Services Act มาตรา 113 (5) ที่วางหลักให้หน่วยงานสอบสวนพิเศษ SIU มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาที่มีผู้ถึงแก่ความตาย หรือได้รับอันตรายร้ายแรงอันอาจเกิดจากการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจ กรณีที่มีความตายเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมิใช่หมายถึงเพียงคดีวิสามัญฆาตกรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการที่มีบุคคลถึงแก่ความตายจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่โดยประมาท หรือโดยอุบัติเหตุที่เจ้าพนักงานตำรวจมิได้มีเจตนาด้วยแต่กรณีการได้รับอันตรายร้ายแรง (Serious injury) นั้นเคยมีข้อถกเถียงว่ามีขอบเขตกว้างเพียงใด ในเรื่อง

³⁰ Ontario regulation 267/10 section 5 The SIU shall be the lead investigator in the investigation of the incident and shall have priority over any police force in the investigation.

³¹ The Special Investigations Unit, *What We Can Investigate : Off Duty Officers* [Online], Accessed: 5 December 2015. Available from: http://www.siu.on.ca/en/investigate_what.php

ดังกล่าวจอห์น ออสเลอร์ (John Osler) ผู้อำนวยการคนแรกของหน่วยงานสอบสวนพิเศษ SIU ได้วางแนวปฏิบัติเกี่ยวกับอันตรายร้ายแรง หรือ Serious injury ไว้ว่า การพิจารณาความหมายของคำว่าอันตรายร้ายแรง (Serious injury) ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำร้ายจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กาย (assault causing bodily harm) ซึ่งได้อธิบายในประมวลกฎหมายอาญาแคนาดาว่าการประทุษร้ายหรือกระทำด้วยประการใดๆให้เกิดผลร้ายแก่สุขภาพหรือร่างกายของผู้เสียหาย ซึ่งมีลักษณะรุนแรงกว่ากรณีปกติ และหมายรวมถึงการได้รับอันตรายรุนแรงจากอาชญากรรมทางเพศด้วย โดยการพิจารณาในขั้นต้นอาจดูจากการที่เหยื่อต้องเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล สูญเสียอวัยวะภายใน ซีโครงหรือกระดูกหัก กะโหลกร้าว สูญเสียส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย สูญเสียอวัยวะสำคัญอื่นๆ หรือต้องทนทุกข์จากการสูญเสียการมองเห็น หรือการถูกละเมิดทางเพศ กล่าวโดยสรุปแล้วฐานความผิดที่หน่วยงานสอบสวนพิเศษ SIU มีอำนาจสอบสวนจึงได้แก่ กรณีที่มีความตายหรือการได้รับอันตรายรุนแรงสาหัสเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจ และการล่วงละเมิดทางเพศโดยเจ้าพนักงานตำรวจ³²

เมื่อผู้สอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นก็จะจัดทำรายงานการสอบสวน รายงานดังกล่าวจะถูกตรวจสอบโดยหัวหน้าผู้สอบสวน (Investigative Supervisors) และผู้อำนวยการหน่วยงาน SIU ตามลำดับชั้น หากผู้อำนวยการ SIU มีความเห็นควรฟ้องผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ SIU ก็จะจัดส่งรายงานพร้อมความเห็นเสนอต่อพนักงานอัยการ (Justice Prosecution of The Criminal Law) ในสังกัดกระทรวงอัยการ (The Ministry of the Attorney General) หากอัยการสั่งฟ้องผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ทางหน่วยงานสอบสวนพิเศษ SIU เป็นฝ่ายสนับสนุนด้านข้อมูลพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีของศาลต่อไป เมื่อสิ้นสุดการสอบสวนทาง SIU จะพยายามเปิดเผยข้อมูลการสอบสวนต่อสาธารณะเท่าที่จะทำได้ตามกฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้สังคมเชื่อมั่นในกระบวนการสอบสวนว่ามีความโปร่งใส เป็นอิสระ ตรวจสอบได้³³

3.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว

ระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวเป็นระบบการสอบสวนที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักการพื้นฐานของการสอบสวนคือ หลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว โดยระบบ

³² Scot Wortley, *Police Use of Force in Ontario*. p.31.

³³ The Special Investigations Unit, *Investigative Process* [Online], Accessed: 5 December 2015.

การสอบสวนนี้มีความเห็นต่ออำนาจสอบสวนและฟ้องร้องในทำนองที่ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวกันที่แบ่งแยกมิได้ เนื่องจากต่างก็เป็นกระบวนการดำเนินคดีในขั้นก่อนฟ้อง (Pre-trial stages) องค์กรอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งกระบวนการขั้นตอนในขั้นสอบสวน และกระบวนการในขั้นฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาลด้วย ระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันนี้อาจถูกเรียกในอีกหลายชื่อ เช่น ระบบอัยการสากลหรือระบบอัยการที่สมบูรณ์ ซึ่งต่างก็มีความหมายตรงกันที่ให้ความสำคัญกับองค์กรอัยการเป็นผู้มีบทบาทหลักในการรับผิดชอบกำกับดูแลการสอบสวนและมีอำนาจในการฟ้องร้องคดีด้วย ระบบนี้พนักงานอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนเจ้าพนักงานตำรวจผู้ทำการสอบสวนเบื้องต้นเป็นเพียงเจ้าพนักงานผู้มีส่วนที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการเท่านั้น พนักงานอัยการในระบบการสอบสวนนี้จะมีฐานะเป็นหัวหน้าของพนักงานสอบสวน มีอำนาจสั่งการแก่เจ้าพนักงานตำรวจตามที่เห็นสมควรเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาสั่งคดี พนักงานอัยการจะมีบทบาทหลักในการกำหนดทิศทางการสอบสวนเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่สมบูรณ์ในการดำเนินคดีในชั้นศาล รวมทั้งกำกับดูแลการสอบสวนให้มีความโปร่งใสและเป็นธรรมด้วย ตัวอย่างประเทศที่ใช้ระบบการสอบสวนรูปแบบนี้คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส

3.2.1 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศสหรัฐอเมริกา

3.2.1.1 ระบบการสอบสวนคดีอาญาสามัญของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกามีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นระบบ Dual Sovereignty คือ มีการแยกอำนาจระหว่างรัฐบาลกลาง (Federal System) และมลรัฐ (State System) ออกจากกันอย่างชัดเจน รัฐบาลกลางและแต่ละรัฐต่างมีระบบการดำเนินคดีอาญา ระบบศาล องค์กรอัยการ และตำรวจของตนเอง และต่างมีอำนาจในการดำเนินคดีในการกระทำเดียวกันหากพบว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายรัฐบาลกลางและกฎหมายของแต่ละมลรัฐ ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนและความร้ายแรงของแต่ละคดีด้วย³⁴ แม้แต่ละรัฐจะมีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของตนก็ตาม กระบวนการสอบสวนในแต่ละรัฐก็ยังมีหลักการสำคัญเหมือนกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีมาตรฐานในระดับเดียวกัน

³⁴ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, "กระบวนการยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา," *บทบัญญัติ* 65, 4 (2552): หน้า 84.

แม้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาจะใช้ระบบคอมมอนลอว์ตามแบบอย่างประเทศอังกฤษอันเนื่องมาจากความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันในทางประวัติศาสตร์ แต่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นก่อนฟ้องคือ การสอบสวน และการฟ้องร้องจะมีความแตกต่างออกไปอย่างมาก พิจารณาได้จากบทบาทหน้าที่ขององค์กรที่รับผิดชอบการสอบสวน กล่าวคือในการสอบสวนคดีอาญาสามัญนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้องค์กรอัยการมีอำนาจอย่างสมบูรณ์ในกระบวนการชั้นก่อนฟ้องหรือที่เรียกกันว่าเป็นระบบอัยการสมบูรณ์ อัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งการสอบสวนและฟ้องร้องคดีเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เป็นพนักงานสอบสวนทำหน้าที่เพียงรวบรวมข้อเท็จจริงรวมถึงพยานหลักฐานต่างๆ และส่งรายงานการสอบสวนนั้นต่ออัยการ โดยตำรวจไม่มีหน้าที่ในการทำความเข้าใจหรือไม่ว่าฟ้องแต่ประการใด อัยการจะเป็นผู้กำกับดูแล กำหนดทิศทางการสอบสวนของตำรวจ เจ้าพนักงานตำรวจก็ยังมิบทบาทสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการเริ่มคดี³⁵

ดังนั้นในการสอบสวนสามัญในคดีทั่วไป อัยการอเมริกาจะเป็นผู้รับคำร้องทุกข์และมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง การสอบสวนนั้นอัยการจะมอบให้ตำรวจทำการสอบสวนโดยที่ตัวอัยการนั้นก็อยู่ร่วมในการสอบสวนด้วย เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก ขั้นตอนการสอบสวนคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมีกฎเกณฑ์ที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองมากเป็นพิเศษ เช่น หลักประกันที่จะได้รับการแจ้งสิทธิสิทธิที่จะได้พบศาลโดยเร็วหลักถูกจับกุม สิทธิในการมีทนาย สิทธิที่จะได้รับการประกันตัว และเจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดในการบังคับใช้มาตรการเกี่ยวกับการสอบสวนทั้งหลาย อาทิ การจับกุม ควบคุมตัว การค้นตัวบุคคล การค้นในเคหสถาน การยึดทรัพย์สินไว้เป็นพยานหลักฐาน ฯลฯ

3.2.1.2 ระบบ หลักเกณฑ์และกระบวนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากระบบการสอบสวนคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดี่ยว องค์กรอัยการเป็นผู้มีบทบาทหลักในการรับผิดชอบกำกับดูแลการสอบสวนและมีอำนาจในการฟ้องร้องคดีทั้งหมด การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจก็เป็นอำนาจของอัยการเช่นกัน การสอบสวนคดีอาญาที่ตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดจึงไม่

³⁵ ปัญญา แสงสุข, "กระบวนการตรวจสอบก่อนพิจารณาคดี," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), หน้า 25

ค่อยมีปัญหาในประเด็นเรื่องความชอบธรรม หรือความเป็นอิสระในการสอบสวนมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศซึ่งใช้ระบบการสอบสวนแบบแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดี สังคมค่อนข้างมีความเชื่อมั่นต่อการสอบสวนนี้ เพราะมีองค์กรอัยการซึ่งเป็นอิสระ และไม่ได้อยู่ภายใต้องค์กรตำรวจเป็นผู้กำกับดูแลการสอบสวนอยู่แล้ว อัยการประจำเขต (District Attorney) ของแต่ละรัฐจะเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจ โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้ช่วยเหลือในการสอบสวนเช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป

ในบางรัฐตำรวจผู้ที่จะได้รับมอบหมายจากพนักงานอัยการให้รับผิดชอบในการสอบสวนนั้นจะเป็นตำรวจจากแผนกการสอบสวนพิเศษ คือเป็นพนักงานสอบสวนจากแผนกการสอบสวนกิจการภายในตำรวจ (Internal Affairs Units) หรือ (Internal Affairs Bureau) ต่างจากการสอบสวนคดีอาญาปกติที่จะใช้พนักงานสอบสวนจากแผนกคดีอาญาทั่วไป ตำรวจแผนกการสอบสวนภายในเหล่านี้นอกจากจะช่วยเหลืออัยการในการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจแล้ว ยังมีหน้าที่สอบสวนดำเนินการด้านวินัยตำรวจภายในองค์กรอีกด้วย พนักงานสอบสวนเหล่านี้จึงมีประสบการณ์ เข้าใจการระบบและวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นอย่างดี และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นพิเศษ ดังนั้นแล้วอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบ หลักเกณฑ์และกระบวนการสอบสวนเช่นเดียวกับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป อาจมีลักษณะพิเศษบ้างตรงที่พนักงานสอบสวนผู้ช่วยเหลือพนักงานอัยการมักจะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่สังกัดแผนกการสอบสวนกิจการภายในตำรวจ (Internal Affairs Units) หรือ (Internal Affairs Bureau)

3.2.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของประเทศฝรั่งเศส

3.2.2.1 ระบบการสอบสวนคดีอาญาสามัญของประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสมีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญามาอย่างยาวนานตั้งแต่ในอดีต ระบบการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็น การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการพิจารณาคดีศาลซึ่งปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสจึงมีลักษณะพิเศษที่โดดเด่น เช่นในการแบ่งประเภทความผิด และการแบ่งศาลอำนาจพิจารณาออกตามความผิดที่ได้แบ่ง ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสมีการแบ่งศาลชั้นต้นออกเป็น 3 ศาล คือ the Tribunal de police, the tribunal correctionnel และ the Cour D'assises ศาลแต่ละแห่งจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาแตกต่างกันไปตามการแบ่งประเภทของความผิดโดยใช้อัตราโทษเป็นเกณฑ์สำคัญ ความผิดอาญาของประเทศฝรั่งเศสแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

- (1) Contraventions เป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่น้อยกว่า 1 วันแต่ไม่เกิน 2 เดือน หรือ 60 วัน พิจารณาคดีโดยศาล Tribunal de police
- (2) Delits' เป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกมากกว่า 2 เดือน แต่ไม่เกิน 5 ปี พิจารณาคดีโดยศาล the tribunal correctionnel
- (3) Crimes เป็นความผิดที่อัตราโทษเกินกว่า 5 ปี รวมถึงโทษจำคุกตลอดชีวิต และประหารชีวิตด้วยพิจารณาคดีโดยศาล the Cour D'assies³⁶

ประเทศฝรั่งเศสนั้นได้ชื่อว่าเป็นต้นแบบของระบบการสอบสวนที่ให้พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องทั้งหมด หรือระบบอัยการสมบูรณที่เรียกกันว่าระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว เนื่องจากประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศแรกของโลกที่จัดตั้งองค์กรอัยการขึ้นเพื่อแยกองค์กรที่ใช้อำนาจสอบสวนฟ้องร้องออกจากองค์กรศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษา ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ได้ตกอยู่ภายใต้องค์กรตุลาการแต่เพียงองค์กรเดียว อำนาจในการสอบสวนและฟ้องคดีซึ่งแต่เดิมเป็นอำนาจของศาลได้สว่นแต่ผู้เดียวถูกโอนมาเป็นขององค์กรอัยการ (the procureur de la Republique) ประเทศฝรั่งเศสให้ความสำคัญกับอัยการเป็นอย่างมาก ยกย่องให้อัยการมีความเสมอภาคกับศาล อัยการจะมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบต่อการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดอาญา โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (La Police judiciaire) เป็นผู้ช่วยเหลือปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ เจ้าพนักงานตำรวจของประเทศฝรั่งเศสแบ่งเป็น 2 ประเภทหลักๆคือ เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (the police judiciaire) และ เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายปกครอง (the police Administrative)

เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในการรับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ ทำการสอบสวนเบื้องต้น ติดตามจับกุมควบคุมตัวผู้กระทำผิด ดังนั้นในการสอบสวนคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสอัยการต้องทำงานควบคู่กับตำรวจฝ่ายคดีในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานโดยตลอด อัยการสามารถติดตามผลการสอบสวนและความคืบหน้าของพยานหลักฐานจากตำรวจได้ตามที่ต้องการ อัยการต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายต่อตัวจำเลยด้วยตนเอง³⁷ พนักงานอัยการไม่อาจสั่งการบังคับบัญชาเจ้าพนักงานตำรวจได้โดยตรง อัยการมีอำนาจ

³⁶ Albert V. Sheehan, *Criminal Procedure in Scotland and France*, (Glasgow Scotland: Procurator Fiscal Service, 1975) p.5

³⁷ ธนาชัย ศรีวิรุฬห์ชัย, "ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลการงการสอบสวน: ศึกษากรณีฆาตกรรมซึ่งมิใช่กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรค 3 " หน้า 49-50.

ในการกำกับดูแลให้คำแนะนำ กำหนดแนวทาง และวางแนวปฏิบัติ ซึ่งหากเจ้าพนักงานตำรวจไม่ปฏิบัติตามก็อาจถูกดำเนินกลงโทษทางวินัย แม้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การอำนวยการและการสอดส่องดูแลขององค์กรอัยการ ตำรวจฝ่ายคดี (La Police judiciaire) ก็ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสอบสวนไม่แพ้อัยการ เพราะการสอบสวนเบื้องต้นโดยตำรวจฝ่ายคดีเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาของอัยการและผู้พิพากษาไต่สวน การทำงานของตำรวจฝ่ายคดีจึงได้ชื่อว่าเป็นกลไกของการอำนวยความยุติธรรมโดยอยู่ภายใต้อำนาจอัยการ³⁸

การสอบสวนคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสเริ่มต้นจากการที่เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีทราบถึงการกระทำผิดอาญาซึ่งอาจเป็นการทราบด้วยตนเอง หรือจากการร้องทุกข์ หรือการกล่าวโทษของประชาชน เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีก็จะทำการรายงานไปยังพนักงานอัยการ รายงานของตำรวจฝ่ายคดีที่ส่งแก่พนักงานอัยการนั้นเรียกว่า procedure เนื้อหารายงานจะประกอบไปด้วยชื่อผู้ต้องหา รายละเอียดของการกระทำผิด ข้อเท็จจริงอื่นๆในคดี รายงานการสอบปากคำผู้ต้องหาหรือพยาน รวมถึงพยานหลักฐานที่เก็บรวบรวมไว้ รายงานดังกล่าวจะถูกส่งเป็นระยะๆตามกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้อัยการสามารถติดตามผลการสอบสวนและความคืบหน้าของพยานหลักฐานจากตำรวจได้ตามที่ต้องการ

การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสแบ่งได้ 3 ประเภทคือ การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า การสอบสวน การสอบสวนเบื้องต้น โดยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีและพนักงานอัยการ และการสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน³⁹

- (1) การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (L'enquête de flagrant délit) เป็นการสอบสวนที่ให้อำนาจตำรวจฝ่ายคดี (La Police judiciaire) ทำการสอบสวนและใช้มาตรการบังคับเพื่อการรวบรวมพยานหลักฐานได้ การสอบสวนวิธีนี้มีวิธีรวบรัดพิเศษเฉพาะ (Money coercitifs) เนื่องจากเหตุผลของความเร่งด่วนในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน อันเกี่ยวกับการกระทำความผิด ทำให้สามารถรวบรวมพยานหลักฐานใหม่ๆได้โดยเร็ว การสอบสวนซึ่งหน้าของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะถูกจำกัดการใช้อำนาจค่อนข้างมาก เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล การสอบสวนความผิดซึ่งหน้าทำได้

³⁸ อุทัย อาทิวา, "ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส," ใน รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, หน้า 73.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 62.

เฉพาะความผิดอุกฤษฏ์โทษ (Crimes) และความผิดมิชฌิมโทษ (Delis) ที่มีโทษจำคุกเท่านั้น โดยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีต้องรีบแจ้งให้อัยการทราบทันที⁴⁰

(2) การสอบสวนเบื้องต้น (L'enquête préliminaire) การสอบสวนประเภทนี้จะมีมาตรการบังคับที่กระทบกระเทือนสิทธิของผู้ต้องหาน้อยกว่าการสอบสวนซึ่งหน้า กล่าวคือต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกสอบสวน อำนาจตำรวจฝ่ายคดีในการสอบสวนจะมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น การสอบสวนนี้จึงมีได้ในความผิดทุกฐาน โดยเริ่มจากอัยการได้รับคำร้องทุกข์แล้วส่งเรื่องให้ตำรวจฝ่ายคดีทำการสอบสวน หรือหากร้องทุกข์กับตำรวจฝ่ายคดี ตำรวจฝ่ายคดีก็จะแจ้งไปยังอัยการเพื่อขอคำสั่งให้สอบสวนเป็นลายลักษณ์อักษร ตำรวจฝ่ายคดีจึงเป็นผู้สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเช่นเดียวกับการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าโดยเป็นการกลั่นกรองคดีเบื้องต้นภายใต้การควบคุมของอัยการ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 75-1 ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีหน้าที่รายงานความก้าวหน้าของการสอบสวนเบื้องต้นให้อัยการแห่งสาธารณรัฐทราบภายในหกเดือนนับแต่เริ่มทำการสอบสวน⁴¹

(3) การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน (L'instruction préparatoire) เป็นลักษณะเฉพาะของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศสที่ให้ผู้พิพากษาเข้ามาสอบสวนคดีอาญา การไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ต่อศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี แต่การไต่สวนจะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้มีการเริ่มคดีอาญาแล้วและอัยการขอให้สอบสวนเท่านั้น ผู้พิพากษาไต่สวนไม่อาจเริ่มทำการสอบสวนโดยลำพังตนเองได้⁴² การไต่สวนนี้มีข้อแตกต่างจากการสอบสวนทั่วไปบางประการคือ การไต่สวนทำได้โดยไม่จำกัดเวลาดำเนินการ การกระทำของผู้พิพากษาไต่สวนมีความหลากหลายและมีขอบเขตไม่จำกัดเหมือนการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี การไต่สวนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสอบสวนคดีที่ยู่ยากซับซ้อน ได้กระทำโดยบุคคลที่มีความชำนาญทั้งด้านตัวบทกฎหมาย และเป็นบุคคลที่มีความสามารถที่จะหาสาเหตุของการกระทำผิดก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล⁴³

⁴⁰ ยิงพรินทร์ คำภูเวียง, "เขตอำนาจสอบสวนคดีอาญา," หน้า 76-77.

⁴¹ อุทัย อาทิวะช, "ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส," ใน รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, หน้า 67.

⁴² ธนาชัย ศรีวิรุฬห์ชัย, "ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลการงดการสอบสวน: ศึกษากรณีฆาตกรรมซึ่งมิใช่กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรค 3 " หน้า 53.

⁴³ ยิงพรินทร์ คำภูเวียง, "เขตอำนาจสอบสวนคดีอาญา," หน้า 78

กล่าวโดยสรุปแล้ว การสอบสวนคดีอาญาสามัญในประเทศฝรั่งเศสเป็นอำนาจของพนักงานอัยการโดยความช่วยเหลือของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี ลักษณะความสัมพันธ์ในการตรวจสอบและการกำกับดูแลการสอบสวนระหว่างตำรวจฝ่ายคดีโดยอัยการของประเทศฝรั่งเศสนั้นปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ตำรวจฝ่ายคดีจะปฏิบัติหน้าที่ทำการสอบสวนภายใต้การอำนวยการของอัยการ และภายใต้การสอดส่องดูแลของอธิบดีอัยการ รวมถึงภายใต้การควบคุมของผู้พิพากษาไต่สวน การตรวจสอบและกำกับดูแลดังกล่าวทำให้เกิดความโปร่งใสในการสอบสวนคดีอาญา และทำให้โอกาสเกิดความผิดพลาดมีน้อยลงเมื่อเทียบกับระบบการสอบสวนที่ให้ตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวนแต่องค์กรเดียวเป็นผู้ปฏิบัติงานและกำกับดูแลการสอบสวน⁴⁴

3.2.1.2 ระบบ หลักเกณฑ์และกระบวนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศฝรั่งเศส

ทัศนคติของประชาชนและสังคมที่มีต่อองค์กรตำรวจของประเทศฝรั่งเศสนั้นมีความแตกต่างจากประเทศอังกฤษ ประชาชนและสังคมของประเทศอังกฤษมองว่าองค์กรตำรวจปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทนของสาธารณชน ทำให้มีความเข้มงวดใส่ใจและให้ความสำคัญต่อการตรวจสอบการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างมาก รวมถึงการสอบสวนคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจกระทำผิดกฎหมายด้วย แต่ประเทศฝรั่งเศสไม่ได้มีทัศนคติในเชิงดังกล่าว สังคมฝรั่งเศสมองว่าเจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทนของรัฐ สังคมจึงให้ความสำคัญกับระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจรวมถึงการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจค่อนข้างน้อย⁴⁵ โดยมองว่าการที่เจ้าพนักงานตำรวจกระทำผิดอาญามีค่าเท่ากับการที่ประชาชนคนหนึ่งกระทำผิดอาญานั้นเอง

ระบบการสอบสวนคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสเป็นระบบอัยการสมบูรณ์ที่ให้พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องทั้งหมดรวมถึงการสอบสวนคดีอาญาด้วย การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการเช่นเดียวกับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป มิได้มีระบบ หลักเกณฑ์หรือกระบวนการสอบสวนใดๆเป็นพิเศษ ประเทศฝรั่งเศสไม่มีปัญหาในประเด็นการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนัก เพราะ

⁴⁴ อูทัย อาทิวาท, "ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส," ใน *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*, หน้า 73.

⁴⁵ Jacqueline Hodgson, *French Criminal Justice a Comparative Account of the Investigation and Prosecution of Crime in France*, (Portland Oregon: Hart Publishing, 2005), p.86.

องค์กรผู้รับผิดชอบในการสอบสวนหลักในคดีดังกล่าวไม่ใช่ตำรวจ และมีความเป็นอิสระจากองค์กรตำรวจ ทำให้ประชาชนและสังคมเชื่อมั่นในระบบการสอบสวน ไม่มีปัญหาเรื่องความเป็นกลางของผู้รับผิดชอบการสอบสวน แม้ในบางคดีการสอบสวนเบื้องต้นจะทำโดยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (La Police Judiciaries) แต่โดยโครงสร้างอำนาจแล้วเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีก็ยังคงปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดของอัยการ อัยการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการควบคุมการสอบสวน คดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจให้ดำเนินไปด้วยความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

บทที่ 4

บทวิเคราะห์เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา หลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ และปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในกฎหมายไทยในบทที่ 2 และการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของต่างประเทศในบทที่ 3 มาแล้ว เมื่อพิจารณาถึงปัญหาเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งเป็นปัญหาโดยตรงกับการศึกษาวิชานี้พบว่า ผู้ศึกษาจะมุ่งชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาที่สำคัญใน 4 ประเด็น คือ ประเด็นเรื่องผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ประเด็นเรื่องลักษณะการกระทำผิดอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ประเด็นเรื่องข้อจำกัดฐานความผิดกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ และประเด็นเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวน ทั้งสี่กรณีดังกล่าวเป็นกรณีสำคัญที่ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในภาพรวม เหตุนี้จึงต้องวิเคราะห์ถึงปัญหาทั้งสามประเด็นดังกล่าวเพื่อแสวงหาแนวทางและมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของไทยตามลำดับ ต่อไปนี้

4.1 บทวิเคราะห์เรื่องผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

ผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาในกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้นถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะแสดงถึงแก่นแท้ของการสอบสวนทั้งระบบ ตัวผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาในคดีประเภทนี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นของประชาชนและสังคมที่มีต่อกระบวนการสอบสวน¹ เพราะตัวผู้ทำการสอบสวนจะเป็นผู้มีอำนาจและมีอิทธิพลอย่างมากต่อการชี้้นำ และกำหนดทิศทางการสอบสวน หากองค์กร หน่วยงาน หรือตัวบุคคลผู้มีอำนาจสอบสวนมีลักษณะของความไม่เป็นกลาง เช่น การสังกัดในองค์กรเดียวกันกับเจ้าพนักงานตำรวจผู้ถูกสอบสวน มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเป็นพิเศษ หรือมีอำนาจควบคุมการสอบสวนโดยเด็ดขาดแต่ผู้เดียวปราศจากการตรวจสอบใดๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนและสังคมที่มีต่อองค์กรตำรวจและการสอบสวน กลับกันในอีกแง่หนึ่งหากผู้สอบสวนไม่มีความรู้หรือเข้าใจลักษณะการ

¹ เกษียร กมลชัยวานิช, "มาตรการการสอบสวนคดีอาญาร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยเจ้าพนักงานตำรวจ," หน้า 26.

ปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างถ่องแท้ก็อาจทำให้เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสอบสวนเฉกเช่นเดียวกัน ผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้นสามารถจำแนกได้หลายรูปแบบตามแนวคิดเกี่ยวกับการสอบสวนของแต่ละประเทศ แต่รูปแบบต่างก็มีทั้งข้อเด่นและข้อด้อยแตกต่างกันไป โดยสามารถอธิบายและวิเคราะห์ได้ดังนี้

4.1.1 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวน

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็นระบบการสอบสวนที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน การสอบสวนดังกล่าวมีมาจากระบบการสอบสวนสามัญที่แยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดีอย่างเด็ดขาด เจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนแต่ผู้เดียวจะเป็นผู้มีอำนาจควบคุมกระบวนการทั้งหลายในชั้นสอบสวนแต่เพียงผู้เดียว² การสอบสวนลักษณะนี้เป็นการสอบสวนรูปแบบพื้นฐานซึ่งใช้กับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป ประเทศที่ใช้การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็นหลัก คือ ประเทศไทย ประเทศอังกฤษ และประเทศแคนาดา ประเทศไทยแม้จะมีการสอบสวนพิเศษที่ห้องกรหรือหน่วยงานอื่นมีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอยู่บ้างเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ และประเทศแคนาดา แต่ก็ใช้เฉพาะกับข้อหาส่วนน้อยที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงอย่างยิ่งต่างจากอีกสองประเทศที่ได้กล่าวมาในข้างต้น โดยหลักการสอบสวนคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ต้องหาเกือบทั้งหมดจึงเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจโดยสิ้นเชิง การให้ตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้สอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจย่อมมีทั้งลักษณะที่เป็นข้อเด่นและข้อด้อย ข้อเด่นของการสอบสวนรูปแบบนี้สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

- (1) เจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนคดีอาญาตามปกติอยู่แล้ว

เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องได้บัญญัติกำหนดให้อำนาจในการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนมาตั้งแต่แรกเริ่ม เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวนเหล่านี้จึงเป็นผู้ที่เข้าใจธรรมชาติของการสอบสวนเป็นอย่างดีที่สุด เพราะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยตรงตามการทำงาน

² ยิ่งพรธัญญ์ คำภูเวียง, "เขตอำนาจสอบสวนคดีอาญา," หน้า 56-57.

ปกติ กล่าวคือ ตำรวจผู้สอบสวนเป็นเจ้าหน้าที่ผู้เข้าใจและคุ้นเคยกับระบบการสอบสวนเป็นอย่างดี และมีประสบการณ์เชี่ยวชาญในการปฏิบัติการสอบสวนมากที่สุด ตำรวจผู้เป็นพนักงานสอบสวนจึงมีความชำนาญในการสอบสวนเป็นพิเศษทั้งในด้านขั้นตอนการปฏิบัติต่างๆ เช่น ขั้นตอนการออกหมายเรียก ขั้นตอนการสอบคำให้การของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และพยาน ขั้นตอนการขอคัดฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ขั้นตอนการขอหมายศาลเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆในการสอบสวน เป็นต้น และพนักงานสอบสวนเหล่านี้ยังมีความเชี่ยวชาญในด้านเนื้อหาการสอบสวนด้วย เช่น การตั้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา การถามปากคำ การแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ การสรุปสำนวนการสอบสวน ซึ่งความเชี่ยวชาญและประสบการณ์เหล่านี้ย่อมส่งผลให้การสอบสวนสามารถดำเนินการไปได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ลักษณะทั่วไปของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจมิได้มีขั้นตอนการปฏิบัติหรือเนื้อหาการสอบสวนที่แตกต่างไปจากการสอบสวนคดีอาญาปกติมากนัก การกำหนดให้ตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนซึ่งมีหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาตามปกติอยู่แล้วยังคงเป็นผู้มีบทบาทหลักในการสอบสวนต่อไปจึงมีเหตุผลที่หนักแน่น มีความเหมาะสม และไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยากในการเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติมากนัก ซึ่งเหตุผลเรื่องความเข้าใจและความเชี่ยวชาญในการสอบสวนตามหน้าที่ปกติของพนักงานสอบสวนนี้ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่าเป็นปัจจัยที่มีความมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดตัวบุคคลผู้สมควรมีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ แม้การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปจะมีพื้นฐานเหมือนกัน แต่เนื่องด้วยคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจมีลักษณะพิเศษ คือ ตัวผู้ต้องหาเองซึ่งเป็นตำรวจมีความยึดโยงเกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานสอบสวนมากกว่าบุคคลธรรมดา³ การกำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำการสอบสวนแต่เพียงผู้เดียวอาจยังมีช่องทางเลือกที่มีความเหมาะสมที่สุด การพิจารณาจึงต้องคำนึงถึงประโยชน์และปัญหาในประการอื่นๆประกอบต่อไปด้วย

(2) เจ้าพนักงานตำรวจผู้ทำการสอบสวนเข้าใจสภาพ ความจำเป็น และรายละเอียดในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นอย่างดี

เนื่องจากหน้าที่และภารกิจของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รวมถึงการ

³ พิศิษฐ์ มหารัตน์, "การจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทย," หน้า 103.

ติดตามจับกุมผู้กระทำผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม⁴ เจ้าพนักงานตำรวจย่อมต้องเผชิญกับการต่อต้านจากผู้กระทำผิดอยู่เสมอๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้นในบางกรณีเจ้าพนักงานตำรวจอาจต้องใช้กำลังในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งอาจเกิดการกระทบกระทั่งกับสิทธิของผู้เสียหายหรือประชาชนบ้างเพื่อปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้ลุล่วง เจ้าพนักงานตำรวจจึงมีความเสี่ยงมากกว่าบุคคลธรรมดาในการกระทำผิดอาญาได้ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำไปโดยเจตนาหรือประมาท

การกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจบางกรณีจึงอาจกระทำไปด้วยความจำเป็น เนื่องจากการปฏิบัติราชการตามหน้าที่เพื่อประโยชน์ของรัฐ ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจย่อมเป็นผู้ที่เข้าใจ การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจด้วยกันเองได้ดีที่สุด ดังนั้นในการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจ พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจด้วยเช่นกันก็ย่อมจะมีความเข้าใจถึงสภาพ และความจำเป็นในการกระทำผิดนั้นๆ มากกว่าการสอบสวนโดยเจ้าหน้าที่จากองค์กรอื่น พนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจจึงสามารถคุ้มครองสิทธิ และให้ความเป็นธรรมแก่ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้มากกว่าการสอบสวนโดยองค์กรอื่นด้วย เช่น การแจ้งสิทธิในการให้ความช่วยเหลือทางคดีต่างๆที่เจ้าพนักงานตำรวจนั้นพึงมีตามกฎหมายที่ผู้ต้องหาอาจไม่ทราบ หรือการรวบรวมพยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานวัตถุ หรือพยานอื่นใดที่สามารถชี้ให้เห็นว่าการกระทำดังกล่าวของเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหานั้นไม่เป็นความผิด หรือไม่สมควรถูกลงโทษร้ายแรง

หากมองในอีกมุมฝั่งของผู้เสียหาย การที่พนักงานสอบสวนมีความเข้าใจสภาพ ความจำเป็นในการกระทำของตำรวจผู้ต้องหาอันอาจช่วยคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งเป็นตำรวจได้ดั่งนั้นก็กลับมีข้อเสียร้ายแรงในแง่ที่ว่า ผู้เสียหายย่อมเกิดความไม่เชื่อมั่นในการให้เจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้ควบคุมการสอบสวนแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งปัญหาในแง่นี้จะได้หยิบยกกล่าวถึงต่อไปในประเด็นเรื่องข้อด้อยของการสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยเจ้าพนักงานตำรวจ ดังนั้นการสอบสวนในลักษณะดังกล่าวพนักงานสอบสวนจึงต้องพยายามรักษาความเป็นกลางในการสอบสวนโดยให้ความเป็นธรรมกับทางฝั่งผู้เสียหายด้วยเช่นกัน ดังนั้นการกำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำการสอบสวนแต่เพียงผู้เดียวอาจยังมีช่องทางเลือกที่มีความเหมาะสมที่สุด การพิจารณาจำต้องพิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียในประการอื่นๆประกอบต่อไปด้วยอีกเช่นกัน

- (3) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนแต่เพียงองค์กรเดียวสามารถดำเนินการได้รวดเร็ว และมีความเป็นเอกภาพ

⁴ วคินี วงศ์นิติ, "อำนาจสืบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงาน : ศึกษามาตรการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน," หน้า 8.

ความรวดเร็วในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นถือเป็นหลักการที่สำคัญมากอย่างหนึ่งในการสร้างความยุติธรรมที่แท้จริงแก่สังคมดังกล่าวที่ว่า ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือ ความอยุติธรรม ดังนั้นการสอบสวนคดีอาญาจึงมีหลักการพื้นฐานสำคัญที่เป็นการคุ้มครองทั้งสิทธิของผู้ต้องหาและผู้เสียหายในเรื่องดังกล่าวไว้ คือ การสอบสวนที่รวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม หลักการดังกล่าวนี้เคยถูกบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญหลายฉบับในส่วนของสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน โดยผู้ต้องหานั้นต้องได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 ก็ได้บัญญัติกำหนดให้เริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้าจะทำการในทีใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วยอันเป็นบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาให้ได้รับผลกระทบจากการเป็นผู้ต้องหาน้อยที่สุด

การสอบสวนที่รวดเร็วย่อมเป็นประโยชน์แก่ทางฝ่ายผู้เสียหายด้วยเช่นกันที่จะได้รับการเยียวยาความสูญเสียโดยเร็ว ดังนั้นการสอบสวนโดยเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนแต่ผู้เดียวย่อมตอบสนองต่อเป้าประสงค์ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี เพราะเมื่อพนักงานสอบสวนมีอำนาจในการตัดสินใจเด็ดขาดแต่ผู้เดียวโดยไม่ต้องรอหรือประสานงานกับหน่วยงานภายนอกหรือองค์กรอื่นใด การสอบสวนก็ย่อมดำเนินไปได้ด้วยความสะดวกรวดเร็วกว่าการสอบสวนรูปแบบที่ต้องมีการประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เมื่ออำนาจสอบสวนเป็นของพนักงานสอบสวนแต่ผู้เดียวโดยพนักงานสอบสวนหรือผู้บังคับบัญชาเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการสอบสวนทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการสอบคำให้การ การแสวงหาพยานหลักฐาน การสรุปสำนวนการสอบสวน กระบวนการสอบสวนนั้นก็ย่อมดำเนินไปด้วยความเป็นเอกภาพในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกันไปอย่างเป็นระบบทั้งกระบวนการ

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนแต่เพียงองค์กรเดียวแม้จะทำให้การสอบสวนรวดเร็วและมีความเป็นเอกภาพ แต่การสอบสวนลักษณะนี้ก็ยังมีความเสี่ยงที่ว่าการสอบสวนโดยไม่มีความร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมเลย ย่อมก่อให้เกิดความยากลำบากแก่องค์กรอื่นในการปฏิบัติภายหลังการสอบสวนแล้วเสร็จในชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการพิจารณาของพนักงานอัยการ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้จะพิจารณาต่อไปในประเด็นข้อต่อการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวน

ปัญหาอันเป็นข้อต่อการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนสามารถวิเคราะห์ได้หลายประการดังนี้

- (1) การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นตำรวจโดยเจ้าพนักงานตำรวจด้วยตนเองเป็นการสอบสวนที่ขาดความเป็นอิสระ

ในแง่นี้ เจ้าพนักงานตำรวจผู้ทำการสอบสวนจะไม่มีความเป็นอิสระทั้งในด้านสังกัดองค์กรและในด้านการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากความเป็นอิสระของบุคคลผู้ทำการสอบสวนถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากอย่างหนึ่งในการเป็นหลักประกันการสอบสวนที่บริสุทธิ์ยุติธรรม ผู้ทำการสอบสวนจึงไม่ควรมีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง⁵ ดังนั้นการที่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวนสังกัดอยู่ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งเป็นต้นสังกัดเดียวกันกับผู้ต้องหาย่อมก่อให้เกิดปัญหาในประเด็นเรื่องความเป็นอิสระของผู้ทำการสอบสวน เพราะตัวเจ้าพนักงานตำรวจผู้สอบสวนเองไม่เป็นอิสระจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียในทางคดีที่เจ้าพนักงานตำรวจตกเป็นผู้ต้องหาเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในนามสำนักงานตำรวจแห่งชาติด้วย การดำรงตำแหน่งของพนักงานสอบสวนในสำนักงานตำรวจแห่งชาติในลักษณะดังกล่าวย่อมถูกผู้เสียหายและประชาชนมองว่ามีสายใยยึดโยงสัมพันธ์กันอยู่ระหว่างตำรวจผู้ทำการสอบสวนกับตำรวจผู้ต้องหาที่ถูกสอบสวน ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นในความถูกต้องเป็นธรรมของการสอบสวน

เจ้าพนักงานสอบสวนขาดอิสระในเชิงการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากในทางปฏิบัติตัวเจ้าพนักงานตำรวจผู้ทำสำนวนการสอบสวนมิได้เป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการสอบสวนแต่เพียงผู้เดียว พนักงานสอบสวนนั้นต้องปฏิบัติหน้าที่สอบสวนอยู่ภายในสายการบังคับบัญชาของผู้บังคับการสอบสวน คือ เจ้าพนักงานตำรวจผู้เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนในท้องที่นั้นๆตามโครงสร้างขององค์กรสำนักงานตำรวจแห่งชาติด้วย พนักงานสอบสวนจึงค่อนข้างมีความเป็นอิสระในการทำสำนวนการสอบสวนน้อยกว่าการพิจารณาสำนวนในชั้นของพนักงานอัยการหรือศาล เนื่องจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีการบังคับใช้ระบบสายการบังคับบัญชาที่ค่อนข้างเข้มข้นกว่าองค์กรอื่นของรัฐ สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีการจัดโครงสร้างการทำงานภายในองค์กรแบบมีชั้นยศตามแบบทหาร การทำงานจึงอยู่ในรูปแบบการบังคับบัญชาที่เข้มงวด ผู้บังคับบัญชาจึงมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจผู้เป็นพนักงานสอบสวนอยู่มาก ประกอบกับตัวบทกฎหมายเองก็ได้บัญญัติรับรองความเป็นอิสระในการทำสำนวนการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจผู้ที่มีอำนาจสอบสวนไว้อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความเป็นอิสระในการพิจารณาทำความเห็นของพนักงานอัยการในการสั่งฟ้อง หรือการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาในชั้นศาลซึ่งมีการบัญญัติรับรองหลักความเป็นอิสระไว้อย่างชัดเจน

⁵ นรินทร์ เสียมทอง, "การแจ้งข้อหาในคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน," หน้า 14.

- (2) การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นตำรวจโดยเจ้าพนักงานตำรวจด้วยตนเองในลักษณะนี้เป็น การสอบสวนที่ขาดความเป็นกลาง

ข้อด้อยของการสอบสวนในเรื่องของความเป็นกลางในการสอบสวนมีความสัมพันธ์กับปัญหา เรื่องความเป็นอิสระของผู้ทำการสอบสวน เพราะเจ้าพนักงานตำรวจผู้เป็นเจ้าพนักงานสอบสวนขาด ความเป็นอิสระ ประกอบกับพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจกับผู้ต้องหาที่เป็นตำรวจเป็นผู้ประกอบ อาชีพเดียวกัน สังกัดในองค์กรเดียวกัน ย่อมก่อให้เกิดความเอนเอียงในการดำเนินการสอบสวนอยู่ไม่ มากก็น้อย ความไม่เป็นกลางในการสอบสวนนั้นอาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น ความไม่เป็นกลางอัน เกิดจากการมีอคติ เพราะผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเหมือนกันย่อมมีความเห็นใจผู้ประกอบ อาชีพเดียวกัน หรือเคยรู้จักกันเนื่องจากปฏิบัติงานในท้องที่เดียวกันมาก่อน ความไม่เป็นกลางยังอาจ เกิดจากสาเหตุที่ถูกผู้บังคับบัญชากดดัน หรือต้องทำการสอบสวนโดยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของ ผู้บังคับบัญชาหรือนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่อื่นซึ่งมีคำสั่งหรือขอร้องให้ช่วยเหลือลูกน้องผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นการภายใน

ดังนั้น ในมุมมองของผู้เสียหายและสังคมการสอบสวนรูปแบบดังกล่าวก็ไม่อาจดำเนินไปอย่าง เป็นกลางได้อย่างแท้จริง ในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจผู้เสียหายจึง มักมีข้อร้องเรียนขอความเป็นธรรมถึงความไม่เป็นกลางของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนอยู่ เสมอๆ การสอบสวนที่ไม่เป็นกลางนั้นมีทั้งในลักษณะที่ตำรวจผู้ทำการสอบสวนดำเนินการสอบสวน โดยเอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจด้วยตนเอง ยกตัวอย่างเช่น การรวบรวม พยานหลักฐานที่มีไม่มีน้ำหนักขาดความน่าเชื่อถืออันอาจส่งผลกระทบต่อรูปคดีและการพิจารณาทำ ความเห็นสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานอัยการต่อไป หรือการประวิงการสอบสวน ไม่กระตือรือร้น ในการแสวงหาพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน ไม่ทำการสอบสวน ประจักษ์พยานสำคัญในคดี ไม่เปิดโอกาสให้ทางฝ่ายผู้เสียหายยื่นพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ตน หรือการพุดู๋เขี้ยว ชักงูใจเพื่อให้ผู้เสียหายหาทางประนีประนอมยอมความกับเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้ต้องหา เป็นต้น ปัญหาเรื่องการขาดความเป็นกลางในการสอบสวนนี้จึงเป็นอีกประเด็นหนึ่งของการ สอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมอยู่เสมอมา

- (3) การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็น ตำรวจนั้นไม่มีระบบการถ่วงดุลตรวจสอบการสอบสวนโดยองค์กรภายนอก

สืบเนื่องจากระบบการสอบสวนคดีอาญาของไทยที่ใช้ระบบแยกการสอบสวนออกจาก ขั้นตอนการฟ้องคดีอย่างเด็ดขาด การสอบสวนจึงอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจที่เป็น

พนักงานสอบสวนเจ้าของสำนวนแต่ผู้เดียว⁶ การสอบสวนดังกล่าวอาจไม่เป็นปัญหาก็ในกรณีการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปเพราะทางฝั่งผู้ต้องหาและผู้เสียหายมีฐานะเป็นบุคคลธรรมดาด้วยกันโดยมิได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเชื่อมโยงกับพนักงานสอบสวนเป็นพิเศษ ตำรวจผู้เป็นพนักงานสอบสวนจึงสามารถควบคุมตรวจสอบการสอบสวนในฐานะตัวแทนของรัฐที่ซึ่งมีสถานะคนกลางเพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปอย่างเป็นธรรมได้โดยไร้ข้อครหา แต่กรณีการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานสอบสวนไม่อาจกล่าวอ้างว่าตนเป็นผู้ตรวจสอบถ่วงดุลการสอบสวน เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปด้วยความเป็นธรรมได้อีก เพราะผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนซึ่งสังกัดในองค์กรสำนักงานตำรวจแห่งชาติเหมือนกัน ดังนั้นการสอบสวนตำรวจโดยเจ้าพนักงานตำรวจ ปราศจากการตรวจสอบถ่วงดุลโดยองค์กรภายนอกย่อมทำให้ประชาชนไม่มั่นใจว่าการสอบสวนจะดำเนินไปอย่างถูกต้องเป็นธรรมเพียงพอ

(4) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนขาดความเชื่อมโยงกับกระบวนการยุติธรรมในชั้นการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ

กระบวนการสอบสวนนั้นมีความสัมพันธ์กับการฟ้องคดีของพนักงานอัยการอย่างใกล้ชิดถึงขนาดที่ว่าในต่างประเทศได้ยึดถือว่าการทั้งสองขั้นตอนเป็นกระบวนการเดียวกันตามหลักเรื่องการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว เนื่องจากการพิจารณาสำคดีในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาของพนักงานอัยการต้องอาศัยข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นสำคัญ เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยลำพังมิได้ติดต่อประสานงานกับทางองค์กรอัยการผู้ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในลำดับถัดไป กระบวนการยุติธรรมก็จะอาจดำเนินการไปโดยราบรื่นรวดเร็ว เช่น กรณีพนักงานสอบสวนเห็นว่าพยานหลักฐานที่ได้รวบรวมไว้มีความชัดเจนเพียงพอ เชื่อได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแน่นอนจึงได้ทำความเห็นสรุปสำนวนการสอบสวนส่งให้พนักงานอัยการ แต่ในมุมมองของพนักงานอัยการอาจเห็นว่าข้อเท็จจริงยังไม่มีความชัดเจน จำต้องสอบสวนแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมอีก ทำให้ต้องส่งสำนวนการสอบสวนย้อนคืนมาให้ทำพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม กระบวนการยุติธรรมที่ควรต้องดำเนินการโดยรวดเร็วจึงเกิดความล่าช้าโดยไม่สมควร ทั้งๆที่หากมีการติดต่อประสานงานหรือร่วมมือกันทำงานระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการตั้งแต่ในขั้นตอนการสอบสวนก็ย่อมสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ไปได้โดยง่าย

ในประเด็นเรื่องของการรวบรวมพยานหลักฐาน หากพนักงานสอบสวนดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานโดยร่วมมือกันกับพนักงานอัยการตั้งแต่ในชั้นสอบสวนก็ย่อม

⁶ จิราธร เจริญวุฒิ, "วิวัฒนาการการสอบสวนคดีอาญา : ศึกษาบทบาทของพนักงานอัยการ," หน้า 40.

สามารถคัดกรองพยานหลักฐานสำคัญได้โดยเร็ว ไม่เสียเวลาไปกับพยานหลักฐานที่ไม่มีความจำเป็นในคดี เพราะพนักงานอัยการเป็นผู้ต้องใช้พยานหลักฐานดังกล่าวในการพิจารณาสั่งฟ้องของตน และยังต้องเป็นผู้นำสืบพยานหลักฐานเหล่านั้นในชั้นการพิจารณาคดีของศาล พนักงานอัยการย่อมเป็นผู้ที่รู้ดีว่าพยานหลักฐานลักษณะใดที่มีความสำคัญต่อการพิจารณาคดี พยานหลักฐานใดที่ไม่จำเป็นต้องสอบสวน การร่วมกันสอบสวนของพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนย่อมทำให้การสอบสวนเกิดประสิทธิภาพสูงสุดภายในระยะเวลาที่สั้นที่สุด ดังนั้นการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจแต่ฝ่ายเดียวโดยปราศจากการประสานงานร่วมมือขององค์กรอื่นๆย่อมทำให้เกิดความลึกลับในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอยู่มาก ประเด็นเรื่องดังกล่าวนี้จึงถือเป็นข้อต่อที่สำคัญอีกประการหนึ่งของระบบการสอบสวนโดยตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนแต่ผู้เดียวซึ่งจำต้องคำนึงถึง

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากทั้งข้อเด่นและข้อของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนจะเห็นได้ว่า การสอบสวนรูปแบบนี้ปรากฏข้อต่อมากกว่าข้อเด่น และข้อต่อดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการปราศจากการตรวจสอบถ่วงดุลโดยองค์กรอื่น การขาดความเป็นอิสระ และความไม่เป็นกลางก็ยังคงเป็นปัญหาสำคัญมากด้วย ปัญหาต่าง ๆ อันเป็นข้อต่อของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนอกจากจะส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของการสอบสวนแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ขององค์กรตำรวจไทยในภาพรวมด้วย ประชาชน สังคม หรือแม้กระทั่งเจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาเองยังขาดความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพและความเที่ยงธรรมของการสอบสวนรูปแบบนี้

ดังที่ได้กล่าวมาการสอบสวนโดยตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นระบบที่ใช้อยู่ในปัจจุบันจึงยังไม่เหมาะสมนัก และสมควรต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้ดียิ่งขึ้น แต่ถึงกระนั้น การสอบสวนโดยตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนก็ยังถือเป็นรูปแบบการสอบสวนพื้นฐานที่ยังจำเป็นต้องยึดเป็นหลัก เพราะระบบการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่พร้อมในหลายๆด้านสำหรับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสอบสวนอย่างกะทันหัน ประกอบกับเจ้าพนักงานตำรวจผู้สอบสวนเองก็เป็นเจ้าหน้าที่ผู้เข้าใจและคุ้นเคยกับระบบการสอบสวนเป็นอย่างดี มีประสบการณ์เชี่ยวชาญในการปฏิบัติการสอบสวน และที่สำคัญคือมีความเข้าใจการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาเป็นอย่างดี ดังนั้นทิศทางการพัฒนาเปลี่ยนแปลงด้านผู้มีอำนาจสอบสวนจึงควรยังคงให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีบทบาทหลักต่อไป โดยพยายามแสวงหาองค์กรภายนอกเข้าในร่วมการสอบสวนเพื่อให้เกิดการดุลและคาน (Check and Balance) อำนาจในการสอบสวน ทำให้การสอบสวนดำเนินไปด้วยความเป็นธรรมและคุ้มครองทั้งฝ่ายผู้เสียหาย และฝ่ายผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอย่างเท่าเทียมกัน

4.1.2 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานอัยการ

การสอบสวนคดีอาญาโดยพนักงานอัยการเป็นระบบการสอบสวนที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว โดยระบบการสอบสวนนี้มีความเห็นต่ออำนาจสอบสวนและฟ้องร้องในทำนองที่ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญา กระบวนการเดียวกันที่แบ่งแยกมิได้ เนื่องจากต่างก็เป็นกระบวนการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้อง (Pre-trial stages) องค์กรอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งกระบวนการขั้นตอนในชั้นสอบสวน และกระบวนการในชั้นฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาลด้วย ระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวนี้อาจถูกเรียกในอีกหลายชื่อ เช่น ระบบอัยการสากล หรือระบบอัยการที่สมบูรณ์ ซึ่งชื่อเรียกทั้งหลายแม้แตกต่างกันแต่ก็มีความหมายตรงกัน กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับองค์กรอัยการเป็นผู้มีบทบาทหลักในการรับผิดชอบกำกับดูแลการสอบสวนและมีอำนาจในการฟ้องร้องคดีด้วย⁷

ระบบดังกล่าวนี้พนักงานอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนเจ้าพนักงานตำรวจผู้ทำการสอบสวนเบื้องต้นเป็นเพียงเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการเท่านั้น พนักงานอัยการในระบบการสอบสวนนี้จะมีฐานะเป็นหัวหน้าของพนักงานสอบสวน มีอำนาจสั่งการแก่เจ้าพนักงานตำรวจตามความเห็นสมควรเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาสั่งคดี พนักงานอัยการจะมีบทบาทหลักในการกำหนดทิศทางการสอบสวนเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่สมบูรณ์ในการดำเนินคดีในชั้นศาล รวมทั้งกำกับดูแลการสอบสวนให้มีความโปร่งใสและเป็นธรรม เพราะในที่สุดพนักงานอัยการต้องเป็นผู้นำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล พนักงานอัยการจึงชอบที่จะเข้ามาดำเนินคดีตั้งแต่ต้น พนักงานอัยการจึงต้องมีอำนาจที่จะเข้าควบคุมคดีหรือเข้าดำเนินคดีเองได้ด้วย ระบบการสอบสวนลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นระบบการสอบสวนหลักที่ใช้กันอย่างแพร่หลายกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรปที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี ประเทศอิตาลี ประเทศสเปน ประเทศญี่ปุ่น และรวมถึงประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย เป็นต้น⁸ ซึ่งการนำระบบการสอบสวนโดยพนักงานอัยการมาใช้ในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจนั้นย่อมมีทั้งลักษณะที่เป็นข้อเด่นและข้อด้อย ข้อเด่นของการสอบสวนรูปแบบนี้สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

- (1) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานอัยการเป็นการสอบสวนที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง

⁷ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 113.

⁸ จิราธร เจริญวุฒิ, "วิวัฒนาการการสอบสวนคดีอาญา : ศึกษาบทบาทของพนักงานอัยการ," หน้า 15.

การสอบสวนโดยพนักงานอัยการถือเป็นหลักประกันการสอบสวนที่เป็นอิสระทั้งในแง่ผู้สอบสวนและในแง่การปฏิบัติสอบสวน กล่าวคือ ในแง่ผู้สอบสวนองค์กรอัยการเป็นองค์กรของรัฐที่มีฐานะเป็นองค์กรอิสระตามกฎหมาย ไม่สังกัดขึ้นตรงกับหน่วยงานใด ไม่อยู่ใต้อำนาจบังคับบัญชาทางบริหาร และไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคู่กรณีพิพาทในคดีทั้งจากฝั่งตำรวจ และฝั่งผู้เสียหาย พนักงานอัยการผู้สอบสวนจึงมีความเป็นอิสระในเชิงโครงสร้างองค์กร

ส่วนความเป็นอิสระในแง่การสอบสวนนั้นพิจารณาได้ว่า แม้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการภายในองค์กรสำนักงานอัยการสูงสุดจะมีระบบการบังคับบัญชา แต่ก็ยังเป็นระบบการบังคับบัญชาในเชิงบริหารเท่านั้น ซึ่งมีความเข้มงวดน้อยกว่าองค์กรทางด้านความมั่นคง เช่น องค์กรทหาร หรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แต่การปฏิบัติหน้าที่ผู้บังคับบัญชาไม่อาจก้าวล่วงเข้ามายุ่งเกี่ยวในการปฏิบัติหน้าที่ได้เลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการทำความเห็นเชิงคดีที่มีกฎหมายบัญญัติรับรองความเป็นอิสระในปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการไว้เป็นพิเศษ ผู้บังคับบัญชาไม่อาจก้าวล่วงมาเปลี่ยนแปลงความเห็นในการพิจารณาหรือสั่งการในการปฏิบัติหน้าที่ทางคดีได้เลย ดังนั้นหากกำหนดให้การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นอำนาจของพนักงานอัยการแล้ว การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจก็จะได้ชื่อว่าเป็นการสอบสวนที่ดำเนินไปอย่างอิสระในสายตาของสังคม

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยพนักงานอัยการก่อให้เกิดความเป็นกลางในการสอบสวนอีกด้วย การสอบสวนคดีอาญาทั่วไปโดยหลักแล้ว ผู้สอบสวนต้องมีความเป็นกลางทั้งในทางภาวะวิสัยและทางอัตวิสัย กล่าวคือ ผู้สอบสวนต้องเป็นผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์กับคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษ และต้องปฏิบัติหน้าที่สอบสวนด้วยความเป็นกลาง แต่การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจมีลักษณะพิเศษต่างจากคดีอาญาทั่วไปคือ ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ หากให้ทำการสอบสวนโดยเจ้าพนักงานตำรวจที่เป็นพนักงานสอบสวนเฉกเช่นการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปย่อมเกิดประเด็นปัญหาในเรื่องความเป็นกลางของผู้สอบสวน เพราะผู้สอบสวนและผู้ต้องหาต่างเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเหมือนกัน ทางฝั่งผู้เสียหายที่เป็นคู่กรณีพิพาทย่อมเกิดความรู้สึกว่าผู้สอบสวนไม่มีความเป็นกลาง การสอบสวนคดีอาญาโดยพนักงานอัยการย่อมสามารถแก้ปัญหาในประเด็นนี้ได้ เพราะตัวเจ้าพนักงานอัยการผู้ทำการสอบสวนไม่ได้มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ และมีได้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นพิเศษกับทางฝั่งผู้เสียหาย พนักงานอัยการสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลางโดยให้ความเป็นธรรมกับทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกันได้โดยง่าย และสามารถกำกับดูแลการสอบสวนให้การสอบสวนมีความโปร่งใสและเป็นธรรม กล่าวคือมีความเป็นกลางทั้งในทางภาวะวิสัยและทางอัตวิสัย

- (2) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานอัยการสามารถดำเนินการสอบสวนและสั่งคดีได้รวดเร็ว

พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการยุติธรรมภายหลังการสอบสวน ประกอบกับพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการควบคุมการสอบสวนอย่างเป็นเอกเทศ พนักงานอัยการจึงสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วว่าการสอบสวนควรดำเนินการไปในทิศทางใด สามารถชี้และกำหนดประเด็นปัญหาใดคดีได้อย่างรวดเร็ว สามารถทราบว่าควรแสวงหาพยานหลักฐานใดเป็นพิเศษ⁹ การแสวงหาพยานหลักฐานก็จะดำเนินไปอย่างเป็นระบบและรวดเร็ว การสอบสวนรูปแบบนี้สามารถตอบสนองต่อหลักการสอบสวนที่รวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมอันเป็นปรัชญาพื้นฐานของการสอบสวนในอุดมคติได้เป็นอย่างดี ซึ่งส่งผลดีต่อทั้งฝ่ายเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาที่จะไม่ต้องถูกสอบสวนเป็นเวลานานอันเป็นการกระทบกระเทือนและลิดรอนสิทธิโดยไม่สมควร และเป็นผลดีต่อฝ่ายผู้เสียหายที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่ตนเป็นผู้เสียหายได้รับความเดือดร้อนโดยเร็วด้วย

- (3) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานอัยการทำให้การสอบสวนรัดกุม ถูกต้องมากขึ้น

พนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความรู้เชี่ยวชาญในหลักกฎหมายและปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการอ่านสำนวนการสอบสวนคดีอาญามาอย่างยาวนาน เนื่องจากโดยปกติพนักงานอัยการมีหน้าที่อ่านสำนวนการสอบสวนและพิจารณาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อพิจารณาทำความเข้าใจในข้อที่ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ บ่อยครั้งที่พนักงานอัยการเป็นพยานข้อบกพร่องต่างๆของการทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญาอยู่เสมอ ซึ่งพนักงานอัยการก็ต้องออกคำสั่งให้คืนสำนวนการสอบสวนไปให้ผู้สอบสวนทำการแก้ไขให้ถูกต้อง หากพนักงานอัยการลงมาทำหน้าที่เป็นผู้ทำการสอบสวนเองด้วยแล้วก็ย่อมทำให้การสอบสวนมีความถูกต้องรัดกุมมากยิ่งขึ้นทั้งในแง่ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในคดี ดังนั้นหากนำรูปแบบการสอบสวนโดยพนักงานอัยการนี้มาใช้กับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจก็ย่อมทำให้การสอบสวนดำเนินไปอย่างถูกต้องโดยปราศจากข้อบกพร่อง ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ถูกกล่าวหาผู้เสียหาย และสังคมด้วย

- (4) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานอัยการเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดีในชั้นศาล

⁹ ยิ่งพรพันธุ์ คำภูเวียง, "เขตอำนาจสอบสวนคดีอาญา," หน้า 53-54.

กระบวนการยุติธรรมนั้นมีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกันทั้งระบบ การดำเนินการในชั้นสอบสวนย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินการในชั้นพิจารณาสั่งฟ้องคดีและชั้นการพิจารณาคดีในศาลด้วย เช่น การสอบสวนที่ดำเนินการอย่างถูกต้องภายใต้กรอบของกฎหมาย เป็นไปตามขั้นตอนปฏิบัติ มีการรวบรวมพยานหลักฐานโดยครบถ้วนสมบูรณ์ย่อมส่งผลให้การพิจารณาสั่งฟ้องคดีกระทำได้อย่างง่าย และกระบวนการพิจารณาสืบพยานพิสูจนความผิดของผู้ต้องหาในชั้นศาลก็จะดำเนินไปโดยราบรื่นไม่ติดขัด กลับกันหากการสอบสวนนั้นมีข้อผิดพลาด รวบรวมพยานหลักฐานสำคัญไม่ครบ หรือมิได้ปฏิบัติภายใต้กรอบของกฎหมายย่อมอาจส่งผลเสียต่อรูปคดี และอาจร้ายแรงถึงขั้นที่ว่าต้องยกฟ้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปโดยไม่สามารถลงโทษได้เลย ซึ่งการให้พนักงานอัยการผู้มีหน้าที่ชั้นการพิจารณาสั่งฟ้องคดีและชั้นการพิจารณาคดีในศาลเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนเองย่อมเกิดประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบนั่นเอง

ปัญหาอันเป็นข้อต่อการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานอัยการสามารถวิเคราะห์ได้หลายประการดังนี้

- (1) พนักงานอัยการยังไม่เข้าใจถึงสภาพ ความจำเป็นและรายละเอียดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างเพียงพอ

เนื่องจากหน้าที่และภารกิจของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รวมถึงการติดตามจับกุมผู้กระทำผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม¹⁰ เจ้าพนักงานตำรวจย่อมต้องเผชิญกับการต่อต้านจากผู้กระทำผิดอยู่เสมอๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้นในบางกรณีเจ้าพนักงานตำรวจอาจต้องใช้กำลังในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งอาจเกิดการกระทบกระทั่งกับสิทธิของผู้เสียหายหรือประชาชนบ้างเพื่อปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้ลุล่วง เจ้าพนักงานตำรวจจึงมีความสับสนมากกว่าบุคคลธรรมดาในการกระทำผิดอาญาได้ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำไปโดยเจตนาหรือประมาท การกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจบางกรณีจึงอาจกระทำไปด้วยความจำเป็นเนื่องจากการปฏิบัติราชการตามหน้าที่เพื่อประโยชน์ของรัฐ พนักงานอัยการยังมีความเข้าใจในส่วนนี้ค่อนข้างน้อย พนักงานอัยการจะมีมุมมองต่อเจ้าพนักงานตำรวจที่ตกเป็นผู้ต้องหาในลักษณะว่าเป็นผู้กระทำผิดอาญาเหมือนกรณีทั่วไปมิใช่ผู้กระทำผิดอาญาเนื่องจากภารกิจหน้าที่ การสอบสวนก็จะมีทิศทางที่เอนเอียงไปในทางที่เป็นคุณแก่ผู้เสียหายมากกว่า

¹⁰ วดีณี วงศ์นิติ, "อำนาจสืบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงาน : ศึกษามาตรการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน," หน้า 8.

ดังนั้นหากให้พนักงานอัยการเป็นผู้สอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาต้องเป็นเจ้าพนักงานตำรวจแต่ผู้เดียวย่อมส่งผลเสียต่อการสอบสวน และไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาเท่าที่ควร เพราะไม่มีบุคคลที่เข้าใจถึงธรรมชาติและลักษณะการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจเข้ามาร่วมสอบสวนด้วย

(2) พนักงานอัยการเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการพิจารณาสั่งฟ้องคดีในภายหลัง

พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการยุติธรรมภายหลังการสอบสวน หากพนักงานอัยการเป็นผู้ทำการสอบสวนเอง อัยการนั้นก็พยายามรวบรวมพยานหลักฐานในเชิงพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหามากกว่าพยานหลักฐานที่เป็นคุณต่อผู้ต้องหาเพื่อประโยชน์ในการฟ้องคดี ข้อเท็จจริงและสิ่งต่างๆที่ได้พบในชั้นสอบสวนย่อมส่งผลต่อการพิจารณาทำความเห็นสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีได้โดยง่าย ดังนั้นหากให้พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนและควบคุมการสอบสวนแต่ผู้เดียว เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาจะไม่ให้ความร่วมมือในการสอบสวน ไม่กล้าให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงในคดีอย่างเต็มที่ เพราะเกรงกลัวว่าจะส่งผลเสียต่อรูปคดีตนเองในชั้นการพิจารณาฟ้องคดี ดังนั้นการให้พนักงานอัยการซึ่งมีส่วนได้เสียในผลแห่งการสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนและควบคุมการสอบสวนแต่เพียงผู้เดียวจึงไม่เหมาะสมในแง่นี้นัก

(3) การให้อำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจแก่พนักงานอัยการ แต่เพียงผู้เดียวกระทำได้ยากในทางปฏิบัติ

ประเทศไทยใช้ระบบการสอบสวนแบบแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดีโดยเด็ดขาดมาอย่างยาวนาน¹¹ รูปแบบการสอบสวนที่ตำรวจเป็นผู้มีอำนาจควบคุมการสอบสวนแต่ฝ่ายเดียวจึงฝังรากลึกยิ่งลึกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยอย่างมั่นคง การให้พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจแต่เพียงผู้เดียวย่อมเสมือนเป็นการเปลี่ยนแปลงการสอบสวนจากระบบหนึ่งไปสู่อีกระบบหนึ่งที่ตรงข้ามกัน การเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวย่อมต้องเผชิญกับแรงต้านจากองค์กรตำรวจผู้เป็นเจ้าของอำนาจสอบสวนเดิมอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นบุคคลในสังกัดองค์กรตกเป็นผู้ต้องหา สำนักงานตำรวจแห่งชาติย่อมไม่ยินยอมโอนอำนาจการสอบสวนคดีอาญาให้แก่องค์กรอัยการได้โดยง่าย เพราะการสอบสวนคดีอาญาถือเป็นอำนาจหน้าที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของตำรวจ และองค์กรตำรวจเองก็คงไม่สะดวกใจที่จะให้การสอบสวนคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจในสังกัดตนเองตกเป็นผู้ต้องหาเป็นอำนาจขององค์กรอื่นแต่เพียงผู้เดียวโดยสิ้นเชิง ซึ่งขัดต่อหลักการ

¹¹ ยี่งพรมณ์ คำภูเวียง, "เขตอำนาจสอบสวนคดีอาญา," หน้า 55-56.

นี้ถือได้ว่าเป็นเหตุผลในการคัดค้านที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการนำระบบการสอบสวนโดยพนักงานอัยการมาใช้ในการสอบสวนคดีอาญาประเภทนี้

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากทั้งข้อเด่นและข้อด้อยของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยพนักงานอัยการจะเห็นได้ว่า การสอบสวนรูปแบบดังกล่าวมีข้อดีในเรื่องความเป็นอิสระ เป็นกลาง และเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมในชั้นต่อไป ซึ่งหากนำไปปรับใช้กับรูปแบบการสอบสวนของไทยก็จะเกิดผลดีไม่น้อย แต่ระบบการสอบสวนโดยพนักงานอัยการฝ่ายเดียวนี้ก็ยังมีข้อด้อยร้ายแรงในประเด็นเรื่องแรงต่อต้านจากองค์กรตำรวจผู้มีอำนาจสอบสวนเดิม และความไม่เข้าใจถึงสภาพ ความจำเป็น รายละเอียดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งประเด็นของคัดค้านดังกล่าวก็ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่ามีน้ำหนักอย่างมากในทางปฏิบัติ

การใช้รูปแบบการสอบสวนดังกล่าวนี้โดยลำพังกับคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยตรงจึงอาจยังไม่เหมาะสมมากนักกับสภาพการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบัน แต่แนวคิดการนำเจ้าพนักงานอัยการเข้ามาช่วยปรับปรุงกระบวนการสอบสวนคดีอาญาก็เป็นแนวทางสำคัญที่อาจนำมาเป็นส่วนหนึ่งของข้อเสนอในการพัฒนาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจต่อไป

4.1.3 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการ

ระบบการสอบสวนคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการมีที่มาจากกรณีพิพาทแนวคิดระหว่างการสอบสวนคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ แนวคิดนี้ถูกพัฒนาขึ้นโดยมุ่งประสงค์ที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของการสอบสวนคดีอาญาซึ่งผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยเฉพาะ เนื่องจากการกระทำผิดอาญาโดยเจ้าพนักงานตำรวจผู้ใช้อำนาจรัฐกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างมาก และก่อให้เกิดความหวาดระแวงในหมู่ประชาชนเกี่ยวกับการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานโดยเฉพาะเจ้าพนักงานตำรวจ¹² การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้นจึงมีประเด็นปัญหาที่ตกเป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมอย่างมากในเรื่องความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้สอบสวน รวมถึงปัญหาเรื่องการปราศจากการตรวจสอบถ่วงดุลโดยองค์กรภายนอกอื่นนอกจากตำรวจ¹³

¹² อลิสา สุนทรพะลีน, "อำนาจและบทบาทของพนักงานอัยการในคดีวิสามัญฆาตกรรม," หน้า 1.

¹³ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบาย หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 651.

แม้ในอดีตจะมีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยห้ามมิให้ตำรวจผู้ก่อให้เกิดความตายเป็นพนักงานสอบสวนในคดีดังกล่าว¹⁴ แต่ผู้สอบสวนก็ยังเป็นตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนฝ่ายเดียวกัน แนวคิดของระบบการสอบสวนนี้จึงดึงเอาพนักงานอัยการเข้ามาเป็นผู้ร่วมทำการสอบสวน เพื่อถ่วงดุลอำนาจของตำรวจในการสอบสวนคดีอาญาโดยเฉพาะคดีที่ตำรวจด้วยตนเองตกเป็นผู้ต้องหา และเพื่อเป็นหลักประกันความเป็นกลางของผู้สอบสวนเพื่อคุ้มครองสิทธิของทางฝั่งผู้เสียหาย รวมถึงเพื่อช่วยตรวจสอบการสอบสวนให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ระบบการสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการนั้นได้มีการบัญญัติใช้บังคับแล้วในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 155/1

บทบัญญัติมาตรา 155/1 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงาน ซึ่งเจ้าพนักงานในความมุ่งหมายของบทบัญญัติในที่นี่โดยมากคือ เจ้าพนักงานตำรวจนั่นเอง บทบัญญัตินี้ดังกล่าวมีหลักเกณฑ์สำคัญคือ การให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนกับเจ้าพนักงานตำรวจผู้เป็นพนักงานสอบสวนโดยพนักงานอัยการจะอยู่ในฐานะผู้ตรวจสอบและให้คำปรึกษา แต่ยังคงให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีบทบาทหลักและมีหน้ารับผิดชอบในการทำความเห็นควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องอยู่นั่นเอง บทบัญญัติมาตรา 155/1 ยังได้บัญญัติเชื่อมโยงแนวทางแก้ไขปัญหาการมีส่วนได้เสียในชั้นพิจารณาฟ้องคดีภายหลังของพนักงานอัยการผู้เข้าร่วมการสอบสวนไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคสาม คือ การให้อัยการสูงสุดเป็นพนักงานอัยการผู้ที่มีอำนาจทำความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องในคดีประเภทนี้เป็นพิเศษโดยเฉพาะ ต่างจากการสอบสวนคดีอาญาสามัญที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่พนักงานอัยการทั่วไปจะเป็นผู้มีอำนาจสั่งคดี

การนำระบบการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการมาใช้ในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้นย่อมมีทั้งลักษณะที่เป็นข้อเด่นและข้อด้อย ข้อเด่นของการสอบสวนรูปแบบนี้สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

- (1) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการทำให้การสอบสวนมีความเป็นอิสระและเป็นกลางมากขึ้น

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในระบบการสอบสวนปัจจุบันมีปัญหาใหญ่เรื่องความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้สอบสวนซึ่งเป็นตำรวจเช่นเดียวกันกับผู้ต้องหา การดึงให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนย่อมช่วยลดข้อครหาเหล่านี้ลงได้ โดยทำให้ภาพลักษณ์ของการสอบสวนมิได้เป็นอำนาจขององค์กรตำรวจแต่เพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป

¹⁴ พิเศษฎ มหารัศมี, "การจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทย," หน้า 103.

พนักงานอัยการจะเข้ามามีบทบาทในแง่การเป็นสัญลักษณ์ของหลักประกันความเป็นอิสระในการสอบสวน ซึ่งเป็นอิสระทั้งในแง่ผู้สอบสวนและในแง่การปฏิบัติสอบสวน

การเข้ามาร่วมสอบสวนของพนักงานอัยการจะช่วยยับยั้งไม่ให้องค์กรตำรวจหรือผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนใช้อิทธิพลหรือความสัมพันธ์อื่นใดสอดเข้ามายุ่งเกี่ยวในเชิงคดีอีกต่อไป การให้พนักงานอัยการเข้ามาร่วมสอบสวนยังทำให้ภาพลักษณ์ของการสอบสวนมีความเป็นกลางมากขึ้น ต่างจากเดิมที่ผู้ทำการสอบสวนและผู้ต้องหาต่างเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเหมือนกัน พนักงานอัยการจะเข้ามาช่วยคุ้มครองสิทธิของทางฝ่ายผู้เสียหายให้ทัดเทียมกับฝ่ายผู้ต้องหา ทำให้การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจดำเนินไปด้วยความเป็นกลางและเป็นธรรมกับทั้งฝ่ายผู้เสียหายและฝ่ายผู้ต้องหาอย่างเท่าเทียมกัน การสอบสวนรูปแบบดังกล่าวย่อมทำให้สังคมเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นสอบสวนในคดีลักษณะดังกล่าวเพิ่มขึ้น

- (2) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการมีหลักการดุลและคานอำนาจในการสอบสวน

หลักการดุลและคานอำนาจในการสอบสวนถือเป็นหลักการสำคัญที่จะทำให้การสอบสวนเกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เพราะการรวบอำนาจสอบสวนในคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจไว้ที่องค์กรตำรวจแต่เพียงฝ่ายเดียวเหมือนในระบบการสอบสวนปัจจุบันย่อมทำให้เกิดกรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนโดยมิชอบขึ้นได้ง่าย การใช้อำนาจของผู้สอบสวนในการสอบสวนนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอบสวนต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง เพราะอำนาจในการสอบสวนเหล่านี้ย่อมกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกบังคับอย่างรุนแรงไม่ว่าจะเป็นอำนาจการจับ การค้น หรือการควบคุมตัว ดังนั้นการให้พนักงานอัยการเข้ามาช่วยตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจเหล่านี้ย่อมเป็นผลดีต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและประชาชนมากกว่า อีกทั้งการดุลและคานอำนาจระหว่างผู้สอบสวนด้วยกันเองจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่หนุนส่งให้เกิดผลดีต่อการสอบสวนที่เป็นกลางอีกด้วย

- (3) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการเป็นการผสานข้อเด่นของการสอบสวนทั้งสองระบบเข้าด้วยกัน

ระบบการสอบสวนร่วมกันนี้เป็นการนำจุดเด่นของการสอบสวนโดยผู้มีอำนาจสอบสวนทั้งสองรูปแบบมารวมกัน และช่วยขจัดข้อด้อยของการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนหรือโดยพนักงานอัยการแต่ฝ่ายเดียวออกไป เช่น การยังคงกำหนดให้พนักงานสอบสวนที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจมีบทบาทหลักในฐานะผู้รับผิดชอบการสอบสวนต่อไป เพราะเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนคดีอาญาตามปกติอยู่แล้ว ทำให้แนวคิดดังกล่าวไม่มีแรงต่อต้าน

จากผู้มีอำนาจสอบสวนเดิมมากนัก อีกทั้งเจ้าพนักงานตำรวจผู้สอบสวนเองก็ยังคงเป็นผู้ที่เข้าใจธรรมชาติของการสอบสวนเป็นอย่างดีที่สุด เพราะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยตรงตามการทำงานปกติ เข้าใจและคุ้นเคยกับระบบการสอบสวนเป็นอย่างดี และมีประสบการณ์เชี่ยวชาญในการปฏิบัติการสอบสวน

การคงให้ตำรวจยังอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจสอบสวนร่วมต่อไปยังเป็นเรื่องดีในแง่ที่ว่า เจ้าพนักงานตำรวจด้วยกันเองมีความเข้าใจสภาพ ความจำเป็น รายละเอียดในการปฏิบัติงานตำรวจเป็นอย่างดี สามารถคุ้มครองสิทธิ และให้ความเป็นธรรมแก่ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้มากกว่าการสอบสวนโดยองค์กรอื่นแต่ฝ่ายเดียว ประกอบกับเมื่อนำเจ้าพนักงานอัยการเข้ามาตรวจสอบ ระบบการสอบสวนนี้ก็จะได้รับประโยชน์จากการสอบสวนโดยพนักงานอัยการเข้ามาคือการช่วยทำให้การสอบสวนมีความเป็นอิสระและเป็นกลางกว่าการสอบสวนโดยตำรวจตามปกติดังที่ได้กล่าวไปในข้างต้น และความรู้ความเชี่ยวชาญของพนักงานอัยการในการทำสำนวนคดียังช่วยทำให้การสอบสวนรัดกุม ถูกต้อง และรวดเร็วมากขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดีในชั้นศาลต่อไป¹⁵ ซึ่งในอีกแง่มุมหนึ่งการนำข้อดีของระบบการสอบสวนโดยพนักงานอัยการเข้ามาก็คือการขจัดข้อดีของการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเดิมที่มีอยู่แล้วออกไปนั่นเอง

- (4) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายและผู้ต้องหาอย่างเป็นธรรม

การสอบสวนที่เป็นกลางและหลักการดูแลและคานอำนาจในการสอบสวนโดยเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการร่วมกันย่อมเป็นการให้ความคุ้มครองและเป็นหลักประกันสิทธิของทั้งฝ่ายผู้เสียหายและผู้ต้องหาในคดีมากกว่าระบบการสอบสวนโดยองค์กรหนึ่งแต่ผู้เดียว เพราะการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยตำรวจก็มีลักษณะที่ให้ความคุ้มครองแก่ฝั่งเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหามากกว่า ในทางกลับกันการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยพนักงานอัยการฝ่ายเดียวก็มีลักษณะที่ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายมากกว่า ดังนั้นการให้พนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจยังคงทำหน้าที่สอบสวนต่อไปตามหน้าที่ปกติช่วยคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่เป็นตำรวจ โดยให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอย่างเท่าเทียมกันย่อมก่อให้เกิดผลดีคือ การสอบสวนที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายนั่นเอง

- (5) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการมีแนวทางการแก้ปัญหาเรื่องผู้มีอำนาจฟ้องคดีในภายหลังไว้แล้ว

¹⁵ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 113.

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจเดิมมีประเด็นปัญหาเรื่องผู้มีอำนาจฟ้องคดีภายหลังการสอบสวนแล้วเสร็จอยู่บ้าง โดยในระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานอัยการ พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการยุติธรรมภายหลังการสอบสวนคือการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี

หากพนักงานอัยการเป็นผู้ทำการสอบสวนเอง อัยการนั้นก็พยายามรวบรวมพยานหลักฐานในเชิงพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหามากกว่าพยานหลักฐานที่เป็นคุณต่อผู้ต้องหาเพื่อประโยชน์ในการฟ้องคดี ข้อเท็จจริงและสิ่งต่างๆที่ได้พบในชั้นสอบสวนย่อมส่งผลต่อการพิจารณาทำความเห็นสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีได้โดยง่าย ส่วนระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยเจ้าพนักงานตำรวจผู้เป็นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการก็เป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการยุติธรรมภายหลังการสอบสวนคือการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอีกเช่นกัน

คดีที่ผู้ต้องหาเป็นตำรวจมักจะมีความซับซ้อนกว่าคดีอาญาปกติ เมื่อพนักงานอัยการผู้ต้องพิจารณาสั่งฟ้องมิได้ลงไปมีส่วนร่วมในการสอบสวนก็ไม่อาจพิจารณาทำความเห็นได้อย่างถูกต้องรอบด้านนัก แต่การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการนั้นได้เตรียมแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้แล้วในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคสาม คือ การให้อัยการสูงสุดเป็นพนักงานอัยการผู้มีอำนาจทำความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องในคดีประเภทนี้เป็นพิเศษโดยเฉพาะ ต่างจากการสอบสวนคดีอาญาสามัญที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจที่พนักงานอัยการทั่วไปจะเป็นผู้มีอำนาจสั่งคดี ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้จะช่วยแก้ปัญหาเรื่องผู้มีอำนาจฟ้องคดีภายหลังการสอบสวนแล้วเสร็จได้อย่างสมบูรณ์

- (6) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการสามารถพัฒนาต่อยอดได้ง่าย ไม่สิ้นเปลืองงบประมาณ และเผชิญแรงต่อต้านในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงน้อยกว่ารูปแบบอื่น

ระบบการสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการได้มีการบัญญัตินำร่องใช้บังคับแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 คือให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการร่วมกันสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงาน ดังนั้นเมื่อระบบการสอบสวนดังกล่าวได้มีการบัญญัติบังคับใช้อย่างเป็นทางการเรียบร้อยแล้ว การแก้ไขปัญหาย่อมสามารถใช้บทบัญญัติดังกล่าวเป็นฐานในการพัฒนาต่อยอดการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจได้ง่ายกว่าการวิธีการบัญญัติเปลี่ยนแปลงระบบใหม่ หรือการให้นำการสอบสวนรูปแบบอื่นมาใช้โดยตรง เพราะผู้ปฏิบัติเดิมคือเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการคุ้นเคยและยอมรับการสอบสวนดังกล่าวอยู่แล้ว อีกทั้งการใช้การสอบสวน

รูปแบบนี้ไม่เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณในการก่อตั้งหน่วยงานใหม่ด้วย เพราะทั้งพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการต่างก็เป็นองค์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเดิมที่ก่อตั้งไว้แล้ว ดังนั้นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยมีบทบัญญัติให้พนักงานสอบสวนร่วมสอบสวนกับพนักงานอัยการดังกล่าวเป็นต้นแบบย่อมสามารถทำได้โดยง่ายและก่อให้เกิดการต่อต้านน้อยที่สุด

ส่วนปัญหาอันเป็นข้อด้อยการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

- (1) รูปแบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการยังไม่ครอบคลุมลักษณะการกระทำผิด หรือฐานความผิดที่สำคัญทั้งหมด

การกระทำผิดอาญาของบุคคลซึ่งมีฐานะหรือประกอบอาชีพเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจจำแนกได้เป็นกรณีการกระทำผิดอาญาในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการ และกรณีการกระทำผิดอาญานอกการปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือการกระทำผิดอาญาในทางส่วนตัว แต่ระบบการให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนที่เป็นเจ้าของพนักงานตำรวจตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 บัญญัติให้ใช้แค่กับกรณีการกระทำผิดในขณะที่ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และกรณีมีความผิดเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมตัวของเจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติงานตามหน้าที่เท่านั้น มิได้พิจารณาถึงการกระทำนอกหน้าที่ซึ่งมีจุดเกาะเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหน้าที่แต่อย่างใด

ฐานความผิดที่กำหนดให้เป็นอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 ยังคงค่อนข้างแคบ โดยกฎหมายมุ่งให้น้ำหนักความสำคัญกับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดอาญามากเป็นพิเศษ กล่าวคือ ให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนเฉพาะกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นเท่านั้นโดยมิได้พิจารณาถึงเจตนาหรือปัจจัยอื่นใดเลย ซึ่งการบัญญัติในลักษณะดังกล่าวส่งผลเสียทำให้ไม่อาจนำระบบการร่วมสอบสวนคดีอาญาระหว่างพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจกับพนักงานอัยการไปใช้กับกรณีที่ความผิดที่ใกล้เคียงกันอย่างมาก เช่น กรณีเจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติหน้าที่ใช้อาวุธปืนยิงผู้อื่นโดยมีเจตนาฆ่าเพื่อวิสามัญฆาตกรรม หากบุคคลดังกล่าวถึงแก่ความตาย การสอบสวนเจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 คือให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานตำรวจผู้สอบสวน แต่หากบุคคลดังกล่าวไม่ถึงแก่ความตาย หรือเพียงได้รับอันตรายแก่กาย หรือได้รับอันตรายสาหัส การสอบสวนเจ้าพนักงานตำรวจนั้นกลับต้องดำเนินการตามรูปแบบการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป คือให้เจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็น

ผู้รับผิดชอบดำเนินการแต่เพียงผู้เดียว หรือกรณีเจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความประมาท เลินเล่อเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ซึ่งแม้จะมีความตายเกิดขึ้นจากการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจ แต่เมื่อมิได้เป็นการกระทำโดยเจตนาวิสามัญฆาตกรรม และไม่ใช้การตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน การสอบสวนนั้นก็ดำเนินการตามรูปแบบการสอบสวนคดีอาญาปกติ โดยตำรวจผู้เป็นพนักงานสอบสวนฝ่ายเดียวนั่นเอง

- (2) การนำระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการมาใช้เป็นการเพิ่มภาระหน้าที่แก่พนักงานอัยการมากขึ้น

แต่เดิมพนักงานอัยการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมีหน้าที่เพียงในเรื่องการพิจารณาทำความเข้าใจว่าควรฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลหรือไม่เท่านั้น การให้พนักงานอัยการเข้ามาร่วมการสอบสวนด้วยย่อมเป็นการเพิ่มภาระแก่พนักงานอัยการ แม้ปัจจุบันพนักงานอัยการจะมีหน้าที่เข้าร่วมสอบสวนในคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 อยู่แล้ว แต่จำนวนคดีประเภทดังกล่าวก็มีไม่มากนัก การเข้าร่วมสอบสวนของพนักงานอัยการไม่กระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติของอัยการในภาพรวมนัก แต่คดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจตกเป็นผู้ต้องหานั้นมีมากและเพิ่มขึ้นตลอดมา หากนำระบบการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการมาใช้กับการสอบสวนที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจทุกกรณีก็อาจเป็นการเพิ่มภาระหน้าที่แก่พนักงานอัยการมากขึ้นซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการต่อต้านจากองค์กรอัยการได้

- (3) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการยังมีปัญหาด้านการบังคับใช้ในทางปฏิบัติอยู่บ้าง

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมกันในประเภทคดีที่กำหนดไว้แล้ว แต่ในทางปฏิบัติการสอบสวนลักษณะดังกล่าวยังปรากฏปัญหาอยู่ เช่น ปัญหาการเข้าร่วมทำสำนวนสอบสวนของพนักงานอัยการแต่เพียงในนาม¹⁶ ทั้งที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการสอบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในการทำสำนวนสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน แต่บทบาทของพนักงานอัยการกลับมักไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยปฏิบัติมา กล่าวคือพนักงานอัยการที่มาปฏิบัติหน้าที่สอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนไม่ได้ดำเนินการสอบสวนในเชิงรุกเพื่อมุ่งค้นหาความจริง แต่มาร่วมสอบสวนในลักษณะที่เป็นองค์คณะ หรือเพียงแต่เข้ามาร่วมรับรู้

¹⁶ เกษียร กมลชัยวานิช, "มาตรการการสอบสวนคดีอาญาร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยเจ้าพนักงานตำรวจ," หน้า 6-7.

ข้อเท็จจริงเท่านั้น พนักงานอัยการจะกำหนดประเด็นให้พนักงานสอบสวนไปดำเนินการสอบสวนโดยไม่ได้เข้ามาร่วมสอบสวนด้วยอย่างจริงจัง พนักงานอัยการเพียงแต่ลงชื่อในสำนวนสอบสวนตามกฎหมายบัญญัติเท่านั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนอย่างเต็มที่ เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากทั้งข้อเด่นและข้อด้อยของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการแล้วจะเห็นได้ว่า เนื่องจากรูปแบบการสอบสวนนี้ได้พัฒนารวมเอาส่วนดีและพยายามขจัดส่วนด้อยของการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนและการสอบสวนโดยพนักงานอัยการทั้งสองแบบไว้ การสอบสวนรูปแบบดังกล่าวซึ่งผ่านการไตร่ตรองมาแล้วก่อนหน้านี้จึงมีข้อดีมากกว่าข้อด้อยอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ การสอบสวนคดีอาญามีความเป็นอิสระและเป็นกลางมากขึ้น มีหลักการคานและดุลอำนาจในการสอบสวนอย่างสมดุลสามารถใช้ศักยภาพของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการร่วมกันได้อย่างเต็มที่ในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อีกทั้งข้อเสียของระบบการสอบสวนที่มีนั้นก็ประเด็นเล็กน้อยสามารถแก้ไขพัฒนาได้ง่าย และในประการสำคัญ การสอบสวนลักษณะนี้สามารถพัฒนาต่อยอดได้ง่ายไม่สิ้นเปลืองงบประมาณ และเผชิญแรงต่อต้านในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงน้อยกว่ารูปแบบอื่น ซึ่งถือเป็นข้อได้เปรียบสำคัญและมีน้ำหนักอย่างมากที่มีผลต่อการพิจารณาเพื่อกำหนดตัวบุคคลหรือองค์กรซึ่งมีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจต่อไป

4.1.4 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยคณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระอื่น

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยคณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระอื่นเป็นระบบการสอบสวนที่ถูกออกแบบขึ้นมา เพื่อแก้ไขปัญหาการสอบสวนคดีอาญาที่ตำรวจตกเป็นผู้ต้องหาของต่างประเทศในประเด็นเรื่องผู้มีอำนาจสอบสวน เนื่องจากประเทศที่ใช้ระบบการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดีอย่างเด็ดขาด เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศแคนาดา ต่างก็ประสบปัญหาในเรื่องนี้เช่นเดียวกับประเทศไทย คือ ปัญหาเรื่องความเป็นอิสระและเป็นกลางของผู้สอบสวนที่มีสถานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเช่นเดียวกับผู้ต้องหา ประชาชนมีความหวาดระแวงและไม่เชื่อมั่นต่อการดำเนินคดีในลักษณะดังกล่าว จึงเกิดแนวคิดเรียกร้องให้มีองค์กรสอบสวนที่เป็นอิสระจากตำรวจในการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ทั้งประเทศอังกฤษและประเทศแคนาดาจึงได้มีการพัฒนาระบบการสอบสวนโดยคณะกรรมการ หน่วยงาน หรือองค์กรอิสระอื่นๆ ขึ้น ซึ่งฐานะของคณะกรรมการ หน่วยงาน หรือองค์กรที่เกิดขึ้นเหล่านี้จะมีลักษณะความเป็นเอกชนอยู่มาก แต่องค์กรอิสระภาคประชาชนเหล่านี้กลับมี

ลักษณะพิเศษในเรื่องการใช้อำนาจของรัฐได้ทั้งอำนาจสอบสวนและอำนาจตั้งข้อหาเจ้าพนักงานตำรวจที่กระทำผิดอาญา

ประชาชนและสังคมอังกฤษให้ความสนใจต่อการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างเข้มงวด เพราะมีทัศนคติที่ว่าเจ้าพนักงานตำรวจได้รับอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่จากสาธารณชน ตำรวจเป็นตัวแทนของสาธารณชน ไม่ใช่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่ในนามของรัฐอันเนื่องมาจากแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับตำรวจของประเทศอังกฤษเรื่อง อำนาจตำรวจโดยความยินยอมของสาธารณชน (Policing by Consent) ที่ว่าอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่มีที่มาจาก การอนุญาตและความยินยอมของสาธารณชน ความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่อองค์กรตำรวจในประเทศอังกฤษไม่ว่าในด้านภาพลักษณ์องค์กร ด้านประสิทธิภาพการดำเนินคดี หรือด้านอื่นใดจึงมีความสำคัญอย่างมาก¹⁷ ประเทศอังกฤษจึงมีการตั้งหน่วยงานเพื่อพิจารณาเรื่องการกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อตอบสนองต่อกระแสการเรียกร้องดังกล่าว และได้พัฒนาต่อเนื่องเรื่อยมาจนสามารถผลักดันให้มีการก่อตั้งองค์กรอิสระชื่อ คณะกรรมการอิสระรับเรื่องราวร้องทุกข์ของตำรวจ (Independent Police Complaints Commission) หรือ IPCC ขึ้นตามกฎหมายปฏิรูปตำรวจ (The Police Reform Act 2002) มีอำนาจหน้าที่สอบสวนคำร้องทุกข์และขอหาความประพฤติมิชอบของเจ้าพนักงานตำรวจทั้งทางอาญาและทางวินัยไปพร้อมๆกัน¹⁸

คณะกรรมการเหล่านี้ดำเนินการโดยใช้ระบบเสียงข้างมากมีอำนาจทั้งในด้านการบริหารองค์กรของตน และมีอำนาจตัดสินใจขั้นเด็ดขาดในประเด็นเกี่ยวกับการสอบสวน ระบบสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจรูปแบบใหม่ภายใต้อำนาจของคณะกรรมการ IPCC มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อสาธารณะ สร้างความเชื่อมั่นแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาเองว่าการสอบสวนได้กระทำโดยหน่วยงานที่เป็นกลาง และเป็นอิสระทั้งจากองค์กรตำรวจและจากภาครัฐ การสอบสวนดังกล่าวนี้จะทำให้การสอบสวนคดีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมีมาตรฐานคุณภาพในระดับสูง เป็นธรรม รวดเร็ว ประสิทธิภาพ และเป็นผลดีต่อทั้งกับฝ่ายผู้เสียหายและฝ่ายเจ้าพนักงานตำรวจผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดเองด้วย¹⁹ ระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศอังกฤษแตกต่างจากระบบการสอบสวนรัฐออนแทรีโอ ประเทศแคนาดาอยู่บ้างในเรื่องของโครงสร้างองค์กร คือประเทศอังกฤษใช้ระบบคณะกรรมการสอบสวนอิสระซึ่งมีกรรมการหลายคนตัดสินใจร่วมกันในประเด็นต่างๆ แต่รัฐออนแทรีโอใช้ระบบ

¹⁷ James Harrison and Mary Cunneen, An Independent Police Complaints Commission. p7.

¹⁸ ธนาชัย ศรีวิรุฬห์ชัย, "ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลการบังคับการสอบสวน: ศึกษากรณีฆาตกรรมซึ่งมิใช่กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรค 3 " หน้า 42.

¹⁹ James Harrison and Mary Cunneen, An Independent Police Complaints Commission. p8.

หน่วยงานสอบสวนอิสระซึ่งมีความคล้ายคลึงกับหน่วยงานของรัฐที่ให้เจ้าหน้าที่ระดับล่างทำความเข้าใจเสนอตามลำดับขั้นโดยมีผู้อำนวยการเป็นผู้บริหารสูงสุดที่มีอำนาจตัดสินใจเด็ดขาดในขั้นสุดท้ายแต่ผู้เดียว

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในรัฐออนแทรีโอในอดีตนั้นเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวน (Peace Officer) เช่นเดียวกับรัฐอื่นๆ²⁰ ต่อมาในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 ประชาชนในสังคมของรัฐออนแทรีโอได้เกิดความกังวลต่อความน่าเชื่อถือขององค์กรตำรวจเกี่ยวกับทางปฏิบัติในการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม ไม่ว่าจะเป็นการที่องค์กรตำรวจตรวจสอบตนเอง หรือบางกรณีที่หน่วยงานภายในองค์กรตำรวจเป็นผู้ควบคุมการสอบสวน สังคมมองว่าการสอบสวนกันเองภายในนั้นขาดความเป็นกลางอันเป็นคุณสมบัติสำคัญในการสอบสวนคดีก่อให้เกิดกระแสสังคมกดดันภาครัฐอย่างมาก ทำให้เกิดข้อเสนอให้จัดตั้งองค์กรสอบสวนที่เป็นอิสระมีอำนาจพิจารณาสอบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจขึ้น

ข้อเสนอดังกล่าวทำให้ทำให้มีการจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนอิสระในคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของรัฐออนแทรีโอขึ้นในปี 1990 ตามกฎหมาย Police Service Act Of Ontario 1990 คือ หน่วยงานสอบสวนพิเศษ (The Special Investigations Unit) หรือ SIU โดยหน่วยงานสอบสวนพิเศษรัฐออนแทรีโอ (SIU) นี้เป็นหน่วยงานอิสระภาคประชาชน (Civilian law enforcement agency) ตามกฎหมายแห่งรัฐออนแทรีโอ ความเป็นอิสระจากองค์กรตำรวจ การจัดตั้งขึ้นมา มีวัตถุประสงค์ในเบื้องต้นเพื่อตอบสนองข้อเรียกร้องของสังคมที่ตั้งข้อสงสัยต่อหลักเกณฑ์และวิธีการการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรมที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ และเป็นการฟื้นฟูความเชื่อมั่นของสาธารณชนที่มีต่อองค์กรตำรวจรัฐออนแทรีโอขึ้นมาอีกครั้ง หน่วยงานสอบสวนพิเศษนี้ยังคงมีอำนาจสอบสวน และปฏิบัติหน้าที่สอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในรัฐออนแทรีโอจนถึงปัจจุบัน²¹

การนำระบบการสอบสวนโดยคณะกรรมการ หน่วยงาน หรือองค์กรอิสระอื่นๆ ของต่างประเทศมาใช้ในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทยนั้นย่อมมีทั้งลักษณะที่เป็นข้อเด่นและข้อด้อย ข้อเด่นของการสอบสวนรูปแบบนี้สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

- (1) ระบบการสอบสวนโดยคณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระทำให้การสอบสวนมีความเป็นอิสระและเป็นกลางอย่างแท้จริง

²⁰ Royal Canadian Mounted Police, "History of the Rcmp."

²¹ The Special Investigations Unit, "Siu Past to Present: History Timeline."

คณะกรรมการหรือหน่วยงานผู้มีอำนาจสอบสวนที่จัดตั้งขึ้นนี้จะมีความเป็นอิสระทั้งในแง่ผู้สอบสวนและในแง่การปฏิบัติสอบสวนอย่างแท้จริง และผู้สอบสวนซึ่งเป็นคณะกรรมการหรือองค์กรอิสระเหล่านี้มีฐานะใกล้เคียงกับองค์กรเอกชนซึ่งมีระดับความเป็นอิสระของที่มากกว่าการสอบสวนโดยพนักงานอัยการอีกด้วย กล่าวคือ ในแง่ผู้มีอำนาจสอบสวน คณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระซึ่งจัดตั้งขึ้นจะมีฐานะเป็นองค์กรอิสระกึ่งเอกชนตามกฎหมาย ซึ่งแม้หน่วยงานเหล่านี้จะถูกจัดตั้งขึ้นโดยรัฐและได้รับเงินงบประมาณจากรัฐ แต่ผู้มีอำนาจสอบสวนเหล่านี้จะไม่สังกัดขึ้นตรงกับหน่วยงานใดของภาครัฐ ไม่อยู่ใต้อำนาจบังคับบัญชาทางบริหารของรัฐ และไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคู่กรณีพิพาทในคดีทั้งจากฝั่งตำรวจและฝั่งผู้เสียหาย

ประเด็นดังกล่าวนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ระบบการสอบสวนดังกล่าวแตกต่างจากการสอบสวนโดยพนักงานอัยการอย่างมาก เพราะองค์กรอัยการถือว่ายังคงลักษณะความเป็นหน่วยงานของรัฐอยู่ การสอบสวนโดยคณะกรรมการ หน่วยงาน หรือองค์กรที่เป็นอิสระนี้จึงถือได้ว่าเป็นอิสระในแง่ผู้มีอำนาจสอบสวนอย่างมาก ส่วนความเป็นอิสระในแง่การสอบสวนนั้นพิจารณาได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของผู้สอบสวนในสังกัดคณะกรรมการหรือหน่วยงานเหล่านี้อยู่ในรูปแบบกึ่งเอกชนตามสัญญาจ้างแรงงาน อิทธิพลของระบบการบังคับบัญชาจะมีความเข้มข้นน้อยกว่าหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอบสวนในรูปแบบคณะกรรมการอิสระ ซึ่งกรรมการแต่ละคนต่างก็มีอำนาจสอบสวนทำความเข้าใจเป็นอิสระจากกันโดยใช้ระบบเสียงข้างมากในการลงความเห็นตัดสิน ดังนั้นการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยคณะกรรมการ หน่วยงาน หรือองค์กรอิสระจึงถือได้ว่าเป็นการสอบสวนที่มีความเป็นอิสระมากที่สุดในสายตาของสังคม

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยคณะกรรมการหรือหน่วยงานเป็นอิสระก่อให้เกิดความเป็นกลางอย่างแท้จริงในการสอบสวนอีกด้วย การสอบสวนคดีอาญาทั่วไปโดยหลักแล้ว ผู้สอบสวนต้องมีความเป็นกลางทั้งในทางภาวะวิสัยและทางอัตวิสัย กล่าวคือ ผู้สอบสวนต้องเป็นผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์กับคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษ และต้องปฏิบัติหน้าที่สอบสวนด้วยความเป็นกลาง แต่การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจมีลักษณะพิเศษต่างจากคดีอาญาทั่วไปคือ ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจ หากให้ทำการสอบสวนโดยเจ้าพนักงานตำรวจที่เป็นพนักงานสอบสวนเอกชนเช่นการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปย่อมเกิดประเด็นปัญหาในเรื่องความเป็นกลางของผู้สอบสวน เพราะผู้สอบสวนและผู้ต้องหาต่างเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเหมือนกัน ทางฝั่งผู้เสียหายที่เป็นคู่กรณีพิพาทย่อมเกิดความรู้สึกว่าผู้สอบสวนไม่มีความเป็นกลาง

การสอบสวนคดีอาญาการสอบสวนโดยคณะกรรมการ หน่วยงาน หรือองค์กรที่เป็นอิสระย่อมสามารถแก้ปัญหาในประเด็นความเป็นกลางได้อย่างเด็ดขาด เพราะคณะกรรมการหรือผู้ทำการสอบสวนแล้วแต่กรณีมีฐานะเป็นลูกจ้างของหน่วยงานกึ่งเอกชน ไม่ได้มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ

ซึ่งประเด็นนี้มีความแตกต่างจากพนักงานอัยการที่แม้จะมีได้สังกัดภายในองค์กรตำรวจ แต่ก็ยังมีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเช่นเดียวกับตำรวจ และต้องปฏิบัติหน้าที่ประสานงานกันเสมอๆในการทำงานที่เกี่ยวข้องกันด้วย เมื่อผู้สอบสวนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นพิเศษกับทางฝั่งผู้เสียหาย ผู้สอบสวนย่อมสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลางโดยให้ความเป็นธรรมกับทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกันได้โดยง่าย และสามารถกำกับดูแลการสอบสวนให้การสอบสวนมีความโปร่งใสและเป็นธรรม กล่าวคือมีความเป็นกลางทั้งในทางภาวะวิสัยและทางอัตวิสัยอย่างแท้จริง

(2) คณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระเป็นผู้สอบสวนที่มีความเชี่ยวชาญในการสอบสวนคดีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นพิเศษ

คณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระเหล่านี้จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยเฉพาะ ซึ่งคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมักมีความซับซ้อนกว่าคดีอาญาทั่วไป และมีประเด็นกฎหมายเรื่องอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐมาเกี่ยวข้องด้วย การคัดเลือกบุคคลากรเพื่อปฏิบัติงานจึงมุ่งเน้นไปที่บุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญ เคยปฏิบัติหน้าที่ หรือเคยผ่านงานคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจมาก่อน การอบรมพัฒนาบุคลากร ผู้สอบสวนภายในก็จะมุ่งให้ความสำคัญกับกรณีที่ตำรวจตกเป็นผู้ต้องหาเป็นพิเศษ อีกทั้งหน่วยงานลักษณะนี้มีแผนงานนิติวิทยาศาสตร์เป็นของตนเองเพื่อช่วยงานด้านการชันสูตรพลิกศพ หรือด้านพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อื่นๆ ซึ่งบุคลากรเหล่านี้ต่างก็มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานโดยใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์เพื่อช่วยเหลืองานคดี²² เมื่อคณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระซึ่งเป็นผู้สอบสวนเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่สอบสวนเฉพาะคดีที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอยู่เป็นปกติ บุคคลเหล่านี้ย่อมมีประสบการณ์และเชี่ยวชาญในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจมากกว่าองค์กรอื่นๆ

(3) ระบบการสอบสวนในรูปแบบคณะกรรมการหรือองค์กรอิสระมีความรวดเร็วและยืดหยุ่นกว่าการสอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ

คณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระที่จัดตั้งขึ้นมีฐานะเป็นองค์กรกึ่งเอกชนซึ่งมีลักษณะพิเศษในเรื่องการใช้อำนาจรัฐได้ทั้งในการสอบสวนและตั้งข้อหาเจ้าพนักงานตำรวจที่กระทำผิดอาญา การบริหารงานและการปฏิบัติหน้าที่จึงยังคงมีลักษณะความเป็นเอกชนอยู่มาก ซึ่งมีข้อดีว่าการสอบสวนโดยหน่วยงานของรัฐในหลายประเด็น เช่น การสอบสวนในรูปแบบคณะกรรมการหรือองค์กรอิสระสามารถกระทำได้รวดเร็วกว่า เพราะการสอบสวนและการเสาะหาพยานหลักฐานต่างๆมีขั้นตอนน้อย ไม่ซับซ้อน กระบวนการทางเอกสารก็อยู่ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการหรือต้องมีแบบพิธีมากนัก และมี

²² Scot Wortley, Police Use of Force in Ontario. p.31.

กฎเกณฑ์หรือระเบียบปฏิบัติภายในที่น้อยกว่าการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ การสอบสวนโดยคณะกรรมการหรือหน่วยงานกึ่งเอกชนยังมีความยืดหยุ่นสูงกว่าหน่วยงานรัฐในด้านการติดต่อประสานงาน การติดตามงานคดี หรือการขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก และผู้สอบสวนสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้รวดเร็วเหมาะสมกับสถานการณ์มากกว่า

(4) ระบบการสอบสวนโดยคณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระมีกระบวนการทบทวนหรืออุทธรณ์การสอบสวนภายใน

การสอบสวนโดยคณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระๆตามโครงสร้างของต่างประเทศได้กำหนดให้การสอบสวนมีสิทธิได้รับการตรวจสอบทบทวนหรืออุทธรณ์ได้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้การสอบสวนมีความรอบคอบพยานหลักฐานได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง และเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เช่น ระบบอุทธรณ์การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยคณะกรรมการอิสระรับเรื่องราวร้องทุกข์ของตำรวจ (Independent Police Complaints Commission) หรือ IPCC ของประเทศอังกฤษ

เมื่อการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจได้เสร็จสิ้นลงตามขั้นตอนทั้งหมด และเจ้าหน้าที่ผู้ทำการสอบสวนได้จัดทำรายงานสรุปสำนวนการสอบสวนเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการ IPCC ในขั้นสุดท้ายแล้ว หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาซึ่งเป็นตำรวจเห็นว่าการสอบสวนนั้นไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรมทั้งในทางคดีและในทางการปฏิบัติหน้าที่ กฎหมายได้เปิดโอกาสให้บุคคลดังกล่าวสามารถยื่นคำร้องอุทธรณ์ผลการสอบสวนต่อคณะกรรมการ IPCC ได้เพื่อให้มีการดำเนินการสอบสวนใหม่ให้ถูกต้องอีกครั้ง เช่น กรณีที่ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาเห็นว่าการแสวงหาพยานหลักฐานไม่ถูกต้อง ผู้สอบสวนไม่ยอมสอบปากคำพยานสำคัญในคดี การสรุปการสอบสวนไม่ได้พิจารณาจากพยานหลักฐานทั้งหมด หรือการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สอบสวนดำเนินไปโดยมีอคติ ดำเนินการสอบสวนแต่ในข้อหาซึ่งมีอัตราโทษน้อยโดยละเว้นไม่แจ้งข้อหาหรือสอบสวนในฐานความผิดที่มีอัตราโทษหนัก เป็นต้น²³ กรณีเหล่านี้ผู้ที่ต้องเสียหายจากการสอบสวนย่อมสามารถอุทธรณ์ผลการสอบสวนเพื่อให้มีการตรวจสอบทบทวนการสอบสวนอีกครั้งเป็นการภายในได้ ซึ่งจะทำให้การสอบสวนนั้นถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นธรรมก่อให้เกิดประโยชน์แก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในลำดับถัดไปทั้งกระบวนการ

ส่วนปัญหาอันเป็นข้อต่อการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยคณะกรรมการ หน่วยงาน หรือองค์กรอิสระอื่นสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

²³ The Independent Police Complaints Commission, "How to Complain."

- (1) การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยคณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระจำเป็นต้องตั้งองค์กรขึ้นใหม่และใช้งบประมาณสูง

ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่เคยจัดตั้งคณะกรรมการหรือหน่วยงานในลักษณะนี้ขึ้นมาได้เลย การจัดตั้งองค์กรใหม่นั้นจึงต้องกระทำใหม่ทั้งหมด ซึ่งการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐขึ้นใหม่แต่ละครั้งนั้นมีขั้นตอนและระเบียบปฏิบัติทางกฎหมายที่ซับซ้อนและใช้เวลานานอย่างมาก เริ่มจากการขอจัดตั้งซึ่งต้องแสดงที่มาและความจำเป็นในการตั้ง อธิบายหน้าที่ภารกิจของหน่วยงานที่จะตั้งขึ้นใหม่ กำหนดกรอบอัตรากำลังและงบประมาณ ร่างกฎหมายและข้อบังคับ นำเข้าเสนอให้คณะรัฐมนตรีหรือคณะกรรมการต่างๆที่เกี่ยวข้องพิจารณา เสนอเรื่องให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อให้มีผลบังคับ ซึ่งทุกขั้นตอนใช้เวลาในการพิจารณายาวนานมาก การจัดตั้งคณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระเพื่อมาทำหน้าที่สอบสวนนั้นต้องใช้งบประมาณจำนวนหลายร้อยล้านบาท งบประมาณจำนวนมหาศาลต้องถูกจัดสรรไว้เป็นรายจ่ายในการจัดตั้งหน่วยงาน จัดหาสำนักงาน กันเป็นรายจ่ายประจำแก่เจ้าหน้าที่บุคคลากร เป็นต้น ซึ่งงบประมาณที่เสียหายไปอาจไม่คุ้มค่ากับปริมาณคดี เนื่องจากคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจตกเป็นผู้ต้องหานั้นมีจำนวนไม่สูงมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนคดีอาญาตามปกติ ดังนั้นการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่สอบสวนคดีอาญาแต่เพียงประเภทเดียวอาจไม่คุ้มค่ากับงบประมาณที่เสียไปในทางเศรษฐกิจ

- (2) บุคลากรของไทยยังไม่มีความพร้อมเพียงพอต่อการใช้ระบบการสอบสวนดังกล่าว

คดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจนั้นเป็นคดีที่มีความซับซ้อนกว่าคดีอาญาทั่วไป และมีประเด็นกฎหมายเรื่องอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐมาเกี่ยวข้องด้วย บุคคลซึ่งจะเข้ามาทำหน้าที่ไม่ว่าในฐานะคณะกรรมการหรือผู้บริหารหน่วยงาน หรือในฐานะผู้สอบสวนคดีอาญา จำต้องมีความรู้ เชี่ยวชาญ และเข้าใจในเรื่องการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างยิ่ง ซึ่งแม้ประเทศไทยจะมีบุคลากรที่มีคุณภาพอยู่บ้าง แต่ก็ยังมีจำนวนน้อย ทั้งยังประสบปัญหาการขาดแคลนเครื่องมือและอุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ที่จำเป็นต้องใช้ในการสอบสวน

เจ้าหน้าที่อื่นๆที่เกี่ยวข้องจำเป็นในการสอบสวนทางอาญา เช่น เจ้าหน้าที่ด้านการพิสูจน์พยานหลักฐาน เจ้าหน้าที่ด้านนิติวิทยาศาสตร์ ยังมีจำนวนน้อย อุปกรณ์ต่างๆล้าสมัย และยังขาดความเชี่ยวชาญในการทำงานอยู่มากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอังกฤษ และประเทศแคนาดาซึ่งเป็นต้นแบบในการใช้ระบบการสอบสวนประเภทนี้ ดังนั้นแล้วหากจะนำรูปแบบการสอบสวนโดยคณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระมาใช้ในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของประเทศไทย ประเทศไทยยังจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากร และศึกษาดูแนวทางการปฏิบัติจากต่างประเทศอีกมาก

- (3) นโยบายของรัฐมีแนวโน้มที่ไม่สนับสนุนการสอบสวนรูปแบบนี้ และแนวความคิดการมอบอำนาจสอบสวนแก่คณะกรรมการหรือองค์กรอิสระต้องเผชิญกับแรงต้านจากผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาในระบบเดิม

ประเทศไทยใช้ระบบการสอบสวนแบบแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องคดีโดยเด็ดขาดมาอย่างยาวนาน รูปแบบการสอบสวนที่ตำรวจเป็นผู้มีอำนาจควบคุมการสอบสวนแต่ฝ่ายเดียวจึงฝังรากลึกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยอย่างมั่นคง ดังนั้นการมอบอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจแก่หน่วยงานอื่นย่อมเสมือนเป็นการลดอำนาจของตำรวจลง

การเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวย่อมต้องเผชิญกับแรงต้านจากองค์กรตำรวจผู้เป็นเจ้าของอำนาจสอบสวนเดิมอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นผู้ต้องหาในสังกัดองค์กรตกเป็นผู้ต้องหา สำนักงานตำรวจแห่งชาติย่อมไม่ยินยอมโอนอำนาจการสอบสวนคดีอาญาให้แก่องค์กรที่จัดตั้งขึ้นใหม่ได้โดยง่าย เพราะการสอบสวนคดีอาญาถือเป็นอำนาจหน้าที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของตำรวจ และองค์กรตำรวจเองก็คงไม่สะดวกใจที่จะให้การสอบสวนคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจในสังกัดตนเองตกเป็นผู้ต้องหาเป็นอำนาจขององค์กรอื่น ประกอบสำนักงานตำรวจแห่งชาติเองถือเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวนโยบายของรัฐอยู่มาก ดังนั้นการปรับเปลี่ยนระบบการสอบสวนคดีอาญาไปในแนวทางดังกล่าวนี้ย่อมต้องถูกคัดค้านจากผู้มีส่วนได้เสียเหล่านี้โดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากทั้งข้อเด่นและข้อด้อยของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยคณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระอื่นๆ จะเห็นได้ว่าการสอบสวนรูปแบบดังกล่าวมีข้อเด่นอย่างมากในประเด็นความเป็นอิสระอย่างแท้จริงของผู้มีอำนาจสอบสวน และได้รับผลดีจากการมีฐานะเป็นองค์กรกึ่งเอกชนซึ่งจะทำงานได้รวดเร็วและยืดหยุ่นกว่าการสอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งหากนำพัฒนาปรับใช้กับรูปแบบการสอบสวนของไทยก็จะเกิดผลดีไม่น้อย แต่ระบบการสอบสวนดังกล่าวนี้ก็มีข้อด้อยร้ายแรงในประเด็นเรื่องการจัดตั้งองค์กรขึ้นใหม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ซับซ้อน กินเวลานาน และใช้งบประมาณสูง นโยบายของรัฐมีแนวโน้มที่ไม่สนับสนุนการสอบสวนรูปแบบนี้ บุคลากรยังไม่มีความพร้อม และที่สำคัญคือต้องเผชิญกับแรงต้านจากผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาในระบบเดิม

การใช้รูปแบบการสอบสวนอาจยังไม่เหมาะสมมากนักกับสภาพการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบัน แต่ในอนาคตหากประเทศไทยมีการพัฒนาองค์ความรู้จนมีความพร้อมด้านงบประมาณและบุคลากรอย่างเพียงพอแล้ว การจัดตั้งให้คณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระเป็นผู้สอบสวนคดีอาญา

กรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจก็เป็นแนวทางสำคัญที่อาจนำมาเป็นข้อเสนอในการเปลี่ยนแปลง การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจในอนาคตต่อไป

4.1.5 การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจโดยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็น อีสระจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

แนวคิดในการแยกงานสอบสวนออกจากองค์กรตำรวจนั้นถูกหยิบยกเสนอขึ้นมาเป็นแนวทาง ในการปฏิรูปเปลี่ยนสำนักงานตำรวจแห่งชาติอยู่เสมอๆตั้งแต่ในอดีต แนวคิดการแยกอำนาจสอบสวน ออกจากองค์กรตำรวจนั้นมีเป้าประสงค์หลักคือ การทำให้งานสอบสวนมีความเป็นอิสระให้มากที่สุด ปราศจากการแทรกแซง ความเป็นอิสระจึงถือได้ว่าเป็นหัวใจของการสอบสวน ความเป็นอิสระ²⁴ หมายถึง การไม่ตกอยู่ใต้อำนาจหรือขึ้นต่อผู้ใด พนักงานสอบสวนทุกคนสามารถรวบรวม พยานหลักฐานได้อย่างอิสระครบถ้วนจากทุกฝ่าย และใช้ดุลยพินิจทางคดีได้ตามข้อเท็จจริงและ กฎหมายในฐานะพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ไม่มีบุคคลใต้อำนาจควบคุมหรือครอบงำการ ปฏิบัติงานได้ไม่ว่าโดยตรง เช่น สั่งให้แจ้งหรือไม่แจ้งข้อหาแก่ผู้ใด หรือสั่งให้สอบสวนแบบฟ้องหรือไม่ ฟ้อง หรือโดยทางอ้อม เช่น ใช้อิทธิพลกดดัน สั่งเปลี่ยนพนักงานสอบสวน การสั่งให้ไปปฏิบัติราชการ ที่อื่น การเลื่อนตำแหน่งและโยกย้ายให้ความชอบ เป็นต้น ซึ่งผู้เสนอแนวคิดในการแยกอำนาจ สอบสวนออกจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติต่างมีความเชื่ออย่างแรงกล้าว่า ความเป็นอิสระในการ สอบสวนไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริงหากพนักงานสอบสวนยังคงอยู่ในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

การเสนอให้แยกงานสอบสวนออกไปจากตำรวจนั้นก็ยังมีทั้งลักษณะที่เสนอให้แยกออกไปตั้ง เป็นสำนักงานสอบสวนอิสระเองโดยอยู่ในฐานะหน่วยงานของรัฐที่ไม่อยู่ในสังกัดองค์กรใด หรือเสนอ ให้โอนไปอยู่ในสังกัดหน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรมอื่น เช่น อยู่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรม หรือ สำนักงานอัยการ เป็นต้น ซึ่งหากมีการแยกงานสอบสวนออกจากงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ จริงย่อมส่งผลต่อการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจในปัจจุบันอย่างมาก กล่าวคือ หากมีการปฏิรูประบบการสอบสวนให้แยกออกจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้จริงก็ย่อมถือ เป็นการแก้ปัญหาในประเด็นเรื่องความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้สอบสวนคดีอาญากรณี ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจได้ในอีกทางหนึ่งด้วย

แม้ข้อเสนอในการแยกพนักงานสอบสวนออกจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติจะได้หยิบยก เหตุผลต่างๆเพื่ออธิบายสนับสนุน แต่ก็การปฏิรูประบบสอบสวนก็ไม่เคยทำได้จริง เหตุผลข้อสนับสนุน

²⁴ โรจน์ งามมั่น, แยกสอบสวน คำตอบปฏิรูปตร. [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 13 เมษายน 2559. แหล่งที่มา www.thaipost.net/?q=แยกสอบสวน-คำตอบปฏิรูปตร

การแยกอำนาจสอบสวนออกจากองค์กรตำรวจมีหลายประการ เช่น เหตุผลว่างานสอบสวนเป็นงานด้านกฎหมายคดีความต่างจากงานประเภทงานด้านการป้องกันปราบปราม หรือรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยอ้างว่าในประเทศเจริญแล้วส่วนมากต่างก็แยกงานปราบปรามจับกุมออกจากงานสอบสวนกันทั้งสิ้น หรือการให้งานสอบสวนอยู่ในสังกัดองค์กรตำรวจทำให้ขาดความเป็นอิสระ มีการพยายามแทรกแซงจากผู้บังคับบัญชาซึ่งไม่มีความรู้ในสายงานสอบสวนในการสั่งสำนวนคดีอยู่เสมอๆ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติเองมีการจัดโครงสร้างการทำงานภายในองค์กรแบบมีชั้นยศตามแบบทหาร การทำงานจึงอยู่ในรูปแบบการบังคับบัญชาที่เข้มงวดทั้งทั้งงานด้านการสอบสวนเป็นงานพลเรือนซึ่งต้องการความเป็นอิสระในการพิจารณาทำความเห็น ไม่ถูกแทรกแซงในการสั่งคดี งานสอบสวนภายใต้องค์กรตำรวจจึงขาดความเป็นอิสระ พนักงานสอบสวนไม่มีอิสระในการทำสำนวนคดีต้องให้ผ่านผู้กำกับสถานีเช่นให้ความเห็นชอบซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการ เป็นต้น²⁵

แม้แนวทางดังกล่าวจะได้รับการสนับสนุนจากพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ แต่สำนักงานตำรวจแห่งชาติยังคงยืนยันกรานคัดค้านอย่างหนัก และต่อต้านแนวทางดังกล่าวอย่างเปิดเผยเสมอมา โดยยกเหตุผลในทำนองว่า งานด้านสืบสวนและสอบสวนต้องปฏิบัติควบคู่ด้วยกันไป การทำงานต้องสอดคล้องกัน หากแยกจากไปก็จะมีช่องว่างในการประสานงาน อีกทั้งยังมีภาระด้านงบประมาณอีกมากเมื่อต้องแยกหน่วยออกไป ทำให้แนวคิดการสอบสวนคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวนที่เป็นอิสระจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่อาจเกิดขึ้นจริงได้ตลอดมา

หลังจากพิจารณาวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนแล้วผู้เขียนมีความเห็นว่า แม้แนวคิดการนำระบบการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นอิสระจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติมาใช้กับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจจะทำให้เกิดผลดีในแง่ความเป็นอิสระในอีกทางหนึ่ง แต่การแยกอำนาจสอบสวนออกมานั้นเกิดขึ้นได้ยากมากในทางปฏิบัติ เนื่องจากระบบการสอบสวนพื้นฐานของประเทศต่างๆ ในโลกล้วนแล้วกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจแทบทั้งสิ้น เพียงแต่งานสอบสวนอาจอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของพนักงานอัยการในประเทศที่ใช้ระบบการสอบสวนแบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียว ไม่มีประเทศใดเลยที่แยกให้พนักงานสอบสวนออกมาตั้งองค์กรของตนเองต่างหาก

การแยกงานสอบสวนออกจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติในประเทศไทยถือเป็นการเปลี่ยนแปลงรากฐานของระบบสอบสวนทั้งระบบไปจากเดิม การเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวย่อมต้องเผชิญกับการคัดค้านจากองค์กรตำรวจอย่างรุนแรงเพราะการสอบสวนคดีอาญาถือเป็นอำนาจ

²⁵ เมธา มาสขาว, "ทำไมตำรวจต้องแยกอำนาจ "สืบสวน" กับ "สอบสวน" ออกจากกัน " หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, (วันที่ 1 มีนาคม 2558).

หน้าที่สำคัญมากอย่างหนึ่งขององค์กรตำรวจไทยตลอดมา สำนักงานตำรวจแห่งชาติย่อมไม่ยินยอมให้พนักงานสอบสวนแยกอำนาจการสอบสวนคดีอาญาออกไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีคดีที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นบุคคลในสังกัดองค์กรตกเป็นผู้ต้องหา และองค์กรตำรวจเองก็คงไม่สะดวกใจที่จะให้การสอบสวนคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจในสังกัดตนเองตกเป็นผู้ต้องหาเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนที่เป็นอิสระจากตน อีกทั้งนโยบายของรัฐเองก็มีแนวโน้มไปในแนวทางที่ไม่สนับสนุนความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพราะสำนักงานตำรวจแห่งชาติเองถือเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลและมีความสำคัญต่อการกำหนดแนวนโยบายของรัฐบาลอยู่มาก ข้อคัดค้านของสำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงมีน้ำหนักมากเป็นพิเศษ ดังนั้น เมื่อข้อเสนอให้พนักงานสอบสวนเป็นอิสระจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติแทบไม่อาจเกิดขึ้นได้จริงในทางปฏิบัติ การเสนอให้การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นอิสระจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติก็ย่อมไม่มีโอกาสเกิดขึ้นได้เลย

กล่าวโดยสรุป ในการเลือกระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันมากที่สุดนั้น หลักจากผู้เขียนได้พิจารณาวิเคราะห์ถึงข้อเด่น ข้อด้อย และความเหมาะสมของรูปแบบการสอบสวนโดยองค์กรทั้งห้าดังที่กล่าวมาในข้างต้นแล้ว เห็นว่า การสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการมีความเหมาะสมที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบการสอบสวนอื่น เนื่องจากมีข้อเด่นมากที่สุด มีข้อสนับสนุนที่หนักแน่น และจะเผชิญกับการคัดค้านต่อต้านน้อยที่สุดตามเหตุผลที่ได้กล่าวไว้แล้ว แต่การทำให้ระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจมีประสิทธิภาพและสมบูรณ์จำเป็นต้องพิจารณาในประเด็นเรื่องลักษณะการกระทำผิด และฐานความผิดประกอบด้วยต่อไป

4.2 บทวิเคราะห์เรื่องลักษณะการกระทำผิดในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

หลักจากผู้เขียนได้วิเคราะห์ในประเด็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาแล้วพบว่า การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจควรใช้รูปแบบการสอบสวนพิเศษโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการ การนำระบบการสอบสวนดังกล่าวมาใช้ยังต้องพิจารณาเพิ่มเติมในประเด็นว่า ลักษณะการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจลักษณะใดบ้างที่ควรสอบสวนโดยวิธีพิเศษดังกล่าว ซึ่งลักษณะการกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นจะพิจารณาจากฐานะในขณะกระทำผิดเป็นสำคัญ โดยบุคคลที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจมีภารกิจหน้าที่สำคัญในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมอันเป็นประโยชน์ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและ

ปราบปรามอาชญากรรม รวมถึงการติดตามจับกุมผู้กระทำผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม บุคคลดังกล่าวมีโอกาสที่จะกระทำผิดอาญาได้ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำไปโดยเจตนาหรือกระทำโดยประมาทในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ

เจ้าพนักงานตำรวจนั้นในอีกฐานะหนึ่งก็คือ บุคคลธรรมดา ซึ่งสามารถกระทำผิดในการใช้ชีวิตประจำวันได้โดยไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจเลย ลักษณะการกระทำผิดในฐานะบุคคลธรรมดาดังกล่าวก็อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายเช่นกัน ลักษณะการกระทำผิดอาญาของบุคคลซึ่งมีฐานะหรือประกอบอาชีพเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยหลักอาจจำแนกได้เป็น 2 กรณีหลักๆ คือ กรณีการกระทำผิดในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานตำรวจ และการกระทำผิดในทางส่วนตัวในฐานะประชาชนธรรมดา

ลักษณะการกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจทั้งสองลักษณะนั้นมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในเนื้อหา กล่าวคือ การกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นเป็นการกระทำโดยใช้อำนาจของรัฐในนามของรัฐ เนื่องจากรัฐได้มอบหมายภารกิจหน้าที่ให้เจ้าพนักงานตำรวจบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รวมถึงการติดตามจับกุมผู้กระทำผิดมาเข้าสู่กระบวนการ กฎหมายจึงบัญญัติให้เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจ และสามารถใช้อำนาจรัฐนั้นกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ในบางกรณีเพื่อปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้สำเร็จลุล่วง²⁶ ในขณะที่เจ้าพนักงานตำรวจก็มีฐานะเป็นบุคคลธรรมดาในเวลานอกราชการหรือนอกการปฏิบัติหน้าที่ บุคคลนั้นก็ยังมีโอกาสกระทำผิดอาญาได้โดยการกระทำนั้นมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตัว มิได้กระทำโดยเกี่ยวข้องกับรัฐหรือเพื่อประโยชน์ของรัฐแต่อย่างใด

ในปัจจุบัน ระบบการสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้ให้ความสำคัญกับลักษณะการกระทำผิดว่าเป็นการกระทำในทางส่วนตัว หรือกระทำในการปฏิบัติหน้าที่มากนัก การกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจทั้งสองลักษณะโดยหลักก็จะมิวิธีดำเนินการเช่นเดียวกับการสอบสวนคดีอาญาปกติเหมือนกันโดยไม่พิจารณาว่าเป็นการกระทำขณะปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ แต่ก็มีข้อยกเว้นในบางกรณีที่กฎหมายบัญญัติโดยคำนึงถึงลักษณะการกระทำผิดเป็นสำคัญ เช่น กรณีการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 ที่ให้ใช้บังคับเฉพาะกับกรณีการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานในขณะปฏิบัติราชการตาม

²⁶ สำราญ มงคลแก้ว, "การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ศึกษากรณีข้าราชการตำรวจต้องหาว่ากระทำผิดอาญาหรือถูกฟ้องคดีอาญา," หน้า 29-31

หน้าที่ หรือระหว่างการปฏิบัติราชการตามหน้าที่เท่านั้น ซึ่งการสอบสวนนี้จะมีรูปแบบและขั้นตอนปฏิบัติพิเศษแตกต่างจากการสอบสวนสามัญเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้เสียหายและสังคม

ดังนั้น การพิจารณาว่าลักษณะการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจลักษณะใดบ้างที่ควรนำรูปแบบการสอบสวนพิเศษโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการมาบังคับใช้สามารถพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

4.2.1 ความผิดที่กระทำในการปฏิบัติหน้าที่

การพิจารณาความหมายของ การกระทำในขณะปฏิบัติหน้าที่นั้นจำเป็นต้องพิจารณาถึงขอบเขตหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายเสียก่อน ซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐแต่ละตำแหน่งต่างมีภารกิจหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐแตกต่างกันออกไป ในกรณีของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมีภารกิจหน้าที่สำคัญในเรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เป็นต้น ความผิดที่กระทำขณะปฏิบัติหน้าที่หรือระหว่างกับการปฏิบัติหน้าที่ จึงหมายถึง ความผิดที่เจ้าพนักงานตำรวจกระทำลงโดยใช้อำนาจรัฐตามหน้าที่ โดยอาศัยอำนาจรัฐตามหน้าที่ หรือโดยอาศัยโอกาสจากอำนาจหน้าที่นั้นในช่วงเวลาของการปฏิบัติงานนั้นๆ

การกระทำผิดอาญาในขณะปฏิบัติหน้าที่นั้นอาจเป็นการกระทำโดยเจตนาหรือกระทำโดยประมาทก็ได้ การกระทำผิดโดยเจตนาในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ เช่น การที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้อำนาจรัฐกระทำการวิสามัญฆาตกรรมคนร้ายโดยใช้อาวุธปืนยิงคนร้ายเพื่อป้องกันตัวระหว่างการไล่ล่าจับกุมคนร้าย หรือการที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้อาวุธปืนยิงบุคคลผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ฝ่าด่านตรวจโดยขัดขืนคำสั่ง หรือการที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนใช้กำลังทำร้ายร่างกายผู้ต้องหาให้รับสารภาพ เป็นต้น ส่วนกรณีการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจในขณะปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิได้กระทำโดยเจตนา แต่เกิดจากความประมาทก็ได้ เช่น ขณะเจ้าพนักงานตำรวจเข้ารถออกตรวจพื้นที่ตามหน้าที่ได้ขับรถด้วยความประมาทเลินเล่อไปเฉี่ยวชนบุคคลอื่นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย เป็นต้น การกระทำเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นความผิดที่กระทำขณะปฏิบัติหน้าที่ทั้งสิ้น

เนื่องด้วยภารกิจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ การกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจในขณะปฏิบัติหน้าที่โดยมากมักเป็นกรณีที่กระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างรุนแรง ประชาชนเองมีความหวาดกลัวว่าเจ้าพนักงานจะใช้อำนาจเกินขอบเขต การสอบสวนคดีอาญาก็เป็นมาตรการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ตรวจสอบการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่กระทบสิทธิของประชาชน หากสอบสวนแล้วพบว่าเจ้าพนักงานตำรวจกระทำไปโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจหรือใช้อำนาจรัฐที่

ได้รับเกินขอบเขต เจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นก็ต้องรับโทษทางอาญาในสิ่งที่ตนได้ใช้อำนาจกระทำไปในการปฏิบัติหน้าที่

ความผิดที่กระทำขณะปฏิบัติหน้าที่นี้มีลักษณะพิเศษซึ่งแตกต่างจากการกระทำผิดของบุคคลธรรมดาในประเด็นเรื่องของอำนาจในการกระทำ เนื่องจากภารกิจหน้าที่ในเรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม การกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจในขณะปฏิบัติหน้าที่จึงมีอำนาจรัฐสนับสนุนให้การกระทำดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เป็นความผิด แม้รัฐจะให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่และตำรวจสามารถใช้อำนาจดังกล่าวกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ อำนาจดังกล่าวก็มีขอบเขตของการใช้อำนาจอยู่เช่นกัน หากเจ้าพนักงานใช้อำนาจดังกล่าวเกินขอบเขตหรือโดยปราศจากอำนาจก็ถือเป็นการกระทำผิดซึ่งต้องถูกสอบสวนดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมต่อไป

การพิจารณาว่าลักษณะการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่นั้น ควรใช้การสอบสวนโดยวิธีพิเศษต่างจากการสอบสวนตามปกติหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อการกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจขณะปฏิบัติหน้าที่นั้นใช้อำนาจที่ได้รับมอบหมายจากรัฐ และได้กระทำในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้รับความคุ้มครองจากรัฐเป็นพิเศษ ประกอบกับการสอบสวนเป็นกระบวนการยุติธรรมโดยรัฐเช่นกัน ผู้เสียหายซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาอยู่ในฐานะที่เป็นฝ่ายเสียหายเปรียบในกระบวนการสอบสวนตามปกติ เพราะฝ่ายผู้ต้องหาเป็นเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ประชาชนและสังคมย่อมรู้สึกไม่เชื่อมั่นในกระบวนการสอบสวนดังกล่าว รัฐจึงมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในการประกันความเป็นธรรมในการสอบสวน ดังนั้นการสอบสวนตรวจสอบความผิดดังกล่าวโดยรัฐก็สมควรที่จะมีมาตรการพิเศษที่เป็นอิสระ เป็นธรรม สร้างความเท่าเทียมให้แก่ผู้เสียหาย และมีประสิทธิภาพมากกว่าการสอบสวนตามปกติเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้เสียหายประชาชน

ประเทศอังกฤษ และประเทศแคนาดา (รัฐออนแทรีโอ) ซึ่งใช้ระบบพิเศษในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจแยกออกจากการสอบสวนปกติต่างก็ได้กำหนดให้การกระทำผิดอาญาในขณะปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นลักษณะการกระทำผิดที่ต้องถูกสอบสวนตามระบบการสอบสวนพิเศษ เช่น ในประเทศอังกฤษ หากเจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำผิดอาญาตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นก็ต้องถูกสอบสวนโดยคณะกรรมการอิสระรับเรื่องราวร้องทุกข์ของตำรวจ หรือ IPCC ต่างจากกรณีการกระทำผิดในฐานะส่วนตัวที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งแม้ผู้กระทำจะมีอาชีพเป็นตำรวจแต่เมื่อได้กระทำ

ผิดในทางส่วนตัว บุคคลนั้นจะถูกสอบสวนในฐานะผู้ต้องหาธรรมดาโดยเจ้าพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจตามขั้นตอนปกติ²⁷

ในรัฐออนทาริโอ ประเทศแคนาดา หากเจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำผิดอาญาตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดในการปฏิบัติหน้าที่ หน่วยงานสอบสวนพิเศษ (The Special Investigations Unit) หรือ SIU จะเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนคดีอาญาที่เกิดขึ้นเอง แต่หากเจ้าพนักงานตำรวจคนดังกล่าวกระทำความผิดในทางส่วนตัว ในฐานะบุคคลธรรมดา มิได้มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับฐานะหน้าที่ตำรวจ การสอบสวนดังกล่าวก็จะดำเนินการไปตามกระบวนการสอบสวนปกติโดยเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งเป็นพนักงานสอบสวน (Peace Officer) จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ลักษณะการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจที่ได้กระทำขณะหรือระหว่างการปฏิบัติหน้าที่นั้น ควรใช้การสอบสวนโดยวิธีพิเศษซึ่งต่างไปจากการสอบสวนตามปกติ

4.2.2 ความผิดที่กระทำนอกรูปการปฏิบัติหน้าที่ แต่มีการใช้อุปกรณ์หรือทรัพย์สินของเจ้าพนักงานตำรวจในการกระทำผิด หรือกระทำผิดโดยอ้างหรือแสดงตนเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

โดยหลักแล้วลักษณะการกระทำผิดอาญาของบุคคลซึ่งมีฐานะหรือประกอบอาชีพเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอาจจำแนกได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีการกระทำผิดในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานตำรวจ และการกระทำผิดในทางส่วนตัวในฐานะประชาชนธรรมดา รัฐออนทาริโอ ประเทศแคนาดาซึ่งเป็นรัฐต้นแบบที่มีความก้าวหน้าอย่างมากในการพัฒนาระบบการสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ได้สร้างแนวคิดเรื่องการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจในลักษณะที่ได้กระทำนอกรูปการปฏิบัติหน้าที่ แต่มีการใช้อุปกรณ์หรือทรัพย์สินของเจ้าพนักงานตำรวจในการกระทำผิด หรือกระทำผิดโดยอ้างหรือแสดงตนเป็นเจ้าพนักงานตำรวจขึ้น แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นแนวคิดที่อยู่กึ่งกลางระหว่างความผิดที่กระทำขณะปฏิบัติหน้าที่กับความผิดที่กระทำในทางส่วนตัว แนวคิดเรื่องนี้ถูกสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการขยายความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายและประชาชนเพิ่มเติมไปจากเดิม กล่าวคือ ในอดีตการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของรัฐออนทาริโอนั้นได้กำหนดให้เฉพาะกรณีความผิดที่เจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำขณะปฏิบัติหน้าที่เท่านั้นที่จะถูกสอบสวนโดยหน่วยงานสอบสวนพิเศษ (SIU)

ต่อมารัฐออนทาริโอได้พัฒนาการสอบสวนอีกครั้งโดยขยายขอบเขตอำนาจแก่หน่วยงานสอบสวนพิเศษ ให้สามารถสอบสวนความผิดอาญาที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับฐานะเจ้าพนักงานตำรวจด้วย

²⁷ The Independent police complaints commission, A Guide to IPCC independent investigation

ได้แก่ กรณีมีการใช้อุปกรณ์หรือทรัพย์สินของเจ้าพนักงานตำรวจในการกระทำความผิด และกรณีกระทำความผิดโดยอ้างหรือแสดงตนเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ เช่น เจ้าพนักงานตำรวจใช้รถตำรวจของทางราชการและอาวุธปืนของรัฐในการชิงทรัพย์ หรือเจ้าพนักงานตำรวจทำร้ายร่างกายคู่กรณีโดยข่มขู่ว่าเป็นตำรวจ หรือตำรวจแสดงบัตรหรือตราประจำตัวในการกระทำความผิด ลักษณะการกระทำความผิดเหล่านี้แม้จะไม่ได้กระทำความผิดขณะปฏิบัติหน้าที่เลยก็ตาม แต่หน่วยงานสอบสวนพิเศษ (SIU) ก็จะเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการสอบสวนแทนเจ้าพนักงานตำรวจสอบสวน (Peace Officer) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้เสียหายและสังคมนั่นเอง²⁸

การพิจารณาว่าระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของไทย ควรบัญญัติให้ครอบคลุมถึงลักษณะการกระทำความผิดนอกการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งมีจุดเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกับฐานะเจ้าพนักงานตำรวจหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า การกำหนดให้การกระทำความผิดของเจ้าพนักงานตำรวจในลักษณะดังกล่าวต้องถูกสอบสวนตามหลักเกณฑ์การสอบสวนใหม่ที่สร้างขึ้น แม้จะมีข้อดีในแง่ที่สามารถขยายการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและประชาชน และสามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่สังคมได้มากขึ้นกว่าการกำหนดให้ใช้เฉพาะแต่กรณีความผิดขณะปฏิบัติหน้าที่แต่อย่างเดียว แต่การกำหนดในลักษณะดังกล่าวจะก่อปัญหาในเรื่องความยุ่งยากในการตีความเป็นอย่างมาก เช่น การต้องพิจารณาว่าการใช้อุปกรณ์หรือทรัพย์สินของเจ้าพนักงานตำรวจชนิดใดบ้างที่ถือว่าการกระทำความผิดในลักษณะนี้ การใช้อุปกรณ์จะต้องเป็นเพียงการใช้ทรัพย์สินนั้นกระทำความผิดโดยตรง หรือเพียงแค่อำนวยความสะดวกอำนวยความสะดวกก็พอ หรือปัญหาว่าการกระทำลักษณะใดถือเป็นการอ้างหรือแสดงตนเป็นตำรวจ ซึ่งปัญหานี้ก็ไม่มีคำตอบชัดเจนจำต้องวินิจฉัยชี้ขาดเป็นกรณีๆ ไป หากต้องวินิจฉัยก็จะทำให้การสอบสวนเกิดความยุ่งยากล่าช้าโดยไม่จำเป็น

การกระทำความผิดในลักษณะนี้โดยเนื้อแท้ก็เป็นการกระทำนอกเหนือการปฏิบัติหน้าที่ ไม่มีอำนาจรัฐสนับสนุน ผู้กระทำอยู่ในฐานะบุคคลธรรมดาซึ่งกระทำในทางส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนตน เฉกเช่นคดีอาญาทั่วไป รัฐจึงไม่จำเป็นต้องกำหนดมาตรการสอบสวนพิเศษให้ครอบคลุมการกระทำความผิดในลักษณะนี้ การสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปกติ น่าจะเพียงพอต่อการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ทั้งผู้เสียหายและผู้ต้องหาแล้ว

4.2.3 ความผิดที่กระทำในฐานะบุคคลธรรมดาในทางส่วนตัวโดยแท้

แม้ตำแหน่งเจ้าพนักงานตำรวจจะมีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ฐานะดังกล่าวก็เป็นเพียงอาชีพของบุคคลผู้ซึ่งปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ของรัฐเท่านั้น แต่เมื่อพ้นจากเวลาปฏิบัติราชการตาม

²⁸ The Special Investigations Unit, "What We Can Investigate : Off Duty Officers."

หน้าที่เจ้าพนักงานตำรวจนั้นก็ยังมีอีกฐานะหนึ่งคือ บุคคลธรรมดา บุคคลดังกล่าวก็ย่อมสามารถกระทำผิดอาญาต่างๆในการใช้ชีวิตประจำวันได้ โดยลักษณะการกระทำผิดนั้นอาจไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจเลย ลักษณะการกระทำผิดจะเป็นการกระทำนอกเหนือการปฏิบัติหน้าที่ ไม่มีอำนาจรัฐสนับสนุน ไม่ได้กระทำเพื่อประโยชน์ของรัฐ ผู้กระทำจะอยู่ในฐานะบุคคลธรรมดาซึ่งกระทำในทางส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนตน เช่น บุคคลซึ่งประกอบอาชีพเป็นเจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำการปลอมเอกสารหลอกหลวงเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปโดยทุจริตอันเป็นความผิดฐานปลอมเอกสารและฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา หรือบุคคลซึ่งประกอบอาชีพเป็นเจ้าพนักงานตำรวจชกต่อยทะเลาะวิวาทกับเพื่อนบ้านเนื่องจากเหตุส่วนตัว เป็นต้น ลักษณะการกระทำผิดในฐานบุคคลธรรมดาดังกล่าวก็ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายเช่นกัน กล่าวคือ เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำผิดอาญาก็ต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งรวมถึงการถูกสอบสวนเกี่ยวกับความผิดที่ได้กระทำลงโดยตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนตามปกติด้วย

การพิจารณาว่าลักษณะการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งกระทำในฐานบุคคลธรรมดาในทางส่วนตัวโดยแท้ควรใช้การสอบสวนโดยวิธีพิเศษต่างจากการสอบสวนตามปกติหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า ระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของไทยนั้นไม่ควรบัญญัติให้ครอบคลุมลักษณะการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งกระทำในฐานบุคคลธรรมดาในทางส่วนตัวโดยแท้ เนื่องจากประเทศอังกฤษและรัฐออนแทรีโอประเทศแคนาดาซึ่งเป็นต้นแบบสำคัญในการวางรากฐานระบบการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นตำรวจที่มีความก้าวหน้าอย่างมากต่างก็ไม่เห็นด้วยกับการใช้การสอบสวนพิเศษกับลักษณะการกระทำผิดในทางส่วนตัวโดยแท้ โดยทั้งประเทศอังกฤษ²⁹และรัฐออนแทรีโอต่างนำระบบสอบสวนพิเศษมาใช้ในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเฉพาะกับกรณีความผิดที่ตำรวจกระทำขณะปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น โดยมองว่าการกระทำในทางส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ไม่ได้ทำให้สาระสำคัญของ การกระทำผิดนั้นแตกต่างจากการกระทำทั่วไปเลย รัฐจึงไม่มีเหตุผลอันสมควรที่ต้องจัดให้ดำเนินการสอบสวนการกระทำดังกล่าวโดยวิธีพิเศษแต่อย่างใด

การกระทำผิดในลักษณะดังกล่าวยังเป็นการกระทำนอกเหนือการปฏิบัติหน้าที่ ไม่มีอำนาจรัฐสนับสนุน ผู้ต้องหาอยู่ในฐานะบุคคลธรรมดาเท่าเทียมกับผู้เสียหาย รัฐจึงไม่จำเป็นต้องกำหนดมาตรการสอบสวนพิเศษให้ครอบคลุมการกระทำผิดในลักษณะนี้ด้วย การสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปกติน่าจะเพียงพอต่อการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ทั้งผู้เสียหายและผู้ต้องหาแล้ว

²⁹ Police Reform Act 2002 Section 12 (7)

มาตรการสอบสวนพิเศษที่กำหนดขึ้นมีขั้นตอนที่ซับซ้อน ต้องประสานความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เช่น เมื่อพบว่าเจ้าพนักงานตำรวจกระทำผิดตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด พนักงานสอบสวนก็ต้องแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวนเป็นรายคดีไป การสอบสวนย่อมต้องใช้เวลาและกำลังคนมากกว่าการสอบสวนคดีธรรมดาโดยตำรวจตามปกติ หากมีการกำหนดให้การกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งกระทำในฐานะบุคคลธรรมดาในทางส่วนตัวโดยแท้ต้องใช้ระบบการสอบสวนพิเศษดังกล่าวแล้ว ก็ย่อมทำให้ปริมาณคดีที่อยู่ในเกณฑ์บังคับเพิ่มขึ้นอย่างมาก การกำหนดแนวทางในลักษณะดังกล่าวย่อมส่งผลเป็นการเพิ่มภาระแก่ผู้ร่วมสอบสวน คือ พนักงานอัยการซึ่งมีภาระหน้าที่ตามปกติอยู่แล้ว ดังนั้น การกำหนดให้การกระทำผิดในทางส่วนตัวต้องใช้ระบบการสอบสวนพิเศษด้วยจะทำให้ระบบการสอบสวนพิเศษนั้นไม่อาจดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่

ประเด็นดังกล่าวนี้ยังมีข้อคัดค้านว่า แม้ตำรวจกระทำผิดในฐานะบุคคลธรรมดาในทางส่วนตัวบุคคลดังกล่าวก็ยังคงมีฐานะเป็นตำรวจอยู่ ผู้เสียหายก็ยังคงมีความหวาดระแวงและไม่มั่นใจในกระบวนการสอบสวนอยู่เช่นเดิม เพราะบุคคลซึ่งทำงานเป็นตำรวจย่อมมีความสัมพันธ์กับเพื่อนหรือคนรู้ใกล้ชิดในองค์กรตำรวจ หรือหากเจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นเป็นตำรวจชั้นผู้ใหญ่ มียศตำแหน่งเป็นผู้บังคับบัญชาในองค์กร กระบวนการสอบสวนนั้นก็ย่อมมีประเด็นเรื่องการใช้อิทธิพลกดดันการสอบสวนเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ถึงกระนั้น หากผู้เสียหายเห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรม ผู้เสียหายเองยังมีช่องทางในการร้องเรียนและแก้ไขปัญหาการสอบสวนดังกล่าวได้ เช่น การขอคัดค้านพนักงานสอบสวนหรือขอเปลี่ยนตัวผู้สอบสวน หรืออาจร้องขอความเป็นธรรมต่อหน่วยงานยุติธรรมอื่นเป็นรายกรณี เช่น การร้องขอความเป็นธรรมต่ออัยการสูงสุด หรือการร้องขอความเป็นธรรมต่อสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นต้น ดังนั้น ระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของไทยจึงไม่ควรบัญญัติให้ครอบคลุมลักษณะการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งกระทำในฐานะบุคคลธรรมดาในทางส่วนตัวโดยแท้

จากเหตุผลที่วิเคราะห์มาในข้างต้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า การสอบสวนคดีอาญารูปแบบพิเศษโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการในกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจนั้น ควรใช้เฉพาะกับลักษณะความผิดที่กระทำขึ้นขณะปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น ไม่รวมถึงความผิดที่ได้กระทำนอกการปฏิบัติหน้าที่ หรือกระทำในทางส่วนตัวแต่อย่างใด

4.3 บทวิเคราะห์เรื่องฐานความผิดในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

ในอดีตเมื่อมีข่าวหรือเหตุการณ์ที่กล่าวหาว่าเจ้าพนักงานตำรวจกระทำผิดอาญาในขณะปฏิบัติหน้าที่ สังคมมักให้ความสำคัญเฉพาะกับกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นเท่านั้น โดยประชาชนจะตื่นตัวและคอยติดตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในคดีอย่างใกล้ชิด แม้ว่าบุคคลผู้ถึงแก่ความตายนั้นจะเป็นผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดก็ตาม แต่การที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้อำนาจที่ได้รับจากรัฐประทุษร้ายบุคคลธรรมดาจนถึงแก่ความตายก็ยังคงเป็นเหตุสะเทือนขวัญสังคม และถือเป็นการกระทบกระเทือนสิทธิในชีวิตอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองอย่างรุนแรง รัฐจึงพยายามสร้างระบบการสอบสวนพิเศษสำหรับคดีวิสามัญฆาตกรรมขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ญาติและครอบครัวของผู้ตายจะได้รับการสอบสวนอย่างเป็นธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาระบบสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในระยะแรกจึงมุ่งเน้นให้ความสำคัญไปที่ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาแต่เพียงฐานเดียว ต่อมาแนวคิดดังกล่าวจึงได้พัฒนาขยายขอบเขตของการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจออกไปให้ครอบคลุมความผิดอาญาฐานอื่น ๆ ที่มีความร้ายแรงใกล้เคียงกัน หรือมีผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง เช่น การประทุษร้ายร่างกายผู้อื่นอย่างรุนแรง การล่วงละเมิดทางเพศผู้อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างร้ายแรง เป็นต้น

ระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศอังกฤษเป็นระบบสอบสวนความผิดอาญาที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ โดยคณะกรรมการอิสระรับเรื่องราวร้องทุกข์ของตำรวจ (Independent Police Complaints Commission) หรือ IPCC คณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจสอบสวนฐานความผิดที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจหลายกรณี ได้แก่ กรณีที่มีความตายหรืออันตรายสาหัสเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ (Death or Serious Injury) หรือที่เรียกกันว่า DSI โดยความตายหรืออันตรายสาหัสดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในระหว่างถูกจับกุมหรือควบคุมตัวโดยเจ้าพนักงานตำรวจ หรือเกิดจากสาเหตุอื่นใดที่เจ้าพนักงานตำรวจเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือเป็นต้นเหตุให้เกิดความตายหรืออันตรายสาหัสนั้น หรือกรณีความผิดเกี่ยวอันเกิดจากการทำร้ายร่างกายโดยใช้ความรุนแรง (Serious Assault) โดยเจ้าพนักงานตำรวจ คือการกระทำผิดของเจ้าพนักงานตำรวจที่ส่งผลให้เกิดการบาดเจ็บต่อร่างกายโดยรวมอย่างรุนแรงซึ่งพิจารณาถึงระดับความรุนแรงบาดเจ็บแผลเป็นสำคัญ³⁰

³⁰ Police Reform Act 2002 Section 29

ฐานความผิดยังครอบคลุมถึงกรณีอาชญากรรมรุนแรงทางเพศ (Serious sexual offences) หมายถึงการกระทำผิดอาญาในทางเพศโดยเจ้าพนักงานตำรวจทั้งหมดตาม The Sexual Offence Acts 1956 to 2003 ซึ่งฐานความผิดนั้นมีโทษทางอาญาเป็นการจำคุกตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป

รวมทั้งกรณีการทุจริตร้ายแรง (Serious Corruption) หมายถึงการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจไม่ว่าจะเป็นการป้องกันขัดขวางกระบวนการยุติธรรม รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดเพื่อตอบแทนการที่ตนได้ปฏิบัติหรือละเว้นปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบเรียกรับผลประโยชน์ หรือพยายามกระทำผิดในลักษณะนี้

คณะกรรมการ IPCC มีอำนาจออกมติให้สอบสวนความผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจฐานอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับความผิดในรายการอ้างอิง (Referral Criteria) ได้อีกด้วย แต่ฐานความผิดอาญาอื่นๆ ที่มีได้ระบุไว้ในรายการฐานความผิดอ้างอิงให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการ IPCC ก็จะอยู่ในอำนาจสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนปกติ³¹

ในขณะที่รัฐออนแทริโอ ประเทศแคนาดา หน่วยงานสอบสวนพิเศษ (The Special Investigations Unit) หรือ SIU เป็นผู้ที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือนอกการปฏิบัติหน้าที่แต่มีการใช้อุปกรณ์ของตำรวจหรือแสดงตนเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในการทำผิด หน่วยงานดังกล่าวมีอำนาจสอบสวนฐานความผิดคดีอาญาที่มีผู้ถึงแก่ความตาย หรือได้รับอันตรายร้ายแรงอันอาจเกิดจากการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจ กรณีที่มีความตายเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมิใช่หมายถึงเพียงคดีวิสามัญฆาตกรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการที่มีบุคคลถึงแก่ความตายจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่โดยประมาท หรือโดยอุบัติเหตุที่เจ้าพนักงานตำรวจมิได้มีเจตนาฆ่าด้วย

การได้รับอันตรายร้ายแรงจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจยังรวมถึงการได้รับอันตรายรุนแรงจากอาชญากรรมทางเพศด้วย โดยการพิจารณาในขั้นต้นอาจดูจากการที่เหยื่อต้องเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล สูญเสียอวัยวะภายใน ซีโครงหรือกระดูกหัก กระโหลกศีรษะ สูญเสียส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย สูญเสียอวัยวะสำคัญอื่นๆ หรือต้องทนทุกข์จากการสูญเสียการมองเห็น หรือการถูกละเมิดทางเพศ กล่าวโดยสรุปแล้วฐานความผิดที่หน่วยงานสอบสวนพิเศษ SIU มีอำนาจสอบสวนจึงได้แก่ กรณีมีความตายหรือการได้รับอันตรายรุนแรงสาหัสเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจ และการล่วงละเมิดทางเพศอย่างร้ายแรงโดยเจ้าพนักงานตำรวจ แต่ความผิดอาญาฐานอื่นเป็นอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวน (Peace Officer) ตามปกติ³²

³¹ The Independent Police Complaints Commission, "Referral."

³² Scot Wortley, Police Use of Force in Ontario. p 31.

การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของประเทศไทยในปัจจุบัน กำหนดฐานความผิดที่ต้องใช้ระบบการสอบสวนพิเศษไว้ 2 ประเภท คือ คดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 และคดีทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 หรือพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 แล้วแต่กรณี แต่ความผิดฐานอื่นๆกฎหมายยังกำหนดให้เป็นอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจตามปกติ

จากการพิจารณาฐานความผิดที่กำหนดไว้สำหรับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของไทยจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยได้กำหนดฐานความผิดไว้ค่อนข้างแคบและมีความเฉพาะเจาะจงอย่างมาก หลักเกณฑ์การสอบสวนดังกล่าวจึงยังมีข้อบกพร่องตรงที่ไม่อาจใช้บังคับกับการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจที่มีลักษณะใกล้เคียงกันอย่างยิ่งได้ ทั้งที่การกระทำผิดดังกล่าวมีพื้นฐานที่มีลักษณะเดียวกัน เหมือนกัน เช่น กรณีการให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนการสอบสวนในคดีคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 ที่ไม่อาจใช้บังคับกับกรณีที่ใกล้เคียงกันได้ เช่น เจ้าพนักงานตำรวจใช้อาวุธปืนยิงโดยมีเจตนาฆ่าคนร้ายที่ต่อสู้ขัดขวางการจับกุม แต่ปรากฏว่ายิงไม่โดน ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจถูกสอบสวนในความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น หรือกรณียิงโดนแต่คนร้ายไม่ถึงแก่ความตาย เพียงได้รับอันตรายสาหัส เจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นก็จะถูกสอบสวนดำเนินคดีอาญาในข้อหาพยายามฆ่าโดยใช้วิธีการสอบสวนสามัญตามปกติ เป็นการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจ ไม่มีพนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวนแต่อย่างใด เพราะทั้งสองกรณีข้างต้นนั้นไม่ครบองค์ประกอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 กล่าวคือไม่มีความตายเกิดขึ้น ทั้งที่การกระทำมาจากเจตนาฆ่าของเจ้าพนักงานตำรวจเหมือนกัน หรือหากเจ้าพนักงานตำรวจกล่าวอ้างว่าได้กระทำไปโดยมีเจตนาทำร้าย มิได้มีเจตนาฆ่าในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ กรณีก็ไม่ตกอยู่ในบังคับให้นำบทบัญญัติเรื่องการเข้าร่วมสอบสวนของพนักงานอัยการตาม มาตรา 155/1 มาใช้แต่อย่างใด

กรณีที่มีความตายเกิดขึ้นจากการกระทำโดยประมาทในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของเจ้าพนักงานตรวจ การกระทำโดยประมาทหรือเป็นอุบัติเหตุเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายย่อมไม่ใช่คดีวิสามัญฆาตกรรม เพราะคดีวิสามัญฆาตกรรมคือการกระทำโดยเจ้าพนักงานมีเจตนาฆ่า การสอบสวนความผิดดังกล่าวย่อมเป็นอำนาจสอบสวนของตำรวจเหมือนคดีทั่วไป เช่น คดีที่ผู้ตายซึ่งเป็นผู้ต้องหาคดีอาญายื้อแย่งปืนกับเจ้าพนักงานตำรวจขณะหลบหนีเพื่อให้พ้นจากการจับกุม และปืนได้เกิดลั่นขึ้นเป็นเหตุให้บุคคลนั้นถึงแก่ความตาย ลักษณะเช่นนี้มีไปคดีวิสามัญฆาตกรรม กรณีไม่อยู่ในบังคับที่

จะต้องนำบทบัญญัติเรื่องการเข้าร่วมสอบสวนของพนักงานอัยการตามมาตรา 155/1 และการสั่งคดีโดยอัยการสูงสุดตามมาตรา 143 วรรค 3 มาใช้แต่อย่างไร³³ แต่ถ้าหากการยื้อแย่งปีนนั้นได้เกิดขึ้นระหว่างการควบคุมตัวโดยเจ้าพนักงานแล้ว การสอบสวนกลับตกอยู่ในบังคับให้นำบทบัญญัติเรื่องการเข้าร่วมสอบสวนของพนักงานอัยการตามมาตรา 155/1 และการสั่งคดีโดยอัยการสูงสุดตามมาตรา 143 วรรค 3 มาใช้ ปัญหาเรื่องข้อจำกัดของฐานความผิดนี้จึงยังเป็นอุปสรรคข้อสำคัญที่จะนำหลักเกณฑ์การสอบสวนประเภทอื่นๆเหล่านี้มาใช้สร้างความเป็นธรรมในการสอบสวน และเพิ่มความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการสอบสวน

การพิจารณาว่าความผิดอาญาซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่ฐานใดบ้าง ควรอยู่ในบังคับให้ดำเนินการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการ ต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านตัวอย่างการกำหนดฐานความผิดของต่างประเทศ และความเหมาะสมในการปรับใช้กับสังคมไทย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การที่ประเทศไทยเพียงกำหนดให้ฐานความผิดคดีวิสามัญฆาตกรรม และคดีทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่เพียงสองประเภทเท่านั้นที่ตกอยู่ในบังคับต้องใช้ระบบการสอบสวนพิเศษยังไม่เพียงพอ การกำหนดดังกล่าวยังขาดกรณีความผิดร้ายแรงที่มีลักษณะใกล้เคียงกันอีกหลายฐาน ดังกรณีเจ้าพนักงานตำรวจกระทำความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายรุนแรงอื่นๆซึ่งใกล้เคียงกับคดีวิสามัญฆาตกรรม แต่การสอบสวนในฐานเหล่านี้ยังคงเป็นอำนาจสอบสวนของตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนอยู่ เช่น ฐานพยายามฆ่าผู้อื่น ฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส หรือประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส เป็นต้น ทั้งๆที่ฐานความผิดสำคัญเหล่านี้ ระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของทั้งประเทศอังกฤษ และประเทศแคนาดา (รัฐออนแทรีโอ) ต่างก็ได้บัญญัติให้อยู่ในอำนาจของระบบการสอบสวนพิเศษซึ่งมีความแตกต่างไปจากการสอบสวนคดีอาญาปกติ

ระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นตำรวจของทั้งประเทศอังกฤษและรัฐออนแทรีโอต่างก็ได้บัญญัติให้ครอบคลุมฐานความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมรุนแรงทางเพศ (Serious sexual offences) ด้วย ซึ่งอาชญากรรมรุนแรงทางเพศ คือ การกระทำผิดอาญาในทางเพศในฐานความผิดที่มีโทษทางอาญาเป็นการจำคุกตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ได้แก่ การข่มขืนกระทำชำเราทุกประเภท ความผิดในทางเพศซึ่งมีการใช้กำลังประทุษร้ายร่วมด้วย ความผิดทางเพศซึ่งกระทำแก่เด็กซึ่งอายุต่ำกว่า 13 ปี และความผิดทางเพศซึ่งได้กระทำต่อบุคคลวิกลจริต³⁴ โดยรัฐทั้งสองต่างเห็นว่า การที่ตำรวจก่ออาชญากรรมรุนแรงทางเพศโดยอาศัยโอกาสจากการใช้อำนาจรัฐปฏิบัติหน้าที่ถือเป็นความผิดรุนแรง

³³ ซีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์, การชั้นสูตรพลิกศพ และการวิสามัญฆาตกรรม, หน้า 39.

³⁴ West Yorkshire Police, Serious Sexual Offences [Online], Accessed: 21 April 2016. Available from: http://www.westyorkshire.police.uk/sites/default/files/files/policies/serious_sexual_offences.pdf

ที่กระทบกระเทือนความรู้สึกของสาธารณชนเป็นวงกว้าง เช่น การข่มขืนบุคคลซึ่งถูกจับหรืออยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ ประเทศไทยก็มีข่าวและเหตุการณ์เกี่ยวกับการกระทำความผิดของตำรวจในลักษณะนี้อยู่บ้าง ผู้เขียนจึงเห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาบังคับใช้กับประเทศไทยด้วย

ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า อำนาจสำคัญอย่างหนึ่งของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งถูกใช้บ่อยที่สุด คือ อำนาจจับกุมและควบคุมตัวบุคคล เจ้าพนักงานตำรวจใช้อำนาจดังกล่าวอยู่เสมอๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ประจำวัน อำนาจจับกุมควบคุมตัวจึงเป็นอำนาจที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้เป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม แม้กฎหมายบัญญัติให้อำนาจจับกุมและควบคุมตัวบุคคลแก่เจ้าพนักงานตำรวจไว้ การจับกุมและควบคุมตัวบุคคลก็ต้องกระทำภายใต้กรอบและกฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เพราะการจับและควบคุมตัวบุคคลย่อมเป็นการกระทบกระเทือนเสรีภาพของผู้ถูกจับอย่างรุนแรงโดยตรง

หากเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งปฏิบัติหน้าที่แก่จับกุมและควบคุมตัวบุคคลโดยไม่มีอำนาจ หรือใช้อำนาจดังกล่าวเกินเลยไปจากกรอบที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจ การกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นก็จะเป็นความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพตามที่ประมวลกฎหมายอาญากำหนดไว้ เช่น การเจตนาแก่ล้งจับกุมบุคคลใดโดยรู้อยู่แล้วว่าไม่มีเหตุตามกฎหมายให้จับกุมได้ หรือการแก่ล้งจับและควบคุมบุคคลซึ่งไม่ได้กระทำความผิดเพื่อเรียกเอาเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด เป็นต้น ซึ่งประเทศไทยก็มีเหตุการณ์ที่ตำรวจจับกุมหรือควบคุมตัวบุคคลโดยไม่ชอบด้วยหลักเกณฑ์โดยอาศัยอำนาจจากฐานะหน้าที่ของตนอยู่เสมอ การสอบสวนคดีอาญาในความผิดเหล่านี้ของประเทศไทยในปัจจุบันยังเป็นอำนาจสอบสวนของพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนอยู่ ดังนั้นหากกำหนดให้การสอบสวนคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพอันเกิดจากใช้อำนาจจับและควบคุมตัวของเจ้าพนักงานตำรวจยังคงเป็นอำนาจของตำรวจอยู่เช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้เสียหายและสังคมไม่เชื่อมั่นในผลของการสอบสวน ผู้เขียนจึงเห็นควรกำหนดให้พนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการเป็นผู้สอบสวนความผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจฐานนี้ด้วย

ประเทศอังกฤษและประเทศแคนาดา (รัฐออนแทรีโอ) ซึ่งเป็นต้นแบบในการพัฒนาระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจต่างก็ไม่เห็นด้วยที่จะกำหนดให้ความผิดฐานอื่นอยู่ในอำนาจของการสอบสวนพิเศษนี้ เพราะการสอบสวนโดยคณะกรรมการหรือหน่วยงานอิสระถือเป็นการสอบสวนอีกประเภทหนึ่งแยกออกมาจากการสอบสวนสามัญ องค์การสอบสวนอิสระเหล่านี้เป็นองค์กรขนาดเล็กซึ่งรับผิดชอบหน้าที่สอบสวนเฉพาะเจาะจงแก่กรณีการกระทำผิดอาญาของตำรวจเท่านั้น จำนวนบุคลากรและผู้สอบสวนจึงมีน้อยมากเมื่อเทียบกับองค์กรตำรวจซึ่งรับผิดชอบการสอบสวนคดีอาญาปกติ หากกำหนดให้องค์กรเหล่านี้ต้องรับหน้าที่สอบสวนในความผิด

ทุกฐานที่เจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำก็จะเป็นการเพิ่มปริมาณคดีแก่หน่วยงานดังกล่าวอย่างมหาศาล และเป็นการสร้างภาระให้แก่ผู้สอบสวนมากเกินไปจนเกินสมควร ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วก็จะทำให้การสอบสวนล่าช้า และไม่มีประสิทธิภาพ

ผู้เขียนจึงเห็นว่า ประเทศไทยนั้นก็ไม่ควรที่จะกำหนดให้ความผิดฐานเล็กน้อยอื่น ๆ ต้องตกอยู่ในบังคับของการสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับกับพนักงานอัยการ เพราะการร่วมกันสอบสวนระหว่างตำรวจและอัยการถือเป็นหน้าที่กรณีพิเศษ มิใช่หน้าที่ซึ่งต้องกระทำร่วมกันเป็นปกติหน้าที่ แต่จะร่วมกันสอบสวนเฉพาะเมื่อมีคดีความผิดที่เข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้เกินขึ้นเท่านั้น หากกำหนดให้พนักงานสอบสวนและอัยการต้องร่วมกันสอบสวนในความผิดที่เจ้าพนักงานตำรวจตกเป็นผู้ต้องหาทุกฐานย่อมก่อให้เกิดความยุ่งยากในการประสานงาน และเป็นการสร้างภาระให้แก่ทั้งพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการอย่างมาก เพราะปริมาณคดีก็มีแต่จะเพิ่มมากขึ้นทำให้การสอบสวนล่าช้า ไร้ประสิทธิภาพอันเป็นผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม ดังนั้นการสอบสวนความผิดอาญาฐานเล็กน้อยอื่นซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำขึ้นควรให้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนอยู่เช่นเดิม

กล่าวโดยสรุปแล้ว ผู้เขียนจึงเห็นว่า ประเทศไทยควรเพิ่มฐานความผิดที่กำหนดให้พนักงานอัยการต้องเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวน จากเดิมที่มีแต่คดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานเท่านั้น โดยเพิ่มฐานความผิดรุนแรงอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น ฐานพยายามฆ่าผู้อื่น ฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส หรือฐานความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมรุนแรงทางเพศ และฐานความผิดเกี่ยวเสรีภาพอันเกิดจากใช้อำนาจจับและควบคุมตัวของเจ้าพนักงานตำรวจด้วย โดยสามารถสรุปข้อเสนอดังกล่าวได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบระบบการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของประเทศไทย ต่างประเทศ และข้อเสนอเพิ่มเติมสำหรับประเทศไทย

ประเทศ ประเด็น เปรียบเทียบ	ประเทศอังกฤษ	รัฐออนทาร์โอ ประเทศ แคนาดา	ประเทศไทย	ข้อเสนอเพิ่มเติม สำหรับประเทศไทย
ผู้มีอำนาจ สอบสวน	คณะกรรมการ อิสระ IPCC	หน่วยงาน สอบสวนพิเศษ (SIU)	พนักงานอัยการ ร่วมกับพนักงาน สอบสวน	พนักงานอัยการ ร่วมกับพนักงาน สอบสวน
ลักษณะ การกระทำผิด	การปฏิบัติงาน ตามหน้าที่	การปฏิบัติงาน หรือเชื่อมโยง กับหน้าที่	การปฏิบัติงาน ตามหน้าที่	การปฏิบัติงาน ตามหน้าที่
ความผิด เกี่ยวกับชีวิต	มีความตาย เกิดขึ้น	มีความตาย เกิดขึ้น	มีความตายเกิดขึ้น เฉพาะจากเจตนาฆ่า ของตำรวจเท่านั้น	ความผิดเกี่ยวกับ ชีวิตทั้งหมด
ความผิด เกี่ยวกับ ร่างกาย	มีอันตรายสาหัส เกิดขึ้น	มีอันตรายสาหัส เกิดขึ้น	-	มีอันตรายสาหัส เกิดขึ้น
ความผิด เกี่ยวกับเพศ	อาชญากรรม รุนแรงทางเพศ	อาชญากรรม รุนแรงทางเพศ	-	อาชญากรรมรุนแรง ทางเพศ
ความผิด เกี่ยวกับ เสรีภาพ	-	-	-	การใช้อำนาจจับกุม/ ควบคุมตัวของ พนักงานตำรวจ
ความผิด อาญาฐาน อื่นๆ	ความผิดอื่นตาม มติ คณะกรรมการ IPCC	-	-	-

การบัญญัติเพิ่มเติมฐานความผิดที่ให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวนไม่สามารถบัญญัติเพิ่มในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 ได้ทันที เพราะมาตราดังกล่าวบัญญัติอยู่ในหมวดเรื่องการชั้นสูตรพลิกศพ ดังนั้นการบัญญัติเพิ่มเติมต้องกระทำโดยเพิ่มมาตราใหม่โดยใช้มาตรา 155/1 เป็นแบบอย่างในการกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวน และในการบัญญัติฐานความผิดเพิ่มหลายฐานอาจนำรูปแบบการบัญญัติในตอนต้นของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 133 ทวิ มาเป็นแบบอย่าง และนำมาตรา 143 วรรคท้าย มาเป็นแนวทางในการกำหนดตัวผู้มีอำนาจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจที่ผ่านการสอบสวนตามแนวทางที่เสนอขึ้นใหม่แล้วต่อไป

4.4 บทวิเคราะห์เรื่องการคุ้มครองสิทธิของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งตกเป็นผู้ต้องหา

เจ้าพนักงานตำรวจมีภารกิจหน้าที่สำคัญคือ การบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รวมถึงการติดตามจับกุมผู้กระทำผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้ลุล่วงในบางกรณีเจ้าพนักงานตำรวจอาจต้องใช้กำลังในการปฏิบัติหน้าที่หรือเกิดการกระทบกระทั่งกับประชาชน เช่น การบังคับจับกุม หรือการควบคุมตัวบุคคล เจ้าพนักงานตำรวจจึงมีความเสี่ยงมากกว่าบุคคลธรรมดาในการกระทำผิดอาญาได้ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำไปโดยเจตนา หรือประมาท เมื่อการกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจบางกรณีอาจกระทำไปเนื่องจากการปฏิบัติราชการตามหน้าที่เพื่อประโยชน์ของรัฐ รัฐต้องจึงมีกฎเกณฑ์และมาตรการพิเศษเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาว่ากระทำผิดอาญาเหล่านี้

เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาจะถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามขั้นตอนปกติ โดยใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการสอบสวนคดีอาญาของบุคคลธรรมดาทั่วไป โดยเจ้าพนักงานตำรวจนั้นจะมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับผู้ต้องหาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น มีสิทธิได้รับการสอบสวนที่รวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม มีสิทธิแจ้งให้ญาติหรือบุคคลที่ตนไว้วางใจทราบถึงการถูกควบคุมตัว มีสิทธิได้ให้ทนายหรือบุคคลที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวน มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ในขั้นตอนการสอบสวนผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ มีสิทธิมีทนายเพื่อพบและปรึกษาทนายเป็นการส่วนตัว เป็นต้น

ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นข้าราชการสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ การกระทำผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจบางกรณีอาจกระทำไปเนื่องจากการปฏิบัติราชการตามหน้าที่เพื่อประโยชน์ของรัฐ การดำเนินคดีอาญาในกรณีเหล่านี้จึงมีกฎเกณฑ์พิเศษ

เฉพาะบางเรื่องที่จะถูกนำมาใช้เพิ่มเติม เพื่อคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ คือ การรายงานตนเมื่อต้องคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจ และการให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานตำรวจ ผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจ ไม่เกี่ยวกับคดี การรายงานตนของเจ้าพนักงานตำรวจเมื่อต้องคดีอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติและผู้บังคับบัญชาของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นทราบ เพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือ หากข้าราชการตำรวจต้องหาคดีอาญาเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือถูกกลั่นแกล้งกล่าวหา และพิจารณาว่าการกระทำความผิดอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นอยู่ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ราชการหรือไม่ เมื่อพิจารณาผลของการรายงานตนแล้ว ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติก็จะดำเนินการช่วยเหลือที่เหมาะสมต่อไป

การให้ความช่วยเหลือพิเศษแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาที่มี 2 ลักษณะ คือ การให้ความช่วยเหลือทางการดำเนินคดี คือ การให้พนักงานอัยการจากส่วนกลางเป็นทนายแก้ต่างผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ โดยขอความร่วมมือให้มีพนักงานอัยการเป็นทนายแก้ต่างให้ ตลอดจนการช่วยเหลือขอลปล่อยชั่วคราวผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือถูกฟ้องคดีอาญาอันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ และการให้ความช่วยเหลือในทางด้านทุนทรัพย์สำหรับต่อสู้คดี โดยกำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่รับราชการค่าใช้จ่ายอื่นๆโดยเบิกจ่ายจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีของหน่วยงานกรณีหน่วยมีงบประมาณไม่เพียงพอ ให้ขอรับการสนับสนุนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้³⁵

แม้เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาจะได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากมาตรการของรัฐในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี รวมถึงการให้พนักงานอัยการเข้ามาช่วยเหลือให้คำปรึกษาในทางคดีตามระเบียบอยู่บ้าง แต่มาตรการช่วยเหลือดังกล่าวก็มิได้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะ พนักงานอัยการยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ และมีมุมมองทัศนคติในลักษณะที่เป็นผลร้ายแก่เจ้าพนักงานตำรวจ อีกทั้งพนักงานอัยการจะกลายเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการพิจารณาสั่งฟ้องคดีในภายหลัง

พนักงานอัยการมีความเข้าใจในเกี่ยวกับความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจค่อนข้างน้อย พนักงานอัยการมักมองว่า เจ้าพนักงานตำรวจที่ตกเป็นผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดอาญาเหมือนกรณีทั่วไป มิใช่ผู้กระทำความผิดอาญาเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ การสอบสวนก็จะมีทิศทางที่เอนเอียงไปในทางที่เป็นคุณแก่ผู้เสียหายมากกว่า ประกอบกับพนักงานอัยการก็ขาดความเข้าใจในเรื่องขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ มุมมองและทัศนคติของพนักงานอัยการที่เข้ามาให้คำปรึกษาจึงมีลักษณะที่ว่าเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้กระทำความผิดเสียแล้ว

³⁵ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 382/2555

เมื่อการสอบสวนแล้วเสร็จหากพนักงานอัยการพิจารณาสั่งฟ้องเจ้าพนักงานตำรวจนั้น เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาจะไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือในการดำเนินคดีภายหลังจากนั้นจากองค์กรอัยการตามระเบียบอีกเลย

พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการยุติธรรมภายหลังการสอบสวน พนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ต้องพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องภายหลังการสอบสวนแล้วเสร็จ เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นผู้ต้องหาจึงไม่สะดวกใจที่ขอคำปรึกษา หรือไม่กล้าที่จะให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีทั้งหมด ทำให้เกิดปัญหาเจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาไม่ให้ความร่วมมือในการสอบสวน ไม่กล้าให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงในคดีอย่างเต็มที่ เพราะเกรงกลัวว่าจะส่งผลเสียต่อรูปคดีตนเองในชั้นการพิจารณาฟ้องคดี ทำให้การให้ความช่วยเหลือในลักษณะนี้ไม่ได้ผลนัก หากมีการกำหนดให้การสอบสวนคดีอาญาในความผิดร้ายแรงที่เจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำลงในการปฏิบัติหน้าที่เป็นการสอบสวนร่วมกันโดยพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการก็ไม่อาจแนะนำให้คำปรึกษาแก่เจ้าพนักงานตำรวจได้ เพราะต้องดำรงตนเป็นกลางในการสอบสวน

มาตรการช่วยเหลือคุ้มครองเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนจึงยังถือว่าน้อยเกินสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการคุ้มครองทหาร ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานอื่นของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะใกล้เคียงกัน โดยผู้ต้องหาซึ่งเป็นทหารมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการถูกสอบสวนอย่างมาก เช่น การจับกุมผู้ต้องหาซึ่งเป็นทหารซึ่งถูกหมายจับต้องมีการแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาของทหารนั้นทราบในโอกาสแรก ในการควบคุมตัวทหารนั้นเจ้าพนักงานตำรวจไม่มีอำนาจถอดเครื่องแบบของผู้ต้องหาซึ่งเป็นทหารได้เอง และเมื่อควบคุมตัวทหารไว้ก็ผู้ควบคุมต้องแจ้งให้ฝ่ายทหารที่เป็นผู้บังคับบัญชาของทหารนั้นทราบโดยไม่ชักช้า ทางฝ่ายทหารเองยังมีอำนาจรับตัวผู้ทหารต้องหว่ากระทำผิดไปจากตำรวจเพื่อควบคุมเอง และผู้ต้องหาซึ่งเป็นทหารมีสิทธิขอให้นายทหารพระธรรมนูญซึ่งมีความรู้กฎหมาย มีความเชี่ยวชาญ และเข้าใจถึงลักษณะความจำเป็นเฉพาะเรื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของทหาร มาคอยดูแลช่วยเหลือในการดำเนินคดีนอกเหนือไปจากการได้รับคำปรึกษาจากทนายความตามปกติ หากทหารผู้ต้องหาเห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมในการดำเนินคดีอาญาทหารนั้นสามารถร้องขอความเป็นธรรมต่อคณะกรรมการว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานกรณีที่ทหารถูกหาว่ากระทำความผิดอาญาได้³⁶ ผู้เขียนจึงเห็นสมควรที่จะให้มีการเพิ่มมาตรการคุ้มครองสิทธิของเจ้าพนักงานตำรวจที่ตกเป็นผู้ต้องหาให้เท่าเทียมกับเจ้าพนักงานอื่นของรัฐ เช่น ข้าราชการทหาร

ปัญหาที่เกิดจากการให้พนักงานอัยการจากส่วนกลางเป็นผู้ให้คำปรึกษาทางคดีแก่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ คือ การขาดความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ และมีมุมมอง

³⁶ สมเจตน์ คงรอด, "สิทธิและเสรีภาพของทหาร," หน้า 99-102.

ทัศนคติในลักษณะที่เป็นผลร้ายแก่เจ้าพนักงานตำรวจ อีกทั้งพนักงานอัยการจะกลายเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการพิจารณาสั่งฟ้องคดีในภายหลัง ดังนั้นแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยที่ยังคงคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาอยู่ คือ การให้เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีความรู้กฎหมาย มีความเชี่ยวชาญ และเข้าใจถึงลักษณะความจำเป็นเฉพาะเรื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจมาคอยดูแลช่วยเหลือในการดำเนินคดี นอกเหนือไปจากการได้รับคำปรึกษาจากทนายความตามปกติ

ผู้เขียนเห็นว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีความเหมาะสมที่สุดในการเข้ามาดำเนินการให้คำปรึกษาคดีเพิ่มเติมไปจากการได้รับความช่วยเหลือจากพนักงานอัยการ คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจจากกองกฎหมาย (กองนิติการ) สำนักงานกฎหมายและคดี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพราะเจ้าหน้าที่จากกองกฎหมาย สำนักงานกฎหมายและคดีในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องการให้คำปรึกษาและให้ความเห็นทางกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งแก่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และมีหน้าที่พิจารณาข้อหาหรือ ปัญหาข้อกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศหรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจสำนักงานตำรวจแห่งชาติอยู่แล้ว ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2552 และระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2552 การกำหนดให้หน่วยงานดังกล่าวมีหน้าที่เพิ่มเติมในเรื่องการให้ความช่วยเหลือทางคดีแก่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาอันเป็นงานในลักษณะแนวทางเดียวกันย่อมมีความเหมาะสม เพราะเจ้าหน้าที่จากกองกฎหมาย สำนักงานกฎหมายและคดีมีความรู้กฎหมาย มีความเชี่ยวชาญ และเข้าใจถึงลักษณะความจำเป็นเฉพาะเรื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจเป็นอย่างดี

การเสนอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจากกองกฎหมาย สำนักงานกฎหมายและคดีเข้ามาช่วยดูแลคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่เป็นตำรวจอย่างมีประสิทธิภาพต้องพัฒนาคุณภาพและภาพลักษณ์ของตำแหน่งดังกล่าวให้ดีขึ้น กล่าวคือ ต้องพัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจจากกองกฎหมาย สำนักงานกฎหมายและคดีให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาคดีอาญา และเข้าใจถึงระเบียบการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ โดยการให้คำปรึกษาต้องมีมาตรฐานทัดเทียมกับการให้ความช่วยเหลือแก่ทหารโดยนายทหารพระธรรมนูญ ดังนั้น การกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจากกองกฎหมาย สำนักงานกฎหมายและคดีเข้ามาคอยดูแลช่วยเหลือผู้ต้องหาซึ่งเป็นตำรวจในชั้นสอบสวนนอกเหนือไปจากการได้รับคำปรึกษาจากทนายความตามปกติก็จะเป็นมาตรการสำคัญซึ่งช่วยเพิ่มความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจได้ดียิ่งขึ้น โดยการแก้ไขอาจกำหนดหน้าที่ดังกล่าวเพิ่มเติมแก่สำนักงานกฎหมายและคดีในลักษณะที่เป็นระเบียบปฏิบัติภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติเอง หรือกำหนดเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเช่นเดียวกับของทหารก็ได้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมผ่านการบังคับใช้กฎหมาย และเป็นต้นสายในการอำนวยยุติธรรมแก่ประชาชน ภารกิจหน้าที่สำคัญของเจ้าพนักงานตำรวจ คือ การรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รวมถึงการติดตามจับกุมนำตัวผู้กระทำความผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ในบางกรณีเจ้าพนักงานตำรวจจึงจำเป็นต้องใช้กำลังในการจับกุมหรือควบคุมตัวบุคคล เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวสำเร็จลุล่วงไปได้ ตำรวจจึงมีความเสี่ยงที่จะกระทำความผิดอาญาได้เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำไปโดยเจตนา หรือกระทำโดยประมาท เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจถูกพบว่ากระทำความผิดอาญา หรือถูกร้องทุกข์กล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา เจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นก็ต้องถูกแจ้งข้อหา ถูกสอบสวน และถูกฟ้องร้องดำเนินคดีตามกฎหมายในความผิดนั้นต่อไป

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้การสอบสวนเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวน ตำรวจจึงเป็นผู้สอบสวนตำรวจด้วยตนเอง ทำให้เกิดข้อครหาในประเด็นความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการสอบสวน แม้มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานอื่นมีอำนาจสอบสวน หรือเข้ามามีส่วนร่วมสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอยู่บ้าง เช่น คดีวิสามัญฆาตกรรมหรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 ที่กำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมทำการสอบสวน และคดีทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 หรือพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 ที่กำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ แล้วแต่กรณีเป็นผู้มีอำนาจสอบสวน แต่ก็เป็นการกำหนดฐานความผิดไว้ในลักษณะที่แคบและเฉพาะเจาะจงอย่างยิ่ง ทำให้ยังไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้เสียหาย ประชาชน และสังคมได้

ในมุมมองของตำรวจผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด มาตรการคุ้มครองช่วยเหลือผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนก็ไม่เหมาะสมและไร้ประสิทธิภาพ ทำให้ต้องค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทย ซึ่งได้สรุปภาพรวมของวิทยานิพนธ์รวมถึงการเสนอแนะแนวทางแก้ไขในหัวข้อที่ 5.1 และ 5.2 ต่อไป

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาพบว่า การสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทยยังมีปัญหาอยู่หลายประการ สืบเนื่องมาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย บัญญัติให้การสอบสวนเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนแต่ฝ่ายเดียว ในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าพนักงานตำรวจจึงรับหน้าที่เป็นผู้สอบสวนตำรวจด้วยกันเอง การสอบสวนลักษณะดังกล่าวทำให้ประชาชนในสังคมวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่เป็นอิสระ และความเป็นกลางของผู้มีอำนาจสอบสวนในการสอบสวนอย่างมาก แม้มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานอื่นมีอำนาจสอบสวน หรือเข้ามาร่วมสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจอยู่บ้าง เช่น คดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 ที่กำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามาร่วมทำการสอบสวน และคดีทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 หรือพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 ที่กำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ แล้วแต่กรณีเป็นผู้มีอำนาจสอบสวน แต่ก็เป็นการกำหนดลักษณะและฐานความผิดไว้ในลักษณะที่ค่อนข้างแคบ และมีลักษณะเฉพาะเจาะจงอย่างยิ่ง ทำให้ยังไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้เสียหาย ประชาชน และสังคมได้ มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า มาตรการคุ้มครองช่วยเหลือผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่เหมาะสมและไร้ประสิทธิภาพ ทำให้สามารถกำหนดประเด็นปัญหาสำคัญในการศึกษาได้ 4 ประเด็น คือ ปัญหาเรื่องผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ปัญหาเรื่องลักษณะการกระทำผิดอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ปัญหาเรื่องข้อจำกัดฐานความผิดกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ และปัญหาเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวน ดังที่ได้วิเคราะห์มาแล้วในบทที่ 4

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าววิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงมุ่งศึกษาแนวทางการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศว่ามีแนวทางการสอบสวนคดีอาญาในกรณีนี้อย่างไร จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ต่อไปว่าแนวทางการวางระบบการสอบสวนคดีอาญาในกรณีนี้ของประเทศใดบ้างที่สามารถนำมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และระบบการสอบสวนของต่างประเทศนั้นหากนำมาปรับใช้กับประเทศไทยจะมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมและสภาพการณ์ในปัจจุบันของประเทศไทยหรือไม่

ผู้เขียนได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยรวบรวมข้อมูลจาก กฎหมายพระราชบัญญัติ ประมวลกฎหมาย หนังสือกฎหมาย ตำรากฎหมาย บทความ และวารสารทางกฎหมายต่างๆ รวมถึงการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจที่เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

ในเบื้องต้นผู้เขียนได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยวิทยานิพนธ์เล่มนี้ว่า

“แม้มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานอื่นมีอำนาจสอบสวน หรือเข้ามาร่วมสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจอยู่บ้าง แต่การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นตำรวจโดยหลักยังคงเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวน การสอบสวนดังกล่าวไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้เสียหายและประชาชนได้อย่างเพียงพอ จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดลักษณะการกระทำผิดอาญาในฐานะเจ้าพนักงานตำรวจให้ชัดเจน และเพิ่มฐานความผิดอาญาที่เจ้าพนักงานอัยการจะเข้าร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนให้ครอบคลุมถึงลักษณะความผิดอาญาที่สำคัญอื่นๆมากขึ้น”

หลังจากผู้เขียนได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเรื่องการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจแล้วพบว่า สมมติฐานในเรื่องการกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจนั้นถูกต้องแล้ว โดยควรกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนเฉพาะความผิดในลักษณะที่เจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นฐานความผิดร้ายแรงเท่านั้น ผู้เขียนยังมีข้อสังเกตเพิ่มเติมประการหนึ่งในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนซึ่งพบว่า การกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนมีมาตรฐานที่ต่ำกว่ามาตรฐานการคุ้มครองของเจ้าพนักงานอื่นของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่คล้ายคลึงกัน เช่น ข้าราชการทหาร ในประเด็นเรื่องการมีสิทธิขอให้บุคคลซึ่งมีความรู้กฎหมาย มีความเชี่ยวชาญ และเข้าใจถึงลักษณะความจำเป็นเฉพาะเรื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ มาคอยดูแลช่วยเหลือในการดำเนินคดีนอกเหนือไปจากการได้รับคำปรึกษาจากทนายความตามปกติ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรกำหนดให้เจ้าพนักงานจากเจ้าหน้าที่ตำรวจจากกองกฎหมาย สำนักงานกฎหมายและคดีในสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้เข้ามาดำเนินการคุ้มครองสิทธิให้คำปรึกษาคดีผู้ต้องหาซึ่งเป็นตำรวจเพิ่มเติมไปจากการได้รับคำปรึกษาจากพนักงานอัยการ

ผลการวิจัยในเรื่องนี้ก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ กล่าวคือ ทำให้สามารถอธิบายและจำแนกแนวทางการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจของประเทศไทยและ

ต่างประเทศได้ และทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของไทยในปัจจุบัน และสามารถนำแนวทางการวางระบบการสอบสวนคดีอาญาในกรณีนี้ของต่างประเทศมาศึกษาเปรียบเทียบกับ การสอบสวนของไทย เพื่อพัฒนาเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังที่ได้เสนอแนะต่อไป ดังนี้

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทยดังที่ปรากฏในบทที่ 4 ประกอบกับแนวทางการสอบสวนในกรณีนี้ของต่างประเทศซึ่งได้อธิบายในบทที่ 3 ทำให้สามารถสรุปข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ดังนี้

ข้อเสนอแนะประการที่ 1 การเพิ่มทบทบัญญัติให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

ข้อเสนอแนะข้อนี้มีขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเรื่องความเป็นอิสระและเป็นกลางในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และสังคมด้วย จึงเสนอให้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติเรื่องการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจขึ้นใหม่ โดยอ้างอิงแนวทางการบัญญัติให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนการสอบสวนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 และอ้างอิงแนวทางการบัญญัติฐานความจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 133 ทวิ ได้แก่

(1) การกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวน

จากประเด็นปัญหาเรื่องผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทย ซึ่งผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะแสดงถึงแก่นแท้ของการสอบสวนทั้งระบบ การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในปัจจุบันบัญญัติให้การสอบสวนเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจตำแหน่งพนักงานสอบสวนแต่ฝ่ายเดียว ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าพนักงานตำรวจจึงรับหน้าที่เป็นผู้สอบสวนตำรวจด้วยตนเอง การสอบสวนในลักษณะที่ไม่มีบุคคลอื่นหรือหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมทำการสอบสวนด้วยเลยย่อมก่อให้เกิดข้อครหาจากทางฝั่งผู้เสียหายและจากประชาชน ทำให้สังคมไม่เชื่อมั่นและไม่มั่นใจว่า

การสอบสวนจะดำเนินไปอย่างเป็นธรรม จึงเป็นปัญหาในเรื่องความเหมาะสมว่าใครควรเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

ผู้เขียนจึงเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ การบัญญัติกฎหมายมาตราใหม่ขึ้นโดยนำแนวทางการสอบสวนที่มีอยู่แล้วในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในมาตรา 155/1 เรื่องการให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนมาใช้ เพื่อให้มีความเป็นอิสระและเป็นกลางมากขึ้น มีหลักการดุลและคานอำนาจในการสอบสวนระหว่างผู้มีอำนาจสอบสวนด้วยกัน และเป็นการคุ้มครองสิทธิของทั้งฝั่งผู้เสียหายและฝั่งผู้ต้องหาอย่างเท่าเทียมกัน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในมาตรา 155/1 เป็นบทบัญญัติหลักเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญาประเภทคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือคดีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงาน มีสาระสำคัญซึ่งกำหนดตัวผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาไว้เป็นพิเศษต่างจากการสอบสวนสามัญ คือ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนการสอบสวน การทำสำนวนการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบ โดยพนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ตั้งแต่เริ่มการทำสำนวนสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้ กล่าวคือ ให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทร่วมเป็นผู้สอบสวนโดยให้พนักงานสอบสวนยังคงเป็นผู้รับผิดชอบสรุปสำนวนการสอบสวนอยู่นั่นเอง ซึ่งแนวทางการกำหนดตัวผู้มีอำนาจสอบสวนดังกล่าวเป็นแบบอย่างที่มีความเหมาะสมที่สุดสำหรับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ดังที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในหัวข้อที่ 4.1

บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 ได้บัญญัติไว้ในลักษณะที่ 2 การสอบสวน หมวดที่ 2 การชันสูตรพลิกศพ อันเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกรณีความผิดที่ต้องมีการตายเกิดขึ้นเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหารื่องผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจโดยใช้วิธีการแก้ไขเพิ่มเติมฐานความผิดที่เหมาะสมอื่นๆเพิ่มเข้าไปในบทบัญญัติมาตรา 155/1 ได้โดยตรง จำเป็นต้องใช้วิธีการบัญญัติมาตราใหม่เพิ่มเข้ามาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเสนอให้นำถ้อยคำบัญญัติของมาตรา 155/1 ที่ว่า “ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนการสอบสวน” และถ้อยคำที่ว่า “การทำสำนวนการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบ โดยพนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ตั้งแต่เริ่มการทำสำนวนสอบสวนนับ แต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้” มาเป็นส่วนหนึ่งในของบทบัญญัติ

มาตราใหม่ และควรนำถ้อยคำใน มาตรา 155/1 วรรค 3 ที่ว่า “ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการไว้ในสำนวน และถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย” มาบัญญัติอุดช่องว่างในกรณีมีเหตุฉุกเฉินจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการมาร่วมสอบสวนได้จริงๆ เพื่อมิให้เกิดปัญหาในเรื่องอำนาจสอบสวนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่ออำนาจฟ้องคดีต่อไป โดยต้องพิจารณาเนื้อหาของบทบัญญัติมาตราใหม่ร่วมกับแนวทางการกำหนดลักษณะการกระทำและฐานความผิดในข้อ (2) ดังต่อไปนี้

(2) การกำหนดลักษณะการกระทำและฐานความผิด

แม้ว่าจะได้มีการนำบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 มาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหารื่องตัวผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจแล้ว ยังมีปัญหาในประเด็นเรื่องลักษณะการกระทำผิดและฐานความผิดในการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจด้วย กล่าวคือ บทบัญญัติมาตรา 155/1 กำหนดให้ใช้วิธีการสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการกับกรณีโดยเฉพาะเจาะจงเท่านั้น คือ เจ้าพนักงานกระทำผิดหรือความผิดของเจ้าพนักงานเกิดขึ้นในลักษณะที่อ้างว่าปฏิบัติการตามหน้าที่ และต้องเป็นกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยเจตนาของเจ้าพนักงานผู้กระทำอันเป็นความผิดฐานฆ่าผู้อื่นเท่านั้น ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดลักษณะการกระทำและฐานความผิดที่สำคัญอื่นๆ เช่น ฐานพยายามฆ่าผู้อื่น ฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส หรือฐานความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมรุนแรงทางเพศ และฐานความผิดเกี่ยวเสรีภาพอันเกิดจากใช้อำนาจจับและควบคุมตัวของเจ้าพนักงานตำรวจ เพิ่มขึ้นในบทบัญญัติการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจมาตราใหม่ซึ่งจะได้บัญญัติขึ้นต่อไปด้วย

ผู้เขียนจึงเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ การนำแนวทางการกำหนดลักษณะความผิดของเจ้าพนักงานของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 155/1 มาเป็นต้นแบบซึ่งที่บัญญัติว่า “การสอบสวนในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวน” โดยนำบทบัญญัติดังกล่าวมาประยุกต์รวมกับการบัญญัติกำหนดฐานความผิดหลายฐานของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 133 ทวิ ที่บัญญัติว่า “ในความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายอันมิใช่ความผิดที่เกิดจากการข่มขืนต่อสูั ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ

ความผิดฐานกรรโชก ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีความผิด ตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ หรือคดีความผิดอื่นที่มีอัตราโทษจำคุก ซึ่งผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีร้องขอ การ..... ให้อำนาจพนักงานสอบสวน.....” โดยปรับให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะความผิดที่เจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่ และฐานความผิดร้ายแรงที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในหัวข้อ 4.2 และ 4.3

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเสนอให้บัญญัติถ้อยคำของมาตราใหม่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในประเด็นเรื่องลักษณะการกระทำและฐานความผิดว่า

“ในความผิดเกี่ยวกับชีวิต ความผิดเกี่ยวกับร่างกายอันมีอันตรายสาหัสเกิดขึ้น ความผิดรุนแรงเกี่ยวกับเพศ และความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ อันเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจในการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือกระทำโดยอาศัยอำนาจจากการปฏิบัติราชการหน้าที่ การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ให้.....”

ผู้เขียนเสนอว่าต้องมีการบัญญัติบทนิยามของคำว่า ความผิดรุนแรงเกี่ยวกับเพศเพิ่มเติมในมาตรา 2 โดยกำหนดเป็นอนุมาตรา (23) เพื่อให้สอดคล้องกับการบัญญัติกฎหมายมาตราใหม่เพิ่มเติมดังกล่าว โดยบัญญัติว่า “ความผิดรุนแรงเกี่ยวกับเพศ” หมายถึงความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีโทษทางอาญาเป็นการจำคุกตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป

การบัญญัติกฎหมายมาตราใหม่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจตามแนวทางดังกล่าวย่อมทำให้ระบบการสอบสวนกรณีดังกล่าวครอบคลุมลักษณะการกระทำผิดและฐานความผิดที่สำคัญอันเกี่ยวข้องข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างครบถ้วน เมื่อนำแนวทางการบัญญัติกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนในข้อ (1) มารวมกับแนวทางการกำหนดลักษณะการกระทำและฐานความผิดในข้อ (2) จะทำให้ได้ความในมาตราใหม่ดังต่อไปนี้

“ในความผิดเกี่ยวกับชีวิต ความผิดเกี่ยวกับร่างกายอันมีอันตรายสาหัสเกิดขึ้น ความผิดรุนแรงเกี่ยวกับเพศ และความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ อันเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจในการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือกระทำโดยอาศัยอำนาจจากการปฏิบัติราชการหน้าที่ การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนการสอบสวน

การทำการสอบสวนตามวรรคหนึ่งให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบ โดยพนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้ตั้งแต่เริ่มการสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอฟังพนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอฟังพนักงานอัยการไว้ในสำนวน และถือว่าเป็นการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย”

การเสนอเพิ่มบทบัญญัติใหม่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจทำให้พนักงานอัยการไม่อาจเป็นผู้สั่งฟ้องคดีได้อีก ปัญหาสืบเนื่องจากประเด็นดังกล่าวในเรื่องผู้มีอำนาจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาภายหลังการสอบสวนตามระบบการสอบสวนซึ่งบัญญัติขึ้นใหม่ในข้อเสนอที่ 1 แล้วเสร็จนั้นสามารถกำหนดแนวทางการแก้ไขโดยจะเสนอแนะในประการที่ 2 ต่อไป

ข้อเสนอแนะประการที่ 2 การเพิ่มบทบัญญัติให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาที่ผ่านการสอบสวนตามบทบัญญัติที่กำหนดขึ้นใหม่มาแล้ว

จากข้อเสนอแนะประการที่ 1 ที่ให้เพิ่มบทบัญญัติกฎหมายมาตราใหม่โดยให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ทำให้การพนักงานอัยการต้องลงไปเป็นผู้ทำการสอบสวนด้วยตัวเอง ซึ่งพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการยุติธรรมภายหลังการสอบสวน คือ มีหน้าที่ต้องพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาภายหลังการสอบสวนแล้วเสร็จ แต่เมื่อพนักงานอัยการเป็นผู้ร่วมทำการสอบสวนด้วยแล้ว ข้อเท็จจริงและสิ่งต่างๆที่พนักงานอัยการได้แสวงหาหรือพบด้วยตัวเองในชั้นสอบสวนย่อมมีผลต่อการใช้ดุลยพินิจพิจารณาทำความเข้าใจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีได้โดยง่าย พนักงานอัยการจึงไม่สมควรที่จะเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาอีกต่อไป ทำให้ต้องแสวงหาผู้ที่จะพิจารณาสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีภายหลังการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจตามข้อเสนอแนะประการที่ 1 แล้วเสร็จ

ผู้เขียนจึงเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ การเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจฟ้องคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจไว้ในตอนท้ายของบทบัญญัติใหม่ที่ได้ออกไปแล้วในข้อเสนอแนะประการที่ 1 โดยนำแนวทางการบัญญัติที่มีอยู่แล้วในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในมาตรา 143 วรรค 3 เรื่องการให้อธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) หรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องในคดีสำคัญ มาปรับใช้ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญามาตรา 143 วรรค 3 ซึ่งบัญญัติว่า “ในคดีฆาตกรรม ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติ ราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุม ของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ อธิบดีกรมอัยการ หรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง” ซึ่งแนวทางการกำหนดตัวผู้มีอำนาจฟ้องคดีดังกล่าวเป็นแบบอย่างที่มีความเหมาะสมที่สุดสำหรับการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีที่ผ่านการสอบสวนตามที่บัญญัติขึ้นใหม่มาแล้ว

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเสนอให้บัญญัติถ้อยคำในตอนที่ท้ายของมาตราที่บัญญัติขึ้นใหม่ในข้อเสนอนี้ข้อที่ 1 เกี่ยวกับอำนาจฟ้องคดีภายหลังการสอบสวนแล้วเสร็จว่า

“ในคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งได้มีการสอบสวนตามมาตรา ๑๖๖ อัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง”

ข้อเสนอให้บัญญัติเรื่องอำนาจสอบสวนและอำนาจฟ้องร้องคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในมาตราเดียวกันตามลักษณะดังกล่าว ย่อมเป็นการแก้ไขปัญหาผู้มีอำนาจฟ้องคดี ภายหลังการสอบสวนแล้วเสร็จอย่างเป็นระบบ เข้าใจง่าย และทำให้กระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องมีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน การเสนอให้บัญญัติตำแหน่งผู้มีอำนาจฟ้องโดยใช้ชื่อตำแหน่งว่า “อัยการสูงสุด” แทนคำว่า “อธิบดีกรมอัยการ” ก็เพื่อให้ถูกต้องกับชื่อตำแหน่งในปัจจุบันของผู้บริหารสูงสุดขององค์กรอัยการ และสอดคล้องกับบทบัญญัติมาตราใหม่ที่อ้างถึงตำแหน่งดังกล่าว เช่น มาตรา 145/1 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 115/2557 พ.ศ. 2557 ซึ่งได้บัญญัติให้ใช้คำว่าอัยการสูงสุดแทนคำว่าอธิบดีกรมอัยการแล้วเช่นกันดังนั้นเมื่อนำข้อเสนอนี้ไปเพิ่มเติมบทบัญญัติในข้อที่ 1 และข้อที่ 2 มารวมกัน จะทำให้มาตราที่เสนอให้บัญญัติขึ้นใหม่มีข้อความที่สมบูรณ์ ดังต่อไปนี้

“ในความผิดเกี่ยวกับชีวิต ความผิดเกี่ยวกับร่างกายอันมีอันตรายสาหัสเกิดขึ้น ความผิดรุนแรงเกี่ยวกับเพศ และความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ อันเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจ ในการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือกระทำโดยอาศัยอำนาจจากการปฏิบัติราชการหน้าที่ การสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการ เข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนการสอบสวน

การทำการสอบสวนตามวรรคหนึ่งให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบ โดยพนักงานอัยการ อาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ ตั้งแต่เริ่มการทำสำนวนสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้

ในกรณีจำเป็นจากมีเหตุอันควรไม่อาจรอฟ้องพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวนให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอฟ้องพนักงานอัยการไว้ในสำนวนและถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย

ในคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจซึ่งได้มีการสอบสวนตามมาตรา ๓ อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง”

ข้อเสนอแนะประการที่ 3 การเพิ่มมาตรการให้ความช่วยเหลือทางคดีแก่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

มาตรการคุ้มครองช่วยเหลือผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่เหมาะสมและไร้ประสิทธิภาพซึ่งได้วิเคราะห์ไว้แล้วในหัวข้อที่ 4.4 เรื่องการคุ้มครองสิทธิของเจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหาในชั้นการสอบสวน ปัญหาที่ดังกล่าวเกิดจากการให้พนักงานอัยการจากส่วนกลางเป็นผู้ให้คำปรึกษาทางคดีแก่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ทั้งๆที่พนักงานอัยการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ และมีมุมมองทัศนคติในลักษณะที่เป็นผลร้ายแก่เจ้าพนักงานตำรวจ อีกทั้งพนักงานอัยการจะกลายเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการพิจารณาสั่งฟ้องคดีในภายหลัง หากมีการกำหนดให้การสอบสวนคดีอาญาในความผิดร้ายแรงที่เจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำลงในการปฏิบัติหน้าที่เป็นการสอบสวนร่วมกันโดยพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนตามข้อเสนอแนะประการที่ 1 และ 2 พนักงานอัยการก็ไม่อาจรับหน้าที่แนะนำให้คำปรึกษาแก่เจ้าพนักงานตำรวจได้โดยเฉพาะได้ เพราะต้องดำรงตนเป็นกลางในการสอบสวน แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ การให้เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีความรู้กฎหมาย มีความเชี่ยวชาญ และเข้าใจถึงลักษณะความจำเป็นเฉพาะเรื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจมาคอยดูแลช่วยเหลือในการดำเนินคดีนอกเหนือไปจากการได้รับคำปรึกษาจากทนายความตามปกติ

ผู้เขียนวิเคราะห์แล้วเห็นว่า แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวกรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ คือ การเพิ่มช่องทางในการช่วยเหลือทางคดีแก่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ จากเดิมที่มีแต่การขอพนักงานอัยการให้ช่วยแก้ต่างคดี โดยเพิ่มบุคคลผู้เข้ามาเป็นที่ปรึกษาและช่วยเหลือในการดำเนินคดี คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีความรู้กฎหมาย มีความเชี่ยวชาญ และเข้าใจถึงลักษณะความจำเป็นเฉพาะเรื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจมาคอยดูแลช่วยเหลือในการดำเนินคดีนอกเหนือไปจากการได้รับคำปรึกษาจากทนายความตามปกติ ซึ่งก็คือ เจ้าหน้าที่จากกองกฎหมายสำนักงานกฎหมายและคดี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ลักษณะงานของกฎหมายและคดี ในปัจจุบัน คือ การให้คำปรึกษาและให้ความเห็นทางกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งแก่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

และมีหน้าที่พิจารณาข้อหาหรือ ปัญหาข้อกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศหรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แต่มีได้รับให้คำปรึกษาหรือให้ความช่วยเหลือทางคดีแก่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำผิดอาญาเป็นรายบุคคลแต่อย่างไร สำนักงานกฎหมายและคดีจึงเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่เฉพาะให้คำปรึกษาและให้ความเห็นทางกฎหมายแก่สำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น ไม่มีหน้าที่ในเชิงการให้ความช่วยเหลือทางคดีแก่เจ้าพนักงานตำรวจในสังกัดของของตนที่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีทางอาญาเลย ทั้งนี้หากพัฒนาให้เจ้าหน้าที่กองกฎหมาย สำนักงานกฎหมายและคดีมีความรู้กฎหมาย มีความเชี่ยวชาญ และเข้าใจถึงลักษณะความจำเป็นเฉพาะเรื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจเป็นอย่างดี จะสามารถให้คำปรึกษาทางคดีแก่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจได้ แนวทางการกำหนดให้เจ้าหน้าที่จากกองกฎหมายและคดีเข้ามาคอยดูแลช่วยเหลือผู้ต้องหาซึ่งเป็นตำรวจในชั้นสอบสวนนอกเหนือไปจากการได้รับคำปรึกษาจากพนักงานอัยการและทนายความตามปกติแล้วจะเป็นมาตรการสำคัญซึ่งช่วยคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเสนอให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติดำเนินการออกระเบียบภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติขึ้น ระเบียบดังกล่าวควรกำหนดให้สำนักงานกฎหมายและคดีในสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีภารกิจหน้าที่เพิ่มเติมในเรื่องการให้ความช่วยเหลือทางคดีแก่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อเป็นแผนกให้ความช่วยเหลือทางคดีแก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตกเป็นผู้ต้องหาโดยเฉพาะ ระเบียบต้องวางหลักเกณฑ์และแนวทางให้เจ้าหน้าที่จากสำนักงานกฎหมายและคดีเข้าไปดูแลช่วยเหลือผู้ต้องหาซึ่งเป็นตำรวจในการดำเนินคดี การเสนอให้สำนักงานกฎหมายและคดีเข้าไปช่วยเหลือในทางคดีก็ย่อมเป็นการเพิ่มทางเลือกให้เจ้าพนักงานตำรวจผู้ต้องหามากขึ้นนอกเหนือไปจากการได้รับคำปรึกษาจากพนักงานอัยการและทนายความตามปกติ การพัฒนาการคุ้มครองในลักษณะดังกล่าวแก่เจ้าพนักงานตำรวจควรนำแนวทางการให้ความช่วยเหลือแก่นายทหารผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาของนายทหารพระธรรมนูญมาเป็นแบบอย่าง เพื่อให้การช่วยเหลือและให้คำปรึกษาในการดำเนินคดีมีมาตรฐานทัดเทียมกับเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะใกล้เคียงกัน

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเรื่องการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจจนนำมาสู่แนวทางการบัญญัติกฎหมาย โดยกำหนดให้ลักษณะการกระทำ ความผิดร้ายแรงที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนส่วนร่วมกับพนักงานอัยการ และให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี รวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ กล่าวคือ ทำให้สามารถอธิบายและจำแนกแนว

ทางการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของประเทศไทยและต่างประเทศได้ ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจของไทยในปัจจุบัน และสามารถนำแนวทางการวางระบบการสอบสวนคดีอาญาในกรณีนี้ของต่างประเทศมาศึกษาเปรียบเทียบกับ การสอบสวนของไทย ทำให้สามารถสรุปข้อเสนอแนะในการพัฒนาแนวทางการสอบสวนคดีอาญากรณีผู้ต้องหาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในกฎหมายไทยได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาวะการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบันมากที่สุด

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กองวินัยตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. วิธีปฏิบัติเมื่อข้าราชการตำรวจกระทำผิดทางอาญา

[ออนไลน์]. 2555. แหล่งที่มา:

http://www.bpp.go.th/bpp_st6/BPPNITIK/INDEX/COMMON/indexreport.html

[เข้าถึงเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2558]

กำชัย จงจักรพันธ์. มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ.
หลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 20 วิทยาลัยป้องกัน
ราชอาณาจักร, 2550.

กุลพล พลวัน. ปัญหาการสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย. ใน รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวน
คดีอาญานานาชาติ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ,
2533.

เกษียร กมลชัยวานิช. มาตรการการสอบสวนคดีอาญาร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงาน
อัยการในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยเจ้าพนักงานตำรวจ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554.

เกียรติจิกร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบาย หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วน
จำกัด พลสยาม พรินต์ติ้ง, 2553.

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
วิญญูชน, 2555.

คมศักดิ์ โตโกชนพันธุ์. การไต่สวนข้อเท็จจริงคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดย
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. หลักและทฤษฎีการสอบสวน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์
อักษร, 2556.

จิราธร เจริญวุฒิ. วิวัฒนาการการสอบสวนคดีอาญา : ศึกษาบทบาทของพนักงานอัยการ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต, 2550.

ชัยเกษม นิตสิริ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน. กรุงเทพฯ: สำนักอบรม
ศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2551.

- โชคชัย สิริพิณฑกุล. ปัญหากฎหมายว่าด้วยวินัยของข้าราชการตำรวจ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- ธนาชัย ศรีวิรุฬห์ชัย. ปัญหาการตรวจสอบอ่วงดุลการงดการสอบสวน: ศึกษากรณีฆาตกรรมซึ่งมิใช่
กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรค 3 วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สาขากฎหมายอาญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.
- ธานีศ เกศพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 (มาตรา 1-156).
พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง, 2556.
- ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์. การชั้นสูตรพลิกศพ และการวิสามัญฆาตกรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม,
2556.
- . การสอบสวน (Inquiry). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2555.
- น้ำแท้ มีบุญส้าง. กระบวนการยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา. บทบัณฑิตย 65, 4 (2552).
- นิรันดร์ เสียมทอง. การแจ้งข้อหาในคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- ปริญญา ผ่องวิญญาณ. การลงทัณฑ์ทางวินัยข้าราชการตำรวจ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541.
- ปัญญา แสงสุข. กระบวนการตรวจสอบก่อนพิจารณาคดี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.
- ปิยพร เกษมภักดีพงษ์. บทบาทของของอัยการในการกำกับดูแลการสอบสวน: ศึกษากรณีการ
ตรวจสอบขอกฎหมายอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชา
นิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556.
- เผด็จ โชคเรืองสกุล. คำอธิบายเรียงมาตรา พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 (แก้ไขเพิ่มเติม
ถึงปี 2554). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2555.
- พิศิษฐ์ มหารัศมี. การจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- ภัสสร ชีระพันธุ์. การดำเนินคดีอาญาของอัยการทหารในศาลทหาร : ศึกษากรณีการสั่งคดี.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.
- เมธา มาสขาว. "ทำไมตำรวจต้องแยกอำนาจ "สืบสวน" กับ "สอบสวน" ออกจากกัน" หนังสือพิมพ์
ไทยโพสต์, วันที่ 1 มีนาคม 2558.
- เมธา วาตีเจริญ และ วนิตา วาตีเจริญ. หลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนคดีวินัยตำรวจ ตามกฎ ก.ตร.
ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, 2555.

- ยิ่งพันธุ์ คำภูเวียง. เขตอำนาจสอบสวนคดีอาญา. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สาขากฎหมายอาญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.
- โรจน์ งามแมน. แยกสอบสวน คำตอบปฏิรูปตร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.thaipost.net/?q=แยกสอบสวน-คำตอบปฏิรูปตร [เข้าถึงเมื่อ 13 เมษายน 2559]
- วศินี วงศ์นิติ. อำนาจสืบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงาน : ศึกษามาตรการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2550.
- วุฒิพงษ์ อารีราษฎร์. บทบาทของพนักงานอัยการในการสอบสวน : ศึกษาตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ศิริพร กิ่งเกื้อกุล. การดำเนินการทางวินัย กับการดำเนินคดีอาญา คนละเรื่องเดียวกันหรือไม่ [ออนไลน์]. 2557. แหล่งที่มา: <http://www.otepc.go.th/index.php/2012-07-11-08-30-24/2012-07-02-14-59-15/849-2014-01-30-04-11-50> [เข้าถึงเมื่อ 3 ธันวาคม 2558]
- ศุภณัฐ ชูลาภ. บทบาทพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา : ศึกษากรณีการสอบสวนความผิดนอกราชอาณาจักร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556.
- สมเจตน์ คงรอด. สิทธิและเสรีภาพของทหาร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.
- สรรเสริญ พลเจียก. การปรับปรุงการไต่สวนของ ป.ป.ช : ศึกษากรณีการไต่สวนเจ้าหน้าที่รัฐ กระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ. หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 8 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2548.
- สำราญ มงคลแก้ว. การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ศึกษากรณีข้าราชการตำรวจต้องหาว่ากระทำผิดอาญาหรือถูกฟ้องคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553.
- สุพิชชา หอมส่งกลิ่น. การสอบสวนคดีอาญาโดยอัยการทหาร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.
- สุรพล ไตรเวทย์. การสอบสวนคดีพิเศษ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547.

- สุรพล นิติไกรพจน์ และ คณะ. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. กฎหมายการแพทย์. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2546.
- อรุณี กระจ่างแสง. อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.
- อลิสสา สุนทรพะลิน. อำนาจและบทบาทของพนักงานอัยการในคดีวิสามัญฆาตกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- อิทธิพันธ์ มุสิกะนุเคราะห์. การดำเนินคดีอาญาขึ้นก่อนฟ้อง : ศึกษาเปรียบเทียบการสั่งคดีของอัยการทหารกับอัยการพลเรือน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- อุดม รัฐอมฤต. กฎหมายมหาชนกับการปฏิบัติงานของข้าราชการกระทรวงยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, 2548.
- อุทัย อาทิเวช. คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 3 การสอบสวน มาตรการบังคับในคดีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินต์ติ้ง, 2555.
- . ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส. ใน รวบรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินต์ติ้ง, 2557.
- อุทิศ วีรวัฒน์. อัยการสกอตแลนด์และอัยการอังกฤษ. ใน ระบบอัยการสากล. กรุงเทพมหานคร: กรมอัยการ, 2526.

ภาษาอังกฤษ

- Albert V. Sheehan. Criminal Procedure in Scotland and France. Glasgow Scotland: Procurator Fiscal Service, 1975.
- Andrew J. Goldsmith. What's Wrong with Complaint Investigations ? Dealing with Difference Differently in Complaints against Police. Criminal Justice Ethics (1996): 36.
- Jacqueline Hodgson. French Criminal Justice a Comparative Account of the Investigation and Prosecution of Crime in France. Portland Oregon: Hart Publishing, 2005.
- James Harrison and Mary Cunneen. An Independent Police Complaints Commission. London: Liberty, 2000.
- Patrick Devlin. The Criminal Prosecution in England. London: Oxford University Press, 1960.
- Pual West. Investigation of Complaints against the Police: Summary Report of a National Survey American Journal Of Police (1988).
- Richard J. Terrill. Complaints against Police in England. The American Journal Of Comparative Law 31 (1983): 620.
- Robert J. Green. The Creation and Development of the Crown Prosecution Service Resource Material Series No.42 (1992).
- Royal Canadian Mounted Police. History of the Rcmp [Online]. 2014. Available from: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/en/history-rcmp> [5 December 2015].
- Scot Wortley. Police Use of Force in Ontario. Toronto: University of Toronto, 2006.
- The Independent Police Complaints Commission. How to Complain [Online]. 2015. Available from: <https://www.ipcc.gov.uk/complaints> [4 December 2015].
- . Referral [Online]. 2015. Available from: <https://www.ipcc.gov.uk/page/referral> [4 December 2015].
- . Siu Past to Present: History Timeline [Online]. 2010. Available from: <http://www.siu.on.ca/en/history.php> [5 December 2015].

———. What We Can Investigate : Off Duty Officers [Online]. 2010. Available from:
http://www.siu.on.ca/en/investigate_what.php [5 December 2015].

The Special Investigations Unit. Investigative Process [Online]. 2010. Available from:
<http://www.siu.on.ca/en/process.php> [5 December 2015].

West Yorkshire Police. Serious Sexual Offences [Online]. Available from:
http://www.westyorkshire.police.uk/sites/default/files/files/policies/serious_sexual_offences.pdf [21 April 2016].

William Macpherson. The Stephen Lawrence Inquiry Report. The Stationery Office Limited, 1999.

William Renwick Riddell. Criminal Procedure in Canada Journal of criminal law and criminology 3 (1912).

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายอิทธิพล ดาววงศ์ญาติ เกิดเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2533 ที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนอัสสัมชัญอุบลราชธานี ชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนอัสสัมชัญศรีราชา สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา ปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และปริญญาตรีรัฐศาสตรบัณฑิต แขนงวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมือง การปกครองเปรียบเทียบ จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สอบผ่านหลักสูตรวิชาว่าความของสำนักฝึกอบรมวิชาว่าความ สภานายความแห่งประเทศไทย รุ่นที่ 39 และสอบไล่ได้ความรู้ชั้นเนติบัณฑิตจากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 66 และเข้าศึกษาในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2557 ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งนิติกรปฏิบัติการ สำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการสูงสุด